$34^{3}_{,} - 10\,9_{,} - 8^{\circ}$

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

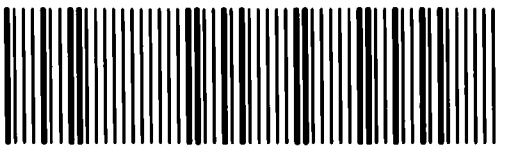

130019418325

# KOMMUNITETET OG REGENTSEN

## FRA DERES STIFTELSE INDTIL VORE DAGE,

ET BIDRAG TIL

## DET KJÖBENHAVNSKE UNIVERSITETS OG STUDENTERLIVS HISTORIE

AF

**C. E. F. REINHARDT.**

UDGIVET AF DEN DANSKE HISTORISKE FORENING.

(SÆRLIGT AFTRYK AF HISTORISK TIDSSKRIFT 3. RÆKKE 3. BIND.)

---

KJØBENHAVN.

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI VED F. S. MUHLE.

1862.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

# Fortale.

Allerede medens jeg i Aarene 1850—54 som Student laa paa Regentsen, opstod det Ønske hos mig engang at skrive dennes Historie for herved at betale et Afdrag paa den Taknemmeligheds-Gjæld, jeg skyldte den kjære gamle Studenterbolig. I dette Ønske bestyrkedes jeg ikke lidet ved den Iagttagelse, som vistnok Mange før mig have gjort, at der selv iblandt dem, der høre til de trofasteste „Sønner af den røde Gaard", hersker et saa stort Ubekjendtskab med dennes Fortid, at de Fleste ikke vide synderlig mere herom, end at den er grundlagt af Christian IV i Aaret 1618 eller 1623. Allerede dengang begyndte jeg saa løselig at samle paa det for Øiemedet fornødne Stof: at en saa lang Aarrække ikke desmindre er gaaet hen, inden Ønsket fuldstændig er gaaet i Opfyldelse, finder sin naturlige Forklaring deri, at Embedsvirksomheden ikkun levner ringe Tid til Sysselsættelse med videnskabelige Yndlingsstudier.

Da jeg i sin Tid for Alvor tog fat paa Værket, gik det snart op for mig, at det vilde være saagodtsom umuligt paa en nogenlunde fyldestgjørende Maade at løse den Opgave, jeg havde stillet mig, uden tillige at behandle Kommunitetets Historie, idet Sammenhængen mellem dette og Regentsen er saa nøie, at de maae betragtes som to Afdelinger af en og samme Stiftelse. Herved udvidedes Opgaven betydelig; men dette var ikke den største Betænkelighed. Snarere kunde en saadan hentes fra den Omstændighed, at vor Bogverden i H. Beckmans „*Communitatis regiæ Hafniensis historia*" (*Hafniæ* 1785, 186 S. 8vo) allerede eier et med stor Flid og Nøiagtighed udarbeidet

Værk over Kommunitetets Historie. Ved nærmere Overveielse maatte imidlertid hiin Betænkelighed svinde. For det Første vil allerede den Omstændighed, at B.s Værk er skrevet i det latinske Sprog, bevirke, at det nutildags kun sjelden forlader sin Plads paa Bibliothekernes Hylder; dernæst slutter Forf. sin Fremstilling med et Tidspunkt, der ligger omtrent 80 Aar tilbage, og endelig frembyder Bogen med sine store Fortrin heller ikke faa Mangler. Adgangen til Forf.s Kilder betingedes af, at han ikke berørte Stiftelsens Økonomi og ikke kritiserede Institutioner eller Personer, saaledes at hans Hænder vare bundne i Henseende til flere af de interessanteste Punkter. Afseet herfra har han valgt en Form for Fremstillingen, der ikke gjør denne synderlig tiltrækkende, nemlig den strængt chronologiske eller annalistiske, og Værket faaer herved stundom vel meget Præget af en Materialiesamling til videre Bearbeidelse. Jeg lod saameget mindre B. afskrække mig fra mit Forehavende, som Adgangen har staaet mig aaben til ikke faa Kilder, der vare ham ukjendte, og med al Paaskjønnelse af hiin flittige Forf.s Arbeide, som i mangt et Punkt har banet mig Veien, fulgte jeg min egen Plan. Denne er, som det vil sees, meget forskjellig fra hans. Jeg vilde levere en saavidt mulig læselig Fremstilling af de tvende Stiftelsers Historie: jeg vilde følgelig undgaae den tørre annalistiske Form, men paa den anden Side heller ikke opløse Fremstillingen i en Række kun løselig sammenhængende Afhandlinger over de forskjellige Punkter, der vilde være at behandle. Jeg gik derfor, om man vil, en Middelvei, idet jeg nemlig deelte Fremstillingen i visse Tidsafsnit og indenfor Grændserne af hvert af disse paa en i det Væsentlige mere skildrende end fortællende Maade benyttede mit Stof. Denne Form har ganske vist ogsaa sine Ulemper: i Fastsættelsen af Perioderne er der altid noget Vilkaarligt og som Følge deraf Disputabelt, det bliver vanskeligere at faae Begivenhederne paa deres rette Plads og endnu vanskeligere at undgaae Gjentagelser. Ganske at have beseiret disse Vanskeligheder tør jeg ikke haabe, og jeg tør heller ikke vente, at mit Skrift heelt igjennem skulde kunne afgive en ligefrem underholdende Læsning, da Hensynet til Op-

naaelsen heraf tit har maattet vige for Hensynet til Stoffets udtømmende og fuldstændige Behandling. Men jeg troer dog at turde haabe, at større Partier af Bogen ville kunne læses med Interesse maaskee endog af dem, der ikke selv høre hjemme i den akademiske Verden, men for hvem denne dog ikke er ligegyldig, og det er af Hensyn til saadanne Læsere, at jeg deels saameget som mulig har undgaaet latinske Citater og i alt Fald i Reglen ledsaget dem med en Oversættelse i Modersmaalet, deels ofte medtaget oplysende Bemærkninger, som for mangen Studerende vel ville være overflødige, deels endelig, hvor jeg har benyttet mine Kilders egne Ord, altid lempet Retskrivningen efter den nu brugelige.

Det strængt Økonomiske (Kommunitetet som formueretligt Institut, dets Gods, Tiender, Kapitaler o. s. v.) har ikke været en af Hovedgjenstandene for min Behandling: jeg har kun i Forbigaaende medtaget saa Meget heraf, som jeg af Hensyn til, hvad min Plan iøvrigt omfattede, fandt fornødent eller hensigtsmæssigt. Derimod har det bestandig staaet klart for mig, at naar Regentsens og Kommunitetets Historie skulde skrives, kunde Fremstillingens Gjenstand hverken udelukkende være de døde Mure eller de døde Institutioner. Livet blandt dem, der færdedes bag hine, og for hvis Skyld disse vare indstiftede, maatte, om ikke være det Væsentligste, saa dog medtages, naar mit Skrift ikke skulde blive ligesaa tørt som Beckmans. Mange Vanskeligheder have stillet sig imod Udførelsen af denne Deel af min Plan — Vanskeligheder ved at finde Kilder og Vanskeligheder ved at benytte deres sparsomme Udbytte — men jeg har ikke desmindre troet at burde realisere den, uagtet jeg erkjender, at det kun har kunnet skee paa en fragmentarisk Maade, og at jeg herved har maattet medtage Stof, som efter en kras Opfattelse af Planen for mit Foretagende maatte synes at være dette fremmed (Livet blandt Studenterne overhovedet), ja vel endog udsætte mig for den Bebreidelse at være traadt Hensynet til Eensartethed i Fremstillingen for nær.

For at undgaae Misforstaaelse bemærkes udtrykkelig, at intet i Bogen forekommende Datum, henhørende til Tiden for-

inden Indførelsen af den gregorianske Kalender her i Landet, er reduceret efter denne, ligesaalidt som der ved Angivelser af Pengeværdier er skeet nogen Reduktion efter den nugjældende Møntfod, undtagen hvor Saadant udtrykkelig er anført.

Jeg aflægger sluttelig min Tak til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og de akademiske Autoriteter, der have aabnet mig Adgang til Geheimearchivet og Universitetets Archiver, saavelsom til de Mænd, hvis mundtlige Meddelelser have ydet mig det væsentligste Bidrag til Skildringen af Regentslivet i de to sidste Afsnit.

Kjøbenhavn i Januar 1862.

**Forfatteren.**

# Indhold.


**Indledning.** Side

1. Middelalderens Kollegier, deres Oprindelse, Indretning og Forfald; det parisiske *collegium Dacicum*. 2. I lang Tid ingen tilsvarende Stiftelser ved Kjøbenhavns Universitet; *novum Hafnense collegium* neppe nogen saadan. 3. Universitets-Ordinantsen af 1539 og dens Bestemmelser til trængende Studenters Bedste; Plan til en Bolig for saadanne og Indstiftelsen af *convictorium regium* i Helligaands Kloster . . . . . 1—14.

**Første Tidsrum (1569—1728)** . . . . . 15—180.

I. 4. Kommunitetets Stiftelse. 5. Kommunitets-Bygningen (Klosteret) og dens Skjæbne indtil 1728. 6. Gjentagne Tilløb til Oprettelse af en Bolig for fattige Studenter og Planens Gjennemførelse ved Grundlæggelsen af Regentsen; denne stiftet ved Kommunitetets Midler og betragtet som et Tilbehør til samme. 7. Udsigt over Regentsgrundens ældre Historie; Kollegiets Opførelse; Oratoriet og Regentskirken. 8—9. Kollegiets Bestanddele, Udseende og videre Skjæbne indtil 1728 . . . . . 15—42.

II. Kommunitetets og Regentsens Bestyrelsesforhold. 10. Stiftelsernes overordnede Bestyrelse. 11—17. Deres Embeds- og Bestillingsmænd: Økonom, Provst, Viceprovster, Præst, Dekaner og Inspektorer, aldeles underordnede Betjente . . . . . 43—68.

Side

III. Begge Stiftelsers Alumner. 18. Deres Antal; 19. Varigheden af Beneficiernes Nydelse; 20. Betingelserne for Adgang (evangelisk-luthersk Religion, dansk eller norsk Fødsel, Trang, Flid og Duelighed, om Studiet af Theologien var Betingelse for Adgang, og om Baccalaurei havde fortrinlig Ret til Optagelse); 21—22. privilegerede og extraordinære Alumner . . . . . 69—89.

IV. Fortsættelse. 23—27. Regentsalumnernes Vilkaar: deres Boliger og Bohave, Brændsel, Stipendier Opvartning m. m. . . . . 89—96.

V. Fortsættelse. 28. Klosterspiisningen: det spisende Personale (*Davidici*); Gjæster og *exercitiarii;* Spisetiden; Bordandagt; Kostens Mængde og Beskaffenhed; Symposion til Stifterens Minde; Klager over Spiisningen; Exspektanterne; Modersmaalet banlyst fra Spisesalen . 97—111.

VI. Fortsættelse. 29—33. Alumnernes Forpligtelser med Hensyn til Kirkegang og anden Gudstjeneste, Besøg af Forelæsninger o. desl. samt Deeltagelse i Klosterøvelserne. Indledende Bemærkninger om de sidstes to Hovedformer, Disputation og Deklamation; Bordøvelserne; Disputatser og Deklamationer udenfor Spisesalen; dramatiske Forestillinger; Prædikeøvelser . . . . . 111—130.

VII. 34. Fragmentarisk Oversigt over Alumnernes sædelige og sociale Liv med stadigt Hensyn til Studenterlivet overhovedet: Raahed, stræng Tugt, Fattigdom, Mangel paa et inderligere Samliv m. m. 35. Nærmere Betragtning af de mest fremtrædende Skyggesider ved Datidens studerende Ungdom: Drukkenskab og Voldsomheder. 36. Et Blik paa Ydersiden af Livet: Klædedragt og Vaaben; Stridigheder angaaende hiin og Konflikter hidførte ved Fordringen paa at bære disse . . . 130—157.

VIII. Enkelte fremtrædende Begivenheder af Hovedstadens Historie i dette Tidsrum, betragtede i Henseende til deres Indvirkning paa Kommunitetet og Regentsen. 37. Svenske-

Side

krigen 1658—60 og navnlig Kjøbenhavns Beleiring under samme: Kommunitetets Virksomhed bestandig mere indskrænket og tilsidst næsten tilintetgjort; Stiftelsernes Tilstand under Krigens Efterveer; Forsøg paa at ophjælpe den; Reglementet af 23 Juni 1683. 38. Pesten 1711: Kommunitetets Virksomhed foreløbig standset; Studenternes Optræden som Ligbærere og Regentsens herved erhvervede Privilegium paa begrændset Eneret til denne Forretning. 39. Ødelæggelsen af Kommunitets-Bygningen og Regentsen under den store Ildebrand 1728. 158—180.

**Andet Tidsrum (1728—1777)** . . . . . 181—271.

I. 40. Foreløbige Skridt til at raade Bod paa den ved Branden fremkaldte Forstyrrelse. 41. Foranstaltninger til Restaurationen af de afbrændte Bygninger; Gjenopførelse af Kommunitets-Bygningen. 42. Dennes Indretning og Afbenyttelse i dette Tidsrum. 43. Regentsen først efterhaanden gjenopført og tildeels i en anden Skikkelse end forhen; Ombygning af Kirkelængen; Kollegiets ydre Udseende . . . . . 181—193.

II. 44. Universitets-Fundatsen af 1732 og dens Betydning som Lov for Kommunitetet og Regentsen. 45—50. Stiftelsernes Bestyrelse i den Tid, da denne var gjældende Regel i saa Henseende: den overordnede Bestyrelse; Embeds- og Bestillingsmænd . . . . . 193—204.

III. Alumnerne. 51—54. Deres Antal; Betingelserne for deres Antagelse m. v.; privilegerede og extraordinære Alumner . . . . . 204—213.

IV Fortsættelse. 55—58. Regentsalumnernes Vilkaar: deres Værelser, Bohave, Brændsel, Stipendier og Sygehjælp . . . . . 213—219.

V. Fortsættelse. 59. Klosterspiisningen efter dens Gjenoptagelse 1731. 60. Klager over samme og den tildeels herved foranledigede Ophævelse af Spiisningen og dens Ombytning med Kostpenge . . . . . 219—229.

Side

VI Fortsættelse. 61—63. Alumnernes Forpligtelser: tvungen Kirkegang; Forelæsninger; Klosterøvelserne og deres Ordning i dette Tidsrum. 64. Almindelige Betragtninger over disse Øvelsers Væsen og Værd, saaledes som de bestode indtil 1777 . . . . . 229—250.

VII. 65. Almindeligt Overblik over Alumnernes og tildeels den hele akademiske Ungdoms Standpunkt i sædelig og social Henseende: Raaheden afløst af Pedanteriet; Fattigdom parret med aandeligt Hovmod; ligesom før intet egentligt Samliv, men kun et udvortes Sammenhold; Konflikter med de Militære; Deeltagelse i de kirkelige Stridigheder. 66. Disciplinen og Tilsynet; Bestyrelsen som Alumnernes Værge overfor andre Autoriteter. 67. Overgang til en i den omhandlede Henseende bedre og lysere Tidsalder . . . . . 251—271.

**Tredie Tidsrum (1777—1818)** . . . . . 272—338.

I. 68. Forberedelser til en indgribende Omordning af Kommunitetets og Regentsens Anliggender; Modstand imod Planen og dennes Gjennemførelse ved den nye Fundats for begge Stiftelser af 25 Juni 1777 . . . . . 272—276.

II. 69—73. Kommunitetets og Regentsens Bestyrelse, Embedsmænd og Betjente i denne Periode . . . . . 276—285.

III Alumnerne. 74—76. Deres Antal; Betingelserne for Optagelse som saadanne m. m.; privilegerede og extraordinære Alumner . . . . . 285—291.

IV. Fortsættelse. 77. Størrelsen af den Klosteralumnerne ydede Understøttelse. 78—81. De begge Stiftelsers Alumner paahvilende Pligter navnlig i Henseende til Deeltagelse i de nye ved Fundatsen af 1777 indførte Kommunitets-Øvelser; disses Værd, Forslag til en Reform af samme og deres endelige Ophør. 82. Kommunitets-Bygningen ved denne Begivenhed tabt sin Betydning for nærværende Skrift, kort Udsigt over dens Skjæbne efter 1777 . . . . . 292—304.

Side

V. Regentsen. 83—84. Udvidelse af Bygningen og andre Forbedringer ved samme navnlig med Hensyn til Værelserne. 85. Alumnernes Opvartning, Brændsels-Forsyning, Stipendier, Sygehjælp og Ligbæren; Forandring i Reglerne om denne sidste og deres Ophævelse mod Vederlag til Regentsianerne . . . . . 304—312.

VI. 86. Henblik paa det Standpunkt, Studenterne indtoge nu i Sammenligning med før, og paa deres indbyrdes Samqvem. 87. Kommunitetets og Regentsens Alumner i flere Henseender stillede under andre Betingelser og tildeels i Modsætning til de øvrige Studerende; Sammenholdet mellem dem stærkere end mellem hine; Posthuusfeiden. 88. Indvirkningen af de Reformer i Alumnernes Vilkaar, som foregik i Aarene 1790. Rasmus Nyerup og Regentsianerne under hans Ægide: det stille tilbagetrukne Liv i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede; Regentsen senere hen tildeels Udgangspunkt for et vaagnende Foreningsliv mellem den akademiske Ungdom . . . . . 312—338.

**Fjerde Tidsrum (1818—1848)** . . . . . 339—408.

I. 89. Forhandlinger om en partiel Reorganisation af de tvende Stiftelser og dennes Gjennemførelse ved Reglementet af 30 Juli 1818 . . . . . 339—341.

II. 90—94. Den overordnede Bestyrelse af Kommunitetet og Regentsen ladt uforandret ved hiint Reglement, men i Løbet af Tidsrummet gjort til Gjenstand for en fuldstændig Omordning; Stiftelsernes Embedsmænd og Betjente . . . . . 341—348.

III. 95—99. Alumnernes Antal; Betingelserne for deres Antagelse o. s. v.; privilegerede og extraordinære Alumner; deres Fritagelse for Størstedelen af de tidligere omhandlede Forpligtelser; Størrelsen af den dem af Kommunitetet ydede Understøttelse . . . . . 348—357

Side

IV. Regentsen. 100—103. Omfattende Forbedringer ved Bygningens Indre (Eneværelser); Bohave, Brændsel og Stipendier; Opvartning o. desl.; Læseforeningen og den nyere Læseindretning . . . . . 357—371.

V. 104. Tilblivelsen af et mere omfattende Samliv mellem Studenterne og Regentsen som Midtpunkt herfor indtil Stiftelsen af Studenterforeningen. 105. Livet paa Kollegiet efter dette Tidspunkt og indtil Nyerups Død (Jubilæet 1823) 106. De æsthetiske og litterære Interesser hos den akademiske Ungdom tildeels afløste af den politiske; Regentsianernes Forhold til denne; politiske Demonstrationer og andre Yttringer af den nye Tidsaand. 107. Regentslivet i mere indskrænket Forstand under den nye Provsts Auspicier. 108. Ophævelsen af Kollegiets Læseforening en Anledning til Stiftelsen af Akademikum; et Blik paa Stemninger og Tilstande blandt Studenterne under dennes Paavirkning med særligt Hensyn til Regentsalumnerne. 109. Det engere Samliv mellem disse efter 1839. 110. Slutning . . . . 371—408.

## Rettelser.

S. 5 L. 2 daværende l. derværende.
- - Anm. 1 L. 24 een l. en.
- 21 — 2 - 18 indtil l. ind til.
- 23 L. 19 ladet l. lade.
- 128 Anm. 1 L. 2 Tale l. Tabel.
- 247 L. 16 med l. mod.
- 304 - 4 83 l. 83—84.
- — - 5 84—85 l. 85.
- 317 - 29 med l. ved.
- 338 - 3 og 4 udgaae.

# Indledning.

1. Middelalderens Kollegier, deres Oprindelse, Indretning og Forfald; det parisiske *collegium Dacicum.* 2. I lang Tid ingen tilsvarende Stiftelser ved Kjøbenhavns Universitet; *novum Hafnense collegium* neppe nogen saadan. 3. Universitets-Ordinantsen af 1539 og dens Bestemmelser til trængende Studenters Bedste; Plan til en Bolig for saadanne og Indstiftelsen af *convictorium regium* i Helligaands-Kloster.

**1.** Allerede langt tilbage i Middelalderen grundedes der ved Universiteterne særegne Stiftelser med det Øiemed at yde de Studerende fri Bolig og tildeels frit Underhold og tillige at holde dem under et stadigt og omhyggeligt Tilsyn [1]). Opfordringen til saadanne Stiftelsers Oprettelse laa nær nok. Efterhaanden som nemlig Antallet af de Studerende forøgedes, blev det forbundet med stedse større Vanskelighed for dem i Universitetsstæderne at erholde

---

[1]) See C. Meiners Geschichte der Entstehung und Entwickelung der hohen Schulen I. S. 104—169.

Huusly og Føde uden et altfor opskruet Vederlag, og det var Hensynet deels hertil deels til de store Fristelser, for hvilke de Unge under Datidens ryggesløse Sæder vare udsatte[1]), der bragte menneskekjærlige Privatmænd til at offre en Deel af deres Formue paa slige Anstalters Oprettelse, — et Exempel, der senere efterfulgtes af Regenterne. I Paris, hvis Skolers store Berømmelse hidlokkede Ungdommen fra de fjerneste Lande, og hvor de Studerendes Antal tiltog i et saa uhyre Omfang, at det til en Tid endog udgjorde henved 30000[2]), maatte Trangen til saadanne Stiftelser tidligst yttre sig, og det var ogsaa her, at den første Indretning af denne Art, man med Bestemthed kjender, omtrent ved Aar 1200 grundedes af en Englænder Johannes af St. Albans, der var Livlæge hos Kong Philip August[3]); senere stiftedes der lignende i Italien (det første

---

[1]) Af hvilken Beskaffenhed disse Fristelser vare, sees t. Ex. af det hos Meiners (anf. St. S. 107) aftrykte Citat af *Jac. de Vitriaco Hist. occident.* cap 7. om Tilstanden i Paris: *Meretrices publicæ ubique per vicos et plateas civitatis passim ad lupanaria sua clericos transeuntes quasi per violentiam pertrahebant. Quod si forte ingredi recusarent, confestim eos sodomitas, post ipsos conclamantes dicebant. In una autem et eadem domo scholæ erant superius, prostibula inferius. In parte superiori magistri legebant, in inferiori meretrices officia turpitudinis exercebant.*

[2]) L. Engelstoft Noget om Fremmedes Studeringer i Paris i 12 og 13 Aarh. i Skand. Museum 1802 S. 60.

[3]) Allerede noget tidligere var der i Paris grundet velgjørende Stiftelser, som paa anden Maade tilsigtede at komme de Studerende til Hjælp, men som oftere, selv af franske Forfattere, ere blevne forvexlede med dem, vi her have for Øie, og undertiden ogsaa benævnedes »Kollegier«, t. Ex. det 1187 af Ludvig den Tykkes Søn Robert af Dreux stiftede Sygehuus for fattige Studerende (*coll. pauperum scholarium St. Thomæ de Lupara*). Det kan iøvrigt bemærkes, at det af Englænderen Johannes oprettede Kollegium snart atter nedlagdes, idet Stifteren allerede 1217 berøvede de Studerende deres Fribolig og skjænkede Dominikanerne Huset. Dette, der var helliget St. Jakob, skaffede de Sidste Navnet Jakobiter, og mærkelig

i Padua 1360), i Tydskland og i England. Man kaldte i Almindelighed saadanne Studenterboliger *collegia*, men hyppigt benævnes de ogsaa *bursæ* og deres Beboere *bursarii*, af hvilket sidste Ord det tydske Studentersprog senere har dannet sit »Burschen«.

I Begyndelsen var det som antydet kun Fribolig og som oftest frit Bord, Kollegierne tilbøde de Studerende, ligesom man ogsaa ved et saa omhyggeligt Tilsyn, at Forstanderen for Anstalten skulde ledsage de Unge til og fra Forelæsningerne, søgte at værne om deres Sæders Reenhed. Men efterat Dronning Johanne af Frankrig med sin Husbond Philip den Smukkes Tilladelse i Aaret 1304 havde grundet det berømte Navarra-Kollegium, der blev Forbilledet for de senere parisiske, gaves der ogsaa hine Anstalters Beboere fri Underviisning. De franske Kollegier skiftede herved i Tidernes Løb Charakteer og gik over til at være et Slags Gymnasier, hvori ikke blot den fattige Ungdom uden Betaling optoges, men til hvilke man tillige mod et aarligt Vederlag gav fornemme og rige Folks Børn Adgang. Andre Steder og navnlig i Tydskland vedligeholdt derimod Kollegierne forsaavidt deres oprindelige Charakteer, som der ikke synes at være meddeelt deres Beboere nogen Underviisning; men Institutionen kom her i Tidernes Løb af andre Grunde i Forfald, navnlig derved at det overlodes Universitetslærere og andre Lærde som et Middel til Erhverv at oprette Burser, hvori de Studerende optoges mod Betaling. Konkurrencen mellem disse pri-

---

nok skulde — som Meiners minder om — det ældste Studenter-Kollegium, man kjender, herigjennem middelbart være Anledning til, at det politiske Samfund, der under den franske Revolution 5—600 Aar senere fik en verdenshistorisk Berømthed, erholdt Navnet Jakobinere.

vate Industridrivende, hvem man uforsigtigviis endog meddeelte et Slags Privilegium paa Indførsel og Udsalg af fremmede Vine, havde saare uheldige Virkninger. Forstanderne gik paa Presgang mellem de unge Studerende, hver *bursa* stod fjendtlig ligeoverfor alle andre, Strid og Splid hørte derfor til Dagens Orden, og endelig indeholdt Viinprivilegiet en Fristelse til at opmuntre Anstalternes unge Beboere til at hjælpe paa Afsætningen, som Forstanderne ikke kunde modstaae. Kollegierne førte derfor efterhaanden til det, man ved deres Oprettelse havde tilsigtet at forebygge, og ved de tydske Universiteter, der grundlagdes i Løbet af det 16de Aarhundrede, oprettede man derfor ikke længer slige Anstalter.

Vi kunne ikke forlade de ældre fremmede Universitetsstæders Kollegier uden forinden at minde om Tilværelsen af det saakaldte *collegium Dacicum* i Paris, angaaende hvilket de foreliggende Beretninger iøvrigt ere saare tarvelige og tildeels indbyrdes uovereensstemmende. Det er bekjendt nok, at der fra vort Fædreland ligesaavel som fra næsten alle andre Lande i Christenheden allerede tidlig var en stærk Tilstrømning til Skolerne i Paris, hvor vore Landsmænd i Forening med de øvrige Nordboer udgjorde en saakaldet »Provinds« indenfor Grændserne af den store »engelske Nation«. De danske Pariserklærke fandt i den første Tid et Tilhold hos Augustinerne i Klosteret Sainte-Geneviève, der siden Biskop Absalons og den hellige Abbed Vilhelms Dage vedligeholdt en livlig Forbindelse med vort Fædreland, og det var ogsaa i Nærheden af dette Kloster, at de fik den Bolig, som bar Navnet *collegium Dacicum*. Efter enkelte Beretninger skulde dette være det ældste Kollegium, Paris kjendte, og dets Stiftelse henføres i Overeensstemmelse hermed til en Tid (omtrent 1147), der endog

ligger forud for Pariser-Universitetets Tilværelse som saadant eller med andre Ord forud for de daværende Skolers Forening[1]). Ifølge andre Beretninger, der synes at støtte sig til paalideligere Kilder, hidrører Kollegiet fra en noget yngre Tid. En unævnt Dansk, der i Paris havde taget Doktorgraden, skulde herefter i Aaret 1275 have skjænket et ham sammesteds tilhørende Huus til Bolig for sine studerende Landsmænd[2]), som nogen Tid efter ved Overeens-

---

[1]) *J. A. Dulaure Hist. de Paris* II. S. 64 f. og efter ham *M. E. Dubarle Hist. de l'univ. de Paris* I. S. 51, see ogsaa *M. Crevier Hist. de Paris* I. S. 270. Suhm er (Hist. af Danmark IX. S. 458) tilbøielig til med flere ældre franske Forfattere at sætte dets Oprindelse til en endnu tidligere Tid, idet det formeentlig skulde være grundlagt af Hugo Darsu, Biskop af Laon, der døde 1113; men denne Gisning, der vistnok først er fremsat af J. du Breul (i *Le theatre des antiquitez de Paris* S. 670), synes at mangle al Grund. Det ene af de tvende Hovedværker over Pariser-Universitetets Historie, *C. E. Bulæus Hist. univ. Parisiensis*, der er affattet i en annalistisk Form, omtaler vel *coll. Dacicum* under Aarstallet 1170 (II. S. 385 f.), men uden at der heraf kan sluttes Noget om, at Kollegiet skulde være stiftet allerede i det 12te Aarh. Det hedder nemlig blot, at det der omtalte »*commercium tam litterarum quam societatis*« mellem Klosteret St. Geneviève og de Danske førte til, at de Sidste »*collegium construxerunt in vico San-Genovefiano eo loco, qui medius est inter Carmelitas et coll. Laudunense*«. Under disse Omstændigheder troe vi ikke, der er Grund til med M. Hammerich (Nordens Univ. i Fortid og Fremtid i Nord. Univ.-Tidsskr. 6te Aarg. I. S. 19) — hvilken Forf. derhos selv indrømmer, at den Bolig for danske Pariserklærke, der, som strax nedenfor omtalt, siges at være skjænket disse 1275, »falder i flere Beretninger sammen med« det hos Bulæus omhandlede *coll. Dac.* — at ansee dette for een fra hiin forskjellig Stiftelse, og idet vi saaledes ikkun antage Tilværelsen af eet dansk Pariser-Kollegium, troe vi, hvad dettes Oprindelse og senere Skjæbne angaaer, ubetinget at turde holde os til Félibiens nedenomtalte paa Aktstykker grundede Beretning. .

[2]) Den af Gram (*Oratio de orig. et statu rei litt. in Dan. et Norv. etc* i Dänische Bibl. VII. S. 488) yttrede Formodning om, at den unævnte »*docteur du pays de Dannemarc*« skulde være den til Lunds Erkesæde udvalgte Erland, er senere paaviist at være urigtig

komst med Klosteret St. Geneviève bortbyttede Huset mod et andet, beliggende i *rue de la montagne St. Geneviève* i Nærheden af *place Maubert* og ved Siden af et Kollegium for Studenter fra Laon (*collegium Laudunense*). Formodentlig maa den nye Bolig, vore Landsmænd saaledes havde erhvervet sig, have været anseligere end den forrige — den sees t. Ex. at have været forsynet med Taarn — og denne Omstændighed været Anledning til, at der skulde svares en aarlig Grundafgift til hiint Kloster, som desuden havde betinget sig, at Bygningen ikke maatte afhændes til nogen anden geistlig eller lærd Korporation. Da Huset imidlertid allerede i Slutningen af det 14de Aarhundrede var i høi Grad forfaldet, traadte ikke desmindre Kollegiets daværende Forstander, Mag. Hans Basse, i Underhandling med Munkene i et Karmeliterkloster, som det i Løbet af samme Aarhundrede havde faaet til Nabo, om Bygningens Salg (1383). Baade Klosteret St. Geneviève og Pariser-Universitetet nedlagde imidlertid Indsigelse mod Afhændelsen, og dette gav Anledning til en Række indviklede og langvarige Rets-

---

(Suhm Hist. af Danm. X. S. 717). Naar Hammerich (a. St.) hælder til den Anskuelse, at der ved den heromhandlede Gave til de danske Pariserstudenter sigtes til det samme Faktum, som berøres hos Suhm (a. St. X. S. 892), nemlig at Mester Peder Arnfast, Doktor i den hellige Skrift og Kannik i Roeskilde, 1284 havde testamenteret hine et Huus i Paris — da er dette heller ikke rigtigt. Thi af den hos Suhm omtalte Vidisse af Brevet fra *Officialis* i Paris, dat. *die Lunæ post exaltationem sanctæ crucis 1284*, som i dansk Oversættelse findes blandt det kgl. Bibl.s Haandskr. (gl. kgl. Sml. 1134 fol.), fremgaaer det, at Hensigten med A.s Testament slet ikke var, at det nævnte Huus, der laa »paa den engelske Gade udi Østen«, skulde beboes af de danske Studerende, men at den Indtægt, der indvandtes ved at leie det ud, skulde uddeles iblandt dem ved deres »*procuratores* og Forstandere inden 15 Dage efter de Terminer og Tider, som sædvanlige ere i Paris, at Huusleie betales skal«.

forhandlinger, der — som det hedder — endte med, at Karmeliterne forbleve i Besiddelse af Bygningen og indlemmede den i deres Kloster [1]). Det har imidlertid i Virkeligheden kun været en Deel af Kollegiets Bygning, der saaledes opslugtes af dets geistlige Nabo: den øvrige Deel afbenyttedes fremdeles som Studenterbolig, men der vedblev at hvile en Vanskjæbne derover. I den første Halvdeel af det følgende Aarhundrede omtales nemlig Bygningen paany som saa forfalden, at den var i en ubeboelig Tilstand, og uagtet den Sum, der var kommen Kollegiet tilgode som Vederlag for den fraskilte Deel af samme, skulde synes at have kunnet sat det istand til at erlægge den fastsatte Afgift til Geneviève-Klosteret, var Sligt dog saalangt fra Tilfældet, at det nu ikke alene havde dette, men ogsaa sin Nabo *collegium Laudunense* til Kreditor. Hiint lod nu Bygningen sætte til offentlig Auktion, men dette nedlagde Indsigelse herimod. Under denne nye Tvist optraadte baade Forstanderen for den engelske Nation og Universitetet selv som det betrængte Kollegiums Talsmænd, og ved deres Mægling kom der 1430 et Forlig istand, ifølge hvilket den omtvistede Bygning indlemmedes i Nabokollegiet, medens der til Gjengjæld indrømmedes de Danske en anden Bolig i *rue Galande* i Nærheden af den saakaldte »lille Bro« [2]). Den Dunkelhed, der i det Hele hviler over

---

[1]) *M. Félibien (et G. A. Lobineau) Hist. de la ville de Paris* I. S. 356 f. samt de III. S. 224 f. og IV. S. 535, 537 og 539 f. aftrykte Aktstykker.

[2]) Bulæus a. St., jfrt. med det V. S. 390 ff. aftrykte Overdragelses-Dokument af 23 Aug. 1430. Dulaure (a. St.) lader *coll. Dac.* efter Forhandlingerne med Karmeliterne forflyttes til en anden Bygning i samme Gade; men at ingen saadan Flytning er foregaaet, hvorimod Karmeliterne ikkun have faaet en Deel af Kollegiet, medens Resten er bleven bestaaende som saadant, fremgaaer bestemt af

*collegium Dacicum*, bliver fra dette Tidspunkt af et fuldstændigt Mørke, og maaskee har Stiftelsen allerede ophørt at være til forinden den Tid, da Oprettelsen af et Universitet herhjemme i Fædrelandet formindskede Tilstrømningen af danske Studerende til den verdensberømte Pariser-Høiskole[1]). Heller ikke foreligger der nogen Beretning om Kollegiets Indretning, Betingelserne for Adgang dertil, de Goder, det ydede sine Beboere o. s. v., og det turde vel endog være sandsynligt, at det, uanseet Benævnelsen Kollegium, ikke har været en egentlig Fribolig, men at dets *bursarii* have maattet svare en Leie af deres Værelser, idet det nemlig under en anden Forudsætning ikke lettelig sees, hvorledes Anstalten fra først af skulde have været istand til at erlægge den ovenomtalte Grundafgift til Klosteret St. Geneviève[2]). — Det parisiske *collegium Dacicum* var iøvrigt,

---

hiint Dokument (»*la maison des escholliers de Dace . . . tenant d'une part au convent des Carmes à Paris et d'autre part au dit college de Laon*«).

[1]) Det hedder hos Suhm (a. St. IX. S. 458), at »Fattigdom nødte siden Besidderne (af *coll. Dac*) til at sælge det til Karmeliterne og en Deel deraf til Kollegium af Laon, hvilket skete omtrent 1509«; men denne Beretning maa være begrundet i, at enten Forf. selv eller en af hans Hjemmelsmænd har misforstaaet en Yttring hos Du Breul (a. St.) om, at de danske *bursarii* solgte Kollegiet halvt til Karmeliterne, halvt til Beboerne af *coll. Laudunense*, hvilke sidste derefter, omtrent 1509 eller 1515, lode opføre »*deux corps d'hostel sur ceste portion, qu'ils avoient euë du dit college de Dace*«.

[2]) Jfr. Meiners a. St. S. 108 Anm. Hertil sigter formodentlig ogsaa den under Retsforhandlingerne i Anledning af Bygningens Afhændelse til Karmeliterne fremkomne Benægtelse af, at samme kunde betragtes som et Kollegium (Félibien a. St. IV. S. 540). Dulaure betragter (a. St.) *coll. Dac.* som »*une institution à la fois destinée au logement, à la nourriture et à l'enseignement de la jeunesse*«; men der forekommer ikke i noget af Kildeskrifterne Spor til, at Kollegiet skulde være gaaet ud paa at meddele sine Beboere Undervisning — hvilket, som bemærket, heller ikke i den ældre Tid

saavidt vides, den eneste Fællesbolig, vore Landsmænd havde ved nogen af de fremmede Høiskoler, de besøgte. Ligesom der derimod i Paris fandtes flere svenske Kollegier[1]), saaledes havde Nordmændene ved det i Aaret 1419 stiftede Universitet i Rostock deres eget til hellig Olaf indviede Herberg (*domus* eller *regentia sancti Olavi*), der antages at have været vedligeholdt paa samtlige norske Domkapitlers Bekostning[2]).

**2.** Kjøbenhavns Universitet begyndte sin Virksomhed i Aaret 1479, altsaa dog forinden Kollegierne i Danmarks sydlige Naboland endnu ganske vare udartede; men i de første sex Decennier af hiin Høiskoles Tilværelse vare Forholdene hertillands af den Beskaffenhed, at der ikke kunde være Tale om betydeligere Foranstaltninger til Studerendes Bedste. Kongerne vare fuldt op beskjæftigede med ydre og indre Uroligheder, de ikke meget store Midler, over hvilke de havde at raade, offredes for Størstedelen paa Krigsgudens Alter, og hverken hos det verdslige eller geistlige Aristokrati var der endnu nogen Tilbøielighed til Pengeoffre i Videnskabens Interesse. »Der var, hedder det i et Kongebrev af 1529, tillagt det kjøbenhavnske Universitet ganske føie Rente den Tid, det af Første blev funderet, saa at her var ganske ringe Formue til at lønne og opholde vise og lærde Mænd med; som kunde lære Andre og læse den hellige Skrift«[3]); og Følgen heraf blev

---

var Tilfældet med de øvrige Kollegier — medens der derimod maaskee vel kan have været holdt fælles Bord, men, som antydet, neppe noget Fribord.

[1]) Om disse see Hammerich a. St. S. 21 ff.

[2]) Norske Samlinger I. S. 72.

[3]) E. C. Werlauff Kbhvns Univ. fra dets Stiftelse indtil Reform. S. 31 f.

da ogsaa, at Høiskolen, der havde begyndt sin Virksomhed med i det Høieste 80 Personer, af Mangel paa de fornødne Midler i det nævnte Tidsrum kun med Nød og neppe fristede Livet. Ligesom der imidlertid ikke destomindre synes at have existeret Stipendier for trængende Studerende, saaledes grundlagdes der i Aarene 1517—1519 en Stiftelse, som muligen har skullet være en Efterligning af de fremmede Universiteters *bursæ*. I det førstnævnte Aar lod nemlig Karmeliterordenens Provincialmester i Danmark og Prioren for denne Ordens Kloster i Helsingør, Anders Christjernsen, paa en Klosteret tilhørende Grund i St. Pederstræde i Kjøbenhavn paabegynde Opførelsen af en Bygning, der fik Navn af Kjøbenhavns nye Kollegium (*novum Hafnense collegium*), og som synes at have været beregnet ikke alene paa Karmelitermunkes, men ogsaa paa studerende Lægmænds Tarv. I et Brev af 3 Aug. s. A., hvorved Christjern II tilsagde det omtalte Kloster Eiendomsret over St. Jørgens Kapel og Hospital udenfor Kjøbenhavn, naar Universitetets daværende Vicekansler Dr. Peder Albrechtsen, som for Livstid var forlehnet dermed, var død, erklærer Kongen nemlig med Hensyn til Kapellet og Hospitalet at ville træffe en saadan Anordning, »at dermed kan paa forskrevne Klosters Vegne opholdes et Kollegium her i Kjøbenhavn ... som da i alle Maader nytteligt og gavnligt kan være for deres (Karmeliternes) Klosterbrødre og andre Studenter, som her i Kjøbenhavn studere og kommendes vorde«. Da Peder Albrechtsen døde endnu i samme Aar, tog Klosteret den tilsagte Gave i Besiddelse, og den 8 Dec. traf Kongen den i Udsigt stillede nærmere Ordning, hvorved det navnlig gjordes Klosteret til Pligt at underholde en Doktor eller Baccalaureus i Theologien, som dagligen skulde læse en

Time over den nævnte Videnskab, samt at sørge for, at Stiftelsen kunde begynde sin Virksomhed inden to Aars Forløb. Indretningen kom da virkelig ogsaa istand. Til første Styrer og Lærer (*primus regens*) valgtes den i vor Reformationshistorie bekjendte Poul Eliesen (Poul Vendekaabe), og iblandt de øvrige Lærere nævnes den ikke mindre bekjendte Frands Vormordsen. I Kollegiet indflyttede der saavel Karmelitermunke fra Helsingør og Landskrone som ogsaa endeel Cisterciensere, og allerede inden den fastsatte Tid begyndte de befalede Forelæsninger Mandagen før Pindse i Aaret 1519[1]). Ligesom det imidlertid turde være et Spørgsmaal, om ikke dette Kollegium uagtet Kongens ovenfor antydede Hensigt dermed har indskrænket sig til alene at optage studerende Munke og saaledes vel nærmest ikkun kan være at betragte som en Aflægger af Klosteret i Helsingør, saaledes er det i ethvert Fald vistnok ikke kommet til at spille nogen betydelig Rolle, og da i den senere Tid Kjøbenhavns Universitet saa godt som ganske opløstes, saaledes at det fra 1530—1537 ikke havde nogen Rektor, og at der, som det hedder i Indledningen til Christian III.s nye Fundats, næsten ikke var en Levning tilbage af den hele Institution (*ut nullæ fere reliquiæ superessent*), er sandsynligviis ogsaa hiint første Spor til en Overførelse paa dansk Grund af de udenlandske Høiskolers Studenterstiftelser blevet tilintetgjort.

**3.** Med Reformationens Seir oprandt bedre Tider for Kjøbenhavns Universitet. En stor Deel af det inddragne Kirkegods skulde efter Luthers og Bugenhagens Raad an-

---

[1]) Werlauff a. St. S. 22 ff., C. T. Engelstoft Paulus Eliæ i N. hist. Tidsskr. II. S. 15 ff., R. Nyerup Udsigt over Fædrel. Litt. i Middelald. S. 421 ff.

vendes til videnskabelige Formaals Fremme; baade Christian III selv og hans nærmeste Efterfølger kunne, hvor meget det danske Folks Genius end ellers kan have at bebreide dem, ikke frakjendes Sands for Lærdom og Rundhaandethed mod dens Dyrkere, og Medlemmer af det mægtige Aristokrati, der med Kongerne deelte den faldne Kirkes Efterladenskaber, bleve nu ikke blot Videnskabens Velyndere, men tildeels endog dens Dyrkere (Tyge Brahe, Henrik Rantzau o. fl.). Allerede tre Aar efter Reformationens formelige Indførelse gaves paa Herredagen i Odense den 10 Juni 1539 den Fundats og Ordinants for Kjøbenhavns Universitet[1]), ved hvilken Christjern I.s Høiskole gjenfødtes, og det til en frodigere og livskraftigere Tilværelse, end den nogensinde før havde kjendt. Af dette Aktstykke fremgaaer det aabenbart, at Christian III og hans Raadgivere have havt den Tanke allerede samtidig med Universitetets Gjenoprettelse at grundlægge en til de ældre Høiskolers Kollegier svarende Indretning, der endog, maaskee for saa meget desto bedre at undgaae de Ulemper, af hvilke hine allerede paa den Tid lede, skulde have havt sit Lokale i selve Universitets-Bygningen. I Ordinantsen udtaler Kongen nemlig bl. A. den Hensigt langs med vor Frue Kirkegaard at lade opføre et Huus med tre Stokværk., i alle disse ja endog paa Loftet forsynet med smaa Kamre, bestemte til Boliger for fattige Studenter. »Dersom dette Huus, tilføies der, ikke skulde være tilstrækkeligt til Bolig for Studerende, ville vi opføre et andet nær ved St. Pederstræde, eller hvor det kan findes passende«. Denne Hensigt synes

---

[1]) Fuldstændig aftrykt i J. Krag *Historia regis Christiani III, additamenta* S. 89 ff.; paa Dansk i Sandvigs Oversættelse af samme Værk I. S. 637 ff.

dog ikke at være bleven udført[1]), hvad nu end Grunden dertil har været, om den end, som senere skal sees, ingenlunde blev opgivet. Den paatænkte Bygning var imidlertid ikke det eneste Middel, ved hvilket der efter Ordinantsen skulde hjælpes paa trængende Studerende. Af forskjellige Kirkegodsers Indkomster skulde der nemlig i det antydede Øiemed aarlig anvendes et Beløb af 200 rhinske Guldgylden, som skulde fordeles blandt fattige Studenter af to særlig dertil af Universitetets Foresatte udvalgte Mænd (*curatores*), af hvilke den ene skulde være en Doktor, den anden en Magister. Fremdeles paalagdes det Universitetets Økonom eller Skatmester for en billig Betaling at holde Bord for de akademiske Borgere, og endelig skjænkede Kongen 12 Læster Korn aarlig til Helligaands- eller Duebrødre-Klosteret i Vimmelskaftet, imod at dettes Forstander herfor bestandig skulde bespise 12 trængende Studenter, der efter at have underkastet sig en Examination valgtes af Universitetets Rektor og Dekaner, som tillige afgjorde, i hvor lang Tid — ikke mindre end 2 og ikke mere end 4 Aar — hver Enkelt skulde kunne nyde dette Gode. Saavidt vides, traadte Bespiisningen i Helligaands-Klosteret i Live allerede Aaret efter, at Universitets-Ordinantsen var udkommet, og endnu i Christian III.s Regjeringstid blev de Spisendes Antal forøget med 8, idet Kongen nemlig ved et Brev, dateret Michelsdag 1555[2]), til to Maaltider daglig for 20 Studerende skjænkede Klosteret Kronens

---

[1]) L. Engelstoft og E. C. Werlauff Udsigt over Kbhvns Universitets-Bygnings Historie S. 6.

[2]) Fuldstændig aftrykt i H. Hofman Samling af Fundatser I. S. 22 f. samt i Sandvigs Overs. af Chr. III.s Hist. II. S. 513. Pontoppidan angiver (*Annales Ecclesiæ Danicæ* III. S. 335) Antallet paa Sognene feilagtig til 36.

Tiende af 39 Sogne i Sjelland og samtidig alvorlig indskjærpede, at »ingen Studenter indtages til slig Guds Almisse uden de, som nødtørftige ere og have Guds Almisse behov«. Den Bespiisningsanstalt (*convictorium regium*), som Christian III saaledes grundlagde og yderligere udvidede, blev det første levende Vidnesbyrd om kongelig Gavmildhed mod det kjøbenhavnske Universitets Studenter, og af denne Spire fremvoxte i Tidens Løb de tvende velsignelsesrige Stiftelser, hvis Historie danner dette Skrifts Gjenstand, Kommunitetet og Regentsen.

For at lette Oversigten er den følgende Skildring af disse Stiftelsers Skjæbne afdeelt i fire Tidsrum, hvis indbyrdes Begrændsning er valgt af Hensyn, som ikke behøve at paavises her, da de ville blive Læseren tilstrækkelig indlysende af Fremstillingen selv. Det første af disse fire Afsnit omfatter Tiden fra 1569 til 1728, det andet fra 1728 til 1777, det tredie fra 1777 til 1818 og det fjerde endelig fra 1818 til 1848.

# Første Tidsrum.

## 1569 — 1728.

## I.

4. Kommunitetets Stiftelse. 5. Kommunitets-Bygningen (Klosteret) og dens Skjæbne indtil 1728. 6. Gjentagne Tilløb til Oprettelse af en Bolig for fattige Studenter og Planens Gjennemførelse ved Grundlæggelsen af Regentsen; denne stiftet ved Kommunitetets Midler og betragtet som et Tilbehør til samme. 7. Udsigt over Regentsgrundens ældre Historie; Kollegiets Opførelse; Oratoriet og Regentskirken. 8—9. Kollegiets Bestanddele, Udseende og videre Skjæbne indtil 1728.

**4.** Under den stadig voxende Tilstrømning til Kjøbenhavns Universitet maatte Christian III.s Bespiisningsanstalt snart vise sig for indskrænket til at bøde paa den mellem de Studerende herskende Trang. Fjorten Aar efter den ovenfor omtalte Forøgelse af Tallet paa Anstaltens Alumner besluttede derfor Frederik II midt under de Fredsunderhandlinger, der endte den nordiske Syvaarskrig, at udvide sin Faders Velgjerning mod de kjøbenhavnske Studenter i et saa overordentlig stort Omfang, at Sønnens Værk næsten bragte Faderens i Forglemmelse, idet han nemlig i Aaret 1569 til 100 Studenters daglige Bespiisning grundlagde **Kommunitetet.** Det var ved denne Leilighed fornemmelig Rigshofmesteren Peder Oxe til Gisselfeldt og Kansleren Johan Friis til Hesselagergaard, der virkede som Kongens Raadgivere, og det er i ethvert Fald ikke urimeligt at antage, at »Fædrelandets og Universitetets Ære og Pryd«,

den berømte Dr. Niels Hemmingsen, der paa den Tid endnu stod høit i Kongens Gunst og tillige havde stor Indflydelse hos den første af de to nysnævnte Stormænd, ikke har havt nogen uvæsentlig Andeel i disses Raad og i den kongelige Beslutning[1]). Den Dag, paa hvilken denne Beslutning første Gang er bleven formelig udtalt, og fra hvilken altsaa Kommunitetets Tilværelse vilde være at datere, kan ikke opgives[2]); men allerede Søndagen den 1 Mai 1569 om Formiddagen Kl. 9 blev den nye Stiftelse i Overværelse af Universitetslærerne og de første Alumner høitidelig indviet med en latinsk Festtale af Niels Hemmingsen[3]), og den 25 Juli s. A. underskrev Frederik II i Forening med Rigens Raad sit »Donationsbrev og Fundats om Kommunitetsgodset og Tienden samt 100 Studenters Spiisning af dets Revenue«[4]). I Indledningen til dette Dokument erklærer Kongen, at han har bragt i Erfaring, »at her udi

---

[1]) Jfr. J. Møller Niels Hemmingsen i Hist. Kalender II. S. 393.

[2]) Til det Særsyn, at Indvielsesdagen falder flere Maaneder forud for Udstedelsen af det Dokument, ved hvilken Stiftelsen selv grundlægges; kan der neppe findes anden Forklaring end den Gisning, der opstilles i en kortfattet haandskrevet Oversigt over Kommunitetets Historie af Prof. Dr. Peder Holm (iblandt det kgl. Bibl.s Haandskr., Kallske Sml. 148 fol.), at der nemlig umiddelbart efter, at Beslutningen om Stiftelsens Oprettelse er bleven taget, først er blevet udstedt et foreløbigt Exemplar af Fundatsen paa Papir, medens det er trukket længere ud med Udfærdigelsen af det egentlige Orginalexemplar paa Pergament, der da er blevet dateret efter den Dag, da det underskreves og forsegledes. Muligen turde den Omstændighed, at Kommunitetets Alumner i Størstedelen af det 17de Aarh. aarlig afholdt en Fest til Stifterens Minde den 5 Jan. (jfr. nedenfor), tyde hen paa, at Stiftelsens Tilværelse maatte hidledes fra denne Dag.

[3]) *A. Thura Idea historiæ litterariæ Danorum* S. 122; *H. Beckman Communitatis regiæ Hafniensis historia* S. 9.

[4]) Findes fuldstændig aftrykt hos Beckman a. St. S. 160 ff.

Riget skulle være mange fattige Personer, som flitteligen have begyndt deres *studia*, og om hvilke er godt Haab, at de med Tiden kunne være nyttige at bruge udi Religionen og udi andre Maader Riget til Tjeneste og Bedste, og de dog ikke ere formuendes, men af Armod saa undertrykte, at de deres begyndte *studia* ikke kunne forfølge og fuldende«, og at han, »paa det udi Fremtiden ikke skulde blive Brøst paa lærde Mænd, som kunne være Religionen tjenlige, har besluttet, at han og hans Efterkommere »altid herefter ville og skulle underholde 100 Studenter her hos Universitetet«. Til dette Øiemeds Opnaaelse tilskjøder Kongen dernæst Kommunitetet ikke mindre end 139 Kronen tilhørende Bøndergaarde paa Sjelland og 14 paa Falster samt Kongetienden af 92 Sogne paa førstnævnte Ø. Kommunitets-Godset, der alt »skulde være frit som Adelens eget Arvegods«, blev senere ved Matrikulen af 1688 skyldsat for omtrent 1080 Tdr. Hartkorn[1]) og udgjorde saaledes mere, end der t. Ex. efter Christian V.s Lovgivning udfordredes som Grundlag for Oprettelsen af et Baroni.

**5.** Indtil et bedre og beqvemmere Lokale kunde tilveiebringes, skulde de 100 Studenter ifølge Fundatsen bespises i »Helliggjæstes Huus« eller det ovenfor omtalte i Vimmelskaftet beliggende Kloster, og denne Omstændighed blev Aarsagen til, at Kommunitetet i mere end 200 Aar efter sin Stiftelse i daglig Tale som ogsaa stundom i officiel Stiil gik under Navn af »Klosteret«. I Klosterbygningen har der vel neppe været noget andet Rum, hvor der var Plads til at beværte et saa stort Antal Personer end Refektoriet, og under denne Forudsætning er

[1]) L. Engelstoft Efterretninger ang. Kbhvns Universitet o. s. v. 1823. S. 153.

Kommunitetets ældste Spisesal mærkelig nok bevaret indtil den Dag idag, idet Klosterets Refektorium, uden at dele Skjæbne med den øvrige Deel af Bygningen, er vedligeholdt som Begravelseskapel til Helliggeistes Kirke. Naar den lovede nye Kommunitets-Bygning er bleven bragt istand, vides ikke med fuldkommen Bestemthed. Det tør dog maaskee antages, at den i hvert Fald er bleven paabegyndt allerede Aaret, efterat Kommunitetet var oprettet, og under alle Omstændigheder sees det, at den i Aaret 1573 har været fuldendt og taget i Brug[1]). Den fik sin Plads umiddelbart op til Studiigaarden og strakte sig langs den østlige Side af Nørregade paa samme Sted, hvor tidligere den vestlige Fløi af de roeskildske Bispers Residents havde staaet[2]). Bygningen, der var opført af Bindings-

[1]) Naar Pontoppidan (*Ann. eccl. Dan.* III. S. 421 og *Orig. Hafn.* S. 315) og efter ham Jonge (Kbhvns Beskriv. S. 267) sætter Bygningens Opførelse allerede til 1569, da maa det kun beroe paa en Gisning, hvis Usandsynlighed fremlyser af Fundatsen selv. I Prof. P. Holms *Collectanea* (Kallske Sml. 148 fol) findes derimod under udtrykkelig Henviisning til »Universitetets Jordebog skreven 1603 fol. XXIIX« en Notits om, at Kommunitetet 1570 »fik sit *coenaculum* med Bryggers etc. paa Studiigaarden«; men da hiin Jordebog ikke længere existerer, kan det ikke nærmere undersøges, om Bemærkningen ikke maa indskrænkes til, at Bygningen i hiint Aar ikkun blev paabegyndt, da det trods Henviisningen til en saa god Kilde dog synes mindre sandsynligt, at Bygningen i Løbet af kun eet Aar skulde være fuldendt. At den derimod 1573 har været færdig og afbenyttet, turde aldeles utvivlsomt fremgaae af Titelen paa de ældste i Kommunitetets Matrikul indførte Klosterlove: »*Leges scholasticorum, qui liberalitate regia in domo collegii aluntur, latæ anno J. C. 1573.*« Vi dele saaledes ikke den Gisning, som Engelstoft og Werlauff (Kbhvns Univ.-Bygn. Hist. S. 8) opstille om, at det er Kommunitets-Bygningen, der sigtes til i Kongebrevet til Peder Oxe af 27 Jan. 1574, hvor der desuden er Tale om Opførelsen af et grundmuret Huus, medens hiin Bygning kun var af Bindingsværk.

[2]) Grunden havde allerede dengang historiske Minder. Det var i Bisperesidentsen, at Hertug Albrecht af Mechlenborg under Kbhvns

værk[1]), har neppe havt noget synderlig anseligt Udseende og har heller ikke været meget rummelig; thi da Alumnernes Antal senere under Christian IV forøgedes, fandt man det 1619 nødvendigt at udvide Bygningen paa den søndre Side. Ved Mageskifte med Universitetet erhvervede Kommunitetet nemlig den Deel af Studiigaarden, der omfattede det saakaldte gamle Auditorium (*lectorium vetus*), og lod denne omdanne til en tilstrækkelig rummelig Spisesal (*coenaculum*), der sattes i Forbindelse med det ældre Lokale, hvorhos samtidig Kommunitetshusets øvrige Bygninger udvidedes og forbedredes[2]). Dette Byggearbeide synes allerede at være paabegyndt før 1622, men trak utilbørlig i Langdrag, og i Mellemtiden var den ældre Spisesal i en saadan Tilstand, at den afgav et saare uhyggeligt Lokale til at holde Maaltid i. I et Brev til Universitetets Patron skriver en Samtidig: »Eders Magnificents kan aldrig troe eller tænke, hvor ilde det staaer om dem (Alumnerne) i det gamle og forfaldne Kommunitet, som de nu spises udi; man kan neppe gaae paa Gulvet for Vand og Ureenlighed, der er ond Lugt og Stank, og Alting seer ilde ud«[3]). Det var først i Sommeren 1627, at det nye Lokale var færdigt til at tages i Brug, efterat det forinden den 2 Juli høitidelig var blevet indviet med en Tale af den

---

Beleiring i Grevefeiden havde sit Hovedqvarteer, og at Biskop Rønnov 1536 blev paagreben oppe paa en Hanebjælke.

[1]) *J. L. Wolf Encomion regni Daniæ* S. 346.

[2]) *Acta consistorii* 25 Jan. og 11 Sept. 1622 samt 12 Juli 1623, jfr. Engelstoft og Werlauff a. St. S. 28. Ifølge Studiigaards- (ɔ: Kommunitets-) Regnskaberne for 1623—24 og 1624—25 (i Konsistoriums Archiv) blev en Deel af Materialet af de ældre Bygninger paa Regentsens Grund anvendt til forskjellige Byggearbeider i Kommunitetets Gaard.

[3]) Brev fra Menelaus Pauli til Kansler Christen Friis i Molbechs Nordisk Tidsskr. for Hist. o. s. v. III S. 416.

daværende theologiske Professor Dr. Jesper Brochman[1]). Den her omtalte Tilbygning, som i Modsætning til de ældre Dele af Huset synes at have været opført af Grundmuur, truedes i Aaret 1636 med Nedbrydelse for at skaffe Plads til en da paatænkt Studenterkirke paa Studiigaardens Grund. Denne Plan opgaves dog snart, og den nye Spisesal, der i nogle Uger havde været rømmet af Alumnerne, blev atter taget i Brug af disse[2]). Men faa Aar efter, i Mai 1641, udbrød der i Kommunitets-Bygningen en heftig Ildebrand, som Kong Christian IV i egen Person forgjæves søgte at qvæle i Fødselen[3]), og som ødelagde den Deel af Huset, der omfattede Kjøkkenet, Bryggerset og Bagerset, tillige-med de deri opbevarede Forraad af Proviant, medens der-imod den øvrige Bygning og navnlig det nye *coenaculum* synes at være blevet sparet. Alumnernes Bespiisning standsedes imidlertid kun en kort Tid, i hvilken de hver fik en Sletdaler ugentlig i Kostpenge, og siden synes man, saagodt det lod sig gjøre, at have tilberedet Maden i de Rester af Bygningerne, som Branden havde levnet. Der-imod varede det mærkelig nok lige indtil Slutningen af det følgende Aar, inden man for Alvor tænkte paa at gjen-opføre de afbrændte Dele af Huset. Da Universitets-Patronen imidlertid i denne Anledning gav Konsistoriet en Paa-mindelse, søgte man med desto større Iver at indhente det Forsømte. Arbeidet, der udførtes under Tilsyn af Prof. Jakob Finke, synes vel først at være paabegyndt i For-aaret 1643; men allerede inden Udgangen af samme Aar var den nye, heelt igjennem grundmurede Bygning

---

[1]) Engelstoft og Werlauff a. St.
[2]) *Acta cons.* 26 Aug. og 14 Sept. 1636.
[3]) *O. Vorm Epistolæ* I. S. 505.

færdig til Afbenyttelse[1]). Til Erindring om Branden indsattes der i Husets Muur tvende Stene, den ene med en latinsk, den anden med en dansk Indskrift, der angav Aarstallene for Bygningens Ødelæggelse og Gjenopførelse[2]). Angaaende Bygningens enkelte Bestanddele, deres Udstrækning, Beliggenhed og Indretning er det iøvrigt efter Gjenopførelsen næsten ligesaa fattigt paa nærmere Efterretninger som før Branden. At Tilbygningen paa Husets

[1]) *Acta cons.* 5 og 12 Mai og 15 Dec. 1641 samt 3 Okt. 1642, jfr. Engelstoft og Werlauff a. St. S. 31 f. At det ikkun var den i Texten anførte Deel af Kommunitets-Bygningen, der ødelagdes, synes temmelig bestemt at fremgaae af det først citerede Sted af *A. C.* — hvor Spørgsmaalet om Alumnernes Bespiisning forhandles, »eftersom Huset, som Kjøkkenet, Bryggerset og Bagerset i var, samt Provianten er opbrændt« — sammenholdt med Forhandlingerne d. 12 Mai, hvor det fremhæves som en mulig Indvending mod at lade koge i »de Huse, som vare beholdne for Ildebranden«, at »de ligge noget langt fra *coenaculo*«.

[2]) Den latinske Indskrift lød fuldstændig saaledes: »*Anno Christi MDCXLIII ædes hæ communitatis regiæ, a Frederico II Daniæ et Norvegiæ rege MDLXIX fundatæ, a calamit. incendii MDCXLI de novo excitatæ sunt*« (*P. J. Resen Inscriptiones Hafnienses* S. 250, *E. Pontoppidan Marmora Danica* I. S. 125). Intet af de her anførte Værker omtaler nogen dansk Indskrift paa Bygningen; men i det theol. Fak.s Kopibog (i Kommunitetets Archiv) IV. S. 851 f. findes en Indstilling fra Kommunitetets Økonom, dat. 5 Okt. 1740, om, »at en Steen skulde indvendig over Porten opsættes tilligemed den gamle, som endnu er i Behold og, da Studiigaarden næstforhen afbrændte, blev opsat.« Denne sidste Steen, der altsaa 1728 havde undgaaet at dele Skjæbne med den Bygning, i hvilken den var indmuret, overlevede senere ogsaa Bombardementet 1807. Det er nemlig den, der tilligemed hiin, som ifølge den omtalte Indstilling fra Økonomen blev forfærdiget til Erindring om Branden 1728, i Aaret 1860 flyttedes fra den nordre Façade af Kommunitets-Bygningens Sidehuus og indsattes i Hovedlængens Muur indtil Universitetsgaarden. Dens Indskrift er saalydende; »Anno MDCXLI afbrænde de gamle Communitæts Huse; blefve af Steddens Indkombst och Forbedring, ligesom Regentzen tilforne MDCXXIII, af Grunden igjen opmuret MDCXLIII, *anno oeconomiæ Thomæ Finckii med. doct. et p. p. XLI.*«

søndre Side ud mod Vor Frue Kirkegaard overlevede Branden, have vi allerede anført, og denne Deel af Huset synes udelukkende at have omfattet Spisesalen med en tilstødende Forstue (»Exspektanthuset«), der muligen har dannet en fremspringende Udbygning. Den lange Bygning langs med Nørregade, i hvilken Økonomen havde sin Bolig nærmest op til Spisesalen[1]), synes iøvrigt at have været anvendt til Kjøkken, Bryggers og Kornloft med Undtagelse af den nordligste Deel, der sees at have været leiet ud til forskjelligt Brug. Ud til Skidenstræde laa Staldbygningen og Slagterhuset, og inde i Gaarden endelig har der sandsynligviis ligget en eller flere for Økonomien fornødne Bygninger, der maaskee have staaet i Forbindelse med Hovedlængen ud til Nørregade[2]). Om Bygningens senere Skjæbne i det lange Tidsrum fra 1643 til 1728 vides heller ikke Synderligt. En enkelt Deel af Huset — som det synes, den nordre Ende af Længen til Nørregade — var en Tidlang afhændet fra Stiftelsen, men gjenkjøbtes senere og udleiedes da ligesom forhen til Private[3]); men iøvrigt tør det vistnok antages, at der ikke er foregaaet nogen videre Forandring ved Bygningen, og at de Arbeider, der

---

[1]) Engelstoft og Werlauff a. St. S. 61.

[2]) De her meddeelte tarvelige Bemærkninger om Kommunitets-Bygningens Bestanddele ere baserede paa tvende, iøvrigt ikke synderlig oplysende Overslag til Reparationsarbeider ved samme, der som Bilag til den Indstilling, der fremkaldte Kommunitets-Reglementet af 23 Juni 1683, findes i Geheimearchivet (Sjellandske Indlæg).

[3]) I *Acta facultatis theol.* (i Kommunitetets Archiv) hedder det under 8 Febr. 1684: »læst en Koncept af en Supplik til H. kgl. Maj. anlangendes Bagdelen og endeel (af) Steenhuset af Studiigaarden fra Steden at maatte afhændes«; under 6 Apr. 1701 omtales »tvende Vaaninger, som tilforn havde ligget til Kommunitetet og nu vare kjøbte dertil igjen«, og under 27 Okt. 1702 nævnes de samme Vaaninger som udleiede til to Tobakspindere.

ere blevne foretagne ved den, neppe ere gaaede ud over, hvad den blotte Vedligeholdelse krævede.

**6.** Forinden vi efter saaledes at have omtalt det Lokale, hvori Bespiisningen foregik, gaae ind paa en Angivelse af de i Kommunitetets Fundats indeholdte Grundtræk til Stiftelsens Organisation og paa en Skildring af disses Udvikling eller Forandring i Tiden indtil 1728, skal det paavises, hvorledes den allerede af Christian III i Universitets-Ordinantsen udtalte Tanke om at indrette en Bolig for trængende Studerende gjentagne Gange paany optoges og endelig udførtes omtrent 60 Aar efter dens kongelige Ophavsmands Død.

Allerede forinden Frederik II oprettede sit Fribord for de 100 Studenter, havde Sagen været paa Bane. Det sees nemlig, at Konsistorium i Aaret 1568 besluttede, »at efterdi fattige Studenter ikke vel kunde bekomme herudi Byen Boliger, som dennem beleilige vare, skulde Universitetet (som tilforn velbyrdige Johan Friis Kansler lovet havde) ladet bygge et Huus, som fattige Studenter kunde mageligen boe udi« [1]). Formodentlig har det imidlertid været den allerede da paatænkte store Velgjerning, som det følgende Aar skjænkede Studenterne, der har hindret Udførelsen af denne Plan. Men det var iøvrigt saa langt fra, at Kommunitetets Oprettelse bidrog til at gjøre Regjeringen ligegyldig for Gjennemførelsen af Christian III.s Tanke, at det meget mere synes at have været hans Efterfølgers Hensigt efter det ved de gamle Universitetsstæders Kollegier givne Exempel at anvise de 100 Studenter Bolig i den samme Bygning, i hvilken der ydedes dem fri Spiisning. Allerede den 27 Jan. 1574 udgik der nemlig en

---

[1]) Efter et Udtog af *Acta cons.* i Kallske Saml. 148 fol.

kongelig Befaling til Rigshofmesteren Peder Oxe angaaende Opførelsen af en muret Bygning i Kollegiigaarden til Bolig for de Studenter, som nøde kongelig Kost, eftersom det vilde være »beqvemmere baade for *exercitia*, de kunde bruge med dem selv, og for *lectionibus* og Opseende, de Høilærde kunde have til dennem, om de boede tilsammen« [1]). Denne Befaling blev imidlertid ikke udført, og en Snees Aar senere fik den daværende Rigsraad Christopher Valkendorph Æren af at have grundet det første egentlige Studenter-Kollegium i Kjøbenhavn, idet han nemlig den 16 Juli 1595 skjænkede sin Gaard i St. Pederstræde (der i sin Tid havde været benyttet som Lokale for det ovenomtalte Karmeliter-Kollegium og siden i Almindelighed gik under Navnet »Hofmesters Boder«) til Fribolig for 16 fattige Studenter[2]). Denne Omstændighed har vistnok været medvirkende Aarsag til, at den tidligere Plan gjenoptoges under de samtidige Forhandlinger om Opførelsen af en ny Universitets-Bygning. Ved et Kongebrev til Trondhjems Kapitel af 26 Aug. 1595 sees det saaledes at være paalagt Domkirken samt alle Kanniker og Vikarier sammesteds at erlægge 100 Rdr. til det Steenhuus, der skulde bygges i Studiigaarden i Kjøbenhavn, og som skulde indrettes deels til et Forelæsningslokale (*lectorium*) deels »og til de 100 Studenters Behov, som derudi skulde have deres Værelse, Vaaninger og Spise, Universitetet saavelsom menige Riget til Bedste«. En lignende Opfordring om at yde Pengehjælp til Universitets-Bygningens Fremme udgik der den 8 Marts 1600 til alle sjellandske Kirker, som vare »for-

---

[1]) Sjell. Tegn. i Geheimearchivet, jfr. Engelstoft og Werlauff a. St. S. 8.

[2]) Hofmans Fundatser I. S. 50 ff. De tvende andre private kjøbenhavnske Kollegier ere som bekjendt langt yngre: Borcks Kollegium indviedes den 29 Mai 1691 og Ehlers' den 18 Nov. 1705.

muende og ved god Hævd«, og her paaberaabtes atter som Bevæggrund til Paabudet, »at de 100 Studenter skulle have deres beqvemme Vaaning og Værelse i Studiigaarden«[1]. Men hvor stor Trangen til en saadan Bolig end var, idet Huusleien allerede i de Tider her i Byen synes at have været forholdsviis høi[2]), og hvor stor Opfordring der end kunde være til at holde saamange Studenter som mulig under et stadigt Tilsyn[3]), saa blev dog Planen heller ikke denne Gang gjennemført, og efter den Tid synes man ganske at have opgivet Tanken om at anvise trængende Studerende Fribolig indenfor selve Studiigaardens Mure, hvor der vel ogsaa vanskelig vilde have været Plads nok til Opførelsen af en rummelig og beqvem Bolig for et saa stort Antal Personer, som Planen omfattede. Kongens Opmærksomhed har sandsynligviis senere nærmest været henvendt paa en gunstig Leilighed til Erhvervelsen af en Grund i Studiigaardens umiddelbare Nærhed. En saadan frembød der sig endelig 1618, og fra dette Aar kan saaledes **Regentsens** Tilblivelse dateres. Aaret forud var Mette Hardenberg, Enke efter Kongens Kansler Christian Friis til Borreby, afgaaet ved Døden, og herved var den hende tilhørende store Gaard i Kannikestræde bleven tilfals. Denne Gaard lod Kongen, sandsynligviis i August Maaned 1618, ved den daværende Universitets-Patron, Kansler Christian Friis til Kragerup, paa Kommunitetets Vegne afkjøbe Arvingernes Befuldmægtigede Axel Rosenkrands, og da Stiftelsen formodentlig

---

[1]) Engelstoft og Werlauff a. St. S. 11 f.

[2]) Jfr. Beckman a. St. S. 37.

[3]) Som nærmeste Motiv til Regentsens Stiftelse angiver Ole Vorm i et Brev til Laurids Scavenius (*Epp.* XLI): »*quo ita petulantia multorum commodius coerceatur et pietatis exercitiis occasio detur inter eos uberior.*«

ikke har havt Kjøbesummen 9000 Rdr. disponibel, forstrakte Kongen selv Beløbet, der forøvrigt allerede inden Mai næste Aar tilbagebetaltes[1]).

Det var saaledes af Kommunitetets Midler, at Kjøbesummen for den tilkommende Studenterbolig udredes, ligesom det ogsaa blev Kommunitetet, paa hvis Regning Gaarden omdannedes til denne sin nye Bestemmelse, og Kollegiet var altsaa ikke, som det undertiden er blevet antaget[2]), en Gave til Studenterstanden fra den Konge, under hvis Ægide det blev til. Denne Anvendelse af Kommunitetets Penge stod i god Samklang med Fundatsen, efter hvis Bestemmelse det mulige Overskud skulde

---

[1]) Det hedder i Christian IV.s Almanak for 1618 under 16 Aug.: »laante jeg de Høilærde (det theol. Fakultet) i Kjøbenhavn 9000 Rdr.«, og i Studiigaards-Regnskab fra Phil. Jac. Dag 1618 til samme Dag 1619 anfører Økonomen under »Udg. til Huses og Gaardes Kjøb« Følgende: »Haver kgl. Maj. til Studenter og Kommunitetets Brug naadigst ladet handle med velb. Axel Rosenkrands og ved ærlig og velb. Mand og strænge Ridder Hr. Chr. Friis, H. Maj. Kansler, kjøbt sal. Chr. Friis' [Gaard, der] velb. Fru Mette Hardenberg afgangne (Arvinger?) var tilfalden, hvortil jeg udi Haandskrifter og rede Penninge haver igjen paa H. Maj. Renteri erlagt 9000 Rdr.« Da Rigsdaleren i Regnskabet overeenstemmende med Fr. af 1 Mai 1618 er regnet til 84 Sk., bliver Kjøbesummen, reduceret til »Rdr. in specie« 7875, altsaa i Rigsmønt 15,750 Rdr. Desværre forefindes iøvrigt hverken den indgaaede Kjøbekontrakt eller Skjødet paa Gaarden *in orig.* eller i Afskrift i noget af de Archiver, hvor de kunde antages at beroe, hvis de endnu vare til.

[2]) See t. Ex. *Thura Id. hist. litt.* S. 115 (*regiis sumtibus exstructum*). Pontoppidan (*Ann. eccl. Dan.* III. S. 713), der lader Universitetets Rektor Dr. Caspar Bartholin besørge Kjøbet af Kanslerens Gaard, betragter Kjøbesummen som afholdt af Indtægten af den Afgift, som det ved Kongebrev til Sjellands Biskop af 10 Dec. 1618 (i Sjellandske Tegnelser) paalagdes Stiftets Præster og Vikarier at erlægge til Universitetet »til tvende Residentser sig til at forhandle og forfærdige«; men det synes ikke, at der til Dækning af Kjøbesummen senere er tilflydt Kommunitetet nogen Andeel af denne Afgift.

anvendes til de fattigste Alumners »Klæder, Bøger og anden Nødtørft«, og naar man erindrer, med hvilken samvittighedsfuld og ængstelig Strænghed fundatsmæssige Bestemmelser i hine Tider overholdtes, vilde det ogsaa være utænkeligt, at man skulde have dristet sig til at anvende Kommunitetets Midler i et Frederik II.s Gavebrev fremmed Øiemed. Det hele Foretagende synes simpelthen at være blevet betragtet som en Udvidelse af hiin Stiftelses Formaal og Virksomhed, der efter det Nysanførte kunde siges allerede at være holdt aaben i dennes Fundats, og en naturlig Følge heraf var det, at Kollegiet maatte ansees som bestemt udelukkende for Kommunitetets Alumner, ikke for trængende Studenter i Almindelighed. For denne Anskuelse tale tvende af den lærde Ole Vorms efterladte Breve, begge af 1618, i hvilke den nye Stiftelses Tilblivelse allerførst varsles, og hvor dens Formaal ligefrem angives at være det, at skjænke de Studenter, »som spise ved Kongens Bord«, Huusly[1]). Fremdeles bestyrkes den yttrede Betragtningsmaade deels ved den Overeensstemmelse, der, som nedenfor skal vises, var imellem Antallet af de Studenter, for hvilke Bygningen fra først af bestemtes, og det Tal, hvortil Kongen kort efter Kjøbet af Gaarden forøgede Kommunitets-Alumnerne, deels endelig ved den Omstændighed, at der i den senere Tid, da de sidstes Antal

---

[1]) *O. Vorm Epp. VIII (Academia nostra collegio novo, in quo, quadra regia qui vivunt, simul cubent et habitent, brevi exornabitur)* og *XLI (Brevi futurum speramus, ut academia nostra novo exornetur collegio, in quo, mensa regia qui vivunt, studiosi simul habitent ac cubent)*, jfr. ogsaa *C. Bartholin Oratio de ortu et progressu acad. Hafn. (Hafn. 1620) C. 3*, hvor det hedder: »*Numerum centenarium alumnorum communis mensæ duplici auxit (sc. Christianus IV) denario. Quibus insuper omnibus commodas habitationes insignes propediem jam adornandas destinavit*«.

endnu yderligere var blevet udvidet, endog paahvilede dem en ligefrem Forpligtelse til at boe paa Kollegiet, medmindre de havde Huusly hos Universitetslærerne, fornemme Slægtninge eller paa Valkendorphs Kollegium eller vare antagne som Huuslærere hos ansete Borgere[1]), — en Forpligtelse, der, naar den strængt overholdtes, neppe engang vilde tillade at huse alle Klosteralumner paa Kollegiet, end sige Studenter, der vare Kommunitetet uvedkommende. I den Omstændighed, at man saaledes betragtede Regentsens Oprettelse ikkun som en Udvidelse af en allerede bestaaende Stiftelses Virksomhed, maa Nøglen søges til den ellers næsten uforklarlige Kjendsgjerning, at der ikke gaves nogen særlig Fundats for det nye Kollegium eller overhovedet nogetsomhelst Dokument, der indeholdt Regler om dets Bestyrelse, Adgangen til dets Pladser o. s. v.[2]). Det var en stiltiende Forudsætning, at de for Kommunitetet gjældende Regler, saavidt det overhovedet kunde skee, tillige skulde finde Anvendelse paa dets yngre Tilbehør: Kommunitetet og Regentsen vare at betragte ikkun som tvende Afdelinger af en og samme Stiftelse, hvoraf bl. A. fulgte en Forpligtelse for hiint til at bidrage til Vedligeholdelsen af denne, til hvilken der ikke henlagdes nogen særlig Formue. Det kan iøvrigt allerede paa dette Sted erindres, at medens

---

[1]) *Leges communitatis* af 1662 § 8, jfr. ogsaa *A. C.* 24 Jan. 1646, aftrykt i R. Nyerups Efterretninger om Regentsen S. 64.

[2]) Det tør sikkert med apodiktisk Vished paastaaes, at der end ikke er udstedt noget enten til Universitetet eller Kommunitetet stilet Kongebrev ang. Oprettelsen af Regentsen. Hverken i Konsistoriets eller Kommunitetets Archiv, hverken i Sjellandske Registre eller Tegnelser findes der Spor til noget saadant og heller ikke i det kgl. Bibl.s talrige Samling Afskrifter af Dokumenter, vedkommende begge hine Stiftelser.

denne nøie Forbindelse mellem begge de omhandlede Stiftelser vel ved mangfoldige Leiligheder senere udtrykkelig anerkjendtes, saa kan der dog paa den anden Side ogsaa forekomme et enkelt Exempel paa, at Kommunitetets Bestyrelse, naar det kom an paa at yde Pengehjælp til Regentsen, søgte at gjøre den Anskuelse gjældende, at der ikke bestod nogen saadan Solidaritet mellem de to Stiftelser, som her forudsat[1]).

**7.** Paa den Grund, der efter det Ovenanførte blev udseet til Indretningen af den i henved 100 Aar paatænkte Studenterbolig, laa der i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede en Gaard, som Universitetets første Vicekansler Dr. Peder Albrechtsen havde tilkjøbt sig af Stadens Borgermester og Raad. Albrechtsen var dengang forlehnet med et Alter i Fruekirkes Høichor, som den bekjendte Rigshofmester Poul Laxmand havde stiftet til Ære for »den hellige Trefoldighed, Jomfru Marie, St. Peder og alt Himmeriges Herskab«, og til dette Alter skjænkede han i Aaret 1512 den omtalte Gaard paa det Vilkaar, at Alterets Besidder hver Helligaften skulde læse en Sjælemesse ved St. Jakobs Alter i samme Kirke, hvor Giveren havde udseet

---

[1]) *Acta fac. theol.* 12 Febr. 1705, hvor der handles om Refusion til Universitetet af Penge, der af dette vare udlagte til Regentsens Istandsættelse (»desforuden findes ingen Resolution, som forbinder Kommunitetet at holde Regentsen vedlige«). Jfr. i Modsætning hertil Reskr. af 1 Juni 1670 i Rothes Saml. af Chr. V.s Reskr. (»Økonomen, som Regentsen af Kommunitetets Indkomst pleier at vedligeholde«), den i Komm.s Archiv beroende Indberetning fra Kommissionen, hvis Indstilling fremkaldte Regl. af 23 Juni 1683 (»Regentsen, som altid af Kommunitetet er holdt vedlige«), *Acta fac. theol.* 28 Mai 1709 (»eftersom baade Regentsen dependerer af Kommunitetet, saa og de ordinære Udgifter, Regentsen vedkommer, erlagde dog *oeconomus* af Kommunitetspengene«), det theol. Fak.s Resol. af 16 Apr. 1725 i sammes Kopibog III (»Kommunitetet, som Regentsen har den allernøieste Konnexion med«).

sig sit sidste Hvilested [1]). Efter Reformationen synes en Slægtning af Alterets sidste Besidder, Jørgen Jensen Ulfeldt til Hjelmsholt i Skaane, at have benyttet sig af den Ret, som Rigsdagsbeslutningen af 1536 gav Adelen til at tilbagefordre de Eiendomme, som deres Forfædre havde skjænket Kirken, og herved at have erhvervet sig den Peder Albrechtsen tidligere tilhørende Gaard, som han derefter i Aaret 1541 for 60 Jochimsdaler afhændede til Universitetet [2]). Dette gav først Eiendommen i Forlehning til den kongelige Rentemester Jochum Beck til Førslev for en aarlig Jordskyld af »12 Mark danske« og indgik senere (1543) med Leieren et Mageskifte, hvorved denne mod Afstaaelsen af 4 nye Boder i Skidenstræde med deres Gaardsrum, Jord og Grund erhvervede Eiendomsret over Gaarden [3]). Om dennes Skjæbne vides nu i længere Tid Intet, indtil den i Aaret 1600 omtales som tilhørende Kansleren Christian Friis til Borreby, i hvis Besiddelsestid den ansaaes for en af de største og anseligste Eiendomme i Kjøbenhavn. En fremmed Reisende, der i det nysnævnte Aar gjæstede Byen, omtaler Gaarden som et »næsten kongeligt Palads« [4]), og det er endog ikke urimeligt, at den har været forsynet med Taarn og Spiir [5]). Uagtet alle de Forandringer, Regentsen i Aarhundredernes Løb er undergaaet, hidrøre Murene i de to nederste Etager i den øst-

---

[1]) Skjødet, der er dateret 1 Marts, er aftrykt i E. C. Werlauff Kbhvns Univ. fra dets Stift. til Reform. S. 84.

[2]) Brevet, dat. 12 Marts, aftrykt hos Werlauff a. St. S. 90.

[3]) Mageskiftebrevet, dateret 30 Nov., trykt hos Werlauff a. St. S. 91, jfr. iøvrigt herved samme Skrift S. 12 ff.

[4]) Udtog af Herman v. Zesterfleths Reise i Suhms Nye Saml. til den danske Hist III. S. 100.

[5]) I alt Fald synes Saadant antydet i Pontoppidans *Orig. Hafn.* S. 338.

lige Halvdeel af Længen ud til Kannikestræde dog endnu fra den gamle Kanslers berømte Gaard, og det er maaskee dennes rundbuede Vinduer, af hvilke der den Dag idag kunne sees Spor i Muren over de nuværende firkantede Vinduer.

Ligesom der iøvrigt — hvad det Følgende vil vise — desværre til en vis Grad hviler den samme Taage over Regentsens Indretning som over Kommunitets-Bygningens Opførelse, saaledes lader det sig heller ikke aldeles bestemt afgjøre, hvorvidt Kansler Frises Gaard har strakt sig, og navnlig, om den har omfattet hele den Grund, paa hvilken Regentsen senere kom til at staae. At den vendte ud baade til Kannikestræde og Skidenstræde, er afgjort, og det er i alt Fald høist sandsynligt, at den tillige har havt Façade ud til Kjøbmagergade. Men er dette Tilfældet, bliver der ingen Plads tilovers til den kongelige Stald, der efter mangfoldige Vidnesbyrd skal have indtaget en Deel af den senere Regentsbygnings Grund, og det turde derfor maaskee antages, at dennes Tilværelse ligger forud for Opførelsen af den Gaard, som efter det Ovenanførte erhvervedes af Peder Albrechtsen[1]). Derimod er

---

[1]) Blandt de mangfoldige Steder, hvor den omtalte kgl. Stald nævnes, skulle vi her kun anføre P. Resens haandskrevne *Atlas Danicus* (kgl. Bibl.s Uldallske Sml. 186 fol.) I. S. 362, en haandskreven Beskrivelse af Kbhvn i kgl. Bibl.s Ny kgl. Sml. (374 fol.), Holberg Danm. og Norges Beskriv. S. 190, Jonge Kbhvns Beskriv. S. 312, Nyerup Efterr. om Reg. S. 5. Medens det paa disse Steder nærmest synes antydet, at Stalden har været til, umiddelbart før Regentsen indrettedes, hedder det derimod i Pontoppidans *Ann. eccl. Dan.* III. S. 713 om Regentsbygningen: »vormahls die Wohnung des Cantzlers Chr. Friis, in den älteren Zeiten aber ein königl. Stall«, og denne Beretnings Rigtighed turde bestyrkes derved, at det i det ældste trykte Skrift, hvor der nævnes Noget om Regentsgrundens tidligere Benyttelse, *J. L Wolf Diarium sive Calendarium eccl., polit. et oecon.* (udk. 1648) S. 592, ikkun hedder, at »en

det hævet over enhver Tvivl, at ikke hele den afdøde Kanslers prægtige Gaard blev afbenyttet til Indretningen af den paatænkte Studenterbolig. I dens vestlige Halvdeel blev der strax anviist en af Universitetslærerne Bopæl [1]), og i Aaret 1623 blev denne Halvdeel ved Mageskifte formelig afhændet til Universitetet, der i Betaling overlod Kommunitetet den ovenfor omtalte Deel af Studiigaarden, som anvendtes til en Udvidelse af Kommunitets-Bygningens Spisesal [2]).

Umiddelbart efter Kjøbet af Kanslerens Gaard skred man til Foretagelsen af de Byggearbeider, der vare nødvendige for at omdanne de Sale, der hidtil havde givet

---

Deel af velb. S. Chr. Frises Gaard udi Kannikestræde er stiftet til Studenterbolig«, uden at hiin Stald, som Forf. dog maatte have kjendt, hvis den havde været til i hans Levetid, nævnes med et Ord. I Studiigaards-Regnsk. for 1622—23 omtales vel som nedbrudt »en gammel Stald«, men herved sigtes vistnok kun til Gaardens egen Staldbygning. At Gaarden har vendt ud ogsaa til Skidenstræde, sees af samme Regnsk. for 1618—19, og at den fremdeles ligeledes har vendt ud til Kjøbmagergade, turde — uanseet den Tvivl, som det til Jochum Beck udstedte Mageskiftebrev muligen kunde vække herom — fremgaae af Studiigaards-Regnsk. for 1628—29, hvori det hedder, »eftersom godt var agtet et *oratorium* der at bygge af den Længe ud mod Kjøbmagergade o. s. v.« *A. C.* 21 Marts 1627 viser, at denne Længde i ethvert Tilfælde ikke har været den meget omtalte Stald; thi det hedder her bl. A.: »Der skal gjøres et *oratorium* af det Huus *in collegio studiosorum* ... som den Qvinde hidindtil boede«.

[1]) *Acta cons.* 23 Dec. 1618: tilkjendegav Rektor, at det er kgl. Maj. endelige Villie efter *M. D. Cancellarii* Beretning, at D. Cort (Axelsen) skal nu til Paaske førstk. indflytte i S. Chr. Frises fordum Kanslers Gaard.

[2]) *Acta cons.* 12 Juli 1623: blev en Udkastning af det Skjøde læst, som *D. D.* Finke skal give Universitetet paa de 100 Studenters Vegne udi *communitate regia* paa den Deel af sal. Hr. Kanslers Gaard, som *D. D.* Cunradus (ɔ: Cort Axelsen) nu paaboer, saasnart kgl. Maj. og *Cancellarius* ville samtykke [i. at] det gamle *lectorium* ved *communitate* liggendes maa afhændes af Akademiet og gives i Betaling for forn. Residents.

Gjenlyd af høibaarne Ridderes klirrende Sporer og fine Adelsfrøkeners raslende Silkekjoler, til tarvelige Smaakamre for fattige unge Musasønner. Kansleren bestilte i Svendborg, paa Ærø o. fl. St. 43,400 Stykker Muursteen, og man paabegyndte Nedrivningen af de Bestanddele af Gaardens Bygninger, der ikke lode sig omdanne til deres nye Bestemmelse[1]). Men rask begyndt var her ikke halv fuldendt. Arbeidets Fremme synes nemlig et Aarstid efter at være sagtnet betydelig, om ikke muligen endog en kort Tid ganske standset. Grunden hertil har vel nærmest været Mangel paa de fornødne Materialier, idet en Deel af, hvad der tidligere var anskaffet, havde maattet overlades Kongen til andre samtidige og mere paatrængende Byggeforetagender. Da Kansleren i Jan. 1622 begjærede Rektors og Konsistoriums Betænkning om, hvad der kunde tjene til at fremskynde Arbeidets Fuldendelse, gik Svaret ud paa, at »naar der kommer Kalk og Steen, maa man bekomme derudaf, hvis (hvad) fornødent er, og hvis Steen, som er laant til kgl. Majestæts Behov, maatte ved første Leilighed stilles tilbage igjen«, under hvilken Forudsætning der gaves Løfte om, at Bygningen kunde være færdig til Pindsen s. A.[2]). For at faae Værket til at gaae raskere fra Haanden blev Tilsynet med samme, der hidtil havde paahvilet Kommunitetets Økonom Prof. Thomas Finke, omtrent samtidig frataget denne, og Arbeidet af Kansleren givet i Entreprise til en vis Laurids Eskildsen, der efterhaanden havde at affordre hiin de fornødne Pengemidler[3]).

---

[1]) Studiigaards-Regnskab for 1618—19.

[2]) *Acta cons.* 25. Jan. 1622.

[3]) Regentsens Bygningsregnskab (i Konsistoriums Archiv). Det er udentvivl den samme Laurids Eskildsen, der senere blev Raadmand og Byfoged i Kbhvn (Pontoppidans *Orig. Hafn.* S. 392 og 395).

Men alligevel blev det Løfte om Bygningens Fuldendelse, som Konsistoriet havde troet at kunne give, ikke holdt. Endnu i Marts næste Aar drøftede man et enkelt Punkt med Hensyn til Bygningens Indretning[1]), og først i Sommeren 1623 synes Arbeidet at have været saa vidt fremmet, at man kunde lade de første Beboere flytte ind paa Kollegiet[2]). Om hvilken Dag Stiftelsen er bleven indviet, ja endog om hvorvidt der overhovedet er foregaaet nogen særlig Indvielseshandling, foreligger der iøvrigt ingen Efterretning. Men at Bygningen virkelig er bleven taget i Brug i Løbet af 1623, turde være afgjort alene derved, at Indskriften paa den Steen, der efter dens Fuldendelse indsattes i Muren, udtrykkelig nævner dette som det Aar, da »Christian IV, Danmarks og Norges stormægtige Konge helligede og viede denne Fromhedens Bolig til Gud og Frelseren som et Middel til den sande Religions rigere og frodigere Udbredelse i de nordiske Riger« [3]). Imidlertid kan det ikkun have været en Deel af den senere Regentsbygning, der i det nysnævnte Aar var istand til at tages i

---

[1]) *Acta cons.* 29 Marts 1623: proponerede D. Finke om et Porthuus i Kanslers Gaard efter Muurmesters Beretning o. s. v.

[2]) Jfr. J. Møller Nyt theol. Bibl. f. 1824 S. 252. Underlig nok har den ellers saa samvittighedsfulde og paalidelige Forfatter Beckman i sin *Hist. comm.* S. 23 henført Regentsens Indvielse som Studenterbolig til 1635.

[3]) Indskriften lyder fuldstændig saaledes: »*Solipotenter coelo terraque pollenti ac invicto Deo, statori juxta atque unico sospitatori dato, Jesu Christo, domino nostro, Christianus IV, Daniæ atque Septentrionis rex potentissimus, hoc pietatis collegium, bono veræ religionis per regna hæc septentrionalia felicius fructuosiusque propagandæ dicavit sacravitque anno ab exhibito in carne Christo 1623* «. Stenen med denne Indskrift, der ved Regentsens Gjenopførelse efter 1728 paany indsattes i Muren, hvor den findes den Dag idag, siges mærkelig nok i flere Skrifter fra den anden Halvdeel af nærværende Periode **fordum** at have siddet i Bygningens Muur (t. Ex. i Resens *Atlas Danicus* I. S. 362).

Brug. I Aarene fra 1623 til 1626 sees der nemlig endnu bestandig at være udbetalt Laurids Eskildsen ikke ubetydelige Summer til Byggearbeidets Fortsættelse; og at selv den Deel af Kollegiet, der var taget i Brug, endnu i flere Aar har manglet Adskilligt i sin fuldstændige Udstyrelse, fremgaaer deraf, at der ikke før i Sommeren 1626 i Norge bestiltes de til Alumnernes Værelser fornødne Kakkelovne [1]). Først i den anden Halvdeel af 1628 turde den til Studenterboliger bestemte Deel af Gaarden have været i fuldfærdig Stand, og Kollegiet kunde da, naar Kjøbesummen medregnes, anslaaes at have kostet Kommunitetet 40—50,000 Rdr. i vore Penge [2]). — Saalænge Gaarden endnu stod under Bygning, benævnedes den simpelthen Kanslerens Gaard, Studenternes Vaaninger eller den nye Bygning i Kannikestræde [3]); men senere blev dens officielle Navn »*Collegium*

[1]) *Acta cons.* 24 Aug. 1626.

[2]) Det sidste Regnskabsaar, for hvilket der — afseet fra Omkostningerne ved Indretningen af det nedenfor omtalte *oratorium* — i Studiigaards-Regnskaberne og i det særlige Bygningsregnskab opføres Udgifter til Regentsens Bygning, er 1628—29. At danne sig en bestemt Anskuelse om, hvad det hele Arbeide kostede, er vanskeligt, da Bygningsregnskabets Angivelser om de i hvert enkelt Aar forbrugte Beløb ikke ganske stemme med Studiigaards-Regnskaberne for de paagjældende Aar, og da der desuden af Kommunitetets Beholdninger udleveredes en Deel Materiale *in natura*. I Bygningsregnskabet, der vel nærmest maa lægges til Grund, opføres Totaludgiften i Penge med 25,324 Rdr. 1 Ort (efter Optællingen af de enkelte Poster udkommer iøvrigt 25,374 Rdr. 1 Ort). Herved er imidlertid at mærke, at det første Aars Udgift, hvorunder Kjøbesummen falder, ikke er reduceret efter den i Mellemtiden forandrede Møntfod. Foretages denne Reduktion, bliver den angivne Totalsum 24,169 Rdr. 3 Ort. Som Beholdning efter Arbeidets Fuldførelse opføres i Regnskabet c. 834 Rdr., der dragne fra nysnævnte Sum give i Udgift c. 23,335 Rdr. (*in specie*) eller c. 46,670 Rdr. Rigsmønt.

[3]) I Studiigaards-Regnsk. for 1623—24 benyttes mærkelig nok den ellers her i Landet fremmede Betegnelse *bursa* (»til den Grund og *collegii* eller Borsis Bygning i Kannikestræde o. s. v.«).

*regium*«, vel nærmest i Modsætning til Valkendorphs lignende ældre Stiftelse i St. Pederstræde, — et Navn, der forøvrigt snart fortrængtes af det, hvormed Stiftelsen siden i snart halvtredie Aarhundrede altid har været benævnet, Regentsen[1]).

Endnu forinden der, efter hvad nys er anført, var lagt den sidste Haand paa Indretningen af den til Beboelse bestemte Deel af Regentsen, toges der, i Marts 1627, den Beslutning at omdanne den Længe af den kjøbte Gaard, der vendte ud til Kjøbmagergade, til en Bedesal eller et Kapel (*oratorium*). Da Laurids Eskildsen ved Undladelse af i rette Tid at aflægge Regnskab for de ham betroede Penge havde givet Anledning til Misnøie, overdroges Besørgelsen af dette Arbeide, hvortil Universitetet af sine Kirkers Midler forstrakte det Fornødne, til en anden Bygmester, Niels Jensen, der allerede Aaret efter afleverede Kapellet i fuldendt Stand[2]). Det var dette Kapel, man i Aaret 1635 benyttede til Indretningen af en egentlig Kirke, som bestemtes til at være en almindelig Studenterkirke[3]), og som derfor ogsaa udstyredes med alle en Kirkes Tilbehør, Prædikestol, Alter og Altertavle, hellige Kar, ja endog med et Orgel[4]), hvorhos den endelig

---

[1]) Det forekommer tidligst i *A. C.* 18 Apr. og 23 Juni 1629. Stundom bruges ogsaa Navnene *domus collegiata* og *domus regia*, hvorimod Benævnelsen *collegium domus regiæ* neppe forekommer andre Steder end paa den nyeste Tids forskjellige Prospekter af Regentsgaarden.

[2]) *Acta cons.* 21 Marts, 20, 24 og 26 Okt. 1627, 5 Juli 1628.

[3]) Fra denne Bestemmelse fastsattes der — *ob causas plusculas easque satis ponderosas* — kun den Undtagelse, at Studenterne skulde staae aabenbare Skrifte for Leiermaal i Frue Kirke (*A. C.* 12 Dec. 1635).

[4]) Christian IV.s Forordn. af 9 Jan. 1635 § 9 (i kgl. Bibl.s gl. kgl. Saml. 3208. 4to o. fl. St.), *A. C.* 4 og 21 Febr., 15 Juli, 10 Aug., 25 Sept. og 21 Okt. 1635 samt 9 Jan. 1636. Af *A. C.*, 8 Jan.

ogsaa fik sin egen Sognepræst (hvorom nærmere nedenfor). Ligesom det i ethvert Tilfælde sees, at Orgelet anskaffedes for de Universitetets Kirker tilhørende Penge, saaledes tør det vistnok, navnlig henseet til, at Kirken skulde være et Gudshuus for hele den akademiske Stand, antages, at overhovedet Omkostningerne ved Lokalets Omdannelse til sit nye Brug ere blevne afholdte ikke af Kommunitetet, men af Universitetet [1]). Til Indvielsen af Regentskirken, der foregik Søndagen den 25 Okt. 1635, var der i Forveien af Rektor og Konsistorium udstedt et latinsk Indbydelsesskrift, dateret 2 Aug. s. Aar[2]). Foruden samtlige Universitetslærere og Studenter bivaanede ogsaa Kongen og hans Hof Høitideligheden, ved hvilken der blev afsunget et Tedeum og holdt latinsk Messe og Prædiken af Sjellands Stiftsprovst, Mag. Niels Poulsen Skandorph[3]). — Allerede Aaret efter var man imidlertid kommen til den Erkjendelse, at Regentskirken var for indskrænket til under de bestaaende Forhold, da Alle vare forpligtede til at deeltage i Gudstjenesten, at være en almindelig Studenterkirke, og efterat en Plan til paa selve Studiigaarden at opføre en saadan var opgivet (jfr. ovenfor S. 20), lagdes i Aaret 1637 Grunden til Trinitatis Kirke, efter hvis Indvielse (1656) Regentskirken blev nedlagt som saadan og Lokalet for Eftertiden ikkun benyttet til Afholdelse af Alumnernes daglige Morgen- og Aftenandagt og til visse Arter af de

---

1661 sees, at Regentskirkens Kalk og Disk senere afhændedes til Taarnby Kirke.

[1]) Studiigaards-Regnskabet for det paagjældende Aar er ikke til mere.

[2]) Det maaskee eneste forhaandenværende Exemplar af dette Indbydelsesskrift er vedheftet Universitetsbibl s Exemplar af Programmet til Regentsens 2den Hundredaarsfest 1823.

[3]) *Acta cons.* 21 Sept. 1635, Thurah *Id. hist. litt.* S. 116, Jonge Kbhvns Beskriv. S. 313.

dem paahvilende Øvelser. Ligesom Trinitatis Kirke var bestemt til og indtil 1683 ogsaa udelukkende var en Studenterkirke, saaledes betragtedes den i den Grad som et Slags Tilbehør til Regentsen, at endog Rundetaarn i den første Tid i daglig Tale hed »Regentstaarnet« [1]).

**8.** Spørges der, efterat vi saaledes have seet, hvorledes Regentsbygningen blev til, om dens Udstrækning og Udseende i det ældste Tidsrum af dens Tilværelse, da er det for det Første afgjort, at Kollegiet omfattede de samme tre sammenbyggede Længer som nu, nemlig en ud til Kannikestræde, en til Kjøbmagergade og en til det daværende Skidenstræde, af hvilke imidlertid kun den første og sidste vare indrettede til Kamre for Alumnerne. Det er ligeledes afgjort, at de to Længer ud til begge de parallelt løbende Stræder ligesom endnu den Dag idag vare deelte, den førstnævnte i 4 og den anden i 2 fra hinanden adskilte Afdelinger, der dengang benævnedes Inspektioner, nu Gange, hver med sin Udgangsdør til Gaarden og sin egen Trappe [2]). Fremdeles kan det med Bestemthed paastaaes, at begge de til Beboelse indrettede Længer havde to Etager [3]), medens Kirkelængen kun synes at have dannet eet Stokværk. Derimod mangler der tilstrækkelige Oplysninger til, at man kan danne sig et fuldstændigt Billede af Bygningens Architektur. Da

---

[1]) Wolf *Encom. regni Dan.* S. 360.

[2]) At Kirkelængen før 1728 ikke indeholdt Værelser for Alumner, fremgaaer af et Grundrids over Regentskamrene, der findes foran i den saakaldte »Regentsens Gaveprotokol« i Kommunitetets Archiv, hvilken ligeledes viser Inspektions-Inddelingen. Den 5te Inspektion indtages som bekjendt nu af Provsteboligen, men var dengang ligesom de øvrige indrettet til Alumnernes Brug.

[3]) Dette fremgaaer ogsaa af Gaveprotokollen samt af det nedenfor omtalte Skjøde af 26 Febr. 1673.

det imidlertid vistnok tør antages, at man ved Ombygningen af Kansler Frises Gaard har indskrænket sig til, hvad der for Øiemedets Skyld var nødvendigt, er det sandsynligt, at Regentsens Ydre indtil 1728 har frembudt et smukkere og mere charakteristisk Udseende, end senere blev Tilfældet. Dette bestyrkes ved en Afbildning fra Aaret 1657 af Kjøbenhavns dengang nyeste og største Mærkværdighed Rundetaarn [1]). Dette Billeds Forgrund dannes af Regentsens Tage, og det udviser, at Endegavlene af Kollegiets forskjellige Længer vare smukt buede omtrent som de fire Gavle paa Holmens Kirke, at Kirkebygningen ved den nordre Ende ind til Gaarden var smykket med et, som det synes, fra Grunden opmuret Taarn med et lille Spiir, og endelig at den søndre Længe ind til Gaarden havde en lav med takket Gavl forsynet Udbygning, der formodenlig har været et særeget Porthuus [2]). Et eiendommeligt, ikke just venligt Anstrøg maae de i hvert Vindue ud til Gaden indmurede Jernstænger have givet den hele Bygning; men den deelte i saa Henseende Skjæbne med næsten alle offentlige Bygninger i hiin Tid, da man ved slige Midler maatte bøde paa den mangelfulde Retssikkerhed for Huus og Hjem. Ind til Gaarden have Jernstængerne derimod manglet [3]), og ligesom Bygningen fra denne Side allerede paa Grund heraf maa have havt et venligere Udseende, saaledes hævedes dette end mere derved, at Regentsen ligesom de øvrige kjøbenhavnske Studenter-Kollegier og næsten alle Professor-Boliger havde sit Haveanlæg. Midt

---

[1]) I Resens *Inscriptiones Hafnienses* ved S. 198; hermed kan sammenholdes et 9 Aar ældre Træsnit i Wolfs *Diarium* ved S. 616.

[2]) Af *Acta cons.* 29 Marts 1623 kunde iøvrigt synes at fremgaae, at der ikke er blevet opført noget eget Porthuus.

[3]) Jfr. H. F. Rørdam De danske og norske Studenters Deeltagelse i Kbhvns Forsvar mod Carl Gustav S. 83 ff.

i Gaarden sees der nemlig at have været en stor Græsplaine, over hvis vestlige Halvdeel flere Lindetræer bredte deres skyggefulde Kroner[1]).

**9.** Kommunitetets Alumner, for hvilke Regentsen var opført, beholdt ikke deres Fribolig ubeskaaret gjennem hele det her omtalte Tidsrum af dens Tilværelse. En Deel af Kollegiets Bygning og Grund opslugtes senere af den ovenomtalte vestlige Halvdeel af Kansler Frises Gaard, ja det truedes endog en Tid med ganske at blive indlemmet i denne dets Nabogaard. Universitetet, til hvilket denne 1623 var overdraget, afhændede den allerede næste Aar til sin Patron Christian Friis til Kragerup[2]), men fik den i Henhold til en betinget Forkjøbsret igjen 1651[3]), hvorefter den anvendtes til Professor-Residents. Den var imidlertid for stor til dette Brug, og da Rigens Skatmester Hannibal Sehested yttrede Lyst til at kjøbe ikke alene den, men ogsaa »den hosliggende Regents«, søgte og fik Universitetet kongelig Tilladelse til at sælge ham Professor-Gaarden og »en Deel af Regentsen derhos liggende«. Sehested kom imidlertid paa andre Tanker; men der meldte sig i Grev Christian Rantzau en ny Lysthavende, og den 8 Mai 1661 fik han af Universitetet Skjøde paa Gaarden og tre Dage senere et Revers »angaaende den Deel af Regentsen, som efter kgl. Maj. Brev hannem i Fremtiden, om han det begjærer, skal til den afkjøbte Residents forundes for 2000 Sletdaler«[4]). Af dette Revers sees Grev Rantzau vel

---

[1]) *Fragmenta ad descriptionem historiamque Hafniæ* omtr. fra 1700 (Kallske Sml. 39 fol.) S. 34.

[2]) Kjøbekontrakt af 10 Juli 1624 i Kons. Kopibog II. 190.

[3]) Kongebrev af 22 Sept. 1651 i Ny kgl. Sml. 1223. 4to.

[4]) *Acta cons.* 18 og 20 Jan., 16, 18 og 24 Febr., 6 Marts, 5, 8, 9 og 11 Mai 1661.

ikke selv at have gjort Brug; men da den omtalte Gaard, der i Mellemtiden havde været i Kongens Besiddelse, senere var afhændet til Viceskatmester Holger Vind til Gundestrup, led Regentsens Tilliggende endelig den Forringelse, hvormed der saalænge havde været truet. Efterat Holger Vind nemlig først 1672 med høiere Tilladelse havde tilkjøbt sig en 44 Alen lang og 5 Alen bred Strimmel af Regentsgaarden, udvirkede han Aaret efter en kongelig Befaling til Universitetet om efter uvillige Mænds Vurdering at overlade ham et Stykke af Kollegiets Bygning og Gaard ud til Kannikestræde, »strækkende sig fra Hjørnet udi velb. Hs. Exc.s Gaard indtil den første Gang med Skillerummet incl. udi Længden 9 sjellandske Alen 2 Qvarteer og 4 Toll (Tommer)«, paa hvilket Stykke han da ogsaa den 26 Febr. fik Skjøde[1]). — Omtrent samtidig med, at Regentsens Nabogaard saaledes berøvede den en Deel af dens Tilliggende, unddroges andre Bestanddele af Kollegiet paa anden Maade Alumnernes Afbenyttelse. Der var saaledes indrømmet Sognepræsten ved Trinitatis Kirke en saa anselig Deel af Bygningen med tilhørende Gaardsplads[2]), at han i en Erklæring fra det theologiske Fakultet af 1687 siges at beboe »over en Trediepart af den nu tilbageværende Regentses Gaardsrum

---

[1]) Kons. Kopibog for 1671—87, fol. 6, 10, 16 og 36—38. Foruden det omtalte Stykke af Længen ud til Kannikestræde omfattede Mændenes Vurdering endnu et andet Stykke, om hvilket det hedder: »Nok næst op til udi samme Bygning udi Øster (?) blev os anviist endnu 3 Al. 3 Qv. 5 T. af samme Bygning foruden nogen Gavl og Skorsteen med derhos et Stykke Jordsmaal ind ud i Regentsen o. s. v.«; men dette omtales ikke i Skjødet.

[2]) At denne Indrømmelse allerede skriver sig fra Trin. Kirkes Indvielsesaar, turde maaskee sluttes af *leg. comm.* af 1662 § 12, der indrømmer Provsten og »*pastori*« Tilladelse til at benytte to fattige Studenter som Opvartere, medens alle andre »*famuli*« skulde forlade Regentsen.

og Værelser« [1]). Ved et Kongebrev af 1 Juni 1670 tillodes det fremdeles, at der »til en Vaaning eller Residents for Kapellanen til Trinitatis Kirke maa ved den nordre Ende af den liden Kirke udi Regentsen tages saameget, som dertil behøves, saavelsom det derhos liggende lidet Stykke Jord til et Gaardsrum dertil indrømmes« [2]). Ligesom det her omtalte Stykke af Regentsen kunde ansees for saagodtsom ganske fraskilt Kollegiet, idet Tilladelsen betingedes af, at »Døren indentil Regentsen tilmures«, medens der derimod blev anbragt en Udgang til Gaden, saaledes har det Samme vistnok været Tilfældet med Sognepræstens Bolig. Senere bleve imidlertid begge de her omhandlede Boliger gjengivne til Alumnernes Brug. At Kapellanboligen var ledig 1687, viser den ovenomtalte Erklæring fra det theologiske Fakultet, og i adskillige Aar derefter udleiedes den til et Par ældre Studerende for en aarlig Afgift af 12 Rdr. [3]). Hvad den Præsten anviste Leilighed angaaer, da er den i ethvert Fald bleven rømmet forinden den Hovedreparation, Regentsen undergik i det sidste Decennium af det 17de Aarhundrede [4]).

---

[1]) Erklæringen, der afgaves i Anledning af et Andragende om, at der maatte indrømmes Trin. Kirkes Klokker Bolig paa Regentsen, findes i theol. Fak.s Kopibog I. 85.

[2]) Rothe Chr. V.s Reskr. S. 9, jfr. *A. C.* 7 Juni 1670.

[3]) Theol. Fak. Kopibog I. 157.

[4]) Under Forarbeiderne til nærværende Skrift vare vi længe tilbøielige til at antage, at Regentsen oprindelig foruden de tre Længer ud til Kannikestræde, Kjøbmagergade og Skidenstræde endnu havde havt en fjerde, som parallelt med Kirkelængen forbandt de to vestlige Endepunkter af den søndre og nordre Længe, og som senere var bleven afhændet. Paa de to ovenomtalte Billeder af Rundetaarn hos Wolf og Resen sees der nemlig ligeoverfor Regentskirken en langstrakt Bygning, hvis Gavle i Øst og Vest ligne Gavlene paa de Længer, der med Sikkerhed vides at tilhøre Kollegiet. Fremdeles er det under Forudsætning af, at Regentsen, som i Al-

## II.

Kommunitetets og Regentsens Bestyrelsesforhold. 10. Stiftelsernes overordnede Bestyrelse. 11—17. Deres Embeds- og Bestillingsmænd: Økonom; Provst; Viceprovster; Præst; Dekaner og Inspektorer; aldeles underordnede Betjente.

**10.** Med Regentsens Oprettelse var Tanken om at yde de Studerende ved Kjøbenhavns Universitet ganske de

---

mindelighed angives, virkelig fra først af indrettedes til Bolig for 120 Alumner, utænkeligt, hvorledes Kollegiet, naar ikke en slig fjerde Længe havde været til, skulde have kunnet rumme alle sine Alumner, da Kirkelængen som antydet var ubeboet og de tvende andre, der begge kun havde to Etager, i det Høieste vilde have kunnet afgive Bolig for 90—100 Alumner, og det endda kun forudsat, at de udelukkende havde været indrømmet til de sidstes Brug. Hertil kom, at det i den oftere nævnte Erkl. af 1687 hedder: »Maatte det behage Eders kgl. Maj. allern. at ansee den meget priselige Intention, Eders kgl. Maj.s, høilovlig Ihukommelse, kgl. Farfader haver havt med bemeldte Regentses Indrettelse til fattige Studenter, da skulde det vel befinde sig, at neppe de $^2/_3$ nu er tilbage til Studenternes Kamre, siden med Eders Maj.s allern. Tilladelse saa stor og anselig Deel deraf er inkorporeret med S. Hr. Holger Vinds hosliggende Residents« — Ord, der dog vare noget vel stærke, naar der ikke var afhændet mere, end hvad Vind fik i Aarene 1672 og 1673. Endelig kunde den Omstændighed ogsaa tale for den antydede Gisning, at der ifølge *A. C.* 1 Marts 1673 udlaantes 2000 Sletdaler af »Regentsens Penge«; thi fra Begyndelsen af var der ikke Noget, der kunde kaldes saaledes, og da det Stykke af Regentsen, der afhændedes ved Skjødet af 26 Febr. 1673, kun vurderedes til 900 Sletdaler, er det, uagtet Konsistorium (*A. C.* 8 Febr. s. A.) vilde have dette Beløb forhøiet med mindst 100 Sletdaler, i alt Fald mindre rimeligt, at Kjøberen skulde have villet give 2000 derfor. Vi have imidlertid trods al Søgen ikke fundet et eneste Sted, hvor der er er Tale om Tilværelsen af en saadan fjerde Længe som antydet eller om dens senere Afhændelse. Det Løfte, der gaves Hannibal Sehested om Afhændelse af en Deel af Regentsen, angik, saavidt det kan skjønnes af Kongebrevet af 26 Febr. 1661 (i Sjell. Tegn.), ikkun en Deel af Gaardsrummet og de nærmest op til Nabogaarden grændsende Stykker af den søndre og nordre Længe. Til

samme Goder, som Middelalderens Kollegier indrømmede deres Beboere, fuldstændig gjennemført. Rigtignok var Planen ikke bleven udført ganske paa samme Maade, som man vel oprindelig havde tænkt sig, idet der ikke ydedes Studenterne Bespiisning og Huusly i en og samme Bygning; men Veien fra Boligen og til deres Bord var dog kun et Par Minutters Gang, og — hvad der er ulige vigtigere — Kommunitetet og Regentsen maatte efter det ovenfor Antydede væsentlig betragtes som en eneste Stiftelse, deelt i tvende Afdelinger, der gjensidig supplerede hinanden. Netop af Hensyn hertil have vi troet det rettest i det Følgende, saavidt det overhovedet er muligt, at behandle begge Stiftelser under Eet, og vende vi os da først til deres Bestyrelse.

Paa den Tid, Kommunitetet stiftedes, og fast endnu et Par Aarhundreder derefter indtog det theologiske Fakultet

---

at Reverset til Grev Rantzau — der er forsvundet med det paagjældende Bind af Kons. Kopibog, men som vistnok iøvrigt gik ud paa det Samme — skulde være blevet opfyldt, er der som antydet ikke Spor, hvorimod der ikkun paa Begjæring indrømmedes ham »et langt smalt Stykke af Regentsgaarden til Brug til at lade smaa Kræ gaae udi« (*A. C.* 14 Aug. 1661), og hermed synes det ikke foreneligt at antage Regentsgaarden begrændset af en fjerde vestlig Fløi. Vi driste os derfor ikke til at antage Tilværelsen af en saadan. Hører den lange Bygning ligeoverfor Regentskirken, af hvilken hine Billeder vise Taget, saaledes ikke til Kollegiet, kan den kun være en Deel af Nabogaarden, der rimelig nok kan have været opført ganske i samme Stiil som hiint; muligen har det været det c. 50 Alen lange »Træhuus«, der omtales i Universitetets Skjøde til Grev Rantzau (Sjell. Reg. for 1661 fol. 124 ff); men lukkede det, som Billedet hos Resen synes at vise, heelt for Regentsgaarden, bliver der alligevel noget Uforklarligt i den omtalte Indrømmelse til Grev Rantzau. Hvad angaaer Regentsens Evne til at rumme sine Alumner, da skulle vi paa sit Sted i det Følgende vise, at den almindelige Beretning om, at Regentsen oprindelig indrettedes til Bolig for 120 Studenter, sandsynligvis er urigtig.

den første Rang ved vort Universitet. Denne Omstændighed i Forbindelse med, at Fakultetet netop dengang talte en saa fremragende Person i sin Midte som Niels Hemmingsen, der som antydet sandsynligviis endog har havt en væsentlig Indflydelse paa Kommunitetets Oprettelse, gjør det forklarligt, at en meget betydende Andeel af Raadigheden over Stiftelsens Anliggender blev lagt i Hænderne paa det theologiske Fakultet. At Fundatsen skulde have anbetroet den hele Stiftelse udelukkende til den nævnte Korporations Forsorg, tør imidlertid ikke paastaaes, om end dens Bestemmelser i saa Henseende ganske vist ikke ere aldeles klare. Den gav i utvetydige Udtryk Fakultetet Ret til aldeles uafhængig at udnævne Stiftelsens Alumner; men iøvrigt synes dens Bestemmelser nærmest at maatte opfattes saaledes, at Fakultetet saavel med Hensyn til Myndigheden over Alumnerne som med Hensyn til Administrationen af Stiftelsens økonomiske Anliggender skulde dele Magten med Konsistorium eller dettes nærmeste Repræsentanter, Universitetets Rektor og det philosophiske Fakultets (*facultatis artium*) Dekanus, hvorhos det endelig skulde paahvile ikke alene Akademiets Patron, den kongelige Kansler, men tillige Rigshofmesteren paa Regjeringens Vegne at føre det øverste Tilsyn med, hvorledes hine Korporationer benyttede den dem tildeelte Myndighed, og efter deres Indstilling foredrage mulig indtræffende vanskelige Tilfælde for Kongen. Ligesom nemlig Fundatsen byder det philosophiske Fakultets Dekanus i Forening med de theologiske Professorer i det mindste 4 Gange om Aaret at »indgaae udi samme Studenters Konvent og Forsamling og der om deres Underholdning og Andet flitteligen forfare og, hvis Brøst udi nogen Maade findes kan, den hjælpe at nedlægge og afskaffe«, saaledes hedder det ogsaa,

»at Hofmesteren og Kansleren, de som nu ere og herefter kommendes vorder, med *conservatoribus scholæ* og *facultate theologica* herudi Universitetet skulle have god Agt og besynderlig Indseende med, at denne ganske Underholdning ret og tilbørligen administreres«, — og det sees ikke lettelig, hvilke »Universitetets Tilsynsmænd«, der kan være sigtet til ved det ovenfor udhævede tvetydige Udtryk undtagen netop Rektor og Konsistorium[1]). Denne Antagelse bestyrkes derved, at det i Frederik II.s Brev af 27 Jan. 1574[2]), der maa betragtes som et supplerende Tillæg til

---

[1]) Ellers forstodes ved *conservatores scholæ* eller *academiæ* netop den kgl. Kansler og hans Medhjælper; men da den Første i Forveien udtrykkelig er nævnt i Modsætning til hine, er det en Selvfølge, at Ordene her maae være brugte i en fra den almindelige afvigende Betydning.

[2]) Da dette mærkelige Kongebrev, hvortil vi oftere ville komme til at henvise, ikke vides fuldstændig trykt andensteds, meddeles det her efter Sjell. Reg.:

Wij Frederich thend Andenn etc. Gjøre Alle witterligt: Effther som wij nogenn thiid Siidenn forledenn, gud Almechtigste thil loff och Ære, Riigen och Religionenn thil beste och forbedring, haffue funderit och wdlagd En Ewig renthe thil hundrede Studenters wnderholdinge wdj wor Kjøbsted Kiøpnehaffn, att huilcke fattige personer aff Scholenn Eller Vniuersitetit Som war forhobning Om att skulle forbedre thennem Och icke haffden j formuenn eller aff theris foreldre nogen hielp att studere med, Schulle wnder Same Studenter Indtagis och Nyde Same wnderholding, Effther som fundatzenn wiidere ther om formelder; Tha Effthertbj Osz Elskelig Hederlige och Høglerde mend *Rector*, *Decanus* och menige *professores* wdj Vniuersitetit Samestediz, Huilcke wij haffue befallit att haffue Indseende paa forne Studenters Lerdom, haffue giortt thend skick och Ordning, paa thet same Studenter thes bedre kunde exerceris (?) och forfremmis i Bogelige konster, som effther følger:

1. Først att Studenther och *Elemosinarij* Schulle Schiffthis thil huer Andenn Søndag fraa ett slaar och thil thet Ringer Sammen thil Affthensang *præsidentibus Ordine bacalaureis* att disputere in *phia* (*philosophia*) eller att declamerre. For
2. thet andit skal huer Studenter, som Opponerer, giffues iiij *β*,

Fundatsen, hedder, at Kongen har befalet »Rektor, Dekanus og menige Professorer« at have Indseende med Kommunitets-Alumnernes Lærdom, og ved en senere kongelig Befaling af 20 Febr. 1593 — der af Hensyn til Bispens Visitatsreiser fritog denne for i Forening med de øvrige Medlemmer af det theologiske Fakultet at deeltage i det fjerdingaarlige Besøg paa Klosteret — fik Universitetets Rektor ligefrem Paalæg om til de anordnede Tider med de andre ovenfor angivne Personer at besøge Kommunitetet »og fornævnte Studenter examinere og overhøre, hvad (om) de sig forbedre udi deres Studier, og hvorledes de sig forholde i Levnet og Omgjængelse, saa og om deres Underholdning, paa det at Alting dermed skikkeligen og vel kunde blive ved Magt holdt og de udi ingen Maade skulde forsømmes eller skee nogen Forkort« [1]). Denne Befaling indskjærpedes senere ved en Skrivelse fra Universitets-Patronen af 11 Mai 1649 [2]), og i Overeensstemmelse

---

*respondentj* viij *β* och *prædentj* (*prædidi*) xij *β*. For thett
3. thredie skal *Decanus artium* were forplicht att were tilstede,
paa thet althing thes bedre kand gaa thil, menn ther Som
hand bliffuer forhindrit, Schal hand skicke en aff *Magistris artium*
4. wdj Sit sted. For thet 4 skulle Same *Elemosinarij*, Som aff
Osz wnderholdis, Nor nogen *Terentij Fabule* ere wdlest, pu-
blice thennom aggere effther *Rectoris* och *theologorum* wilge
5. och befallinge. For thet v: Om nogenn aff Same *Elemosi-*
*narij* haffue Nydt same wnderholdinge vdj iij aar, Och hand
tha icke finthis skickelig att thage *gradum bacalaureatus in*
*phia* (*philosophia*), att hand tha fra same wnderholdinge skal
6. foruiszis. For thet vj Schal *Decanus* were forplict Aarligenn
om fasten *Bacalaureos* att *promouere.*

Huilckenn Ordning och schick aff forne høglerde giortt er, wij aff wor Sønderlig gunst och Naade Haffue Fuldbyrdt, Sambtøckt och stadfest wed sinn fulde macht etc. *Actum* Frederichsborg 27 Januarij Aar 1574.

[1]) Brevet findes i Afskrift i Gl. kgl. Sml. 3205. 4to S. 202 ff.

[2]) Smstds S. 512 f.

med den Fortolkning af Fundatsens Bestemmelser, som Regjeringen gjennem disse Anordninger gjorde gjældende, sees ogsaa Størstedelen af dens Udtalelser angaaende Kommunitetets Anliggender indtil 1683 at være stilede til »de Høilærde og *decanus facultatis artium*« eller til »Rektor, Decanus og menige Professorer ved Kjøbenhavns Universitet«.

Den Mangel paa Fuldstændighed og Klarhed, hvormed selve Kommunitetets Fundats efter det Anførte behandlede et saa vigtigt Punkt som Stiftelsens Bestyrelse, vil forundre mindre, naar det erindres, at man endnu i meget senere Tider end den, hvorom her er Tale, var langtfra med vore Dages Skarphed og Bestemthed at afstikke Grændserne navnlig mellem beslægtede Autoriteters gjensidige Myndighed. Men ganske vist er det, at den antydede Mangel lettelig medførte Konflikter og Kompetence-Stridigheder. Allerede i Aaret 1591 fandt man saaledes Anledning til i Konsistorium at bringe det Spørgsmaal paa Bane, hvorvidt egentlig det theologiske Fakultets Bemyndigelse med Hensyn til Kommunitetets Anliggender strakte sig, og om det ikke maatte antages at have overskredet denne ved at straffe Alumnerne uden eller endog imod Rektors Indvilgelse eller ved at give Love for hine af et andet Indhold end de almindelige akademiske Love[1]). Forhandlingerne førte dengang ikke til noget Resultat, og Sagen sees senere paany at være sat i Bevægelse. I Konsistoriets Møde den 12 Sept. 1604 besværede Universitetets daværende Rektor Iver Stub sig nemlig over, at Fakultetet handlede, som om det havde Eneret til at føre Tilsyn med Kommunitetet, og afgav, efterat han ved en Oplæsning af Fundatsen og yngre Kongebreve havde søgt at vise, at Sligt var uden Hjemmel,

[1]) Efter et Udtog af *Acta cons.* i Gl. kgl. Sml. 3208. 4to under 28 Juni 1591.

den Erklæring, at han ikke vilde deeltage i Tilsynet med Stiftelsen, naar det ikke udtrykkelig erkjendtes, at han i sin Egenskab af Rektor var den Første (*persona principalis*)[1]). Denne bestemte Optræden har vistnok ikke været uden Frugt. En lang Tid herefter synes Konsistorium nemlig uimodsagt at have deeltaget i Bestyrelsen saavel af Kommunitetet som dets yngre Tilbehør Regentsen; i det mindste findes begge Stiftelsers Anliggender i en Række af Aar jævnlig at have været Gjenstand for det akademiske Senats Raadslagninger og Beslutninger. Men ligesom den Besværing, der fremførtes af Rektor 1604, tyder hen paa, at det theologiske Fakultets Stræben allerede dengang gik ud paa at tilegne sig Eneraadighed over Kommunitetet, saaledes er det i hvert Fald afgjort, at denne Stræben i den anden Halvdeel af nærværende Tidsrum virkelig ogsaa lykkedes, idet nemlig da saagodtsom ethvert Spor af nogen Medvirksomhed eller Kontrol fra Konsistoriums Side efterhaanden forsvinder. Det overordnede Tilsyn, som Universitets-Patronen paa Regjeringens Vegne førte med Bestyrelsen, synes samtidig hermed at være blevet af en noget mere slap Natur end forhen, og Fakultetet optraadte derfor ogsaa nu i den Grad som uafhængig og udelukkende Bestyrer af Stiftelsernes Anliggender, at det ansaae sig beføiet til at gjøre Forandring selv i Regler, der vare hjemlede i Kongebud[2]). Ligesom denne Tingenes Tilstand erholdt et Slags middelbar Anerkjendelse fra Regjeringens Side, forsaavidt som paa denne Tid næsten uden Und-

[1]) *Acta cons.*, jfr. Pontoppidan *Ann. eccl.* III. S. 555, Beckman a. St. S. 26.

[2]) Ved en Fakultets-Resolution af 7 Jan. 1702 (i Afskrift i Ny kgl. Sml. 1225. 4to) dekreteredes der saaledes en Indskrænkning i den Tid, i hvilken Baccalaurei ifølge Kongebrevet af 27 Jan. 1574 vare berettigede til at spise paa Klosteret (jfr. nærmere nedenfor).

tagelse alle kongelige Udfærdigelser angaaende disse Stiftelser stiledes alene til det theologiske Fakultet, hvilket endog gjælder om det epochegjørende nye Reglement for Kommunitetet af 23 Juni 1683, saaledes var dette sidste i det Hele affattet paa en saadan Maade, at Fakultetet ikke uden Grund deri kunde see en mere umiddelbar Stadfæstelse af den Myndighed, hvoraf det allerede da i Gjerningen synes at have været i Besiddelse[1]).

Allerede meget tidlig traf det theologiske Fakultet en nærmere Anordning med Hensyn til Udøvelsen af den Myndighed, af hvilken det var i Besiddelse, og udviklede gjennem en Række reglementariske Bestemmelser de Grundtræk til en Organisation af Kommunitetet, som Fundatsen indeholdt. Ved en Vedtægt[2]), der sandsynligviis er affattet umiddelbart efter Stiftelsens Oprettelse, anordnedes det saaledes, af hver af Professorerne et Aar ad Gangen skulde fungere som Tilsynsmand (*ephorus* eller *inspector*) og som saadan bl. A. føre en Bog (*matriculus*), i hvilken foruden Fundatsen efterhaanden alle Kongebreve, der angik Stiftelsen[3]), samt Alumnernes Navne skulde op-

---

[1]) Det hedder i Reglementet (trykt i Rothes Chr. V.s Reskr. S. 440 ff) efter Anførelsen af Spiisningstaxten: »Hvad der ellers kunde eragtes tjenligt med Hensyn til Spiisningen eller i andre Maader Stedet til Nytte, det maae *Theologi* anordne«, uden at der er Tale om nogen Raadførelse med Konsistorium eller om noget Tilsyn fra dettes Side, men ogsaa uden at de ældre Bestemmelser i saa Henseende ophæves. I en Erkl. af Prof. P. Holm (i Kallske Sml. 148 fol.), der i den senere Periode var den mest energiske Forsvarer af Anskuelsen om det theol. Fakultets Eneraadighed over Kommunitet og Regents, benyttes ogsaa Regl. af 1683 som et af de vægtigste Argumenter for denne Anskuelse.

[2]) Beckman a. St. S. 12.

[3]) Denne Bestemmelse overholdtes dog ikke: i Matrikulen, der beroer i Kommunitets-Archivet, findes hverken Fundatsen eller yngre Kongebreve.

tages, og som, naar den ikke afbenyttedes, skulde opbevares i Fakultetets Kiste (*scrinium*). Til denne Vedtægt, der nærmest kun angik Forretningsgangen i Fakultetets egen Bestyrelse, sluttede sig en Række Love eller Statuter, som opstillede de Regler, hvorefter Stiftelsens Embedsmænd og dens Alumner havde at rette sig — fremfor Alt med Hensyn til de Øvelser, som senere skulle omtales — foreskrev Straffe for begaaede Overtrædelser o. s. fr. De første saadanne Love gaves allerede i Aaret 1573; de afløstes 1603 af andre, der yderligere suppleredes 1609. I Aaret 1638 gaves der atter nye Love, og disse ophævedes og forandredes endelig 1662 eller 1663 ved de udførligste blandt den hele Række Statuter, der synes at have beholdt deres bindende Kraft gjennem Resten af nærværende Tidsrum[1]). Et Exemplar af disse Love har vistnok stedse til alle Vedkommendes Efterretning været ophængt i Kommunitetets Spisesal, hvilket i alt Fald udtrykkelig foreskrives i de ældste af dem, og senere søgte man ogsaa ved jævnlig Oplæsning og ved Indførelse i de ved hvert af Bordene paa Klosteret beroende Protokoller at undgaae Paaskud fra Alumnernes Side om Ubekjendtskab med de Bestemmelser, hvorefter de havde at rette sig.

---

[1]) De findes alle efter Kommunitetets Matrikul aftrykte hos Beckman a. St. S. 18 ff, 27 ff, 33 ff, 42 ff og 52 ff. Aaret, da de yngste gaves, kan ikke med Bestemthed angives, da de i Matr. ikke ere daterede; men fra et af de ovenangivne Aar maae de hidrøre, da de findes indførte foran Fortegnelsen over de den 8 April 1663 optagne Alumner. Ifølge *Acta fac. theol.* 8 Febr. 1688 »blev nogle nye *constitutiones pro communitate regia* sluttet og opsatte«; men disse Love, der vel kun skulde have dannet et mindre væsentligt Supplement til de da bestaaende, synes dog ikke at være satte i Kraft. I alt Fald forefindes Lovene af 1662 aldeles uforandrede i de senere paa Provst Lintrups Foranstaltning anskaffede Bordprotokoller, der beroe i Kommunitetets Archiv.

Hvad der i det nærmest Foregaaende er anført om Bestyrelsen af Kommunitetet, finder i det Hele ogsaa Anvendelse paa den senere stiftede Regents. Som en Særegenhed maa det dog bemærkes, at medens det vel allerede af den Omstændighed, at Kollegiet var stiftet for Klosterets Alumner, maatte være en Selvfølge, at det theologiske Fakultet havde Udnævnelsesretten ogsaa til det førstnævnte, saa skete der dog i den senere Tid en Modifikation i denne Regel. Da nemlig enkelte Personer i Slutningen af det 17de Aarhundrede havde begyndt at stifte Legater for Regentsianerne (hvorom nærmere nedenfor), indrømmede Fakultetet, for at opmuntre Andre til at følge dette Exempel, Giverne en Ret til at foreslaae Beboere af de Kamre, hvortil Gaverne henlagdes. Denne Forslagsret grændsede i Virkeligheden nær op til en egentlig Udnævnelsesret, idet Bestyrelsen aldrig synes at have tilsidesat de Personer, der anbefaledes den af Giverne, hvorimod disse kun maatte »lade sig behage, at de Uværdige og de, som sig i *collegio* ikke tilbørligen skikker, bliver af Professorerne eller Provsten exkluderet«. Ja Fakultetet gik endog saa vidt i sin Indrømmelse, at det ikke ubetinget fordrede, at de Foreslaaede allerede skulde være Kommunitets-Alumner, naar de kun »inden første Aars Udgang der introduceres« og saaledes overhovedet vare qvalificerede til Optagelse paa Klosteret[1]). — En Afvigelse fra de for Kommunitetet gjældende Regler indeholdes fremdeles deri, at det stadige Tilsyn, som med Hensyn til dette skifteviis udøvedes af samtlige Fakultetets Medlemmer, for Regentsens Vedkommende en kort Tid udøvedes af

---

[1]) Efter de foran i Regentsens Gaveprotokol optagne Love om »Hvad *Studiosi* der maa ligge i Regentsen og hvor længe«.

en enkelt theologisk Professor, hvem der, »eftersom flittig Inspektion med Studenterne i Regentsen høiligen gjøres fornøden«, anvistes Bolig i den ovenomtalte umiddelbart op til Kollegiet stødende Residents, ved hvis Afhændelse fra Universitetet imidlertid dette særlige Tilsyn ophørte[1]). — Endelig kan det bemærkes, at der i dette Tidsrum ikke sees at have været givet særegne Love for Regentsalumnernes Forhold, hvorimod de Bestemmelser i de nysomtalte Kommunitetslove, der overhovedet kunde finde Anvendelse udenfor Klosteret, selvfølgelig ogsaa vare forbindende for Beboerne af Regentsen. Det var først samtidig med den omhandlede Modifikation i den almindelige Regel om Udnævnelsesretten, at det fandtes nødvendigt at opstille særlige for Regentsen og dens Beboere gjældende Bestemmelser, der dog i det Væsentlige kun gik ud paa en nærmere Anordning af hiin Modifikation.

**11.** Det var en af det theologiske Fakultets ikke ubetydeligste Rettigheder middelbart eller umiddelbart at udnævne Kommunitetets og senere ogsaa Regentsens Embeds- og Bestillingsmænd. Uagtet Fundatsen ikke udtrykkelig indeholdt nogen Bestemmelse herom, blev det saaledes Fakultetet, der beskikkede[2]) den Embedsmand, der under Navn af Forstander (*oeconomus*) forestod begge Stiftelsernes økonomiske Anliggender. Rigtignok skulde den for Økonomen udfærdigede Bestalling i alt Fald i den senere Tid stadfæstes af Kongen[3]); men at Fakultetets Beskikkelse neppe nogensinde er bleven underkjendt, turde fremgaae alene deraf, at det undertiden, medens den

---

[1]) J. Baden Universitets-Journal V. S. 111 f.

[2]) See t. Ex. Uddrag af Biskop Jens Bircherods hist. biogr. Dagbøger ved C. Molbech S. 273.

[3]) Engelstoft og Werlauff Kbhvns Univ.-Bygn.s Hist. S. 59.

ene Økonom endnu var i Embedet, designerede hans Eftermand[1]). Uagtet Økonomen iøvrigt, i alt Fald i Tidsrummet efter 1683, ikkun antoges paa Opsigelse med Varsel fra St. Hansdag til Michelsdag[2]), var Bestillingen, hvad ogsaa dens Beskaffenhed maatte tilsige, dog saa anseet, at der i Økonomernes Række tælles ikke faa Personer, der enten samtidig med denne Forretnings Udførelse eller efter deres Aftrædelse herfra beklædte høie og betydningsfulde Statsembeder. I Begyndelsen var det i Reglen en Professor, der i Forbindelse med dette sit Embede beklædte Økonomens Post; men ved Christian IV.s saakaldte *novellæ constitutiones* af 18 Mai 1621[3]) bestemtes det, at efter den daværende Økonom Dr. Thomas Finkes Afgang maatte der ikke mere beskikkes nogen af Universitetslærerne i Embedet, »paa det — som det hedder — deres Lektier derover ikke skal forsømmes«. Den sande Bevæggrund turde vel imidlertid have været Følelsen af det Mislige i, at Økonomen i sin Egenskab af Professor muligen kunde være Medlem af Konsistorium, der, saalænge det theologiske Fakultet ikke havde Enemagten, kunde komme til at bedømme hans Embedsførelse. —Angaaende Enkelthederne ved Økonomens Embedsvirksomhed indeholdt Fundatsen ikke videre, end at han skulde oppebære Rente og hvert Aar »ottende Dagen efter Philippi og Jacobi (1 Mai) aflægge Regnskab for Indtægt og Udgift og Udspiisning«. Herved synes imidlertid allerede tilstrækkelig antydet, at den hele Forvaltning af Kommunitetets Fæstegods og Tiender skulde paahvile Økonomen,

---

[1]) Bircherods Dgb. a. St.

[2]) Regl. f. Komm. af 1683 § 9.

[3]) R. Nyerup Kbhvns Universitets-Annaler fra Reform. og til 1805 S. 53, Beckman a. St. S. 36.

saaledes at Stiftelsens Bestyrelse ikkun førte Tilsyn med hans Embedsførelse[1]), og der er neppe heller nogen Tvivl om, at han ligefra Kommunitetets Tilblivelse og indtil 1683 uafbrudt har fungeret som Stiftelsens Godsforvalter. Ved den Reform af Kommunitetets økonomiske Anliggender, som foregik i nysnævnte Aar, skiltes imidlertid Godsbestyrelsen fra Embedet og gik umiddelbart over til Fakultetet, der til sin Bistand skulde antage en Foged, som særlig skulde bestride Oppebørselsforretningerne og aflægge Regnskab herfor. Men, som venteligt var, kunde Professorerne ikke overkomme det hermed forbundne Arbeide, og allerede 4 Aar efter søgte og erholdt de derfor kongelig Tilladelse til paany at afgive Godsforvaltningen til Økonomen[2]). Medens Fakultetet selv vedblev at bortfæste Bøndergaarde og Tiender samt at underskrive de herpaa udstedte Fæstebreve, blev det derimod Økonomens Sag at udfærdige disse saavelsom overhovedet at besørge det ved Godsbestyrelsen forefaldende Skriveri, fremdeles at administrere Skifteforvaltningen samt Overformynderi- og Lægdsvæsenet paa Kommunitetets Enemærker, at modtage Landgilde- og Tiendekornet og opbevare det, indtil det kunde afhændes, ligesom endelig at føre hele Stiftelsens Regnskab. Ifølge Fundatsen skulde dette aflægges til Hofmesteren og Kansleren i Forbindelse med »*conservatores scholæ*« og det theologiske Fakultet; men længere hen i Tiden synes det at have været Fakultetet alene, der, efter at have ladet Regnskabet revidere ved en dertil antagen Mand, afgjorde de forefundne Udsættelser. Ligesom der til Hjælp ved

---

[1]) Jfr. Fundatsens Udtryk om Økonomen »en god, beskeden og forstandig Mand, som denne ganske Handel med fri og fuldkommen Myndighed kan forestaae«.

[2]) Reskr. af 26 Nov. 1687 i Rothes Samling.

Førelsen af Regnskabet og Brevvexlingen var beskikket Økonomen en Skriver, der oppebar Kost og Løn af Kommunitetet, saaledes sees der allerede i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede under Økonomen at have været ansat en Ridefoged, der udøvede det reent lokale Tilsyn med Bønderne og Jordegodset. En anden Side af Økonomens Virksomhed var at have Opsyn med Kommunitetets Bygningsvæsen og at besørge alle herved forefaldende Arbeider udførte. Saalænge Regentsen ikke eiede særlig Formue, var det nærmest kun, forsaavidt den her antydede Virksomhed angaaer, at Kollegiet vedkom Økonomen. Men senere, da der til Regentsen var blevet henlagt Pengemidler, der ikke stode i Forbindelse med den egentlige Kommunitetsformue, tilfaldt ogsaa disses Bestyrelse Økonomen (jfr. nedenfor). Den for os betydningsfuldeste Bestanddeel af Økonomens Forretninger er imidlertid Besørgelsen af Kommunitetets Huusholdning i engere Forstand eller, som det i Datidens Sprog hed, »Udspiisningen«. Hans Forhold til denne var i den ældre Tid ordnet paa den Maade, at han in natura oppebar eller paa Stiftelsens Bekostning anskaffede de fornødne Vare og i sit Regnskab gjorde Rede herfor, at med andre Ord altsaa Stiftelsen selv løb Risikoen af Forandringer i Priisforholdene. Men ved Reglementet af 1683 indførtes heri den Forandring, at der fastsattes en bestemt ugentlig Betaling til Økonomen for hver af de Personer, der bespistes paa Klosteret, saa at altsaa Konjunkturernes Vexel blev til hans egen Skade eller Fordeel[1]). Til den Ende skulde der hver Mandag fast-

---

[1]) Den ugentlige Betaling for hver Person skulde efter Regl. være 4 Mk. 8 Sk. (altsaa kun $5^1/_7$ Sk. for hvert Maaltid paa 3 Retter); men i Tidens Løb forhøiedes denne Taxt, først 1690 til 5 Mk. og, da Spiisningen efter Branden 1728 paany optoges, endog til 1 Rdr.

sættes et Mandtal over de Personer, om hvis Bespiisning der i den løbende Uge kunde blive Spørgsmaal, og Økonomen betales herefter, selv om Tallet inden Ugens Udgang formindskedes. Til Bestridelse af Huusholdningen var det selvfølgelig nødvendigt for Økonomen paa Stiftelsens Vegne at holde et temmelig talrigt Tyende[1]), især da man efter Datids Brug producerede saa meget som muligt af det til Bordets Forbrug Fornødne, t. Ex. dyrkede Kjøkkenurter i den Embedet tilliggende Have i Universitetsgaarden, bagte Brød, bryggede Øl o. s. v. Hvad endelig Inventariet angaaer, da anskaffedes dette med Undtagelse af enkelte Gjenstande, som Alumnerne vare forpligtede til at bekoste, af Stiftelsen selv og gik ved formelig Overleveringsforretning over fra den ene Økonom til den anden; til dets Vedligeholdelse var der fra 1683 tilstaaet ham et bestemt aarligt Beløb[2]). — Allerede i Kommunitetets Fundats var det bestemt, at Økonomen skulde underholdes af Stiftelsens egne Midler. Foruden frit Bord for sig selv og sin Huusstand samt forskjellige uvisse Indkomster, saasom 10 Procent af Indfæstningerne for Tiender og Bøndergaarde, oppebar han en fast aarlig Løn, der indtil 1683 vistnok nærmest betragtedes som et Vederlag for Uleiligheden med Økonomien i indskrænket Forstand og efter det nævnte Aar, da der paa Grund af de forandrede Forhold ikke længer kunde være Spørgsmaal herom, som et Honorar for Godsforvaltningen[3]). Fra den Tid, Regentspengenes For-

---

[1]) Efter de saakaldte Udspiisningsregnskaber (i Konsistoriums Archiv) udgjorde det i det 17de Aarh.s 2det og 3die Decennium 14 Personer, heri ikke indbefattet Famulus og Skjænkeren, der ikke kunde betragtes som egentligt Tyende. Ifølge en Memorial fra Økonomen af 18 Sept. 1711 bestod det dengang af 10 Personer.

[2]) Regl. af 1683 §§ 1 og 4, jfr. *A. C.* 15 April 1654.

[3]) Ifølge Udspiisningsregnskaberne oppebar Th. Finke som Økonom aarlig 30 Rdr. *in specie* samt 1 Læst Rug og ligesaa meget Byg.

valtning overdroges til ham, erholdt han ligeledes herfor en lille aarlig Løn, og endelig var der ligefra Kommunitets-Bygningens Opførelse indrømmet ham fri Bolig i denne med tilhørende Have, Staldrum o. s. v.

**12**. Efter Fundatsen skulde der foruden Økonomen beskikkes »en lærd og forfremmet Person, som kan være den Øverste og Besynderligste over den ganske Anstalt, hvilken ene skal have Magt til med sine Medbrødre at handle og paaminde om, hvis deres Leilighed kan findes, og med Forstanderen paa alle deres Vegne om, hvis deres Øl og Mad kan være anliggendes, at udrette, paa det at Alting desbedre kan være til Villie og Venskab i alle Maader«. Om de Pligter, der skulde paahvile denne Embedsmand, den saakaldte Provst (*præpositus communitatis*), indeholdtes de nærmere Forskrifter i de ovenfor omtalte Kommunitetslove. Efter disse skulde han føre det omhyggeligste Tilsyn med Alumnernes Flid og Sædelighed og i Særdeleshed drage Omsorg for, at det under Maaltiderne gik ordentlig og anstændig til, og at de anordnede Øvelser haandhævedes, hvorfor han ogsaa til de foreskrevne Spisetider stedse skulde være tilstede paa Klosteret, ved hvis øverste Bord han havde fri Kost, ligesom han forøvrigt tillige oppebar en lille aarlig Løn[1]). For mindre Forseelser skulde han enten tilrettevise de Skyldige eller anvende de i Lovene foreskrevne Straffe af Bøder eller midlertidig Udelukkelse fra Bordet; særdeles betydelige Brud paa Sædelighed eller god Orden skulde han derimod anmelde for Fakultetet og maatte navnlig ikke paa egen Haand for bestandig bortjage nogen Student fra Klosteret[2]). Paa Grund af den

[1]) Efter Udspiisningsregnskaberne 40 Mark aarlig.

[2]) Blandt flere Vilkaarligheder, der lagdes Provst Bircherod til Last, og som forbødes af Fakultetet, var ogsaa den, at han paa egen Haand exkluderede Alumner (*Acta fac. theol.* 20 Febr. 1688).

nøie Forbindelse mellem dette og Regentsen var det naturligt, at man tildeelte den samme Person det daglige Opsyn over begge Stiftelser, og faa Aar, efterat Regentsen var taget i Brug, paalagdes det den daværende Kommunitets-Provst Ole Pedersen (1627—30) at overtage Tilsynet med Kollegiets Alumner og til den Ende at tage Bolig i samme[1]). Boligen synes i Begyndelsen at være valgt efter Behag; men fra den Tid, Mag. Jørgen Hammer beklædte Embedet (1664—83), beboede Provsten stedse den øverste Etage i 1ste Inspektion, af hvis 4 Leiligheder de to dog kun bestode af eet Værelse, ligesom en af dem var indrømmet den Student, der tjente Provsten som *famulus*[2]). Boligen, der vistnok tildeels har været forsynet med Bohave, udmærkede sig iøvrigt neppe i indre Udstyrelse fra de øvrige Regentsleiligheder, og Værelserne vare derhos saa indskrænkede, at det ventelig især af denne Grund betragtedes som en Forudsætning, at Provsterne, saalænge de beklædte denne Stilling, ikke maatte gifte sig, og at en af dem, med hvem ikke desmindre »den *abus* var passeret«, med Familie boede ude i Byen og kun benyttede sin Regentsleilighed som Aftrædelses- og Kontorlokale[3]). — Efter de ældste Kommunitetslove skulde Provsten vælges af de nedenfor omtalte Dekaner og Valget derefter stadfæstes af det theologiske Fakultet, hvis inspektionshavende Medlem modtog den Valgtes edelige Tilsagn om Opfyldelsen af de med Embedet forbundne Pligter[4]). Af denne Anordning

---

[1]) Beckman a. St. S. 125.

[2]) Bircherods Dgb. S. 228, Fundatsen for F. Nannestads Legat i Nyerup Eft. om Reg. S. 36 samt Regentsens Gaveprotokol.

[3]) Erklæring af 26 Aug. 1683 i Kons: Kopibog f. 1671—87 fol. 369.

[4]) Den hos Beckman (anf. St. S. 14) aftrykte Edsformular lyder i Oversættelse saaledes:

Jeg N. N. sværger og lover herved for Guds Aasyn at ville

var det en Følge, at Provsten, ligesom han var indbefattet under det for Stiftelsens Alumner fastsatte Tal, saaledes ogsaa væsentlig kun var at betragte som den første eller øverste blandt Alumnerne og hans Embedstid indskrænket ved de almindelige for Nydelsen af Kommunitetet gjældende Regler. Men i den senere Tid er vistnok Dekanernes Valgret bortfalden[1]), saaledes at det blev det theologiske Fakultet, som umiddelbart beskikkede Provsten ved formeligt Kaldsbrev, der ligesom Økonomens Bestalling sees at have været indsendt til kongelig Stadfæstelse[2]). Fakultetet synes derhos ingenlunde altid at have truffet sit

---

anvende min yderste Flid for, at de kgl. Studenter (senere tilføiet: saavel i Kommunitetet som paa Regentsen) gjøre deres Pligt, at de høre de offentlige Forelæsninger, varetage deres Prædikener, Deklamationer og andre Øvelser og føre et hæderligt Levnet. Og hvis jeg erfarer, at Nogen ved Løsagtighed, Drukkenskab, natlig Omstreifen paa Gaderne, hyppig Forsømmelse af de offentlige Forelæsninger eller af Prædiken eller i andre Maader gjør vor Stand Vanære eller handler imod Lovene, da vil jeg angive hans Navn for de Herrer Professorer. Jeg vil fremdeles hverken anstifte eller understøtte nogensomhelst Opsætsighed eller noget Mytteri mod de Herrer Professorer eller Andre; ei heller vil jeg uden mine Foresattes Vidende fordre eller modtage Penge af nogen Student, der enten kun indskrives til Kommunitetet eller i Virkeligheden faaer Plads ved Bordet, men med Guds Hjælp bestandig opføre mig saaledes, at jeg i Gudsfrygt, i et hæderligt Levnet og i Flid kan være Andre et Exempel. Saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.

[1]) I den Fortegnelse, Beckman (a. St. S. 117 ff) har over samtlige bekjendte Provster lige indtil 1785, hedder det rigtignok om flere af Provsterne endog i Tidsrummet efter 1728 »*electus a decanis*«. Men ligesom det vilde være synderligt, om der, efterat Provsten var bleven Universitetslærer, skulde kunne indrømmes Klosterdekanerne Indflydelse paa Beskikkelsen af en saadan, saaledes stemmer det heller ikke med Antagelsen af en slig Valgrets Vedligeholdelse, at der i de senere Tider forekommer Exempler paa, at Fakultetet designerede En eller Anden til ved indtrædende Vakance at beskikkes i Embedet (Ny kgl. Saml. 1223. 4to).

[2]) *Acta cons.* 1 Dec. 1688.

Valg blandt Klosterdekanerne, hvorimod der i Reglen opstilledes den Fordring, at Ansøgere for at komme i Betragtning til Embedet skulde have taget Magistergraden[1]). Den her omtalte Modifikation i de ældre Bestemmelser om Provstens Udnævnelse synes at være indtruffen samtidig med den store Forandring, Embedet i det Hele undergik, kort efterat Regentsen var grundlagt. Da Christian IV nemlig i Aaret 1634 oprettede en ny Lærestol ved Universitetet i Metaphysik og de mathematiske Discipliner, bestemtes det, at denne altid skulde være forenet med Embedet som Provst paa Klosteret og Regentsen. Under 23 Dec. 1636 gav Kongen en saakaldt »Fundation« for det nye Læreembede[2]), ifølge hvilken dettes Ihændehaver foruden fri Bolig og Kost skulde nyde Andeel i de af Alumnerne erlagte Bøder, en Kjendelse ved deres Udnævnelse og endelig en større fast aarlig Løn end tidligere[3]). Det

[1]) Da C. Bartholin i sin Egenskab af Universitetets Rektor 1693 søgte at faae sin Stedsøn Stephan Reitzer antaget til Provst, udtalte Fakultetet det Ønske, at han »*propter antiquum decus universitatis et communitatis tuendum* maatte obligeres til at tage *gradum magisterii*« (Bircherods Dagb. S. 268), og mellem de 44 Provster, der vides at have fungeret fra 1569 indtil 1788, findes kun 14, der ikke havde taget denne akademiske Grad.

[2]) Aftrykt i Nyerups Universitets-Annaler S. 79.

[3]) Denne skulde ifølge Fundatsen bestaae af »den aarlige Rente af de 2000 Rdr. *in specie*, som Vi til Os elskelig Dr. Thomas Finke paa Kommunitetets Vegne skyldig ere, som er 120 Rdr.«, hvorhos det hedder: »For det Sidste skal Os elskelig Dr. Th. Finke eller hans Efterkommere af Universitetets erøvrede Indkomst, efterhaanden som den hæves kan, 1350 Rdr. afsætte og *Rectori* og *Professoribus* udstille som forbemeldt paa Rente at udsætte, eftersom herover forbemeldtes, til samme *Professoris præpositi* Løns Forbedring«. Men ligesom den sidste Bestemmelse ikke synes at være kommen Provsterne tilgode, saaledes sees det af det theol. Fak.s Kopibog I. 118, at Renten af de 2000 Rdr. senere unddroges Embedet »formedelst M. Jørgen Hammers Uforsynlighed uden Refusion, som hannem dog blev tilbuden«, og Embedets hele Indkomst kunde da ikke anslaaes til mere end 150 Rdr.

blev imidlertid ikke Metaphysik og Mathematik, men Poesie, hvorover Provsten kom til at læse[1]), og i næsten 50 Aar var Embedet som *Professor poëseos* forenet med Posten som Kommunitets- og Regentsprovst, indtil Provst Bircherod med sidstnævnte Stilling forenede et Professorat i det hebraiske Sprog. Bircherod fik Kongebrev[2]) paa »at være Professor ordinarius og efter *senium* at ascendere til *salarium*, dog at han saa qvitterer Præposituret«; men ligesom dette vistnok har skullet været opfattet som en ham forundt personlig Begunstigelse, saaledes synes det overhovedet, at han var den sidste Provst, der som saadan beklædte en af Universitetets Lærestole. Derimod varetog Provsten fra hans Tid Bestillingen som Notarius ved det theologiske Fakultet[3]).

**13.** Efter Regentsens Stiftelse synes der jævnlig til Bistand for Provsten at være ansat Viceprovster. Allerede 1629 nævnes en Hans Budde som »*vicarius præpositi*« [4]),

---

[1]) Den Første, der forenede begge Embeder, var Johan Thomsen Ring, Provst 1635—38 (Nyerups Univ.-Ann. S. 80), hvem Beckman (a. St. S. 126) kalder »*poeta excellens et in carmine lyrico alter Horatius*«. At Provsten som *Prof. poëseos* skulde være et Slags bestalter Censor over de Studerendes poetiske Arbeider, der bestemtes til Trykken, synes at fremgaae af *A. C.* 13 Nov. 1641, hvor det hedder: »Tilspurgte Hs. Magn. *Professores*, at eftersom til M. Ole Vinds Bryllup mange *mendosa carmina* vare trykte, endogsaa de som af *præp. comm.* vare reviderede, hvilket var Akademiet til største Spot, hvad man derved skulde gjøre. Sluttet: at efterdi Provsten ikke befandtes dygtig til at korrigere *carmina*, skulde han strax opkaldes paa Konsistorium og der befales sig Intet mere med saadan Korrektion at befatte«.

[2]) Brevet, der er dat. 25 Nov. 1684, findes i Kons. Kopibog f. 1671—87 fol. 365.

[3]) Efter en Angivelse i nogle Optegnelser, der findes i Ny kgl. Sml. 1223. 4to, blev det den 8 Nov. 1692 af det theol. Fak. besluttet »om *notariatu examinis theologici*, at denne Funktion herefter, som i nogen Tid før skeet er, af *comm. præp.* skal forrettes«.

[4]) Beckman a. St. S. 125.

og i den ovenomtalte Fundats for Provste-Embedet af 1636 er det endog forudsat, at der kunde være flere saadanne paa eengang. De ansattes af det theologiske Fakultet ved formelig skriftlig Kaldelse[1]); men der mangler iøvrigt nærmere Oplysninger om den Stilling, de indtoge, og navnlig om hvorvidt de foruden fri Bolig og Kost have nydt nogen Løn af Kommunitetetet, eller om en saadan har maattet udredes af den Provst, hvis Forretninger de udførte. Bircherod anholdt ved sin Tiltrædelse af Provste-Embedet udtrykkelig om at blive fri for nogen Viceprovst[2]), og fra hans Tid synes heller ingen saadan at have været ansat.

**14.** Som et under Kommunitetet hørende Embede, der imidlertid kun bestod en kort Tid, maa fremdeles nævnes Embedet som Præst ved Regentskirken. Inden endnu Bedesalen paa Regentsen var bleven omdannet til en almindelig Studenterkirke, skulde ifølge Christian IV.s Forordning af 9 Jan. 1635 Frue Kirkes Kapellaner messe og forrette Sakramentet ved Gudstjenesten sammesteds, medens derimod en Deel af Studenterne selv efter Omgang skulde prædike. Men »da det sig ofte fornemmelig udi Sygdomstid kunde hænde, at naar den ene stod for Alteret udi Vor Fruekirke, at den anden kunde affordres til syge Folk [og] derover forhindres fra Studenterkirkens Tjeneste«, skulde der ifølge kongelig Befaling af 21 Aug. s. A.[3]) beskikkes en særegen Præst, som skulde

---

[1]) Bircherods Dgb. S. 216.

[2]) Kons. Kopibog f. 1671—87 fol. 368. Naar Kons. iøvrigt i sin Erkl. over hans Ansøgning hidleder Tilværelsen af Viceprovster fra den Omstændighed, at hans Formand var gift og desaarsag ikke kunde boe paa Regentsen, da fremgaaer det af det nærmest Foregaaende, at Saadant beroer paa en Misforstaaelse.

[3]) I Gl. kgl. Sml. 3205. 4to. S. 424 f. Beckman angiver (a. St. S. 37) Brevets Dato urigtig til 27 Aug.

»holde Sang og Tjeneste for Alteret«, medens derimod Paabudet om Studenternes Prædiken holdtes i Kraft. Denne Præst skulde, foruden at have Bolig paa Regentsen og frit Bord paa Klosteret næst ved Provsten, lønnes af Kommunitetet med 30 Rdr. aarlig og desforuden 3 Gange om Aaret nyde en Offerdag af samtlige Studenter. Da imidlertid Regentskirken snart nedlagdes som saadan, kom kun 3 Personer til at beklæde dette Embede, og de to af disse forenede hermed for en Tid tillige Provsteværdigheden[1]). Ligesom forøvrigt baade Sognepræsten og Kapellanen ved Trinitatis Kirke endnu, da denne ikke længer var en særlig Studenterkirke, en Tidlang boede paa Regentsen (jfr. ovenfor), saaledes afholdtes ogsaa en Deel af deres Lønning af Kommunitetet, idet den første fik Vederlag for to, den sidste for een Portion Kost[2]).

**15.** Som Provstens bestandige Medhjælpere i det daglige Tilsyn med Alumnernes Øvelser ligesom ogsaa med deres Sædelighed virkede de saakaldte *decani* eller — som de i et Kongebrev af 1635 benævnes — Degne. Af saadanne var der ansat een ved hvert Bord undtagen ved det øverste, hvor Provsten selv varetog de ellers med Dekanatet forbundne Forretninger. De skulde ifølge de ældste Kommunitetslove mærkelig nok vælges af selve Alumnerne ved det paagjældende Bord, dog saaledes at Valget stadfæstedes af Provsten, og vare derefter forpligtede til at besørge Dekanatets Forretninger i Reglen, saalænge de forbleve ved det Bord, af hvis Besætning de vare valgte,

---

[1]) Den første var Mag. Mogens Villadsen, der var Præst 1635—39 og fra 1638 tillige Provst, den anden Otto Jakobsen Vordingborg, der kun beklædte Embedet en kort Tid, og den tredie Mag. Jens Justesen Berg, Præst ved Regentskirken 1640—56 og tillige Provst 1643—45, senere Sognepræst ved Trinitatis Kirke.

[2]) Theol. Fak. Kopibog II. S. 493 o. fl. St.

og mindst een Maaned (senere et Fjerdingaar) fra Valget, om det end i Mellemtiden tilfaldt dem at rykke op til et høiere Bord i Rækken. Forinden Tiltrædelsen af deres Bestilling maatte de iøvrigt ligesom Provsten til Ephorus afgive en edelig Forsikkring om samvittighedsfuldt at ville opfylde deres Pligter[1]). I den senere Tid ere Reglerne med Hensyn til Dekanernes Udnævnelse vistnok undergaaede den Forandring, at det er blevet Provsten, der, vel endog kun under det theologiske Fakultets Approbation, beskikkede dem og maaskee i Valget ikke engang har været bundet alene til Klosterets Alumner[2]). Disses tidligere Ret til at vælge de omhandlede Bestillingsmænd er da svundet ind til den Formalitet, at en af Alumnerne ved det Bord, hvor en Dekanus skulde beskikkes, i en lille latinsk Tale (*petitio*), der holdtes i en af Universitetets

---

[1]) Edsformularen (trykt hos Beckman a. St. S. 13) lød i dansk Oversættelse saaledes;

Jeg N. N. sværger og lover herved for Guds Aasyn, at jeg med yderste Flid vil gjøre min Pligt og paasee, 1) at Alt efter Lovenes Bud gaaer sømmelig til og saaledes, som det anstaaer Religionens, Videnskabens og Dydens Dyrkere; 2) at de sædvanlige Øvelser haandhæves, saavel hvad angaaer Disputation som Recitation af, hvad der efter fælles Overlæg er foresat til Udenadslæren, og at der tales Latin baade ved Middags- og Aftensbordet; 3) fremdeles at Ingen bringer sin Opvarter med eller medtager Noget af den levnede Mad eller Drikke, men lader det staae til Expektanterne. 4) Hvis jeg endelig erfarer, at nogen af mine Bordkammerater gjør sig skyldig i Noget, der er vor Stand uværdigt eller strider mod Lovene, da vil jeg angive det for Provsten. Saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord!

[2]) I Resens *Atlas Dan.* (I. S. 345), der hidrører fra 1688, forklares vel endnu Begrebet af en Klosterdekanus ved »*studiosus a ceteris commensalibus electus et a præposito constitutus*«; men det er under en anden Forudsætning end den, hvorfra vi ovenfor ere gaaede ud, uforklarligt, hvorledes en Dekanus Hans Been kunde forblive i denne Post i den lange Aarrække fra 1691 til 1708 (jfr. Danske Magasin 1ste Række III. S. 311 sammenholdt med S. 317).

Høresale (det saakaldte *auditorium inferius*), paa egne og sine Kammeraters Vegne frembar en Begjæring i denne Retning, hvorefter da Provsten ligeledes ved en latinsk Tale indsatte den Beskikkede i Bestillingen[1]). Dekanerne oppebare for deres Uleilighed ikke nogen egentlig Løn, om det end ikke er uden Exempel, at Indrømmelsen af en saadan er bleven bragt paa Bane som et Middel til at opmuntre dem til en strængere Opfyldelse af deres Pligter[2]). Derimod var der foruden frit Bord tilstaaet dem ⅓ af Beløbet af de Bøder, der faldt ved deres Bord, og som det paahvilede dem at indkræve; de øvrige ⅔ skulde i Provstens Nærværelse nedlægges i en særlig dertil bestemt Bøsse, hvis Indhold to Gange om Aaret, ved Pindse- og Juletid, deeltes lige mellem Provsten og fattige Alumner[3]). I deres her nævnte Egenskab af Oppebørselsbetjente vare Dekanerne pligtige til at aflægge Provsten ugentligt Regnskab og til i fornødent Fald edelig at bekræfte deres redelige Omgang med Bøssens Indhold. For at lette dem deels dette Regnskabs Aflæggelse deels overhovedet det dem paahvilende Tilsyn med deres Bordkammerater paalagdes det dem ved Kommunitetslovene af 1603 hver at være forsynet med en lille Bog, der foruden en Afskrift af de gjældende Bordlove skulde indeholde en Fortegnelse over det dem betroede Mandskab, ved hvis Navne de da havde at notere de begaaede Forseelser og de faldne Bøder. Ligesom de aldrig uden Tilladelse og uden, at der i saa Fald beskikkedes dem en Vikarius, turde være borte fra Bordet eller fra Kirken, men bestandig skulde føre et

---

[1]) Bircherods Dagb. S. 223, Beckman a. St. S. 106.

[2]) Provst Bircherod androg herpaa 1684, men uden Resultat (Ny kgl. Saml. 1223. 4to).

[3]) *Leges communitatis* af 1603 § 23 f.

vaagent Øie med deres Alumner, saaledes ifaldt de i Tilfælde af, at de saae gjennem Fingre med Forseelser, selv de herfor foreskrevne Bøder og kunde endog, om det fandtes fornødent, af Fakultetet fjernes fra deres Bestilling. Iøvrigt ville Enkelthederne af de Dekanerne paahvilende Pligter fremgaae af, hvad der senere skal berettes om Klosterøvelserne.

**16.** Ligesom Dekanerne nærmest vare beskikkede til paa Klosteret at yde Provsten den fornødne Bistand ved det ham paahvilende Tilsyn med Alumnerne, saaledes sees han for Regentsens Vedkommende at have været assisteret af *inspectores*, af hvilke der synes at have været ansat en i hver af Kollegiets Afdelinger eller saakaldte Inspektioner[1]). Om disses Beskikkelse, Indtægter o. s. v. foreligger der iøvrigt ingen Efterretning; men det tør vistnok antages, at det har været et Antal af Klosterets Dekaner, der tillige fungerede i denne Egenskab.

**17.** Som aldeles underordnede Bestillingsmænd ved de tvende Stiftelser kunne her endnu nævnes Kommunitetets Opvarter (*famulus*) og Skjænker samt Regentsens Portner. Den første af disse, der altid synes at have været en Student, paalaa det at modtage Maden ved det Vindue, der dannede Forbindelsen mellem Klosterets Kjøkken og Spisesal, sætte den paa Bordene og efter Maaltidets Slutning at udbære Levningerne[2]). Han havde tillige det Hverv at ringe med Studiigaardens Klokke ved høitidelige Leiligheder og oppebar for denne sin dobbelte Virksomhed Værdien af to Portioner Kost. Tillige synes han, saalænge Regentskirken bestod som saadan, at have

---

[1]) I *Acta cons.* 4 Nov. 1719 omtales »de 6 *inspectores* i Regentsen«.
[2]) Resens *Atlas Dan.* I. S. 344.

forrettet Klokkertjeneste ved denne[1]). Skjænkeren, der vistnok ligeledes i Regen har været Student, virkede som hiins Medhjælper, dækkede Bordene og skjænkede Øl i Kanderne og havde herfor een Portion Kost[2]). Til Portnertjenesten paa Regentsen skulde derimod ifølge en Konsistoriums-Beslutning af 1631 antages en Lægmand, som herfor ligeledes skulde nyde en Portion Kost paa Klosteret. Han fik senere af Konsistorium sin mundtlige Instrux, ifølge hvilken han — foruden at lukke Porten til de bestemte Tider, navnlig under Spiisningen paa Klosteret og under Gudstjenesten paa Regentsen, og siden igjen aabne den — fornemmelig skulde holde Kollegiets Gaard og Gange samt Gaderne udenfor Bygningen rene, ikke »lade noget Qvindfolk Indgang udi Regentsen« og holde Drenge ude af samme[3]). Ligesom imidlertid hans Pligter senere fik et noget større Omfang (jfr. nedenfor), saaledes forbedredes ogsaa i Tidens Løb hans Indtægt deels ved en aarlig Lønning af Kommunitetets Midler og deels ved en Kjendelse af hver Alumnus[4]).

---

[1]) *Acta cons.* 3 Okt. 1635, hvor der ved »*famulus communis*« (som ellers bruges i en anden Betydning) vistnok sigtes til den her omtalte Bestillingsmand.

[2]) Ny kgl. Sml. 373 fol.

[3]) Nyerups Univ.-Ann. S. 84 og 138.

[4]) I Aaret 1719 oppebar Kommunitetets Famulus i denne sin Egenskab og som Ringer 86 Rdr. 4 Mk., Skjænkeren 34 Rdr. 5 Mk. og Portneren 40 Rdr. aarlig (Ny kgl. Saml. 1221. 4to).

# III.

Begge Stiftelsers Alumner. 18. Deres Antal; 19. Varigheden af Beneficiernes Nydelse; 20. Betingelserne for Adgang (evangelisk-luthersk Religion, dansk eller norsk Fødsel, Trang, Flid og Duelighed, om Studiet af Theologien var Betingelse for Adgang, og om Baccalaurei havde fortrinlig Ret til Optagelse); 21—22. privilegerede og extraordinære Alumner.

**18.** Antallet af Alumner (*eleemosynarii*) paa Klosteret skulde efter Fundatsen være 100, i hvilket Tal dog som antydet ikke alene Dekanerne, men ogsaa Provsten var indbefattet. Tallet forøgedes senere af Christian IV, 1620 med 20 [1]) og 1630 med endnu 24 Personer [2]), saaledes at der fra det sidstnævnte Aar daglig bespistes 144 Studenter paa Klosteret. Dette Antal vedblev uforandret indtil Kjøbenhavns Beleiring 1658—60, da Kommunitetet, som senere nærmere skal omhandles, tilsidst nødtes til saagodtsom ganske at standse sin Virksomhed. Efter Fredslutningen i Kjøbenhavn søgte man vel atter at bringe den forfaldne Stiftelse paa Fode; men det før Krigen fastsatte Antal vendte ikke tilbage, og der var unægtelig ogsaa saa meget mindre Grund dertil, som det Opland, hvorfra Alumnerne rekruteredes, ved Tabet af Skaane, Halland og Blekingen desværre var blevet saa

---

[1]) Det hedder i Udspiisnings-Regnskabet for 1619—20: »Ydermere efter forn. Hr. Kanslers Befaling og Anordning bliver spiset 10 fulde Skiver, hos hver 12 Personer, og blev dermed begyndt paa Nyaarsdag«.

[2]) Beckman a. St. S. 37 f. Medens det iøvrigt i et Kongebrev af 6 Dec. 1630 (Gl. kgl. Sml. 2305. 4to. S. 411 ff) om de førstnævnte 20 Alumner hedder, at de »*ordinarie* og altid skal underholdes«, skulde de 24 ikkun »spises saa længe og ofte, Kommunitetets Tilstand og Indkom det kan taale«.

betydelig formindsket[1]). I Aaret 1663 fastsattes det nemlig, at Alumnernes Tal ikkun skulde udgjøre de oprindelige 100[2]), og denne Bestemmelse gjentoges ved Christian V.s Reglement for Kommunitetet af 1683; men desuagtet var Antallet i længere Tid stundom endog ikke saa lidet mindre, og først fra Aaret 1709 bespistes der atter daglig 100 Studenter[3]).

Hvad Regentsen angaaer, da bestemtes den oprindelig til Bolig for samtlige de 120 Studenter, der fra Aaret 1620 havde Kost paa Klosteret. Medens Bygningen imidlertid omdannedes til sit nye Øiemed, udtalte Konsistorium i Jan. 1622 den Anskuelse, at det vilde være tilstrækkeligt at indrette den til Bolig for 100 Studenter, eftersom en Deel af dem allerede havde Huusly paa Valkendorphs Kollegium og omkring hos Universitetslærerne[4]), og det kan neppe være underkastet nogen Tvivl, at denne Udtalelse virkelig er bleven taget til Følge[5]). Da senere en

---

[1]) At man iøvrigt i lang Tid ikke nægtede Studenter fra de fraskilte danske Provindser hiinsides Sundet Adgang til Kommunitetet, sees deraf, at der endnu 1682 blandt Alumnerne nævnes to Skaaninger (Bircherods Dgb. S. 216).

[2]) Beckman a. St. S. 61.

[3]) Efter en af Kommunitetets Mandtals-Protokoller uddragen Optegnelse (i Ny kgl. Sml. 1225. 4to) var Antallet fra 1691 til 1703 i Reglen 93, men gik af midlertidige Aarsager stundom ned endog til 78. Fra det sidstnævnte Aar har Hjemmelsmanden intet Mandtal kunnet finde indtil 1708, da Tallet var 96, hvilket voxede til 100 den 5 Mai 1709.

[4]) *Acta cons.* 25 Jan. 1622.

[5]) Vi have allerede ovenfor antydet, at Regentsbygningen under Forudsætning af, at den ikke har omfattet en 4de Længe, i dette Tidsrum umulig har kunnet rumme 120 Alumner. Gaaer man nemlig endog ud fra, at der i hver af de 6 Inspektioners tvende Etager fandtes 4 Dobbeltkamre, udkommer der kun 48 Leiligheder, indrettede til Bolig for 96 Alumner. De mange Forfattere, der omtale Kollegiet som oprindelig indrettet til 120 Studenters Bolig,

Deel af Regentsens Bygning afhændedes og ikke lidet af det tilbageblevne Lokale unddroges Alumnerne (jfr. ovenfor S. 41 f.), indskrænkedes disses oprindelige Antal selvfølgelig i høi Grad, og Kollegiet har, selv efterat de Leiligheder, der havde været indrømmede til Bolig for Andre end Studenter, atter vare komne disse tilgode, neppe kunnet rumme mere end 80 Alumner[1]). — Det kan iøvrigt bemærkes, at der henimod Slutningen af nærværende Tidsrum paa Regentsen begyndte at indsnige sig den Uskik, at Alumnerne paa deres Værelser indtoge saakaldte »Gratister« eller Personer, der vare uberettigede til Bolig paa Kollegiet. At man ved Valget af disse end ikke har indskrænket sig til Standsfæller, sees af en Besværing, som Provsten i Aaret 1725 indgav til Fakultetet, og i hvilken det hedder: »findes og nogle selvraadige Hoveder, der

---

have vistnok alle denne Angivelse middel- eller umiddelbart fra Slanges Chr. IV.s Hist. S. 401, hvor det hedder, at Kongen lod kjøbe Kansler Frises Gaard, »hvilken han strax lod forandre og indrette saaledes, at 120 fattige Studenter derudi kunde have deres Kamre«, og Slanges Kilder turde vel atter være de ovenfor S. 27 Anm. anførte Steder af Vorms *Epistolæ* og Bartholins *Orat. de ortu et progr. acad. Hafn.*, hvor der imidlertid ikkun er Tale om det Antal Studenter, for hvilket Kollegiet oprindelig bestemtes. Mærkeligt er det jo rigtignok, at der 1626 til Kollegiet bestiltes 60 Kakkelovne (*A. C.* 24 Aug.), hvilket netop vilde have været det til 120 Alumners Leiligheder fornødne Antal. Men naar først Umuligheden af, at de to Længer ud til Kannikestræde og Skidenstræde kunde have huset saa mange, er given, vilde det maaskee ikke være for dristigt at bortforklare det Argument, der kunde hentes fra nysberørte Omstændighed, ved den Gisning, at saamange af de oprindelig fastsatte 120 Alumner, hvortil der ikke var Plads i hine tvende Længer, skulde have boet i Længen ud til Kjøbmagergade, og at Forandringen i den oprindelige Bestemmelse først er skeet ved den i Begyndelsen af 1627 tagne Beslutning at anvende den sidstnævnte Længe til et Oratorium.

[1]) Thura *Id. hist. litt. Dan.* S. 115; E. Pontoppidan *Memoriæ Hafniæ* S. 22 og *Theatrum Daniæ* S. 44.

efter eget Godtbefindende indtager Gratister paa Kamrene, hvorved undertiden liderlige Mennesker, ja vel endog Haandværksburscher og forløbne Skoledrenge (som for nogen Tid siden var skeet) kunde indsnige sig og forvolde stor Konfusion«. Bestyrelsen fandt sig da ogsaa foranlediget til at true dem, der saaledes paa egen Haand forøgede Antallet af Regentsens Beboere, med Udviisning af Kollegiet[1]).

**19.** Ved Fundatsen af 1569 bestemtes den Tid, i hvilken det skulde være tilladt at spise paa Klosteret, til 5 Aar »og ikke længere, uden det skeer med ydermere Bevilling og Samtykke«. Denne Bestemmelse undergik ved Frederik II.s Brev af 27 Jan. 1574[2]) den indskrænkende Fortolkning, at de Alumner, der ikke inden 3 Aar fra den Tid, de havde faaet Adgang til Bordet, tog Baccalaureat-Graden[3]), skulde vige Pladsen for Andre, medens de i modsat Fald fik Tilladelse til at forblive de tidligere fastsatte fulde 5 Aar. I denne Regel gjorde intet senere Kongebud Forandring; men det theologiske Fakultet troede sig 1702 beføiet til paa egen Haand at modificere den derhen, at i Almindelighed Ingen, hvad enten han var

---

[1]) Theol. Fak. Kopibog III. S. 1328 ff.

[2]) See ovenfor S. 46 Anm. 2.

[3]) Til Erhvervelsen af denne Grad fordredes der efter Universitets-Ordinantsen af 1539 en Prøve i Grammatik, Dialektik og Elementerne af Rhetorik. Efter Danske Lovs 2—20—4 kunde Ingen faae Graden uden i Forveien at have underkastet sig den philosophiske Examen, ved hvilken der fordredes Kundskaber i de tre gamle Sprog, Ethik, Metaphysik, Physik, Geographi, Astronomi og Arithmetik. Graden var i den ældre Tid Betingelsen for Tilladelse til at høre theologiske Forelæsninger, til at bestige Kathedret og til at reise udenlands for at studere, efter D. L. a. St. og 2—18—3 for at erhverve noget Embede ved de lærde Skoler og for at stedes til theologisk Embedsexamen, jfr. *A. Thura De gradu baccal. phil.* S. 17 og 24.

Baccalaureus eller ei, maatte spise paa Klosteret mere end 3 Aar, og at der kun i særegne Tilfælde som en Belønning for udmærket Dygtighed i Disputation eller Prædiken kunde tilstaaes dem, der havde taget den omtalte Grad, en Forlængelse af et Aar[1]). Denne Indskrænkning sattes imidlertid snart atter ud af Kraft, saaledes at der paany indrømmedes Baccalaurei den dem af Frederik·II tilstaaede Forret[2]).

Paa Regentsen blev vistnok i den ældre Tid Reglen i Kongebrevet af 1574 ligefrem anseet anvendelig. Men ved de oftere omtalte Love, der i Aaret 1695 vedtoges for Kollegiet, bestemtes det, at Ingen maatte forblive sammesteds, »naar der er forløben trende Aar, efterat de have deponeret, i hvad Aarsag dertil end kunde foregives«. Imidlertid var denne Indskrænkning af ligesaa kort Varighed som den tilsvarende med Hensyn til Kommunitetet; thi i et Kongebrev af 16 Marts 1725 paalægges det Bestyrelsen at foresætte Studenterne »en vis Tid af 5 Aar til at nyde Logemente i Regentsen, saafremt de i samme Tid lade sig finde villige til at efterleve Fundatsen«, — en Bestemmelse, der en Maaned senere i en Skrivelse fra Fakultetet til Provsten fortolkedes saaledes, at det kun var Baccalaurei, der maatte beholde Regentsen i de omtalte 5 Aar, hvorimod de Studenter, der ikke toge Graden, maatte forlade Kollegiet efter 3 Aars Forløb[3]).

---

[1]) Ny kgl. Sml. 1225. 4to.

[2]) I den nedenfor omtalte Skr. fra Fak., dat. 16 Apr. 1725, støttes nemlig den deri indeholdte Fortolkning af Reskr. af 16 Marts s. A. paa, at Baccalaurei havde Ret til at spise paa Klosteret i 5 Aar.

[3]) Theol. Fak. Kopibog III. 1310 f. og 1328 ff. Aldeles undtagelsesviis findes der — afseet fra de Tilfælde, hvor særlige Privilegier hjemlede Saadant — Exempler paa, at Nydelsen af Kommunitetets og Regentsens Goder er bleven indrømmet ud over 5 Aar. Ved en kgl. Resol. af 23 Sept. 1699 (theol. Fak. Kopibog II. 31 ff)

**20.** Hvad angaaer Betingelserne for Adgang til Kommunitetet og dermed tillige senere til Regentsen, da behøves der for den Periodes Vedkommende, vi her have for Øie, ingen nærmere Godtgjørelse af, at de, der vilde optages som Alumner, maatte bekjende sig til den evangelisk-lutherske Religion. Ligeledes var det, skjøndt Saadant heller ikke udtrykkelig omtales i Fundatsen af 1569, en Selvfølge, at ikkun Danske og Norske kunde komme i Betragtning som Ansøgere. Man gik i denne Henseende saa vidt, at Adgang til Kommunitetet end ikke tilstededes Sønderjyder fra den kongelige Andeel af Slesvig, der studerede her ved Universitetet. Da det saaledes i Aaret 1605 bragtes paa Bane i Konsistorium, om ikke saavel disse som Studenter fra den kongelige Andeel af Holsten kunde optages blandt Alumnerne, var man enig om, at Fundatsen maatte fortolkes saaledes, at Klosteret kun stod aabent for Indfødte fra det egentlige Kongerige Danmark, og paaberaabte sig i saa Henseende, at der tidligere endog trods Anbefaling af Kongens Moder var nægtet flere af de Omspurgte Adgang[1]). Det stemmede imidlertid ikke synderlig godt med denne strænge Opfattelse af Kommunitetets Bestemmelse, at der senere i enkelte Tilfælde ved særlig kongelig Benaadning tilstodes endog Udlændinge Plads paa Kloster og Regents. I Aaret 1661 optoges saaledes en Spanier Don Antonio

---

tilstodes der saaledes en gammel Student, Jakob Christensen Ondløse, der angives at have deeltaget i Kjøbenhavns Forsvar mod Carl Gustav og nu levede i den yderste Fattigdom, for Livstid fri Kost paa Klosteret og Bolig paa Regentsen med Brændsel, ja endog Sengklæder. En lignende Begunstigelse skal ogsaa være være bleven tilstaaet den berygtede *studiosus perpetuus* Poul Rytter (A. E. Boye Holbergiana III. S. 185).

[1]) *Acta cons.* 27 Febr. 1605.

de Sandoval blandt Alumnerne[1]), og ved de Privilegier, der i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede indrømmedes Studenter, der forberedte sig til at træde i den laplandske og ostindiske Missions Tjeneste eller lode sig ansætte som Lærere ved Vaisenhuset, lovedes der ganske i Almindelighed Fremmede, der vare i disse Tilfælde, Adgang til begge Stiftelser.

At der hos Ansøgerne til Kommunitetet fremfor Noget maatte sees paa virkelig Trang, fremgaaer allerede tilstrækkelig af Fundatsen i dens Heelhed[2]). Ikke destomindre synes der i den allerførste Tid af Stiftelsens Tilværelse at være blevet seet igjennem Fingre med denne Grundbetingelse, og det var Studenterne selv, der paa en ganske egen Maade gave Stødet til, at Sagen blev gjort til Gjenstand for Undersøgelse. Nytaarsaften 1580 blev der nemlig paa daværende Rigsraad Christopher Valkendorphs, Biskop Poul Madsens og Professor Anders Lauridsens Huusdøre opslaaet følgende Vers:

---

[1]) *Acta cons.* 5 Okt. 1661. Denne Spanier, der 1657 var gaaet over til den evangeliske Trosbekjendelse, blev senere, da hans Sæder efter dansk Maalestok vare altfor frie, forviist til Bornholm, hvor han døde 1678 (om hans Skrifter see Worms Lexikon over lærde Mænd og Nyerups alm. Litteraturlexikon. — Der forekommer iøvrigt flere Exempler paa, at Kommunitetet og Regentsen ansøgtes af Udlændinge, uden at det sees, om deres Ansøgninger ere blevne bevilgede, saaledes af en Tydsker, for hvem Greven af Waldeck intercederede (*A. C.* 15 Juni 1642), en Polak ved Navn Casimir (*A. C.* 7 Dec. 1656) og en Italiener Johannes Mauritius »*ex civitate Albana oriundus*«. Den sidstes Andragende fraraadedes af det theologiske Fakultet, fordi »man ei kan forsikkre sig om slige Nykommendes Bestandighed og Rolighed« og »paa det over Fundatsen til saa christelig og priselig kgl. Almisse desbedre kan holdes, og Kommunitetet for al befrygtet skadelig Blanding og al ond Konseqvens allern. befries og forskaanes« (*Acta fac. theol.* 9 Nov. 1693, 5 Jan. 1694).

[2]) Jfr. *leg. comm.* af 1573 § 7.

De rige Studenter æde Kongens Kost,
De fattige lide baade Hunger og Frost.

Denne Begivenhed vakte en ikke ringe Opsigt og kom ogsaa Kongen for Øre, der dengang opholdt sig paa Skanderborg Slot. Herfra tilstillede han allerede den 12 Jan. næste Aar de nævnte tre Mænd et Brev, i hvilket han med den Bemærkning, at saadanne Smædeskrifter som det, Studenterne havde opslaaet paa deres Døre, vel i det Hele ikke vare at billige, men dog kunde lede til til Oplysning om en Sags sande Sammenhæng, — befalede dem at anstille Undersøgelse, om der iblandt Kommunitetets Alumner vare nogle, der enten havde rige Forældre eller egen Formue, i hvilket Fald disse skulde udvises og trængende Studenter optages i deres Sted[1]). Udbyttet af Undersøgelsen er ikke bekjendt; men det er neppe Tvivl underkastet, at Studenternes rimede Besværing har været begrundet, saa meget mere som den samme Klage flere Gange senere gjentoges og bevirkede, at Bestemmelsen om, at Klosteret kun stod aabent for fattige Studenter, hyppig maatte indskjærpes. Efterat Christian IV saaledes allerede samtidig med Alumnernes Forøgelse til 144 havde anmodet Vedkommende om at paasee, at kun »de fattigste og høibetrængte« optoges ved Klosterets Borde, fandt han Anledning til i et Brev af 3 April 1646 paany i indtrængende Udtryk at gjentage denne Formaning og befalede samtidig Biskopperne at give Skolernes Rektorer Tilhold om i de Vidnesbyrd, de meddeelte deres Disciple ved Afgangen til Universitetet, udtrykkelig at omtale deres

---

[1]) Pontoppidan *Ann. eccl.* III. S. 491, Beckman a. St. S. 23; Kongebrevet findes trykt i L. Engelstoft Univ.- og Skole-Annaler for 1810 I. S. 190.

Forældres Vilkaar[1]). For at imidlertid de mere Formuende ikke aldeles skulde være udelukkede fra Kommunitetet og »fra *exercitiis*, Inspektion og andre Kommoditeter, som sammesteds medfølger«, befalede Kongen ved samme Leilighed, at »to Skiver (Borde) foruden de, som der allerede findes, bliver i Kommunitetet forordnet, hvorved enhver Person for 4 Mark om Ugen kunde spises«, og i Overeensstemmelse hermed lod Konsistorium Studenterne vide, at de mod den angivne Betaling kunde faae Kost paa Klosteret. Denne Tilladelse synes imidlertid ligesaalidt at være bleven benyttet som en lignende, der senere gaves[2]), og i ethvert Fald blev Bordenes Antal paa Klosteret ikke forøget med de to foreskrevne nye[3]). Uagtet altsaa den gamle Konge endnu kun tvende Aar inden sin Død med Iver tog sig af de trængende Studenters Tarv, turde det dog være et Spørgsmaal, om ikke hans Forskrifter alligevel ere blevne overtraadte; thi i det ovenomtalte Brev af 11 Mai 1649 maatte Universitets-Patronen befale Bestyrelsen af Kommunitetet at »udmønstre Studenter, som efter den klare Fundations og andre kongelige Konstitutioners Bogstav ikke nu burde derudi være«. For at hindre, at formuende Studenter saaledes skulde tilliste sig Klosterets Goder, optoges der i Kommunitetslovene af 1662 den mærkværdige Bestemmelse, at der skulde afæskes ikke alene Provsten, men ogsaa samtlige Studerende, der enten vare optagne paa eller kun indskrevne til Klosteret, Erklæring om enhver Ansøgers Trang, og de samme Love indskjærpede tillige den allerede 1610 tagne Bestemmelse, at

---

[1]) Begge Brevene findes aftrykte i Engelstoft Univ.- og Skole-Ann. for 1810 I. S. 194 f.

[2]) *Leg. comm.* af 1662 § 3.

[3]) Jfr. Nyerups Univ.-Ann. S. 85 f.

Ingen maatte optages blandt Alumnerne, som havde Valkendorphs Kollegium og det Frisiske Stipendium, og at overhovedet Ingen maatte nyde 3 akademiske Beneficier paa eengang[1]).

Ifølge det udtrykkelige Indhold af Fundatsen var det fremdeles en Betingelse for Adgang til Kommunitetet, at Ansøgeren efter at være indskreven ved Universitetet som Student — hvilket den atter betingede af, at han forstod saa meget Latin, at han kunde følge Professorernes Forelæsninger — »et Aar eller ved det Pas flitteligen haver øvet og exerceret sig *in aliis artibus dicendi*, medmindre der er sligt besynderligt Haab om hannem, at han er slig Hjælp aldeles værd.« For at fyldestgjøre denne Fordring maatte enhver Ansøger forevise et anbefalende Vidnesbyrd fra den, af hvem han var dimitteret til Universitetet (*præceptor, sub quo ante militavit*), fremdeles godtgjøre at have hørt de akademiske Forelæsninger og endelig underkaste sig en Adgangsprøve[2]). Til denne Prøve, der skulde afholdes mindst een Gang aarlig, paalaa det Ephorus at udstede offentlig Indbydelse. Den foregik paa Klosteret, paa Konsistorium eller endelig i en af Studiigaardens Høresale og kunde bivaanes af Universitetets Rektor og det philosophiske Fakultets Dekanus, om de dertil havde Lyst (*si adesse voluerint*). Da den hele

---

[1]) Som en Bestemmelse, der tildeels hører herhen, men iøvrigt kun havde en mere temporær Gyldighed, kan endnu anføres Frederik III.s Befaling af 14 Nov. 1657 om, at »Studenter, som enten Middel have eller sig hos Andre her i Byen for *pædagogis* lader bruge saavelsom de, som tjene *professores* for *famulis* eller ligge i fornemme Folks Huse, ei udi disse Tider nyde nogen Bord eller Underholdning udi Kommunitetet, men at udi deres Sted andre nødtørftige Studenter, og hvis Forældre ere udi Fjendens Magt, dertil igjen indtages« (Gl. Kgl. Sml. 3219. 4to).

[2]) *Leg. comm.* af 1573 § 7.

Prøve iøvrigt kun bestod i at skrive en latinsk Stiil efter en opgiven dansk Text (»at komponere for Klosteret«)[1]), kunde det efter den Rolle, som Latinen spillede i Datidens Skoleunderviisning, maaskee synes, at den var temmelig overflødig. Sagen faaer imidlertid et andet Udseende, naar det erindres, at Christian IV i sine »*novellæ constitutiones*« af 1621 kunde paaberaabe sig som en Erfaringssætning, at der fra Skolerne ofte sendtes Personer til Universitetet, der vare »saa grove, at de ikke *prima fundamenta grammatices* vel og fuldkommeligen have fattet, meget mindre at de skulde have gjort nogen temmelig *profectum* udi deres latinske Sprog«[2]). Efter at have bestaaet den omhandlede Prøve indskreves Ansøgerne af de theologiske Professorer til Kommunitetet, men maatte i Almindelighed vente en Tidlang, indtil de i den Orden, i hvilken de vare indskrevne[3]), ved indtrædende Vakance kunde indledes til Bordet efter i Forveien for Ephoren at have aflagt en edelig Forsikkring om at ville overholde Stiftelsens Love[4]). Det er iøvrigt mærkeligt nok, at der ikke forekommer mindste Spor til, at der ved Optagelsen af Alumner enten paa Klosteret eller Regentsen har fundet saadanne særegne Ceremonier Sted, som ellers i de Tider vare i Brug ved Optagelsen i saa godt som

---

[1]) Bircherods Dgb. S. 267, Holberg Danmarks og Norges Beskrivelse S. 189, Danske Magasin 1ste Række III. S. 309.

[2]) Nyerups Univ.-Ann. S. 51 ff.

[3]) Forat enhver af de Antagne selv kunde see, naar det var hans Tour at tiltræde Pladsen ved Bordet, ophængtes der efter hver Examen ved Klostersalens Dør en Fortegnelse over dem, der havde bestaaet Prøven (*Acta fac. theol.* 20 Febr. 1688).

[4]) Eden lød i dansk Oversættelse saaledes: Jeg N. N. sværger og lover herved for Guds Aasyn at ville opfylde Alt, hvad jeg edelig har tilsagt Rektor, da jeg indskreves blandt de akademiske Borgeres Tal, samt i Alt, hvad hæderligt og lovligt er, at ville adlyde Provsten og min Dekanus. Saasandt o. s. v.

ethvert afsluttet Samfund, og af hvilke enkelte Levninger have holdt sig næsten lige ned indtil vore Dage, t. Ex. i nye Skolediscipies Daab. Grunden til dette Savn er imidlertid vel den, at man har fundet, at de nye Alumner ved deres kort i Forveien foregaaede Deposits havde gjennemgaaet en tilstrækkelig Indvielses-Skjærsild [1]).

---

[1]) Den Handling, ved hvilken de Unge optoges i de akademiske Borgeres Tal, den saakaldte *depositio* (underforstaaet *cornuum* ɔ: Aflæggelse af Hornene), var allerede tidlig ved de tydske Universiteter forbunden med en Række burleske Skikke, som fra først af vistnok have udviklet sig blandt Studenterne selv, uden at deres Foresatte have havt Noget dermed at bestille, og som fra Tydskland udbredte sig til Norden. Medens en udtømmende Behandling af disse Skikke ikke hører hjemme i nærværende Skrift, turde et Par Ord om, hvorledes det gik til med Depositsen ved vort Universitet, dog for mange Læsere ikke være paa urette Plads her. I den kjøbenhavnske Høiskoles ældste Fundats af 1479 er der ikke Tale om slige særegne Indvielses-Ceremonier; men efter Christian III.s Ordinants skulde de holdes i Hævd, »for at de Unge kunde lære, hvor stor Forskjel der er mellem en Lægmand og en studeret Person, og vænnes til at taale den Uret og Utaknemmelighed, som lærde og dygtige Mænd ofte maae lide for deres Velgjerninger og vise Raad«; dog tilføies der, maa det gaae lidt mere ærbart og sømmeligt til ved disse latterlige Optøier, navnlig saaledes at der ikke drives Gjæk med Kirkens hellige Ceremonier. Efterat den vordende Student (*depositurus*, hvoraf det moderne Studentersprogs »Rus« udledes) havde overstaaet det sædvanlige Bryderi, skulde han efter Ordinantsen fremstilles for en Magister (senere altid Dekanus ved det phil. Fak., see Bircherods Dgb. S. 100 o. fl. St.), som efter at have overhørt ham i hans Christendom og de almindelige Skolekundskaber — Spiren til den senere *examen artium* — nævnet ham de Videnskaber, han nu skulde dyrke, og taget Løfte af ham om Lydighed mod Universitetets Love, gav ham Salt i Munden som et Sindbillede paa Viisdom og øste Viin eller Vand over hans Hoved, Symbolet paa Glæden. Naar han ved denne Ceremoni var bleven optagen blandt Universitetets Studenter, skulde han gaae bort, klæde sig om i renere Klæder og derpaa vende tilbage for at takke Magisteren og de øvrige Tilstedeværende. Ligesom Universitets-Ordinantsen iøvrigt undlader nærmere at omtale Beskaffenheden af de antydede Plager og Bryderier, saaledes savnes der overhovedet for vort Uni-

Et Spørgsmaal, der tit har været opkastet og er blevet besvaret i forskjellige Retninger, er det, om Kommunitetet

---

versitets Vedkommende omstændelige Beretninger om, hvori de have bestaaet. Men da de vistnok i det Væsentlige have været eens ved de forskjellige Landes Høiskoler, hvor de overhovedet have været i Brug, meddeles her en Beretning om den Skjærsild, som *deposituri* maatte gjennemgaae ved Lunds Universitet, der i saa Henseende vistnok nærmest har taget sin kjøbenhavnske Søster til Mønster (efter J. G. Ek Gamla bruk och ceremonier vid ett Svenskt universitet i Nord. Univ. Tidskr. for 1857 II. S. 1 ff). Paa den til Depositsen bestemte Dag udstyredes de Unge med en udslaaet Hat, lange Horn og Æselsøren, Ansigtet blev sværtet med Sod og en Svine-Hugtand anbragt i hver af Mundvigerne. De afførtes deres sædvanlige Dragt og iførtes en Klædning af mangefarvede Lapper og over denne en lang sort Pjalt som Kappe. Naar Alle saaledes vare udstafferede, drev Styreren af Ceremonien (*depositor*), der selv bar Maske og var forsynet med en Stav med en lille Øxe paa Enden, dem ind i en tilstødende Sal og stillede dem der i en Halvkreds, rettede paa dem med Staven og gjækkede dem paa mange forskjellige Maader. Derpaa slog han pludselig over i en alvorlig Tone, opregnede alle de Mangler og Unoder, der klæbe ved den uoptugtede Ungdom, foreholdt dem Nødvendigheden af gjennem flittig Syslen med Videnskaben at blive nye Mennesker og gik saa over til et Slags Examination, der nærmest var beregnet paa ved kaptiøse Spørgsmaal at fange de Ulykkelige, hvis Svar paa Grund af de Hugtænder, de maatte holde i Munden, fik Lighed med en Grynten, hvorfor de ogsaa bleve titulerede Sviin og jævnlig fik et Par Rap med den omtalte Stav. Efter alle disse Plager fremtog *depositor* en stor Sax af Træ, og imedens han med denne greb hver Enkelt om Halsen og rystede ham, indtil Svinetænderne faldt af Munden, forklarede han, at disse vare Symboler paa den uoptugtede Ungdoms Umættelighed og Nydelsessyge, og formanede dem til i Fremtiden at undgaae al Lighed med Svinet. Paa samme Viis befriede han dem for Æselsørerne, Dumhedens Symbol, og fremtog derpaa en Høvl, lod dem En for En lægge sig ned paa Gulvet og høvlede dem langs ad Ryggen og Siden som en Mindelse om, at de herefter skulde høvle al Skrøbelighed bort af Sæder og Sind. Til Slutning slog han Enhver en Skaal Vand over Hovedet, aftørrede dem med en Pjalt og erklærede dem for nye Mennesker og frie Studenter. Derefter gik samtlige *novitii*, som de nu hed, i Procession til Universitetets store Høresal, hvor Vinen og Saltet meddeeltes dem. — At De-

og Regentsen alene vare stiftede for Theologer, eller om Adgangen til dem stod aaben for Studenter af alle Lærefag. Dette Spørgsmaal burde maaskee rettere stilles saaledes, om alle Alumner paa de tvende Stiftelser efter Fundatsen vare forpligtede til at studere Theologi, og saaledes stillet kan det vistnok ikke Andet end tildeels

---

positsplagerne ved vort Universitet, som antydet, i det Væsentlige have lignet de her skildrede svenske, synes at fremgaae af de sparsomme Vink, som herom haves (i Bircherods Dgb. S. 107 og 153, Thura *Id. hist. litt. Dan.* S. 127, Pontoppidan *Ann. eccl.* IV. S. 536, Holberg Danm. og Norges geistl. og verdslige Stat S. 199, Thottske Haandskr.-Saml. 1831. 4to, S. 52 ff, jfr. Dansk Litteraturtidende for 1831 S. 806 ff og især R. J. F. Henrichsen Deposits og Pennalisme i Progr. fra Odense Skole for 1856 S. 45 ff). Et enkelt Moment i Udpyntningen eller Ceremonierne har mulig været anderledes: saaledes have Hornene hos vore Studenter vistnok udgjort den vigtigste Deel af Udstyrelsen, ligesom Ledelsen af den hele Akt her synes at have været overdragen Pedellerne, der efter Holbergs Vidnesbyrd (anf. St. S. 200) »undertiden forrettede deres Embede med saa stor Nidkjærhed og høvlede saa stærkt, at En og Anden fandt sig længe inkommoderet deraf«. Men ganske særegen for vort Universitet var navnlig den Skik, at *deposituri* paa Indvielsesdagen havde Fribrev paa under mangehaande Gjøgleri at sværme Byen omkring i deres brogede Karnevalsdragter og bevæbnede med Kjæppe, Askeposer o. desl., som de ikke alene benyttede til indbyrdes at vænne hinanden til at taale den i Universitets-Ordinantsen omtalte Uret, men ogsaa til at slaae løs med paa forbigaaende Lægfolk. Denne Skik kunde naturligviis lettelig overskride enhver sømmelig Grændse, og da en af Deeltagerne, Hans From, i Aaret 1666 satte Livet til ved disse Optøier, blev det i samme Aar af Konsistorium forbudt *deposituri* fremtidigen »at klæde sig i galne Klæder«, istedetfor hvilke de kun maatte iføre sig hvide Skjorter, fremdeles at møde maskerede eller bevæbnede med Kjæppe, Askeposer ell. desl. Deres hvide Skjorter maatte de ikke bære paa Gaden, men iføre sig dem i Universitetsgaarden, og Ingen maatte slaae eller i andre Maader fornærme sine Kammerater. Da dette Dekret ikke synes at have frugtet, gjentoges 1674 Forbudet mod »al Forklædelse og Momme« (Formummelse), og siden blev Skikken ikke optaget, saaledes at kun Meddelelsen af Salt og Viin og maaskee Afhøvlingen blev tilbage, indtil ogsaa dette bortfaldt ifølge Universitatsfundatsen af 1732.

besvares bekræftende. Det hedder nemlig i Fundatsen: »Og efterdi Vi besynderligen for denne Aarsags Skyld haver funderet fornævnte 100 Studenters Underholdning, at Guds Ord og det hellige *evangelii ministerium* kan forfremmes udi disse Lande, ville Vi og, at fornævnte Personer, som denne Almisse nyde og bruge ville, dagligen foruden andre deres *studia* høre dennem, som læse og explicere den hellige Skrift her udi Universitetet; hvo derudi findes forsømmelig eller modvillig efter første og anden Paamindelse, han skal fra saadan Bord og Underholdning forvises.« Medens det paa den ene Side ligger i denne Tilkjendegivelse, at det ikke skulde være Alumnerne uformeent at dyrke, hvilket Studium de vilde, kan den paa den anden Side ikke godt fortolkes anderledes, end at de, om de end ikke vilde gjøre Theologien til deres egentlige Hovedfag, dog i hvert Fald vare pligtige at høre Forelæsninger over denne Videnskab. En saadan Forpligtelse kan i vor Tids Øine vel synes besynderlig; men den bliver forklarlig, naar der sees hen til Forholdene paa den Tid, Bestemmelsen gaves, da endnu ikke et halvt Aarhundrede var hengaaet siden den evangeliske Læres Indførelse, og der saaledes vel kunde være Grund til at frygte for, at den endnu ikke var saa befæstet, at der nok kunde behøves slige Midler til dette Øiemeds Fremme som det her omhandlede. Det maa derhos ikke lades ude af Betragtning, at Forholdet mellem Antallet af Theologiens og de andre Videnskabers Dyrkere ikke alene paa den Tid, da Kommunitetet stiftedes, men endnu næsten 1½ Aarhundrede derefter var saaledes, at Holberg kunde klage over, at »paa dette Akademi findes fast Ingen uden *Theologi*, saa at de Andres Tal strækker sig neppe til et *douzaine*; heraf kommer det, at naar en *Professor juris*,

*medicinæ* eller *philosophiæ* vil læse *publice*, holder han det for en Lykke, at han kan have tre eller fire Tilhørere, da derimod *Theologi* deres Lektier og Kollegier vrimle af Studentere« — en Klage, hvis Indhold han endelig sammenfatter under den bekjendte Sætning, »at mod 100 *Theologi* neppe findes een *Medicus* eller Jurist«[1]). Erindres det saa endelig, at de ganske Enkelte, der viede sig til Studiet af andre Videnskaber end Theologien, næsten altid vare Personer, hvis Formuesforhold gjorde dem det overflødigt at tye til Universitetets Understøttelse, maa det indrømmes, at den omhandlede Bestemmelse, der ved første Øiekast seer saa besynderlig ud, dog, saaledes som Forholdene i Virkeligheden stillede sig, ikke paalagde Alumnerne noget hæmmende Baand. Noget Andet er det, at man i senere Tider, da disse Forhold vare forandrede, vistnok havde Uret i at ville paaberaabe sig Fundatsen af 1569 som Hjemmel til fra Kommunitet og Regents at udelukke Studenter af andre Fag end Theologien; men herom mere paa et senere Sted.

Der synes i det Tidsrum, vi her omhandle, nu og da at have været en Tilbøielighed til at indrømme *Baccalaurei philosophiæ* en særlig fortrinlig Adgang til Nydelsen af Kommunitetets og Regentsens Goder. Allerede i Aaret 1595 var der i denne Retning endog bleven sat en formelig Konsistoriums-Beslutning igjennem, der imidlertid synes at være bleven taget tilbage igjen Aaret efter, da der førtes Klage derover og det i Modsætning til den skete Indrømmelse endog foresloges overhovedet ikke at optage for mange Baccalaurei, eftersom de ved Disputatserne just ikke viste sig fra nogen glimrende Side,

---

[1]) Holberg Danmarks og Norges Beskriv. S. 184.

og de »dog vare stolte og ikke lode see noget mærkeligt Fremskridt med Hensyn til deres Tilbøielighed for Sviir« [1]). Ifølge det udtrykkelige Indhold af de yngste Kommunitetslove skulde der — afseet fra den længere Tid, de maatte forblive blandt Alumnerne — heller ikke indrømmes dem andet Fortrin end en særlig udmærket Plads i Fortegnelsen over hine, ligesom de ogsaa i den senere Tid ved Klosterets Borde fik Plads foran de andre Studenter [2]). Men i det sidste halve Aarhundrede af nærværende Periode synes Forholdene dog at have stillet sig saaledes, at de, naar alt Andet iøvrigt var lige, bleve foretrukne for andre Ansøgere, og da paa samme Tid næsten samtlige akademiske Borgere synes at have taget den omhandlede Grad, er det vistnok ikke usandt, naar det i et anonymt Skrift fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede paastaaes, »at der ere paa Kommunitetet blevne saa mange Baccalaurei, at ingen Andre, ja ikke engang de alle kan der nyde *fixum locum*« [3]).

---

[1]) Pontoppidan *Ann. eccl.* III. S. 529, Beckman a. St. S. 26.

[2]) Thura *De gradu baccal. phil.* S. 24.

[3]) See det af Nyerup i Minerva for Juli 1786 og i Univ. Ann. S. 213 ff meddeelte anonyme Klageskrift over Universitetets Tilstand i det 18de Aarhundredes 1ste Decennium, jfr. ogsaa det i Fogtmans Samling optagne Reskr. af 12 Sept. 1760, i hvis Præmisser det hedder, at Baccalaurei dengang havde »ikke nær de *jura* som forhen førend seneste Fundation, da denne Grad gav dem en vis Adgang til Kommunitetet«. I det nysnævnte Klageskrift, hvis Paastande dog vistnok turde være noget overdrevne, føres der iøvrigt bl. A. Anke over, at Professorerne »moquere sig over Kommunitetsbeneficiet, saasom det er deres Børn uanstaaeligt der at spise, hvoraf de og ingen Nytte kan have, uden naar de som *decani* kan sælge denne Almisse til Andre, som med Almisse undertiden bedre vare tjente; thi det er nu kommen i Skik, at hvo der ikkun vil akkordere enten med Provsten eller med en af *decanis*, kan faae Kosten kjøbt ugentlig for 2 à 3 Mk., hvilket Marschandiseri noget synderligt kan importere«.

**21.** De i det nærmest Foregaaende fremstillede Regler om Betingelserne for Adgang til Kloster og Regents bleve i Tidernes Løb i et ikke ringe Omfang modificerede ved de Privilegier, der meddeeltes Studenter fra forskjellige Dele af Riget. Disse Privilegier, der nærmest gik ud paa, at de Paagjældende strax efter Depositsen skulde have Adgang til Stiftelsen, men af hvilke enkelte ogsaa synes at være opfattede, som om de fritog de begunstigede Studenter for at aflægge den befalede Prøve, og som om der kunde sees igjennem Fingre med deres Formuesforfatning, — angik vel alle efter deres bogstavelige Indhold kun Adgangen til Klosteret, men de ere vistnok efter Regentsens Oprettelse ogsaa blevne bragte i Anvendelse med Hensyn til Adgangen til denne.

Det ældste af disse Privilegier gaves allerede 10 Aar efter Kommunitetets Stiftelse. Ved Frederik II.s Brev af 23 Dec. 1579[1]) bestemtes det nemlig, at islandske Studenter — deels i Betragtning af deres formodede Uformuenhed, deels fordi »ingen Islænder nederskikkes at studere, om hvilke jo tilforn skal være god Forhaabning, at det ikke bliver unyttelig spildt, hvis Naade og Frihed dennem til Bedste kunde vederfares« — strax fremfor alle Andre skulde have Plads ved Bordene paa Klosteret, og sandsynligviis er denne Bestemmelse allerede meget tidlig blevet anvendt paa studerende Færinger[2]). Et lignende Fortrin gaves der ved den norske Kirkeordinants af 2 Juli 1607 12 norske Studenter (nemlig 4 af Opslo, 4 af Trondhjem, 2 af Stavanger og 2 af Bergens Stift), dog kun paa det Vilkaar, at de skulde have vedkommende Biskops og Dom-

---

[1]) Trykt i Engelstofts Univ. og Skole-Ann. for 1810 I. S. 188.

[2]) Allerede 1656 nævnes en saadan blandt de Privilegerede (Beckman a. St. S. 108).

kapitels anbefalende Vidnesbyrd om deres Begavelse, Flid og Sædelighed, saaledes at der kunde være Haab om, at de i Tiden vilde egne sig til at anbringes i Kirkens Tjeneste[1]). I Christian IV.s Regjeringstid bestemtes det endnu, at aarlig 1 til 2 Studenter fra Øsel, 1 til 2 fra Gulland og endelig 2 af de fattigste og bedst begavede («af de bedste *ingeniis*«) fra Frederiksborg Skole strax efter Depositsen skulde optages mellem Klosterets Alumner[2]), og den samme Ret forundte Frederik III endnu 8 til 10 af de aarlig fra Kjøbenhavns Skole dimitterede Studenter[3]). Ligesom imidlertid de øselske og gullandske Privilegier tabte deres Betydning, efterat de paagjældende Provindser ved Freden i Brømsebro vare afstaaede fra Danmarks Krone, og ligesom den Kjøbenhavns Skole forundte Ret, der maaskee var begrundet i den efter Beleiringen 1658—60 længe herskende Nød, siden synes af sig selv at være gaaet i Forglemmelse, saaledes har det Samme tildeels været Tilfældet med den Nordmændene tilstaaede Forrettighed, idet denne i Tidernes Løb indskrænkedes til alene at gjælde 4 fra Trondhjems Skole dimitterede Studenter[4]).

---

[1]) Beckman a. St. S. 33, see og Ny kgl. Sml. 1226. 4to.

[2]) Ved tre Breve henholdsviis af 19 Sept. 1617, 29 Juli 1632 og 16 Juni 1642, af hvilke de to første ere trykte hos Engelstoft a. St. S. 192 f., det tredie findes i Gl. kgl. Sml. 3205. 4to. S. 517.

[3]) Ved Reskr. af 9 Juli 1661 (i Ny kgl. Sml. 1223. 4to.). Det hos Beckman a. St. S. 37 anførte Kongebrev af 25 Marts 1629 kan derimod ikke betragtes som noget Privilegium til Kommunitetet, idet det kun gik ud paa at anbefale, at et saa stort Antal som mulig af de fra de jydske Skoler dimitterede Studenter optoges paa Klosteret, ligesom det ogsaa havde en blot temporær, i de daværende Krigsforhold begrundet Gyldighed.

[4]) I Resens *Atlas Dan.* I. 342 nævnes Studenter saavel fra Kjøbenhavn som fra Bergen og Trondhjem endnu som Privilegerede, jfr. derimod for den senere Tids Vedkommende Holbergs Danm. og Norges Beskriv. S. 189.

**22.** Under Begrebet af de Privilegerede til Kommunitetet henførtes lige indtil den nyere Tid ogsaa Personer, der vel vare indskrevne som Studenter ved Kjøbenhavns Universitet, men som dog ikke i denne deres Egenskab, men af Hensyn til en vis særegen Stilling, som de enten allerede beklædte, eller til hvilken de dog forberedte sig, fik Adgang til Klosterets og tildeels ogsaa Regentsens Goder. For dem vare altsaa disse sidste ikke som for de egentlige Alumner et Middel til at sættes istand til at fuldende deres Universitetsstudier, men ligefrem en Løn, de oppebare, saa længe de forbleve i den paagjældende Stilling, uden at de almindelige Regler om Varigheden af Kommunitetets og Regentsens Nydelse kom i Betragtning ligeoverfor dem. Det turde imidlertid være det hensigtsmæssigste at benævne disse Personer, hvis Stilling var væsentlig forskjellig fra de Privilegeredes i egentlig Forstand, med et særeget Navn, og vi ville derfor til Forskjel fra disse kalde dem extraordinære eller overordentlige Alumner[1]).

Det var i den anden Halvdeel af indeværende Tidsrum, at den Skik begyndte at indsnige sig saaledes at lade Kommunitetet enten ganske eller tildeels afholde Lønnen til Personer, hvis Virksomhed ofte laa denne Stiftelse temmelig fjernt[2]). Foruden at saaledes baade Sognepræsten og Kapellanen ved Trinitatis Kirke, som i det Foregaaende bemærket, oppebare Kostpenge af Kommunitetet og i den første Tid tillige havde Bolig paa Regentsen, saaledes var

---

[1]) Efter det af A. W. Scheel givne Exempel (Om Kbhvns Univ.s Kollegier og Stipendier S. 29).

[2]) Der forekommer iøvrigt allerede i dette Tidsrum Exemplér paa, at man i andre Retninger anvendte Kommunitetets Midler til Øiemed, der vare uden Hjemmel i Fundatsen, t. Ex. til Indretningen af Universitetets Anatomikammer og Naturaltheater (Engelstoft og Werlauff Kbhvns Univ.-Bygn. Hist. S. 19, 21, 39).

ogsaa Famulus ved Universitets-Bibliotheket, uvist fra hvilken Tid, berettiget til Vederlag for to Portioner Kost fra Klosteret[1]) og de tvende Universitetspedeller (*ministri academiæ*) hver til een[2]). Christian V indrømmede 3 Studenter, der gjorde Tjeneste som Assistenter ved det kongelige Bibliothek, Ret til, saalænge de forbleve i denne Stilling, at erholde fri Kost paa Kommunitetet eller til at afhænde den til Andre[3]). Denne Indrømmelse stadfæstedes udtrykkelig af hans Efterfølger, under hvis Regjering det fremdeles bestemtes, at Studenter fra Trondhjems Skole, der vilde uddanne sig til Missionærer i Nordland og Finmarken, strax efter Depositsen skulde have Adgang til Klosteret, endvidere at enhver Student, indenlandsk eller fremmed, der forberedte sig til Udøvelsen af samme Virksomhed i Lapland eller Ostindien, ligeledes skulde have Kost paa Klosteret samt Bolig paa Regentsen, indtil der blev Brug for ham, og endelig at danske eller tydske Studerende, der ansattes som Lærere ved det kjøbenhavnske Vaisenhuus, fremfor Andre skulde have Adgang til de samme Goder[4]).

## IV.

Fortsættelse. 23—27. Regentsalumnernes Vilkaar: deres Boliger og Bohave, Brændsel, Stipendier, Opvartning m. m.

**23.** Idet vi nu i dette og de følgende Afsnit gjennem en nærmere Betragtning af de Goder, Kommunitetet

---

[1]) Theol. Fak. Kopibog II. 644 o. fl. St.
[2]) Jfr. Universitetsfundatsen af 1732 § 55.
[3]) Ved Reskr. af 27 Juli 1672 (i Rothes Saml.), jfr. Reskr. af 29 Apr. 1704 (i Fogtmans Saml.).
[4]) Ved Reskripterne af 18 Nov. 1707, 3 Mai 1715 og 21 Juli 1727 (Beckman a. St. S. 68 ff.)

og Regentsen ydede, og de Forpligtelser, Nydelsen af disse medførte, skulle søge at give et Billede af de Vilkaar, under hvilke Alumnerne vare stillede, turde det med Hensyn til Stoffets Fordeling være hensigtsmæssigst først at omtale Regentsen, uanseet at denne var den yngste af de tvende Stiftelser og i dette Tidsrum tillige betragtedes som den mere underordnede.

Vi have allerede i det Foregaaende fortalt, hvad der vides om Regentsbygningens Ydre i nærværende Periode: her er derimod Stedet til nærmere at omhandle Kollegiets Indre. Med Hensyn til Fordelingen af Værelserne mellem Alumnerne var der allerede ligefra Stiftelsens Oprettelse truffet den Ordning, at To og To som Kontubernaler deelte hver af de af tvende Kamre bestaaende Leiligheder, og derfor var kun det inderste af disse, som var bestemt til Dagligstue eller Studerekammer (i Datidens Sprog *musæum*), forsynet med Kakkelovn, medens saadan derimod fandtes overflødig i det yderste Værelse, der skulde benyttes som Sovekammer (*cubiculum*). Imidlertid dannede et Par Leiligheder allerede i dette Tidsrum en Undtagelse fra den her angivne Regel, idet de ikkun bestode af eet Værelse, som vedkommende Alumnus altsaa maatte benytte baade til Sove- og Studerekammer[1]). Udstyrelsen af samtlige Leiligheder var saa simpel og tarvelig som mulig og svarede i hvert Fald kun lidet til de Fordringer, vor Tid stiller til en hyggelig og venlig Bolig. Steengulv var der overalt, ligeledes kalkede Vægge og umalet Bjælkeloft; Vinduerne vare forsynede med de smaa i Bly indfattede Ruder, som man i vore Dage endnu kan finde i enkelte

---

[1]) Dette var Tilfældet med de to Leiligheder til Venstre i 1ste Gangs nederste Etage (Regentsens Gaveprotokol).

Bondestuer, og de ovenomtalte Jernstænger have ikke bidraget til at give det Hele noget hyggeligere Udseende. Hver Leilighed var fra Først af forsynet med et fuldstændigt Bohave, der i Tarvelighed svarede til de Værelser, for hvilke det var bestemt, og bestod af en Himmel- eller Standseng til to Personer, et Bord og en saakaldet Kistebænk med to Rum, der benyttedes som Madskab. I enkelte af Leilighederne havde private Velgjørere forøget dette Bohave, t. Ex. med »en Ryslæders Stol«, nogle Sengklæder, en Jernlysestage o. s. fr.[1]); men paa den anden Side formindskedes Bohavet senere i flere af Værelserne, da Bestyrelsen, som tidligere havde ladet dette vedligeholde paa Kommunitetets Bekostning, i Aaret 1710 vægrede sig ved fremtidigen at lade Stiftelsen bære denne Udgift og overlod Alumnerne selv at sørge for det manglendes Anskaffelse[2]).

**24.** Det var imidlertid ikke alene Huusly og Bohave, Regentsen ydede sine Alumner: til en Tid idetmindste erholdt de ogsaa et, om end ikke tilstrækkeligt Qvantum Brænde og Lys. Disse Goder omtales første Gang i en Konsistoriums-Beslutning af 15 Jan. 1650, ifølge hvilken der i dette Øiemed skulde anvendes 2000 Rdr. af en for Salg af Bibler indkommen Sum, og Aaret efter, den 22 Sept., udgik der en kongelig Befaling til Kommunitetets Økonom om aarligen at tildele hver Leilighed paa Regentsen 1 Favn Ved og 2 Pund Lys[3]). I de senere Tider efter 1660 er det imidlertid antageligt, at Alumnerne have maattet undvære Nydelsen af disse Goder, og det har vel været dette

---

[1]) Regentsens Gaveprotokol.
[2]) *Acta fac. theol.* 20 Okt. 1710.
[3]) Nyerups Univ.-Ann. S. 139, Eft. om Reg. S. 45. Kongebrevet findes i Ny kgl. Saml 1223. 4to.

Savn, der foranledigede, at Bestyrelsen i Aaret 1695 lod indrette en særegen Gaveprotokol, hvori de private Velgjørere, der vilde betænke det trængende Kollegium med Pengegåver, kunde tegne, hvad de maatte være villige til at yde, og for at opmuntre til saadanne Gaver indrømmede Giverne den ovenomtalte Ret til at foreslaae Alumner til de Værelser, de maatte betænke. Allerede noget tidligere var der, som strax nedenfor nærmere skal omtales, ved Testament eller Gavebrev oprettet enkelte Legater til Bedste for visse Værelser paa Kollegiet med udtrykkelig Tilkjendegivelse af, at Renterne skulde anvendes til Indkjøb af Brændsel for deres Beboere; men medens dette Exempel vel ikke ganske blev uden Efterfølgelse, foretrak fra nu af Mange, t. Ex. Geheimeraad Moth, Biskop Borneman o. Fl., aarlig, »saalænge deres Midler tillode det«, at henlægge en Sum til et eller flere Regentskamre. For Anvendelsen af disse Gaver vedtog Bestyrelsen en Række Bestemmelser, ifølge hvilke der for de skjænkede Pengemidler, som skulde administreres af Provsten eller en dertil beskikket Professor [1]), først til hver Leilighed skulde anskaffes for 6 til 8 Sletdaler »godt Brændeved, sauget, kløvet og færdig til at lægges i Ovnen«; samt for 2 Sletdaler Lys, medens 2 Rdr. aarlig skulde erlægges til »en af *præposito* ordineret Vaskerske for Lagen og andet Linned at reenholde«, og det mulig tiloversblevne Beløb deles mellem de paagjældende Kamres Alumner. Da imidlertid ikke alle Studenterboligerne paa Regentsen fandt Velgjørere mellem formuende Privatmænd, blev der, efterat Kommunitetet ind

---

[1]) Ole Rømer var en Tidlang Bestyrer af disse Midler, indtil det 1709 overdroges Kommunitetets Økonom at besørge denne Forretning, for hvilken der senere tillagdes ham en aarlig Løn af 20 Rdr. (*Acta fac. theol.* 28 Mai 1709 og 20 Okt. 1710).

i det følgende Aarhundrede paany var kommet saaledes paa Fode, at det gav et aarligt Overskud, paa dettes Bekostning hvert Aar anskaffet saameget Brænde, at alle Alumner kunde nyde dette Gode, hvorimod der ikke findes nogen Efterretning om, at Stiftelsen ogsaa sørgede for Kamrenes Belysning[1]).

**25.** Som nys berørt, forekommer der allerede i dette Tidsrum Exempler paa, at der til Fordeel for Regentsen, som hidtil ingen særlig Formue havde eiet, stiftedes Legater[2]). Det ældste af disse oprettedes 1683 af Professor Christian Nold med en Kapital af 600 Rdr. Derefter skjænkede Professorerne Poul Vinding 1694 Stiftelsen 400 Rdr. og Rasmus Bartholin to Aar senere 300 Rdr. Samtlige disse tre ældste Legater skulde som anført efter Stifternes udtrykkelige Ønske anvendes til Brændsel for vedkommende Kamre (det sidste tillige til Lys). Uden at denne Bestemmelse udtrykkelig var udtalt, hidrøre fra Tidsrummet indtil 1728 endvidere følgende Regentsstipendier:

Dalsgaards Stipendium, stiftet af Klokker ved Budolphi Kirke i Aalborg Niels Dalsgaard. Efterat denne allerede i Aaret 1687 havde skjænket 100 Sletdaler til en Student ved Kjøbenhavns Universitet, dimitteret enten fra Thisted, Aalborg eller Herlufsholm, forøgede han 1710 sin

---

[1]) Theol. Fak. Kopibog II. 947, 948 o. fl. St. Efter Regl. af 23 Juni 1683 skulde Stiftelsens Overskud bl. A. anvendes til »Lys og Brændeved i Regentsen, som sædvanligt været haver«.

[2]) A. W. Scheel Om Kbhvns Univ.s Koll. og Stip. S. 33 ff, jfr. Baden Univ.-Journal I. S. 18 f. og Nyerups Eft. om Reg. S. 23 ff. Det kan iøvrigt her erindres, at der allerede længe, førend Regentsstipendierne bleve til, havde existeret et Legat til Bedste for Kommunitets-Alumner, stiftet 1613 af Biskop Vinstrup med en Kapital af 1000 Rdr., der 1634 af Biskop Resen forøgedes til 2000 Rdr., hvis Renter i 4 Aar skulde tilfalde en fattig Student paa Klosteret (jfr. Hofmans Fundatser I. S. 143 ff. og 147 ff).

Gave til 300 Sletdaler og bestemte, at Renten skulde tilfalde et Kammer paa Regentsen.

Det Masius-Rostgaardske Stipendium, med hvis Oprettelse det har følgende Sammenhæng. Arvingerne efter Christian V.s Hofpræst, Professor H. G. Masius, bleve i Aaret 1718 ved Dom tilpligtede at udbetale en Kapital, som hiin havde bestemt til de Fattige. Af Testators Svigerdatter, en født Rostgaard, forøgedes denne Kapital til 535 Rdr. og tillagdes Universitetet i Kjøbenhavn og »i Særdeleshed Regentsen«. Efter Fundatsen, der blev givet 1736, skulde Renten af den ældste theologiske Professor tildeles fire Regentsianere, der beholdt den i 3 Aar.

Det saakaldte *stipendium Julianum* eller *Julio-Deichmannianum*, oprindelig 200 Rdr., stiftet 1728 til Fordeel for to Regentsianere af Sognepræsten til Stenmagle og Stenlille Menigheder i Sjelland, Anders Julius, og hans Hustru Margrethe Deichmann.

Foruden de her anførte Stipendier, der udtrykkelig oprettedes til Regentsens Bedste, sees det, at tvende Legater, som ikke oprindelig havde denne Bestemmelse, senere — sandsynligviis i det 17de Aarhundredes sidste Decennium — ere blevne henlagte til samme Kollegium [1]). Disse tvende vare:

Det Fuirenske Legat, opkaldt efter Dr. med. Henrik Fuiren († 1659), der til to fattige Studenter ved Kjøbenhavns Universitet testamenterede 500 Rdr., for hvilke hans Moder, Broder og Svoger Aaret efter forfattede en Fundats, der bl. A. fastsætter, at Slægtninge af Stifteren skulle foretrækkes for andre Ansøgere, og at der skal tilkomme

---

[1]) De omtales udtrykkelig begge som Regentsstipendier i en Erkl. fra Økonomen, dat. 12 Febr. 1729, som i Koncept beroer i Kommunitetets Archiv; jfr. ogsaa Nyerup Eft. om Reg. S. 40 Anm.

Familien en Forslagsret i Henseende til Uddelingen af Renterne — og det saakaldte *stipendium Justini*, 1000 Sletdaler stort, der var stiftet 1683 af daværende Sognepræst ved Trinitatis Kirke Jens Justesen Berg, som i sin Tid havde været Præst ved Regentskirken [1]).

**26.** Den fornødne Opvartning synes fra Begyndelsen af ganske at have været overladt til Regentsianernes egen Forsorg. Rigtignok yttredes der samtidig med, at Beskikkelsen af en Portner første Gang kom paa Tale, tilige det Ønske, at denne kunde holde »tvende skikkelige Drenge, som gaae i Skole og kunde tjene *studiosis*« [2]); men disse have i ethvert Fald vanskelig kunnet overkomme samtlige 100 Regentsianeres Opvartning. Alumnerne synes derfor selv at have antaget det fornødne Antal Opvartere og formodentlig sparet at give dem synderlig Løn, idet den Uskik nemlig var kommen i Gang at tage dem med paa Klosteret og der lade dem fortære den Mad, man selv maatte lade staae. Konsistorium besluttede derfor netop under Paaberaabelse af denne Uskik allerede 1641, at alle »Studenterdrenge« paa Regentsen skulde afskaffes, og henviste Provsten og Præsten til at benytte fattige Studenter som Opvartere [3]), og da dette Bud maaskee ikke strængt er blevet overholdt, gjentoges det i de yngste Kommunitetslove. Alumnernes daglige Opvartning skulde herefter udelukkende paahvile Portneren, som til den Ende maatte holde det fornødne Tyende, og som det navnlig

---

[1]) Hvorledes der, afseet fra de her omhandlede Regentsstipendier, henimod Slutningen af det foreliggende Tidsrum aabnedes alle Regentsalumner Adgang til en Pengeindtægt ved Ligbæren, skal nedenfor omtales.

[2]) Nyerups Univ.-Ann. S. 84.

[3]) *Acta cons.* 5 Mai 1641.

paalaa to Gange ugentlig at lade Kamrene reengjøre imod herfor at oppebære en Slotdaler aarlig af hver af Beboerne[1]). Men formodentlig har Opfyldelsen af den ham saaledes paahvilende Forpligtelse ladet Adskilligt tilbage at ønske; thi 1718 maatte det paany forbydes Regentsianerne at benytte Andre end Portnerens Folk til deres Opvartning, og da en Deel Alumner havde trodset dette Forbud og forenet sig om at holde deres egen Tjenestepige, maatte Bestyrelsen nogle Aar senere endog true de Gjenstridige med efter Advarsel at forvises Kollegiet[2]).

**27.** Endnu skal det bemærkes, at der i dette Tidsrum sees at have været et Haandbibliothek paa Regentsen til Alumnernes Brug[3]), samt at der forekommer enkelte Spor til særegne Foranstaltninger til syge Alumners Tarv. Allerede 1629 fik Universitetspedellerne Befaling til at forhøre sig »efter nogen Leilighed for Studenter udi Regentsen, hvor de kunde henlægges, naar de blive syge«[4]); to Aar senere forhandlede Konsistorium om Midler til »at faae de Boder der tvertoverfor (Regentsen), at der kunde boe Nogle udi, som kunde toe Klæder og tage de Syge ind«[5]), og endelig var det i alt Fald i den senere Tid Skik at sende Mad fra Klosteret hjem til sengeliggende Alumner[6]).

---

[1]) Prof. Holms Erkl. i Nyerups Eft. om Reg. S. 55.
[2]) Theol. Fak. Kopibog III. 1328 ff.
[3]) *Acta cons.* 29 Juli 1629 o. fl. St.
[4]) *Acta cons.* 8 Juli 1629.
[5]) Nyerups Univ.-Ann. S. 84.
[6]) Regl. af 23 Juni 1683.

# V.

Fortsættelse. 28. Klosterspiisningen: det spisende Personale (*Davidici*); Gjæster og *exercitiarii*; Spisetiden; Bordandagt; Kostens Mængde og Beskaffenhed; Symposion til Stifterens Minde; Klager over Spiisningen; Exspektanterne; Modersmaalet banlyst fra Spisesalen.

**28.** Fra Regentsen vende vi os til Klosteret, fra de fattige Studenters Fribolig til deres Bespiisning. Som tildeels allerede ovenfor antydet, spiste samtlige Alumner for det fornødne Opsyns Skyld i en eneste stor Sal, det saakaldte *coenaculum*. I denne Sal, som det paalaa Økonomen at holde »smuk reen og skikkelig«, stode de lange Borde med Bænke fastgjorte paa begge Sider opstillede. To Gange om Ugen, Onsdag og Løverdag, skulde Borde og Bænke reengjøres, de førstnævnte belægges med rene Duge, Gulvet skures og bestrøes med Sand og Luften forbedres ved at røge med Enebær[1]). Antallet af Bordene og af de ved hvert spisende Personer varierede til de forskjellige Tider. I Begyndelsen var der kun 9, senere 10, og da Alumnernes Tal under Christian IV forøgedes til 144, steg det til 12; men dette Antal gik henimod Slutningen af dette Tidsrum atter ned til 10[2]). Nederst i Salen ved et særeget Bord, som ikke var indbefattet under

---

[1]) Spiisningskontrakten af 1683 i Bircherods Dgb. S. 223 ff.

[2]) Efter det hos Beckman a. St. ved S. 16 optagne Schema for Øvelserne, der vel endog er ældre end fra 1573, var der 9 Borde, og da Tallet paa Alumnerne dengang var 100, har der ved de 8 Borde vel spiist 11 og ved det 9de 12 Alumner. Det 10de Bord kom til 1620, det 11te og 12te 1630. Uagtet de Spisendes Antal efter Beleiringen 1658—60 igjen formindskedes, synes dog de 12 Borde længe at have været vedligeholdte — i alt Fald beretter Frederik Klyne i sine Optegnelser (Danske Magasin 1ste Række III. S. 311), at han 11 Nov. 1691 blev Dekanus ved det 11te Bord paa Klosteret — og først henimod Slutningen af Tidsrummet omtales igjen 10 Borde (t. Ex. i Pontoppidans *Memoriæ Hafniæ* S. 23).

de nysangivne Tal, spiste en Tidlang en lille Koloni, der ikke bestod af Klosteralumner, ja ikke engang af Studenter, men kun af Skolediscipler, nemlig de saakaldte *Davidici* eller Davids-Degne[1]). Herved forstodes 12 Disciple af Mesterlektien i Kjøbenhavns Skole, der for at synge under Gudstjenesten i Slotskirken paa Dage, da Kongen ikke selv var i Kirke, og da som Følge heraf det kongelige Kapel ikke udførte Kirkesangen, fik fri Kost fra Kongens Proviantgaard. Tidligere var denne Kost bleven tillavet for dem i et særlig dertil leiet Huus, hvor da tillige Spiisningen foregik[2]); men i Aaret 1620 befalede Christian IV, at de skulde bespises i Kommunitetets Sal, imod at Stiftelsen fremtidig oppebar den dem tildeelte Proviant[3]), og denne Ordning vedblev indtil Aaret 1658. Udenfor den egentlige Klostersal, men dog af Kommunitetets Kjøkken bespistes fremdeles Økonomen selv med Familie og private Tjenestefolk, der stundom kunde løbe op til en halv Snees Personer, hans Skriver, Famulus og Skjænkeren samt Stiftelsens talrige Tyende, Kok og Kjædersvend, Brygger og Bryggerknægt, Stegers- og Bagerspiger o. s. v., saaledes at der i Stiftelsens bedste Tider daglig holdtes Bord for en fast Besætning af 170—180 Personer. Hertil

---

[1]) Navnet hidrører sandsynligviis fra, at Disciplene, naar de gik omkring og sang, stedse medførte Davids Psalmer, der i Middelalderens Sprog slet og ret hed David (Nyerup Udkast til en Hist. om de lærde Skoler S. 52). I Viborg Skole dannede *Davidici*, 12 i Tallet, ligesom et særeget Laug i Modsætning til de lavere Klassers syngende Disciple, de saakaldte *Pelvistæ* (a. St. S. 145).

[2]) Wolfs *Encom. regni Dan.* S. 340.

[3]) Det hedder i Udspiisnings-Regnskabet for 1620—21: »efter kgl. Maj. naadigste Villie og Forordning fra 25 Aug. incl. spiset 12 Skolepersoner eller Davids Degne«. Det er altsaa urigtigt, naar flere Forfattere henføre de sidstnævntes Optagelse paa Klosteret til 1630. Jfr. iøvrigt Hofmans Fund. I. S. 24.

kom endelig nu og da et ikke ringe Antal overordentlige Gjæster i Kjøkkenet, idet det nemlig ifølge de ældre Spiseregnskaber var Skik at beværte »dem, som Ved til Gaarden fælde, Vognmændene, som det fremkjøre, dertil Bønder, som deres Landgilde yde eller Lam og Stude fremdrive og fede Gjæs fremføre, item dem, som hjælpe at slagte og plukke Gjæs«.

Medens ventelig en af Frue Skoles Hørere har ført Forsædet ved det Bord, hvorved Davids Degne spiste, indtoges Hædersplads en ved de øvrige Borde af Dekanerne med Undtagelse af det øverste, hvor Provsten selv præsiderede »i en Ryslæders Stol«. Baade denne og hine vare fra de ældste Tider og lige indtil 1777 forpligtede til at indfinde sig i Spisesalen sortklædte og med en lille sort Kappe over Skuldrene[1]). Alumnernes Plads synes at have været betinget af Ancienneteten, og blandt flere paa samme Tid Udnævnte gjorde Udfaldet af Adgangsprøven Udslaget[2]). Mærkværdig nok var det ikke ubetinget formeent Alumnerne at medtage Gjæster til Bordet, »forat disse kunde være Vidne til den kongelige Velgjerning og de Studerendes daglige Øvelser«, og for at skaffe Plads til saadanne Gjæster skulde da enten den øverste af Bordets Alumner optages ved det næste ovenfor eller den nederste ved det næste nedenfor det Bord, hvortil den Fremmede var indbudt. Dog maatte Gjæsten, for hvis Opførsel Indbyderen stod til Ansvar, være akademisk Borger (*ex nostro ordine*), og selv en saadan turde af hver enkelt Alumnus kun indbydes een, høist to Gange. Indbød Nogen oftere en Gjæst,

---

[1]) Pontoppidan *Theatrum Daniæ* S. 45, Thura *Hafnia hodierna* S. 343.

[2]) Holberg Danm. og Norges Beskriv. S. 189 (»og skal de nyde det fornemste Sted, som gjøre de bedste Prøver«).

eller medbragte han nogensinde en Lægmand (*indoctus*), maatte han bøde 4 Skilling[1]). Foruden at Uvedkommende saaledes nu og da endog kunde deeltage i Spiisningen, stod det i alt Fald i den senere Tid Studenter, der ikke vare Alumner, men som ønskede at drage Nytte af Klosterøvelserne, frit for at bivaane disse som Tilhørere eller Deeltagere. Dog synes disse saakaldte *exercitiarii* — der selvfølgelig vare forpligtede til at iagttage en sømmelig Opførsel — den første Gang, de saaledes vilde møde i Klostersalen, at have maattet introduceres af Provsten[2]). Ligeledes var det nu og da Tilfældet, at en fremmed Reisende, der ønskede at stifte Bekjendtskab med vort Universitetsliv, besøgte Spisesalen; et saadant Besøg aflagdes t. Ex. i Aaret 1613 af Tydskeren Henrik Küster, der senere ansattes som Livlæge hos den udvalgte Konge Prinds Christian[3]).

I det 16de og 17de Aarhundrede var Folk langt tidligere paafærde end nutildags: man stod i Almindelighed op Kl. 4 og gik tilsengs Kl. 8, Skolernes Læsetid begyndte i alt Fald om Sommeren Kl. 5 og de akademiske Forelæsninger Kl. 6. Det maa derfor ikke forundre os, at Klosterets Spisetid til Middag allerede var Kl. 10 og til Aften Kl. 5[4]). Til det bestemte Klokkeslet aabnedes Maaltidet med en Bordbøn, under hvilken Alle under Straf af for den Dag at udelukkes skulde være tilstede[5]). Lige-

---

[1]) *Leg. comm.* af 1603 §§ 14—16, jfr. Regl. af 23 Juni 1683 § 6.
[2]) Bircherods Dgb. S. 157.
[3]) Bechman a. St. S. 35.
[4]) Forøvrigt benævnes Maaltidet Kl. 10 i Kommunitetslovene mere overeensstemmende med vor Tids Leveviis »Frokosten« (*prandium*) og det Kl. 5 »Middagsmaaltidet« (*coena*).
[5]) *Leg. comm.* af 1638 § 4; efter Lovene af 1603 slap Vedkommende med en Bøde.

ledes sluttedes Maaltidet med Bøn, og ved hvert Bord skulde der desforuden daglig saavel Middag som Aften skifteviis af Alumnerne — med Undtagelse af Dekaner og Baccalaurei — oplæses et Stykke af Bibelen eller en anden gudelig Bog paa Latin[1]), under hvilken Oplæsning, der skulde vare en halv Time, Alle vare forpligtede til under Bødestraf at iagttage en sømmelig og andægtig Taushed. Endelig synes der til Slutning stedse at være bleven af-sunget en Psalme eller Lovsang af samtlige Alumner[2]).

---

[1]) Efter de ældste Kommunitetslove af 1573 §§ 3 og 4 læstes paa Søgnedage til Middag et Kap. i Bibelen, til Aften et Stykke af et eller andet historisk Skrift, og paa Søn- og Helligdage Evangeliet »*cum explicatione*« efter Luthers, Melanchtons eller Hemmingsens Postil. Lovene af 1603 § 5 lod dette uforandret; men i den senere Tid synes Bibelen og paa Helligdage Luthers Postil altid at være bleven valgt til Oplæsning.

[2]) Beckman siger vel — idet han (a. St. S. 79) fortæller, at det i Perioden efter 1732 var Skik, at alle Alumner sluttede Maaltidet med Afsyngelsen af en Psalme — at Saadant ikke før havde været i Brug; men ved det i Kommunitetslovene af 1603 § 17 paabudte »*exercitium musicum*« kan der vel neppe være meent Andet end en Lovsang, om det end efter de brugte Udtryk maa antages, at der ikke alene har været tænkt paa det Opbyggelige, men ogsaa paa det musikalske Elements Fremme. I saa Henseende turde det maaskee ikke være uden Interesse her at minde om, at der allerede ifølge Ordinantsen af 1539 ved Universitetet var ansat en særegen Musiklærer, der 4 Gange om Ugen skulde læse over Syngekunsten og øve sine Tilhørere i Sang, og at det samme Lovbud anbefalede samtlige de akademiske Lærere at opmuntre Studenterne til at benytte denne Veiledning; »thi derved, hedder det, blive de mere muntre til deres øvrige Studier, mere blide og sagtmodige, ja blive til Mænd, som ere vel skikkede til at omgaaes Folk, og naar de siden faae Kone, Børn og Huusfolk, vil man i deres Huse faae at høre en yndig Musik og Istemmen af gudelige Psalmer, og hvis de blive Præster, ville de ogsaa nøie paasee, at Menigmand i Kirken bliver øvet i gudelige Psalmer og Lovsange«. De vilde saaledes i enhver Henseende danne en heldig Modsætning til de Præster, der — som Ordinantsen siger — »ikke bekymre sig om Noderne, som de have for sig, men brøle, ligesom

Naar Maden var sat paa Bordene, tilkom det Provsten og Dekanerne først at lange til Fadet, siden kom Touren til de Øvrige, saaledes at den, der den ene Dag havde Forrangen, den følgende Dag blev den sidste o. s. fr.[1]). Enhver var pligtig at omgaaes forsigtig med Huusgeraadet, af hvilket iøvrigt Alumnerne selv bekostede Skeer og Tallerkener, begge Dele af Tin[2]). Den, som ødelagde eller beskadigede noget deraf, forvistes fra Bordet for 8 Dage og erstattede Skaden; udfandtes Gjerningsmanden ikke, bødede hele Bordet Skaden[3]). Maden selv var efter vor Tids Maalestok særdeles rigelig. I den tidligere Tid bestod den nemlig til Middag af 4 og til Aften af 3 Retter, og fra Aaret 1674 til begge Maaltider af 3 Retter. Men det maa erindres, at Datidens Maalestok var en ganske anden, at 4 Retter Mad til hvert Maaltid i Almindelighed ansaaes for det Mindste, som Personer endog af den stillesiddende lærde Stand kunde gjøre Fordring paa[4]), og at det ansaaes for sær tarveligt, naar Vedtægten for Kjøbenhavns Universitet af 1611 fastsatte Retternes Antal ved

---

det kommer dem i Halsen og Munden, og dog bilde sig ind, at det klinger godt i Menighedens Øren«. At Studenterne ogsaa dyrkede Instrumentalmusiken, sees af *A. C.* 9 Sept. 1635, hvor der handles om at »hjælpe *studiosos* til deres Musiks Behjælpning i vor Frue Kirke til en Violon og en Basune, eftersom Mester Anders besværger sig at laane dennem sine *instrumenta*«.

[1]) *Leg. comm.* af 1603 § 6 o. fl St.

[2]) Som Bidrag hertil skulde hver Alumnus ugentlig erlægge 2 Sk. i »Tallerkenpenge«, der indkrævedes først af Provsten, senere af Dekanerne (theol. Fak. Kopibog I. 170 f.), indtil Afgiften endelig i Begyndelsen af det 18de Aarh. synes at være bortfalden.

[3]) *Leg. comm.* af 1662 § 26.

[4]) G L. Baden Afhdl. i Fædrel.s Kultur-, Stats-, Kirke- og Litt.-Hist. III. S. 108. Ifølge Frederik II.s Fundats for Sorø Skole af 1586 skulde der ved Disciplenes Bord endog baade Middag og Aften gives 4 Retter (Nyerup Udk. til en Hist. om de lærde Skoler S. 34).

et Doktorgilde til 7 og ved et Magistergilde til 6 foruden Konfekten[1]). Retterne vare derhos for Størstedelen af en meget solid og drøi Beskaffenhed. Forsaavidt Fundatsen befaler, at der skal anrettes »Fisk og Kjød, hver efter sin sædvanlige Tid og Dag, og skal hver Søndag og andre høitidelige Dage gives en Steg til fjerde Ret«, synes den at have forudsat Fastsættelsen af et Reglement, hvorved der for hvert Maaltid ansattes visse bestemte Retter. I den ældre Tid synes der imidlertid ikke at have været givet noget saa specielt Spisereglement; men fra den Tid, da den nysomtalte Indskrænkning i Retternes Antal fandt Sted, var der foreskrevet Økonomen en omstændelig Spiseseddel for hver Dag i Ugen. Der foreligge tvende saadanne Spisesedler, af hvilke det vel ikke vil være uden Interesse her at optage den ene[2]). Ved en i 1683 indgaaet Kontrakt forpligtede den daværende Økonom sig til at bespise Alumnerne med efternævnte Retter:

Søndag Middag: Groffenbrad[3]) — Kaal — Flæsk;

---

[1]) Nyerups Univ.-Ann. S. 66.

[2]) Bircherods Dgb. S. 223 ff, jfr. Rgl. af 1683. Vi foretrække denne fremfor den, der meddeles i Nyerups Univ.-Ann. S. 195 f., da den sidste kun var gjældende en kort Tid, medens hiin synes at have været optaget uforandret i senere Kontrakter med Økonomerne lige indtil 1728. For dem, der maatte interessere sig for Detaillen af Kommunitetets Kjøkkenvæsen i en ældre Tid, meddele vi her efter et af Udspisnings-Regnskaberne en Oversigt over Retternes Fordeling i en vilkaarlig valgt Maaned (Febr. 1624): »Flesk 22 Gange, Svinehoveder 1, Oxesteg 5, fersk Oxekjød 7, salt do. 19, Oxetunger 1, Oxekallun 8, Kjødpølser 1, salt Lammekjød 21, salt Gaasekjød 13, fersk Fisk 4, salt Lax 4, salt Sild 7, salt Torsk 13, laget Torsk 2, Bergfisk 11, Plukfisk 11, Stokfisk 2, tørrede Kuller 4, tørre Flynder 4, Smør 15, Valdmælk (?) 5, Velling 8, Boghvedegrød 15, Ærter 5 og Grønkaal 13.«

[3]) Oxekjød, som er brunet eller stegt i en Gryde med Laag over (Videnskabernes Selskabs Ordbog).

Søndag Aften: sød Mælkvelling med Kringler udi — Steg — Fisk;
Mandag Middag: sød Velling — Sild — Kjød, salt eller fersk;
Mandag Aften: suur Grød — Fisk — Kjød;
Tirsdag Middag: Kaal — Flæsk — fersk Kjød, stegt eller søden;
Tirsdag Aften: sød Grød — Fisk — Kjød;
Onsdag Middag: Mælkvelling — Sild — Kjød;
Onsdag Aften: suur Grød — Fisk — Kjød;
Torsdag Middag: Groffenbrad — Kaal — Flæsk;
Torsdag Aften: sød Grød — Kjød — Fisk;
Fredag Middag: sød Velling — Sild — Kjød;
Fredag Aften: suur Grød — Fisk — Kjød;
Løverdag Middag: Mælkvelling — Sild eller Fisk — Kjød;
Løverdag Aften: Grød — Kjød — Fisk.

Den anførte Spiseseddel var iøvrigt ikke forbindende for Økonomen umiddelbart efter Bogstaven. »Naar han efter Aarsens Tid, hedder det, kan lige saa godt af andre Varer og Sorter bekomme, maa han efter egen gode Tykke og Leilighed forordne dem«, og det tillades ham saaledes istedetfor enkelte af de ovennævnte Retter nu og da at beværte t. Ex. med stegte Lammehoveder, »to paa Manden med sin tilbørlig Lungemos«, kogte Æg, ligeledes »to paa Manden«, Salat o. s. fr. Derimod paalagdes det ham strængt at drage Omsorg for, at Intet af det, der sattes paa Bordet, var »fordærvet eller ilde koget og ureenlig medhandlet«. Ifald Saadant alligevel skete, var han forpligtet til strax at give Studenterne »en anden fornøielig Ret derfor, om de det begjære«, eller finde sig i et passende Afdrag i Betalingen. Endelig maatte han paasee, at Portionerne vare saa store, som Reglementet bød: af Kjød og Flæsk

½ Pund, af Flynder og anden Fisk to, af Brød ½ Pund og af Øl en Pot tilmands ved hvert Maaltid. For Helligdages Vedkommende skete der ikke nogen større Afvigelse fra den her angivne daglige Orden paa Klosteret, end at der paa saadanne spistes som om Søndagen. Foruden at imidlertid Kirkeaarets tre store Høitider udmærkedes ved, at der da skulde leveres Sigtebrød istedetfor det ellers sædvanlige Rugbrød, saa var det ogsaa en ved gammel Vedtægt hævdet Ret, der med en ringe Afbrydelse holdt sig hele dette Tidsrum igjennem, at Alumnerne de fire hellige Aftener, Mortens-, Jule-, Nytaars- og Helligtrekongers-Aften, istedetfor det daglige Tyndtøl paa Stiftelsens Bekostning skulde have en Tønde stærkt og godt Øl. Den sidste af de nævnte Helligaftener fik derhos et særlig festligt Præg derved, at den var viet den kongelige Stifters Minde. I den Anledning udbragtes der efter Maaltidet ved hvert Bord en Række Skaaler, selvfølgelig i det latinske Sprog, saaledes at Provsten ved det øverste og Dekanerne ved de andre Borde gjorde Begyndelsen med en Skaal for Stifterens Minde og et Ønske for Kongens og hele Kongehusets Velgaaende, hvorpaa Touren efterhaanden kom til Alumnerne, som hver især med en siirlig lille latinsk Tale tømte sin Kande Øl — sit »Glædesbæger« (*poculum hilaritatis*), som det i Datidens Stiil hed[1]).

Uagtet der, hvad Madens Qvantitet og Qvalitet angaaer, selvfølgelig i den ældre Tid har været stillet de samme almindelige Fordringer til Økonomen som dem, der indeholdtes i den nysomtalte Kontrakt af 1683, synes Bespiisningen dog, især saalænge den mislige Forening af

---

[1]) Bircherods Dgb. S. 226 og 231.

Økonomens Embede og et Professorat fandt Sted, ikke sjelden at have ladet Adskilligt tilbage at ønske. Saameget er i det mindste vist, at Klager over Maden fra Alumnernes Side i hiin Tid vare temmelig hyppige. Allerede 1573 lagdes der Kommunitetets første Økonom, en vis Morten Skriver, bl. A. til Last, at han »gav Kjøkkenfedt og kjøbte ondt Kjød«[1]), og en Snees Aar længer frem i Tiden maa der have været endnu vægtigere Ankepunkter, thi Økonomen maatte i Aaret 1590 ved et Kongebrev mindes om at »komme saa meget paa Fadene, at de (Studenterne) ikke skulde løbe til Spisevinduet og begjære mere«[2]). Den kongelige Befaling, der den 20 Febr. 1593 udgik til Universitetets Rektor om hvert Fjerdingaar at besøge Klosteret i Forening med de theologiske Professorer og det philosophiske Fakultets Dekanus, indskjærpede ogsaa samtlige Deeltagere i dette Besøg særlig at have deres Opmærksomhed henvendt paa Bespiisningens Beskaffenhed; men paa den anden Side forbødes det Alumnerne i Mai s. A. at klage over Beværtningen, naar de ikke havde aldeles skjellig Grund dertil[3]). Dette Forbud blev ved Kommunitetslovene af 1603 nærmere bestemt derhen; at det vel tillodes Alumnerne at besvære sig over Mangler ved Kosten, naar det kun skete med den tilbørlige Beskedenhed (*sine petulantia, tumultu aut conspiratione*). Denne betingede Tilladelse blev da ogsaa benyttet, uagtet en i samme Aar indtruffen Begivenhed tilstrækkelig viste, hvor misligt dette undertiden kunde være, idet nemlig en Deel Alumner, der en Aften, da Provsten og nogle af Dekanerne vare fraværende, havde kastet Vrag paa Maden, paa-

[1]) Efter et Uddrag af *Acta cons.* i Ny kgl. Saml. 1225. 4to.
[2]) Brevet, dat. 18 Apr., i Gl. kgl. Sml. 3213. 4to.
[3]) Beckman a. St. S. 25.

staaet, at den lugtede ilde, og bragt Prøver af den omkring til Rektor og de theologiske Professorer, bleve straffede af Konsistorium, de fleste med Fængsel og fem, der især havde sat sig ud over den til Tilladelsen knyttede Indskrænkning, endog med Relegation[1]). Tyve Aar senere sees der af Provsten selv og en af Dekanerne at være ført Anke over, »at dennem imod en *pernam* (Skinke) kun gives tre Fjerdedele af en Gaas«, hvilket de med Grund fandt at være for lidt til Deling mellem 12 Personer, og kort efter af Universitetets Rektor at være stillet den Anmodning til Økonomen Thomas Finke, at han i det Hele vilde unde de Spisende lidt større Portioner[2]). Undertiden har Skylden i saa Henseende imidlertid ikke umiddelbart været hos ham, men hos det underordnede Personale, som da der 1635 efter indkommen Klage til Rektor over, at Brødportionerne vare for smaa, af Konsistorium blev anstillet den fornødne Undersøgelse, som udviste, at den reglementerede Vægt var formindsket med næsten Halvdelen, og Kjældersvenden i den Anledning fik en alvorlig Irettesættelse[3]). Men i de fleste Tilfælde har Professor Finke dog vistnok ikke selv været uden Skyld i de Mangler ved Bespiisningen, hvorunder Alumnerne lede: det vilde i alt Fald ellers være et altfor mærkeligt Særsyn, at efterat den mest storartede Besværing fra Alumnerne var fremkommen 1653, Aaret før han fratraadte, sees der i en lang Aarrække ikke oftere at være ført Anke over lignende Ulemper. Den nysnævnte Besværing fremkom i Form af en Pasqvil, der var kastet ind i Professor Hans Svanes Port. Svane var i det Aar Ephorus for Kommunitetet og havde saameget

---

[1]) Nyerup Univ.-Ann. S. 82. [2]) Smstds S. 83 f.
[3]) Smstds S. 84 f.

mere Grund til med Iver at tage sig af Sagen, som det i Klageskriftet bl. A. ogsaa hed, at Studenterne, naar de henvendte sig med deres Anker til ham, »bleve afbidte og afviste som Hunde, truede med Kjælder og Fængsel samt Velfærds Spilde«, og at det i det Hele under hans Inspektion gik langt værre til end før. Der blev da ogsaa i Konsistorium optaget et formeligt Forhør over Provsten og Dekanerne, som vel benægtede Rigtigheden af flere af de værste Ankeposter, t. Ex. at Portionerne kun vare halv saa store, som de skulde være, at Maden var raaden o. s. v., men derimod maatte give Alumnerne Medhold i, at den undertiden var skiden, at Smørret nu og da var gammelt, at der et Par Gange havde været Maddiker i det, og at Bergfisken var altfor haard til at kunne skjæres itu. Der sees derfor heller ikke at have været Tale om nogen Straf for Forfatterne af Klageskriftet, og Sagen endtes ligeledes denne Gang ikkun med en Paamindelse til Kokken, der nok lovede Bedring, men dog erklærede, at han ikke godt kunde være paa eengang baade i Kjælder og Kjøkken[1]).

Det stod Alumnerne frit for ved Maaltiderne at tilfredsstille deres Appetit, saavidt det anordnede Qvantum Mad og Drikke strakte til. Derimod turde de ikke medtage, hvad der blev tilovers; thi Levningerne tilhørte de saakaldte *exspectantes* eller fattige Studenter, der vare indskrevne (*inscripti*) til Kommunitetet, men endnu ikke havde kunnet faae Plads ved Bordene (*admissi*), til hvilke iøvrigt stundom gamle Studerende, der forlængst havde forladt Klosteret, ikke undsaae sig ved at slutte sig[2]). Formodentlig

---

[1]) Smstds. S. 135 f.

[2]) I en Indberetning til Fakultetet fra Provsten af 6 Dec. 1701 (i Ny kgl. Sml. 1225. 4to) hedder det: »En Deel Gamle hænger altid ved Klosteret, endskjøndt de ere mellem 14 og 15 Aars Studenter, som Poul Rytter og Andre«.

maa Tallet paa de stakkels Exspektanter, der levede af de Smuler, der faldt fra Alumnernes Bord, ikke have været ubetydeligt, og mange af dem derfor ofte have maattet gaae bort med tomme Maver; thi i Aaret 1590 sees der at have været klaget over, at de gjorde Optøier med Økonomen og fordrede som en Ret, hvad der kun var indrømmet dem af Naade. Denne Begivenhed var det, der fremkaldte det ovenomtalte Kongebrev af 18 April s. A., som bl. A. gik ud paa, at de for Fremtiden ikke maatte indlades i Kommunitetets Spisesal, men skulde opholde sig udenfor, og at herefter kun de 12 nærmeste Exspektanter kunde gjøre Fordring paa Levningerne, som strax efter Bordet skulde bringes ud til dem af Klosterets Famulus, — en Befaling, der nok iøvrigt i den senere Tid ikke strængt overholdtes. Forat der virkelig kunde blive Noget tilovers til Exspektanterne, var det, at det, som forhen berørt, forbødes Alumnerne at medtage deres Opvartere og lade disse fortære, hvad de selv maatte lade staae. Ja Kommunitetslovene af 1662 gik endog saa vidt i at værne om Exspektanternes Tarv, at den Alumnus, der hemmelig tog noget af Levningerne til sig, straffedes med 8 Dages Udelukkelse fra Bordet, i hvilket Tidsrum den af Exspektanterne, der angav Brøden, fik Tilladelse til at indtage hans Plads. — Iøvrigt var det ikke alene til Maden paa de egentlige Klosteralumners Borde, at der var Exspektanter, men en lignende Institution fandt Sted med Hensyn til det Bord, ved hvilket de ovenomtalte Davids-Degne bespistes. Disse Expektanter — sandsynligviis ligesom de 12 *Davidici* Disciple af Mesterlektien — bleve indladte til Bordet, inden man tog fat paa den anden Ret, og maatte da ikke atter forlade Salen, inden Takkebønnen efter Maaltidets Slutning var fremsagt[1]).

Paa Grund af den forholdsviis lange Tid, der var viet til Oplæsning af Bibelen og til de Øvelser, som nedenfor nærmere skulle omhandles, var der ikke megen Leilighed for Alumnerne til indbyrdes Samtale, og denne maatte kun føres i det latinske eller græske Sprog; thi fra det Øieblik, de satte deres Fod indenfor Spisesalens Dør, var Brugen af Modersmaalet banlyst. Forbudet i saa Henseende gjentoges gjennem samtlige Kommunitetetslove og overholdtes med stor Strænghed. I Begyndelsen var Straffen for et enkelt Brud herpaa overladt til vedkommende Bordkammeraters Skjøn; men blev Forseelsen gjentaget og den Paagjældende »ikke forbedrede sig«, skulde han af det theologiske Fakultet dømmes til at have sin Plads ved Bordet forbrudt[1]). Bordkammeraterne have dog formodentlig benyttet deres Dommermyndighed med Skaansomhed; thi senere sattes der en bestemt Bøde for uden Tilladelse at have talt mere end tre Ord i Modersmaalet[2]). Det var imidlertid ikke tilstrækkeligt overhovedet at benytte det latinske Sprog (det græske har vel neppe hyppig været brugt som Meddelesesmiddel); men det skulde ogsaa tales korrekt, og efter de senere Kommunitetslove bleve derfor ligeledes Feil mod Grammatikken ansete med Bødestraf[3]). I vor Tids Øine maa den omtalte Strænghed med Hensyn til Brugen af Modersmaalet tage sig saa meget besynderligere ud, som endog temmelig grove Brud paa en sømmelig og anstændig Opførsel i alt Fald ifølge flere af Klosterlovene langtfra straffedes saa haardt. Ugudelig Sværgen og Banden kunde saaledes afsones med en Bøde

---

[1]) *Leg. comm.* af 1573 § 5.

[2]) *Leg. comm.* af 1603 § 1 (*album*), af 1638 § 1 og af 1662 § 14 (*solidum*).

[3]) *Leg. comm.* af 1603 og 1638 § 3,

af nogle Skilling, og samtidig med, at tre Ord i det danske Sprog straffedes med en Bøde af en Mark, slap den, der kom drukken til Bordet, med at erlægge 4 Skilling og efter en Formaningstale at vises bort for den Dag[1]). — At iøvrigt den antydede Forpligtelse til at tale Latin, ogsaa omfattede *Davidici*, er en Selvfølge[2]). Det var jo samtidig endog forbudt Skolediscipleⁱ deres Lege at benytte sig af Modersmaalet, og man har Exempler paa, at datidige Skolelove fastsatte en Straf af tre Slag Riis paa de nøgne Skuldre for den Discipel, der i Kirken, paa Skolen eller ved Bordet talte et dansk Ord[3]).

## VI.

Fortsættelse. 29—33. Alumnernes Forpligtelser med Hensyn til Kirkegang og anden Gudstjeneste, Besøg af Forelæsninger o. desl. samt Deeltagelse i Klosterøvelserne. Indledende Bemærkninger om de sidstes to Hovedformer Disputation og Deklamation; Bordøvelserne; Disputatser og Deklamationer udenfor Spisesalen; dramatiske Forestillinger; Prædikeøvelser.

**29.** Til Vederlag for de store Goder, der i Kommunitetet og Regentsen vare indrømmede den fattige akademiske Ungdom, paalagde de for Stiftelserne gjældende Love Alumnerne Opfyldelsen af visse Forpligtelser, og om end Indholdet af de hertil sigtende Bestemmelser i flere væsentlige Punkter ikkun kunne betragtes som en yderligere Skjærpelse af de almindelige for Studenterne gjældende Regler, saa er det dog en Selvfølge, at disse Regler med langt større Strænghed kunde overholdes ligeoverfor

---

[1]) *Leg. comm.* af 1603 § 13.
[2]) *Leg. Dav. præscr.* § 10.
[3]) Jfr. Nyerup Udk. til en Hist. om de lærde Skoler S. 22 og 49.

Alumner, der vare undergivne et stadigt og omstændeligt Tilsyn, og af hvis samvittighedsfulde Opfyldelse af Forpligtelserne den vedvarende Besiddelse af de Goder, Stiftelserne skjænkede, kunde gjøres afhængig.

For det Første paahvilede det saaledes samtlige Alumner paa Klosteret og Regentsen ufravigelig at deeltage i Gudstjenesten paa alle de Dage og til alle de Tider, saadan afholdtes. Alumnerne maatte saaledes indfinde sig i Kirken hver Søn- og Helligdag baade til Høimesse og Aftensang, hver af de anordnede ugentlige Bededage og hver Helligaftensdag [1]), ligesom de desforuden vare pligtige til at deeltage i de ovenfor omhandlede Andagtsøvelser under Maaltiderne paa Klosteret og i den daglige Morgen- og Aften-Gudstjeneste i Regentskirken, der bestod i Bøn, Oplæsning af et Kapitel i Bibelen og Afsyngelsen af en Lovsang [2]). Ligesom Deeltagelsen i den sidstnævnte Art Gudstjeneste søgtes fremtvungen derved, at Regentsporten først aabnedes om Morgenen efter Lovsangen og lukkedes ilaas om Aftenen før Andagtstimen, saaledes straffedes ogsaa Udeblivelse fra Kirkegang med den paagjældende Dag at vises bort fra Bordet eller i dets Sted erlægge en Bøde af 4 Skilling, hvis det kun var en Bededag; forsømte man derimod Kirken de Dage, egentlig Gudstjeneste afholdtes, fik man den første Gang ingen Mad i to hele Dage eller betalte 12 Skilling i Bøde, anden Gang i 4 Dage eller erlagde den dobbelte Bod, og tredie Gang fradømtes man ved Fakultetets Kjendelse sin Plads paa begge Stiftelser. Desforuden paalaa det endelig Alumnerne ligesaavel som de øvrige Studenter i det mindste to Gange aarlig at gaae

[1]) *Leg. comm.* af 1638 § 24, af 1662 § 42.
[2]) Wolfs *Encom. regni Dan.* S. 358.

til Alters [1]), og Undladelse heraf sees oftere, naar den stødte sammen med en anden, selv ringere Forseelse, at have kostet en Alumnus Forviisning fra de tvende Stiftelser.

**30.** Fremdeles blev det strængt paaseet, at hverken Alumnerne eller Exspektanterne forsømte Universitetslærernes og da navnlig Theologernes offentlige Forelæsninger, og at de ved Nedskrivning tilegnede sig det Foredragne. Foruden at det i alt Fald senere paalaa Provsten nu og da at lade sig forevise Alumnernes Kollegiehefter (*libri lectionum*) [2]), var det befalet Dekanerne daglig ved Begyndelsen af hvert Maaltid at anstille den i den omhandlede Henseende fornødne Undersøgelse, af hvilken Resultatet, naar det gik vedkommende Alumnus imod, blev, at han maatte gaae bort fra Bordet for den Dag [3]), ligesom han i Gjentagelsestilfælde stod Fare for at miste sin Plads baade paa Kloster og Regents. Under samme Straf, som der saaledes var foreskrevet for Forsømmelse af Forelæsninger, paabødes det senere Alumnerne ligeledes at være tilstede ved Universitetslærernes offentlige Disputatser [4]). Medens iøvrigt Baccalaurei i den tidligere Tid synes at have tilegnet sig den Forret at være undtagne fra den almindelige Forpligtelse til at høre Forelæsninger, indskjærpedes det derimod senere, at de i denne Henseende ikke skulde være stillede anderledes end de øvrige Alumner [5]). — Af den her omhandlede Forpligtelse som ogsaa af den,

---

[1]) Nyerup Univ.-Ann. S. 105.
[2]) Smstds S. 298.
[3]) *Leg. comm.* af 1638 § 24, af 1662 § 18.
[4]) *Acta cons.* 18 Nov. 1693.
[5]) Beckman a. St. S. 53 Anm., jfr. *leg. comm.* af 1662 § 4. Fritagelsen var saameget besynderligere, som det før Reformationen endog var en Betingelse for Tilladelsen til at høre theol. Forelæsninger at være *baccalaureus philosophiæ.*

til hvilken vi strax nedenfor skulle komme, var det en Følge, at det ikke stod Alumnerne frit for at forlade Byen. Var der gyldig Grund for en Alumnus til at reise hjem, skulde han personlig anmelde Saadant for Ephorus og Provsten. Hørte han hjemme i Danmark, maatte han senest 3 Maaneder efter sin Afreise igjen indfinde sig ved Universitetet, medens Nordmænd ustraffet turde være et halvt Aar borte. Varede Fraværelsen længere, skulde den Paagjældende, naar han ved sin Tilbagekomst ikke kunde godtgjøre lovligt Forfald, miste sin Plads paa Klosteret [1]).

**31.** Den væsentligste og betydningsfuldeste af de Forpligtelser, der paahvilede Alumnerne, var imidlertid Deeltagelsen i de befalede Kommunitets-Øvelser (*exercitia communitatis*). Besynderlig nok indeholder Fundatsen af 1569 intet Paabud om Afholdelsen af disse mærkelige gjennem to Aarhundreder vedligeholdte Øvelser. Men ligesom de herom i de ældste Klosterlove indeholdte Regler erholdt kongelig Stadfæstelse ved Frederik II.s Brev af 27 Jan. 1574 [2]), saaledes turde den Omstændighed, at Fundatsen ikke indeholder Noget herom, finde sin Forklaring i den allerede antydede Omstændighed, at der med Hensyn til de Forpligtelser, der skulde paahvile Alumnerne, nærmest kun var Tale om en Udvidelse og Skjærpelse af de almindelige for Studenterne gjældende Regler, og det er derhos høist sandsynligt, at der allerede ved de 20 Studenters Bord i Helliggeistes Kloster har været afholdt noget Tilsvarende til de senere Kommunitets-Øvelser. Netop af Hensyn til det her Antydede turde det ikke være overflødigt, forinden vi gaae over til en Skildring af disse, at

---

[1]) *Leg. comm.* af 1662 § 10.

[2]) See ovenfor S. 46 Anm. 2.

hidsætte nogle Bemærkninger, der nærmere ville oplyse, at de nævnte Øvelser just i Henseende til deres tvende Hovedformer, Disputation og Deklamation, ganske vare indrettede efter, hvad der i de Tider var almindelig Skik og Brug ikke alene ved vort, men overhovedet ved alle Universiteter.

Allerede fra den tidligere Middelalder betragtedes den syllogistisk-samtalende Drøftelse af videnskabelige Sætninger (*disputatio*) og det mundtlige efter visse techniske Regler udarbeidede Foredrag (*declamatio*) som nogle af Universiteternes frugtbareste Dannelsesmidler. Begge havde deres systematiske Methodik, hiin i den paa de aristoteliske Love for Tænkningen byggede Logik, dette i Veltalenhedslæren eller Rhetorikken: paa Lærestolen behandledes faa Videnskaber med den Omhu og Iver som disse tvende, og i Theoriens praktiske Anvendelse uddannedes de Unge gjennem idelige Øvelser. Medens iøvrigt Disputationen og Deklamationen som Dannelsesmidler betragtede maatte antages gjensidig at skulle supplere hinandens Mangler, lagdes der dog overveiende Vægt paa den første. Færdighed heri ansaaes som det mest talende Vidnesbyrd om akademisk Dygtighed, ligesom den var den sikkreste Adkomst til Berømmelse i den lærde Verden, og Studenten nævnede sit Universitets bedste og anseteste Disputator med samme Ærefrygt som Soldaten sin seirvante Feltherre. Det er en Selvfølge, at vort Universitet i saa Henseende ganske dannede sig efter sine ældre Søstres Forbillede, og i dets Ordinants af 1539 finde vi ogsaa ved Siden af Bestemmelser om Forelæsninger de mest indtrængende Bud om Vedligeholdelse af begge de nævnte Arter af akademiske Øvelser. Det paalægges saaledes samtlige Universitetslærere, samtlige Doktorer og Magistre til bestemte Tider

at disputere over saadanne Emner, som kunne interessere Tilhørerne, og det befales, at det hele Akademi ved saadanne Leiligheder skal være tilstede, forat de Unge kunne lære at vurdere Disputerevæsenets Nytte. Ved disse Disputatser skulde der altid opstilles bestemt formulerede Theses som Grundlag for Debatten, og det var tilladt ikke alene de særlig dertil beskikkede Opponenter, men ogsaa hvem af Tilhørerne, der havde Lyst, at træde i Skranken, dog at Ingen maatte fremsætte mere end 2 til 3 »gode og nyttige Argumenter«, Ingen optage et Argument, som en Anden ved samme Disputats allerede havde benyttet, og Ingen komme med Noget, der ikke angik det debatterede Emne. Iligemaade foreskriver Ordinantsen jævnlige Deklamationer, hvis Begreb den selv definerer, idet det hedder, at ved saadanne forstaaes »ikke alene Procedure af opdigtede Retstrætter, men overhovedet alle Slags kunstig sammensatte Taler af enhver Art og i enhver Retning, undervisende, formanende, raadende, afskrækkende, trøstende o. s. v.» Medens iøvrigt saadan Deklamation ligesaavel som Disputation skulde paahvile samtlige Medlemmer af Akademiet lige op til Professorerne — der dog de tre Gange af fire kunde lade deres Deklamationer fremsige af dertil valgte unge Studerende — saa var det dog nærmest som Øvelse for den begyndende Ungdom, at hiin forordnedes. Der foreskrives derfor ogsaa omstændelige Regler for deres Afholdelse, og det anbefales Studenterne i deres Foredrag at sørge for en passende Indledning, rigtige Beviser og Gjendrivelser af tænkte Modargumenter, Citater og Sententser samt en passende Slutning. Valget af Emnet var i det Væsentlige frit — den vigtigste Indskrænkning var, at Ingen i noget Foredrag turde argumentere mod den evangeliske Lære — ja det tillodes

endog de Unge til Øvelse i Veltalenhed og Forstandens Skjærpelse at forsvare Last og Udyd, naar det skete paa den Maade, at to som Talere optraadte imod hinanden, af hvilke den Ene angreb, den Anden forsvarede t. Ex. Drikfældighed. Dog maatte Saadant ikke skee ved nogen offentlig Deklamation; »thi, som Ordinantsen siger, det gaaer i Almindelighed saa, at det Onde snarest hænger ved, om det end ikke bliver sagt for Alvor, især naar det roses og berømmes, medmindre det maatte være saadanne Onder, som Ingen ønsker sig, saasom skaldet Hoved, Feber, Podagra o. s. v.«

Idet vi efter disse almindelige Bemærkninger vende tilbage til Øvelserne paa Klosteret, skulle vi foreløbig minde om, at ligesom disse i Begyndelsen ikke indskrænkede sig alene til Disputation og Deklamation, saaledes undergik de overhovedet i det lange Tidsrum, vi her have for Øie, selvfølgelig forskjellige Forandringer. Disse ere dog ikke af en saa indgribende Natur, at de skulde kunne gjøre det nødvendigt at dele Fremstillingen af dem i forskjellige Tidsafsnit. Derimod vil det for Oversigtens Skyld være tjenligere bestemt at skjelne mellem de Øvelser, der afholdtes under selve Spiisningen, og dem, der vare henlagte til andre Tider og Steder end Maaltiderne.

**32.** Til Bestemmelserne om den første Slags Øvelser turde det ikke være uden Grund at henføre de ovenomtalte Bud om Alumnernes Forpligtelse til i Samtale paa Klosteret udelukkende at benytte de klassiske Sprog og om den daglige Oplæsning af Bibelen og andre Bøger. Thi lad end den sidstnævnte Bestemmelse nærmest have havt en religiøs Bevæggrund, saa har den dog vistnok ogsaa ligesaavel som den første tilsigtet at give Alumnerne den

størst mulige Fortrolighed med det latinske Sprog. Men foruden disse mere middelbare Øvelser paabødes det allerede i de ældste Klosterlove (§ 4), at der under Maaltidet ved hvert Bord to Gange om Ugen, nemlig Onsdag og Løverdag, skulde reciteres et udenadlært af vedkommende Dekanus foreskrevet Stykke og de øvrige fire Dage disputeres. Grundlaget for disse Disputereøvelser, der fandt Sted baade Middag og Aften, dannede de af Universitetslærerne holdte Forelæsninger og de ved disse benyttede Autorer samt Lære- og Haandbøger i samtlige de Fag, der overhovedet doceredes ved Høiskolen, undtagen Theologien, nemlig i de gamle Sprog, Logik, Rhetorik, Physik, Metaphysik, Ethik, Mathematik, Astronomi, Historie samt Begyndelsesgrundene af den romerske Retslære og af Lægevidenskaben. Et af Bestyrelsen udarbeidet Schema, der sandsynligviis har været ophængt i Spisesalen, angav, hvilke Fag der ved hvert Bord Middag og Aften skulde behandles[1]). Ved de to første Borde, hvor Begynderne fik Plads, dannede den latinske Grammatik, enkelte latinske Forfattere (Plautus, Terents, Cicero, Virgil og Horats) samt Logik de eneste Gjenstande for Øvelserne, og herfra steg man efterhaanden op til de høiere Borde, hvor de øvrige Videnskaber dyrkedes. Den til Onsdag og Løverdag henlagte Øvelse bestod som anført i en Gjengivelse af udenadlærte Stykker og synes nærmest at have været viet Theologien, idet Stykkerne skulde vælges af det nye Testamente, den augsborgske Trosbekjendelse, »*Examen Philippi*« [2]) eller Luthers Katechismus. Paa disse Dage synes

---

[1]) See den hos Beckman (a. St. ved S. 16) efter Kommunitetets Matrikul aftrykte Tabel.

[2]) ɔ: Melanchtons *Examen eorum, qui audiuntur ante ritum publ. ordinationis, Viteb. 1556* (og oftere).

der tillige at have været afholdt et Slags Examinatorium over de af de theologiske Professorer holdte Forelæsninger. Allerede dengang synes det endelig at have været forordnet, at paa Søn- og Helligdage ved Middagsbordet Dagens oplæste Evangelium og ved Aftensmaaltidet Epistlen skulde danne Grundlaget for en Disputereøvelse[1]). — Medens dette sidste Bud holdtes ved Magt gjennem hele Tidsrummet til 1728, undergik de her fremstillede Regler iøvrigt ved Kommunitetslovene af 1603 (§§ 7 og 8) den Forandring, at Disputatsen ved Middagsbordet henlagdes til Onsdag og Løverdag (samt, som allerede antydet, Søndag), og at Emnerne alene skulde tages af de hørte Forelæsninger eller Prædikener, medens de øvrige Dage i Ugen skulde anvendes til Recitation, dog saaledes at Valget af de Bøger, hvoraf de til Udenadslæren bestemte Stykker skulde tages, udvidedes til Davids Psalmer, Peder Plades Katechismus og Niels Hemmingsens Haandbog i Theologien (*Enchiridion theologicum*), ligesom det ogsaa kunde tages af de brugelige Lærebøger i Rethorik, Ethik eller Physik eller endelig af en eller anden alvorligere Poet (*e poëta aliquo graviore*). Ved Aftensbordet indskrænkedes ligeledes Disputereøvelserne, saaledes at der kun Tirsdag og Torsdag skulde debatteres 3 til 4 »nyttige Theses«, medens der de andre Dage skulde fremsiges en lille udenadlært historisk Fortælling eller Andet, der kunde bidrage til at befæste Sædelighed og Religiøsitet (*quod bonos mores aut pietatem facit*). — Allerede dengang skete der altsaa en Indskrænkning i Øvelsernes Gjenstand, og senere gik man langt videre paa den saaledes betraadte Vei. Ifølge Klosterlovene af 1638 (§ 7) skulde

[1]) Jfr. Tabellen hos Beckman.

der ved Middagsbordet nemlig ikkun dispūteres over theologiske og ved Aftensbordet over philosophiske Emner[1]), og om det end ikke aldeles bestemt heraf kan sluttes, at Øvelserne skulde indskrænkes alene til Theologien og de strængt philosophiske Lærefag, idet der muligen ved philosophiske Emner kan være sigtet til alle de Discipliner, der hørte under det philosophiske Fakultets Omraade, saa er det Første dog sandsynligt, idet det i alt Fald med Hensyn til de sidste Decennier af nærværende Periode med Sikkerhed vides, at der ved Øvelserne ikkun behandledes Emner, om Mandagen af Logik, Tirsdagen af Physik, Onsdagen af Metaphysik og de øvrige Dage af Theologien[2]). Samtidig med den her antydede Indskrænkning i Omfanget af Øvelsernes Gjenstand er vistnok den tidligere Opremsning af udenadlærte Pensa bortfalden, saaledes at der ved hvert Maaltid kun er blevet disputeret: i hvert Fald omtales den førstnævnte Slags Øvelser ikke senere end i Kommunitetslovene af 1603. Ligeledes har det sandsynligviis været samtidig hermed, at den Regel om Valg af Themata, der var foreskreven i nysnævnte Love, forandredes derhen, at de nu stedse toges af enkelte anordnede Lære- eller Haandbøger. Som saadanne benyttedes i Theologi Biskop Jesper Brochmans *Systema universæ theologiæ* (udk. 1633) og i de philosophiske Discipliner C. B. Bartholins *Logica minor* (udk. 1612), der ifølge kongelig Befaling 1666 for en kort Tid afløstes af C. Nolds *Logica recognita*, fremdeles den ældre C. Bartholins *Præcepta physicæ breviter explicata* (udk. 1618),

---

[1]) Jfr. *leg. comm.* af 1662 § 21 (*themata tam philosophica quam theologica*).

[2]) Thurah *Id. hist. litt. Dan.* S. 123, Pontoppidan *Theatrum Daniæ* S. 44.

som afløstes af O. Sperlings *Compendium physicum* og denne atter af den yngre C. Bartholins *Specimen philosophiæ naturalis* (udk. 1690—92), endelig i alt Fald i Slutningen af dette Tidsrum L. A. Frommens *Synopsis metaphysicæ* (udk. 1658)[1]). — Medens de her omtalte Øvelser ikkun vare bestemte for de egentlige Klosteralumner, fremgaaer det dog af de for de saakaldte Davids-Degne givne Love[2]), at det ogsaa paahvilede disse unge extraordinære Alumner at disputere. Dette var iøvrigt ogsaa i Overeensstemmelse med de for Kjøbenhavns Skole dengang gjældende Regler, ifølge hvilke Disciplene skulde holdes til 4 Gange aarlig indbyrdes at disputere over de i det forløbne Fjerdingaar gjennemlæste Pensa[3]).

Bordøvelserne toge deres Begyndelse, naar den tredie Ret var serveret. Umiddelbart efterat denne var sat paa Bordet, aflukkedes Dørene[4]), og medens man ved dette Middel søgte at forhindre, at Nogen ved Flugten skulde unddrage sig de ham med Hensyn til Øvelserne paahvilende Pligter, var der allerede i den ældre Tid foreskrevet Straffebøder for dem, der uden lovligt Forfald enten ganske udebleve fra Maaltidet, naar det var deres Tour at tage aktiv Deel i Øvelserne, eller dog mødte uforberedte. Slige Bøders gjentagne Idømmelse medførte Udelukkelse fra Kommunitetet, og samme Straf ramte den, der aabenbart enten ikke vilde eller ikke kunde

---

[1]) Beckman a. St. S. 62, sammenholdt med theol. Fak. Kopibog I. S. 689, hvor der refereres et Andragende fra Provsten om, at den yngre Bartholins Physik maatte afløse Sperlings, »der bestaaer moxen ikkun af nogle gamle *præjudiciis* og Fabler og er derfor hidindtil blevet brugt med større Kjedsommelighed end Nytte«.

[2]) *Leg. Dav. præscr.* § 9, hvor der foreskrives en Bøde af 6 Sk. for hver Gang, nogen svigter sin Pligt som Opponens eller Respondens.

[3]) Nyerup Udk. til en Hist. om de lærde Skoler, S. 20, jfr. S. 40.

[4]) I alt Fald gjælder dette for Tiden henimod Periodens Slutning (Pontoppidans *Theatrum Daniæ* S. 44 og *Memoriæ Hafniæ* S. 23.)

præstere, hvad der forlangtes[1]). Ligesom hvert Bords Dekanus, saalænge Recitationsøvelserne vedligeholdtes, foreskrev sine Bordkammerater (*commensales*) de Pensa, som de skulde lære udenad, saaledes fungerede han under Disputereøvelserne bestandig som Præses, medens derimod daglig to af Alumnerne — eller efter Omstændighederne af de saakaldte *exercitiarii* — ved hvert Bord optraadte, den ene som Opponens og den anden som Respondens[2]). Forat Præses ikke skulde mangle Modstander eller Medhjælper, var det paalagt samtlige *commensales* under Bødestraf altid at være beredte paa at kunne varetage enten dennes eller hiins Rolle for det Tilfælde, at den, hvis Tour det var, ikke skulde indfinde sig[3]), og til den Ende foreskrevet, at de Themata, over hvilke der i den følgende Uge skulde disputeres, og som Provsten bestemte, Løverdagen forud skulde opslaaes i Spisesalen[4]). Opponens og Respondens vare forpligtede til at fægte saa tappert, de kunde, og imidlertid turde ingen af de Øvrige ved Bordet blande sig i Debatten; dette tilkom ikkun Dekanus, »der som *director* skulde opløse Argumentets Knude og hjælpe Partierne fra hinanden«[5]). Ligesom iøvrigt Provsten ved det øverste Bord i saa Henseende traadte i Dekanernes Sted, saaledes paahvilede det ham ogsaa i det Hele at paasee, at Alt gik ordentlig og fredelig til, og at Enhver gjorde sin Pligt, til hvilken Ende det udtrykkelig var befalet ham hver Dag at inspicere de forskjellige Borde[6]).

---

[1]) *Leg. comm.* af 1603 §§ 9—11, af 1638 §§ 9—10.
[2]) Thura *Id. hist. litt. Dan.* S. 123.
[3]) *Leg. comm.* af 1603 § 10, af 1662 § 23.
[4]) *Leg. comm.* af 1662 § 21.
[5]) Pontoppidan *Theatrum Daniæ* S. 45.
[6]) *Leg. comm.* af 1662 § 28.

**33**. Foruden de her beskrevne Bordøvelser var der i Klosterlovene af 1573[1]) paabudt baade Disputations- og Deklamationsøvelser af en mere solen Charakteer. Disse Øvelser, som ikke undergik de Forandringer, der i Tidens Løb foretoges med hine, afholdtes i den første Tid i et til Spisesalen stødende Lokale (det saakaldte *lectorium pædagogicum*), senere hen i Tiden paa Regentsen[2]). Disputereøvelserne af den her nævnte Art paalaae ikke alle Alumnerne, men ikkun Baccalaurei. De foregik hver-anden Søndag, i Begyndelsen fra Kl. 1 til 2 og, da den ene Time formodentlig senere har viist sig utilstrækkelig, fra Kl. 12 til 2[3]), og anordnedes af Provsten under det theologiske Fakultets Tilsyn. Themata kunde tages af alle de Videnskaber og Sprog, over hvilke der ved Universitetet holdtes offentlige Forelæsninger, undtagen af Theologien[4]) og valgtes frit af vedkommende Studenter selv, indtil det paa Grund af, at der stundom valgtes Emner, »som ikke vare aldeles beqvemme«, i Aaret 1710 paalagdes dem i Forveien at faae Valget stadfæstet af Provsten[5]). Iøvrigt synes der i Førstningen ikke at have været Spørgsmaal om at paalægge Præses at udarbeide en heel Afhandling som Grundlag for Disputatsen, men kun om at foreskrive ham Opstillingen af nogle Theses, høist 3 af hvert Lærefag. Senere synes det imidlertid at være blevet paabudt eller efterhaanden af sig selv at være kommet i

---

[1]) §§ 8—10, jfr. *leg. comm.* af 1603 § 12, af 1638 §§ 11 og 12.

[2]) Wolfs *Encom. regni Daniæ* S. 359, Thura *Id. hist. litt. Dan.* S. 116.

[3]) Wolfs *Encom.* a. St.

[4]) I alt Fald blev det ved et Kongebrev af 20 April 1666 (i Gl. kgl. Sml. 3219. 4to.) strængt forbudt Baccalaurei at vælge Themata af denne Videnskab.

[5]) *Acta cons.* 6 Dec. 1710.

Brug, at Præses i Forveien skrev en Afhandling, som han derefter offentlig forsvarede i Regentskirken [1]), og henimod Slutningen af nærværende Tidsrum var det endog, efterat Saadant tidligere flere Gange forgjæves var foreslaaet [2]), blevet Sædvane at lade slige Afhandlinger trykke, hvorved Forfatterne sattes i saa store Udgifter, at det tilsidst maatte forbydes dem at lade trykke Afhandlinger af et større Omfang end 1½ Ark [3]). De tvende Opponenter udtoges »af dennem, som sidde næst ved *decanos* hos Bordene udi Kommunitetet«, medens derimod Præses selv valgte sin Repondens »af sine bedste Bekjendte« [4]). Akten skulde altid bivaanes af det philosophiske Fakultets Dekanus eller af en af ham dertil bemyndiget Magister, der, dog uden at blande sig i Debatten, skulde holde Parterne indenfor de fornødne Grændser og forhindre, at Handlingen udartede til Kiv og Klammeri, og saasnart han paabød Taushed, skulde selv den heftigste Debat øieblikkelig standse. Men det Besynderligste ved hele Akten var, at de forskjellige Deeltagere i samme fik et Vederlag herfor af Kommunitetets Kasse, der efter Handlingens Slutning udbetaltes dem af Universitets-Pedellerne [5]). Ved det oftnævnte Kongebrev af 27 Jan. 1574 bestemtes det nemlig, at Præses ved de her omhandlede Disputatser skulde have for sin Umage 12, Respondens 8 og hver af Opponenterne 4 Skilling, og dette Vederlag blev fra Aaret 1641 forhøiet saa betydelig, at Præses fik en Sletdaler, Respondens 2 Mark og hver af Opponenterne 1 Mark [6]). Længere hen i Tiden findes der imidlertid ikke mere Spor af denne

---

[1]) Jfr. Holberg Danm. og Norges Beskriv. S. 186.
[2]) See t. Ex. *Acta cons.* 23 Jan. 1656. [3]) *Acta cons.* 17 Juli 1706.
[4]) Wolfs *Encom.* a. St. [5]) *Acta cons.* 23 Apr. 1653.
[6]) *Acta cons.* 11 Aug. 1641.

besynderlige Skik, og den er rimeligviis faktisk gaaet af Brug allerede omtrent fra Aarene 1658—60, der, som senere skal vises, for lange Tider gav Kommunitetet et Knæk [1]).

Deklamationsøvelserne, der paahvilede de Alumner, som ikke vare Baccalaurei, skulde i den første Tid afholdes hver Søndag, naar der ikke blev disputeret, om Vinteren Kl. 1 og om Sommeren Kl. 4 eller i begge Timer, om det var nødvendigt. Ligesom de imidlertid senere — formodentlig som en Følge af den ovenomtalte store Forøgelse af Alumnernes Antal — paabødes afholdte langt hyppigere, nemlig hver Onsdag og desuden hver Søn- og Helligdag, paa hvilken der ikke disputeredes, saaledes blev ogsaa Klokkeslettet samtidig forandret til Kl. 12 [2]). Ogsaa med Hensyn til disse Øvelser havde Provsten den anordnede Myndighed: han skulde opgive Emner og paasee, at hver Alumnus mindst 4 Gange aarlig kom til at deklamere. Foredraget holdtes fra Kathederet, og Tilhørerne bestode af Provsten, vedkommende Deklamators Privatpræceptor [3]) og *commensales* fra det Bord, ved hvilket han selv spiste, fra det nærmeste ovenfor og det nærmeste nedenfor dette. Akten maatte vare en Time, og i Reglen skulde to Alumner

---

[1]) I Christian V.s Reskr. af 17 Sept. 1674 omtales den nævnte Betaling vel endnu, og i det deri indeholdte Budget for Kommunitetet henlægges der »ungefær 30 Rdr.« dertil; men i Resens *Atlas Dan.* (I. S. 344) nævnes den som en Skik, der tilhørte en forsvunden Tid.

[2]) *Leg. comm.* af 1638 § 13.

[3]) Enhver Student anbetroedes ved sin Indskrivning som akademisk Borger til en enkelt Professors, den saakaldte Privatpræceptors, særlige Forsorg. Fra 1622 valgte Studenterne selv disse deres Formyndere, og Institutionen vedblev, skjøndt den mere og mere tabte sin oprindelige Betydning, at bestaae lige indtil vore Dage, da den endelig ophævedes ved en kgl. Resol. af 11 Jan. 1839.

udfylde denne. Det anbefales dem derfor ogsaa at udarbeide korte Foredrag, dog ikke af mindre end et Qvarteers Varighed. Paa den anden Side har det ikke været den, der først fik Ordet, uformeent alene at udfylde Timen; thi til Reglen om, at to Alumner skulde deklamere i hver Time, tilføies udtrykkelig: »medmindre den første er meget vidtløftig« (*nisi alter fuit prolixior*). Iøvrigt udtalte de gamle Klosterlove det som ønskeligt, at de To, der samme Dag skulde deklamere, vilde forene sig om at optræde som Angriber og Forsvarer af den samme Gjenstand, og en Tredie kunde da endnu i saa Fald optræde som Dommer. At der ved de heromhandlede Øvelser ikke som ved dem, der afholdtes under Maaltidet, har været Spørgsmaal om en Opremsning af et udenadlært Stykke af en anden Forfatter, men virkelig om en selvstændig Udarbeidelse, fremgaaer bl. A. deraf, at det samtidig med, at Alumnerne mindedes om under Straf af Udelukkelse fra Klosteret at lære deres Foredrag udenad og ikke at læse dem op af Papiret[1]), ligeledes indskjærpedes dem i Forveien at lade Foredragene gjennemgaae af vedkommende Privatpræceptor eller af Provsten[2]). Ligesom det forøvrigt herved nærmest var tilsigtet, at Alumnerne om mulig skulde undgaae at støde Auditoriets latinske Øren ved grove Sprogfeil, saaledes blev det overhovedet baade ved disse Øvelser og ved de nys omtalte offentlige Disputatser saa strængt paaseet, at Ingen begik Brud paa den latinske Grammatiks Regler, at den, der ved disse kun een Gang i saa Henseende grovt forbrød sig (*qui*

---

[1]) Det var formodentlig af Hensyn hertil, det var paabudt, at Taleren skulde holde Hænderne ovenpaa Kathedrets Pult (*manibus protensis supra pulpitum*), see Tab. hos Beckman a. St.

[2]) Beckman a. St. S. 33.

*turpiter erraverit contra grammaticam Latinam*), skulde have sin Plads paa Klosteret forbrudt, medens han derimod for lige Forseelse ved hine slap med en skarp Irettesættelse[1]). Selv Udeblivelse af den, hvis Tour det var at disputere eller deklamere, straffedes ikke med den Haardhed, hvormed man saaledes tilregnede en Baccalaureus en grammatikalsk Feil: den Paagjældende paadrog sig de tvende første Gange, han udeblev, kun en Bøde og skulde først tredie Gang forvises Kloster og Regents.

I den første Tid af Kommunitetets Tilværelse afholdtes der i det ovennævnte saakaldte *lectorium pædagogicum* endnu en Øvelse af en særegen interessant Natur. Ved Kongebrevet af 27 Jan. 1574 blev det nemlig paalagt Alumnerne efter Rektors og det theologiske Fakultets nærmere Anordning sammesteds offentlig at opføre de Komedier af Terents, som de paa Klosteret efterhaanden havde gjennemgaaet. De Spillende optraadte ved disse dramatiske Forestillinger i Kostume og synes derhos ligesom den klassiske Oldtids Skuespillere at have benyttet Masker[1]); men der savnes desværre iøvrigt nærmere Oplysninger om disse Studenterkomedier, der vistnok ere gaaede af Brug ind i det følgende Aarhundrede[3]).

---

[1]) *Leg. comm.* af 1603 § 12, af 1638 § 14.

[2]) I Konsistoriums Møde 17 Aug. 1596 sees nemlig det Spørgsmaal at have været Gjenstand for Omtale, om Universitetet skulde bekoste de dertil fornødne »*ornamenta et larvas*« (efter et Uddrag af *Acta cons.* i Gl. kgl. Sml. 1229. 4to).

[3]) Det fortjener her at erindres, at dramatiske Forestillinger ingenlunde hørte til Sjeldenhederne her i Landet i det 16de og Begyndelsen af det 17de Aarhundrede. Ved Hoffet opførtes der ved høitidelige Leiligheder baade danske og latinske Skuespil af Studenter, ja endog af Professorer — hvilket Sidste t. Ex. skete ved Festen 1577 i Anledning af Christian IV.s Fødsel — og ved flere af Skolerne synes saadanne endog, ligesom det ifølge det

Endelig paahvilede det i den ældre Tid samtlige Klosteralumner at prædike over Luthers Katechismus i Helliggeistes og St. Jørgens Hospitalskirker. Men disse Prædikener, om hvilke der iøvrigt ikke foreligger nogen nærmere Beretning[1]), ere vistnok bortfaldne som særlige Klosterøvelser, da Christian IV ved en Forordning af 9 Jan. 1635 traf en omfattende og indgribende Ordning af Studenternes Prædikeøvelser overhovedet. Uagtet det nysnævnte Lovbud egentlig ikke vedkommer Kommunitetsalumnerne som saadanne, fortjener det i alt Fald dog at omtales her, fordi den hele Foranstaltning sattes i en vis Forbindelse med Regentsen. Der turde tilmed indeholdes

---

Ovenanførte var Tilfældet paa Kommunitetet, at have dannet en Deel af de anordnede Øvelser. Ifølge et 1575 approberet Reglement for Viborg Skole vare saaledes samtlige Disciple pligtige til under Bødestraf at assistere enten ved Theatrets Indretning eller ved Stykkernes Opførelse — en Bestemmelse, der maaskee særlig var foranlediget ved, at Frederik II Aaret i Forveien her med saa stor Fornøielse havde bivaanet en Discipel-Komedie, at han skjænkede 20 Læster Korn til fattige Disciples Underhold. Fremfor alle udmærkede dog Ribe Skole sig i saa Henseende. Dens Theater bestyredes af vor Litteraturs første bekjendte dramatiske Forfatter, den daværende Rektor Peder Jensen Hegelund, der lod Disciplene opføre saavel Andres som sine egne Theaterstykker, hvilke i Særdeleshed behandlede bibelske Emner (jfr. P. V. Jacobsen Om Skuespil og Skuespilforf. i Danm. i det 16de Aarh. i Hist. Tidsskr. V. S. 495 ff. og Th. Overskou Den danske Skueplads I. S. 33 ff.; see og N. M. Petersen Bidrag til den danske Litt.s Hist. III. S. 667 ff).

[1]) De omtales kun forudsætningsviis i den omtalte hos Beckman aftrykte Tale (*conciones catecheticæ continuandæ ut hactenus, repetitis semper ipsis verbis Lutheri, initio doctrinarum, et rursus in epilogo, pro conclusione ex ipso catechismo illius minore, juxta ordinationem ecclesiasticam*) samt i *leg. comm.* af 1603 § 12 (*de exercitiis ... concionum in domo S. hospitalium et d. Georgii serventur omnino, quæ jam prius recepta sunt*). Ifølge *Acta cons.* 21 Sept. 1616 skulde Klosteralumner prædike i »den Kirke paa den nye Kirkegaard«, men kun imod Vederlag og ikke som Noget, hvortil de vare nødte.

et Bidrag til en Vurdering af de ældre Klosterprædikener i Forordningens Indledning, hvor det hedder, at »daglig Forfarenhed udviser, hvorledes unge Studenter, strax de have faaet Attestation om deres *studiis*, sig understaae paa Prædikestolen at optræde, der Guds Menighed udi dens Saligheds Sag at lære og undervise, og eftersom de ere uøvede og ville dog, hvad heller deres Vidskab tilrækker eller ikke, Timen udholde, da geraade de ofte udi en Talenhed, som uden den forhaabede Frugt og Opbyggelse afgaaer, hvilken Sædvane udi saadanne hellige Forsamlinger de siden følge, hvorudover vel er at befrygte, at Gud den allerhøiestes allerhelligste Væsen ikke bevises den Ære og Andagt, som Guds Ord dennem lærer og befaler«. Det bestemmes derfor, at der af de Studenter, »som enten have faaet deres Attestation[1]) eller og ere examinerede dertil og befundne den at være værd«, skulde udvælges 24 ad Gangen, som særlig skulde øves i at prædike, og af hvilke de 4 eller 6 dygtigste skulde prædike om Søndagen til Høimesse, de 8 næste til Aftensang og de øvrige til »Katechismiprædiken« om Fredagen, medens indfaldende Helligdage fordeeltes mellem dem Alle[2]). Tilsynet med disse Øvelser paalagdes Universitetslærerne, navnlig af det theologiske Fakultet, der hver især skulde antage sig et vist Antal af Studenterne, gjennemgaae Udkastene til deres Prædikener, være tilstede under deres Afholdelse, siden gjøre Forfatterne opmærksomme paa deres mulige Mangler

---

[1]) Attestationen var indført 6 Aar i Forveien (ved Kongebrev af 7 Nov. 1629) som Betingelse for Tilladelsen til at bestige Prædikestolen og opnaae »nogen fornemme Skolebestilling«.

[2]) I *leg. comm.* af 1638 § 25 anbefales det under Straf af at miste Kloster og Regents ganske særlig de unge Prædikanter strængt at efterkomme de akademiske Forskrifter om Klædedragt, Maaden at bære Haaret paa o. s. fr. (hvorom nærmere nedenfor).

og fornemmelig sørge for, at de »til en vis Tid ungefær ende deres Prædiken eller og før, naar deres Materie og Koncept slipper, paa det de ikke skulde vænne sig til nogen unyttig Svatzen«. Prædikeøvelserne skulde afholdes i Regentskirken, og dette synes at være vedblevet, selv efterat den ikke længere benyttedes til Afholdelsen af egentlig Gudstjeneste. Ligesom imidlertid Institutionen fra den Tid, Regentskirken ophørte at være, hvad den oprindelig var, undergik den Forandring, at de Unge ikke mere havde nogen Menighed at prædike for, og Øvelsen maaskee netop derfor henlagdes til om Løverdagen, saaledes synes ogsaa Tilsynet at være gaaet over alene til Regentsprovsten[1]), og inden Udgangen af dette Tidsrum er vistnok den hele Institution gaaet af Brug.

# VII.

34. Fragmentarisk Oversigt over Alumnernes sædelige og sociale Liv med stadigt Hensyn til Studenterlivet overhovedet: Raahed, stræng Tugt, Fattigdom, Mangel paa et inderligere Samliv m. m. 35. Nærmere Betragtning af de mest fremtrædende Skyggesider ved Datidens studerende Ungdom: Drukkenskab og Voldsomheder. • 36. Et Blik paa Ydersiden af Livet: Klædedragt og Vaaben, Stridigheder angaaende hiin og Konflikter hidførte ved Fordringen paa at bære disse.

**34.** Efterat vi saaledes have givet en Oversigt over de Vilkaar, under hvilke Kommunitetets og Regentsens Alumner i dette Tidsrum vare stillede, opstaaer naturligen det Spørgsmaal, hvorledes det stod sig til med Alumnerne selv, hvad for et Liv der rørte sig mellem dem, hvilket Standpunkt de indtoge i

---

[1]) Bircherods Dgb. S. 217.

sædelig og social Henseende[1]). Idet vi i dette Afsnit skulle give nogle Bidrag til Belysning heraf, troe vi for at forebygge al Mistydning at burde forudskikke følgende Bemærkninger. Ihvorvel det ingenlunde er eller kan være Hensigten her at give en Skildring af det Standpunkt i sædelig og social Henseende, som Studenterstanden i dens Heelhed indtog i den lange Aarrække, hvorom der er Tale, indsees det imidlertid let, at det til en vis Grad er ugjørligt at give et Billede af Livet, saaledes som det yttrede sig blandt de Studenter, der havde Bolig paa Regentsen og Kost paa Klosteret, uden at have Blikket fæstet paa den Samfundsklasse overhovedet, af hvis Medlemmer hine udgjorde Tredie- eller Fjerdedelen. Ligesom Fremstillingen altsaa ikke vel lader sig holde indenfor de Grændser, som efter den strængeste Opfattelse af Opgavens Krav muligen maatte ansees for de rette — i hvilken Henseende vi dog for at give Billedet Anskuelighed og Liv have troet snarere at burde medtage for Meget end for Lidet — saaledes er det paa den anden Side heller ikke godt muligt i Behandlingen af det Stof, her frembyder sig, strængt at overholde Hensynet til den Tidsinddeling, vi iøvrigt have lagt til Grund for Skildringen af de tvende Stiftelsers Historie. De Begivenheder, der have ledet til Fastsættelsen af Grændserne for denne eller hiin Periode, kunde vel ogsaa øve deres Indflydelse paa Livet, som det rørte sig mellem dem, til hvis Bedste Stiftelserne vare

---

[1]) Hvad angaaer det Standpunkt, de indtoge i videnskabelig Henseende, da ansee vi det baade for dette og de følgende Tidsafsnits Vedkommende af let forstaaelige Grunde for at ligge udenfor vor Opgave særlig at dvæle ved samme. Bidrag til en Belysning heraf ville imidlertid indeholdes i, hvad der paa forskjellige Steder i Skriftet meddeles om Klosterøvelserne.

grundlagte, men have dog ikke altid og i alt Fald ikke strax havt en saa afgjørende Virkning, at de i den Henseende kunne betragtes som Vendepunkter. Omvendt har Studenterlivet undertiden, paavirket af Forholde og Begivenheder, der aldeles ikke vedkomme Stiftelserne som saadanne, kunnet tage en anden Retning, og den Tingenes Tilstand, vi strax nedenfor skulle skildre, vil saaledes, hvad Hovedtrækkene angaaer, snarere kunne betragtes som afsluttet med Aaret 1700 end just med 1728.

Det er ikke noget lyst og opløftende Billede, der træder En imøde, naar man fordyber sig i Kilderne til Kundskaben om det Liv, der yttrede sig mellem Studenterne i det 17de Aarhundrede. Selv den, der iøvrigt er fortrolig med det sædelige Standpunkt, som Nationen i dens Heelhed indtog i hiin Tidsalder, med den Raahed og de Laster, der hæftede ved alle Samfundsklasser lige op til de høieste, venter uvilkaarlig at finde Spor til, at Musernes Dyrkere gjorde en Undtagelse fra Reglen. Men denne Forventning skuffes snart og afløses af den Erkjendelse, at Datidens Studenter i saa Henseende ikke gave de andre Samfundsklasser synderlig efter; ja der er ikke mange Trin af Udsvævelsernes og Forbrydelsernes lange Skala lige op til Drab og Mord, paa hvilke man jo kan finde Repræsentanter for den akademiske Ungdom. Det fremgaaer imidlertid af et nærmere Blik paa de Kjendsgjerninger, der i denne Henseende foreligge, og som vi nedenfor skulle skjænke en noget udførligere Omtale, at Studenternes slette eller lovstridige Handlinger dog i Reglen ikke kunde betragtes som Aabenbarelser af et egentlig ryggesløst eller fordærvet Sindelag, men snarere ikkun som Udskeielser af en raa og tøilesløs Natur. Datidens Universitetsdannelse var endnu for eensidig og ufrugtbar til

at kunne tæmme og luttre denne Natur, og man søgte derfor paa en mere umiddelbar Maade at bekjæmpe dens Udbrud, idet man undergav Studenterne en Tugt, der i sin Udstrækning og tildeels ogsaa i de Midler, den anvendte, minder om Skolebænken[1]). Var der end i Størstedelen af denne Periode ikke længer Spørgsmaal om, saaledes som tidligere, paa Studenter at kunne anvende legemlig Revselse[2]), saa benyttedes Fængselstraf i et desto større Omfang, saaledes at Universitetets Fangekjælder[3]) synes fast aldrig ganske at have manglet Beboere, ligesom ogsaa Relegation eller Forviisning fra Akademiet paa en Tid af flere Aar eller for bestandig anvendtes meget hyppig. Der var ikke nogen Side af Studentens Liv, til hvilken den akademiske Tugt ikke strakte sig, den holdt ham i enhver Henseende i en fuldstændig Umyndighedstilstand, og dens Overholdelse hævdedes ved det mest omhyggelige og om-

---

[1]) Det er et i saa Henseende ret betegnende Træk, at der under en Sag, der refereres i *Acta cons.* 22 Marts 1628, bl. A. inqvireredes om Ophavsmændene til »en oprørsk *strepitus* med Fødderne«, der havde fundet Sted paa Klosteret.

[2]) I Aaret 1577 besluttedes det ved den aarlige Oplæsning af Universitets-Lovene at udelade de Ord, der forudsatte Anvendelsen af slig Straf: *castigabitur, flagellabitur* (Nyerup Univ.-Ann. S. 26).

[3]) Universitetets Fængsel (*carcer*) var i Konsistoriums Kjælder og bestod af to Celler, af hvilke den ene, der var forbeholdt de akademiske Borgere, kaldtes Studenterkjælderen, medens den anden, i hvilken Universitetets og Kommunitetets Fæstere (de saakaldte »høilærde Bønder«) hensattes, hed Bondekjælderen. Den første beskrives som et lille hvælvet Rum med een Indgang og et lille Vindue ud til Baggaarden. Som Sluttere og tillige som Retsbetjente fungerede Universitetets Pedeller, der, naar de skulde arrestere Nogen, til Tegn paa deres Myndighed vare forsynede med en Metalhaand paa et Træskaft, og som af hver fængslet Student oppebare 6 Sk. daglig for deres Uleilighed (Wolf *Encom. regni Dan.* S. 348, Holberg Danm. og Norges geistl. og verdslige Stat S. 194, Baden Univ.-Journal V. S. 148, Engelstoft og Werlauff Kbhvns Univ.-Bygn. Hist. S. 36).

fattende Tilsyn med hans Gjøren og Laden. I den saakaldte Privatpræceptor havde enhver Student ligefrem en Formynder[1]), af hvis gode Vidnesbyrd om hans Vandel for en stor Deel hans Vee og Vel afhang, og Kommunitetets og Regentsens Alumner havde desforuden i Provst, Dekaner og Inspektorer ligesaa mange Tilsynsmænd, som under Fare for at miste deres Stilling maatte sørge for, at enhvert Brud paa, hvad der ansaaes for sædeligt eller sømmeligt, kom til høiere Vedkommendes Kundskab[2]). Men netop fordi denne Tugt strakte sig til enhver Side af de Unges Liv og saaledes overskred, hvad der maatte ansees for dens nødvendige og rette Grændser, blev den mindre virksom ligeoverfor det virkelig Slette og Forkastelige, medens den paa den anden Side maatte qvæle mangen uskyldig eller smuk Yttring af et ungdommeligt Sind og saaledes let kunde blive en Hæmsko for alt Godt hos de Studerende, som ikke kunde udvikles uden en vis Grad af Frihed[3]). Studenternes Privilegium paa alene at staae under den akademiske Jurisdiktion blev saaledes en Forret af et noget tvivlsomt Værd, og det er neppe for dristigt, naar vi i den altfor omfattende og strænge Tugt søge en

---

[1]) Af *Acta cons.* 28 Jan. 1654 synes at fremgaae, at en Student maatte have sin Privatpræceptors Tilladelse til at trolove sig og godtgjøre for ham, at Pigen var uberygtet.

[2]) Det paahvilede bl. A. Inspektorerne formelig at holde Bog over de Alumner, der udebleve fra Kollegiet om Natten (*Acta cons.* 23 Dec. 1634).

[3]) Den 18 Apr. 1629 var en Regentsianer stævnet for Konsistorium, fordi han i Anledning af nogle Kammeraters Afsked fra Regentsen eller fra Universitetet overhovedet havde ladet disse opvarte med Musik, »som de gjør paa andre Universiteter«, og uagtet han »deprecerede *culpam*«, dømtes han dog til 8 Dages Fængsel ikke alene af Hensyn til, at Serenaden var bleven opført paa en af de ugentlige Bededage, men ogsaa fordi hans Forehavende overhovedet betragtedes som en »Letfærdighed« (*A. C.*).

medvirkende Aarsag til, at der kun altfor ofte fattedes hiin Tids Studenter den Selvagtelse og Æresfølelse, den aabne Sands og varme Begeistring for store og ophøiede Ideer, som udmærker den bedre og overveiende Deel af vor Tids akademiske Ungdom. For en stor Deel var imidlertid denne Mangel ogsaa begrundet i de elendige økonomiske Forhold, hvorunder Studenterne i det Hele levede. Armoden var dengang disses almindelige Lod[1]). Fra Skolerne kom de fleste til Universitetet blottede for ethvert Middel til at ernære sig, og Leiligheden til som i vore Dage at søge et Erhverv ved Underviisning var saare ringe. Kommunitets- og Regents-Alumnerne, der nu i Reglen maae ansees for de fattigere Studenter, vare dengang snarere at betragte som de gunstigere stillede i Modsætning til de øvrige, thi de havde dog Kost og Huusly; men afseet fra disse to Uundværligheder vare de iøvrigt ogsaa paa ganske enkelte Undtagelser nær blottede for Midler til at leve og følte derfor ogsaa i mangen Henseende Armodens Tryk. Og dette var det, som gav Studentens Optræden ligeoverfor hans Foresatte et stærkt Præg af en sledsk og krybende Ydmyghed, dette var det, som i den Grad afstumpede hans Begreber om, hvad der stemmede med hans Værdighed, at man ofte saae Studenter, der ikke holdt sig for gode til at forrette Tjeneste som Opvartere eller til at kappes med Skole-

---

[1]) Blandt mangfoldige Klager i saa Henseende kan her t. Ex. erindres Verset i Jakob Vorms *Studiosus relamentans redivivus et continuatus* (C. P. Rothe Griffenfelds Liv og Levnet II. S. 171):

Holmens Fanger de har bedre
End en vennelös Student,
Naar de end i Bolt og Fjedre
Hen i Trældom blive sendt:
De dog nyde Bord og Bröd,
Til de Drog de blive död.

disciplene om at tjene et Par Skilling ved at synge for Folks Døre[1]), og at stundom selv gamle Akademici aspirerede til Levningerne af Klosteralumnernes Maaltider[2]). Om Standen i det Hele kunde det i en langt krassere Forstand end nuomstunder siges, at dens allerfleste Medlemmer tjente Muserne, og det ofte kummerlig nok, ene og alene for »Brødets« Skyld, og hos en stor Deel af dem sigtede Ærgjerrigheden ikke høiere end paa et mere eller mindre magert Degnekald, hvorom der endda maaskee ydmygt skulde trygles hos en eller anden Stormand, eller hvis Besiddelse skulde kjøbes ved at ægte Formandens halvgamle Enke[3]). Og hvor skulde vel en Ungdom, af hvilken Størstedelen levede under saa fortrykte og forkuede Vilkaar, vise stor Modtagelighed for ophøiede Ideer og let lade sig henrive til begeistret Opoffrelse? I hiint berømte »Uden Øl og Mad er Helten Ingenting« ligger der mere end en Spas, og naar Studenternes store fattige Fleertal ved forskjellige Leiligheder, naar det kom an paa et Offer for andre ideelle Interesser end netop Brødstudiet, først stillede deres Betingelser og i det Hele udviste en Færd, som vi ville være tilbøielige til at betegne som en sneverhjertet op philistrøs Egoisme, maa det vel erindres, at de ofte kun tingede om det uundværlige daglige Brød.

---

[1]) *Acta cons.* 29 Nov. 1620.

[2]) Jfr. ovenfor S. 108.

[3]) I Bircherods utrykte Dagbog er der under 4 Febr. 1687 indført et Brev fra Hans Vandal til. Forf., hvori det hedder: »Er jeg tjenstligst begjærendes, at dersom han kjender nogen fattig Student i Kommunitetet, som er skikkelig og ædru og vil være fornøiet med et temmelig godt Degnekald, hvor der er en smuk halvgammel Enke, som vel har Børn, men har dog ingen af dem hos sig, thi de ere i Tjeneste hos godt Folk, han da vilde vise samme Person til mig osv.«

Hertil kommer endelig, at der i de Tider ikke synes at have været Tale om noget egentlig frugtbart og vækkende Samqvem mellem Studenterne indbyrdes, ligesom de paa den anden Side heller ikke stode i synderlig Vexelvirkning med det øvrige Folk, men snarere som Stand betragtede stode skarpt afgrændsede fra de andre Samfundsklasser. Et vist Laugs-Sammenhold, om vi saa maae sige, har der ganske vist været mellem den akademiske Ungdom som overhovedet mellem Medlemmerne af den lærde Republik: man betragtede hverandre som naturlige Forbundsfæller i Sammenstød med Lægfolk, man hjalp hverandre i forefaldende Slagsmaal og drak med hverandre, naar man traf sammen paa Ølhuse og slige Steder. At dette Sammenhold ikke har manglet en vis Styrke, fremgaaer af, at det nu og da turde yttre sig paa Maader, der kunde blive høist faretruende for de Paagjældendes hele Vee og Vel, og det omtales t. Ex., at en Deel Studenter, da en af deres Standsfæller 1651 blev halshugget paa Gammeltorv, med Kjæppe og Stene overfaldt Underfogden og Vagten, hvad enten det nu har været som et Forsøg paa at frie Synderen eller for at hævne sig paa deres Kammerats Bødler[1]). Sammenholdet har selvfølgelig været stærkest netop blandt Kommunitetets og Regentsens Alumner, der under den daglige Samværen paa Klosteret og bag Kollegiets Mure ved Bekjendtskabets Baand særlig knyttedes til hverandre. Men hvor godt et Grundlag end de tvende Stiftelser frembøde for Udviklingen af et Samliv i dybere Forstand mellem deres Alumner, synes et saadant dog at have manglet ligesaavel paa som udenfor

[1]) *Acta cons.* 4 Juni 1651. Den Henrettede har mulig været den Morten Viby, der i *A. C.* 19 Juli 1647 o. fl. St. omtales som anklaget for at have dræbt en Bogbindersvend med en Steen.

Klosteret og Regentsen, saaledes at man, afseet fra hiint reent udvortes Sammenhold ligeoverfor andre Stænder og en eller anden fælles Adspredelse, der dog i Reglen fandt Modstand fra Bestyrelsens Side[1]), i det Hele taget hver især passede sig selv og levede for sine indskrænkede private Fornødenheder, sine smaa personlige Sympathier og Antipathier uden at føle sig som Led af noget større eller mindre Samfund, hvori der kunde tænkes fælles Interesser. Med dette Billede af Studenterne for Øie bliver det ogsaa forklarligt, at der ikke er Spor til, at de, der nøde Godt af Universitetets to største materielle Goder, Kommunitetet og Regentsen, nærede nogen synderlig Pietet for disse Stiftelser eller Trang til ved given Leilighed at lægge den for Dagen. De toge den Understøttelse, der ydedes dem, for hvad den i Datidens Sprog ligefrem hed, en Almisse, og mod Giveren af en Almisse nærer Modtageren, saaledes som Menneskene nu engang ere, i Reglen ikke nogen sær varm Følelse. Hiin ovenfor omtalte særlige Fest til Stifterens Minde kunde synes at tale herimod, men den havde et reent officielt Anstrøg, og fra Alumnernes Side sees der intetsomhelst Tegn til nogen Deeltagelse ved de tvende Leiligheder, da der kunde have været størst Opfordring hertil, nemlig ved Hundredaarsdagene for Kommunitetets og Regentsens Stiftelse. Den første af disse Dage synes overhovedet slet ikke at være

---

[1]) I en Indstilling fra Provsten af 6 April 1725 (theol. Fak. Kopibog III. S. 1328 ff) hedder det: »Syntes og fornødent, at Noget blev sluttet om en Deel Vildsindede deres Lyst til enten at spille Boldt i Regentsgaarden, hvorved Vinduerne baade paa Regentsen og hos Naboerne staae i Fare, eller og at anrette Keglebaner sammesteds, hvorved en uanstændig Raaben og Tilløb af Andre udenfor Regentsen og Hinder for dem, som ville tage sine *studia* iagt, i Regentsen foraarsages«.

bleven betegnet ved nogen Festlighed — hvortil Grunden vel maa søges i de fortrykte Forhold, under hvilke Stiftelsen paa den Tid virkede[1]) — og Høitideligholdelsen af Regentsens Jubilæum 1723 havde udelukkende et strængt officielt Præg. Da Dagen, paa hvilken Regentsbygningen er bleven fuldført, ikke kan opgives, havde man vilkaarlig ansat denne Høitid til Aarets sidste Dag. I Forveien var der af den daværende Provst Mag. Frederik Nannestad[2]) udstedt et kort latinsk Indbydelsesskrift, men hele Festligheden indskrænkede sig iøvrigt til, at Provsten i Regentskirken, hvor det theologiske og philosophiske Fakultets Professorer og Stiftelsens Alumner vare forsamlede, holdt den i Indbydelsesskriftet bebudede latinske Jubeltale[3]).

Det kan nu vel ikke miskjendes, at den Begivenhed, ved hvilken Studenterne indskreve deres Navn i Fædrelandets Historie, Kjøbenhavns Beleiring 1658—60, i en ikke ringe Grad indvirkede paa hele den her skildrede Tingenes Tilstand, og at den Rolle, som hine ved denne Leilighed spillede, ikke alene gav den blotte Yderside af deres Liv en særegen Farve, men at den hos Standen i det Hele vakte en hidtil ukjendt Selvfølelse og gav dens Interesser et Sving udover de snevrere personlige Forhold. Det mest slaaende Vidnesbyrd om Tilværelsen af en saadan ny Aand blandt de akademiske Borgere turde vel inde-

---

[1]) Det bliver endnu forklarligere, naar man, som flere Vidnesbyrd antyde, paa den Tid underlig nok syntes at antage Kommunitetet for stiftet 1560 (see t. Ex. Beckman a. St. S. 53 Anm.).

[2]) Provst fra 1722 til 1732, siden Biskop i Christiania.

[3]) Programmet til Regentsfesten 1823 S. 5 f. Paa Universitetsbibl. findes det maaskee eneste tilbageværende Exemplar af Nannestads i Lapidarstiil trykte Indbydelsesskrift, der med sine himmelstræbende Superlativer og i høieste Grad indfiltrede Periodebygning afgiver et slaaende Exempel paa, hvor vidt Smagløsheden kunde gaae i Datidens solenne Stiil.

holdes i hiint mærkelige Andragende, som et Udvalg af de tjenstgjørende Studenter under Beleiringen rettede til Kongen, og i hvilket de bl. A. anholdt om saadanne Ting, som at der ved Universitetet maatte holdes Forelæsninger over den danske Ret, at Tydskere ikke maatte foretrækkes Indfødte til Embeder og Bestillinger, og at Nordmændene i Universitetslærernes Rækker maatte repræsenteres lige med de Danske[1]). Men i Længden tabte Indvirkningen af hiin mindeværdige Begivenhed sig. Den kort efter indførte Enevælde var ligesaalidt gunstig for Udviklingen af Studenterstandens som af nogen anden Samfundsklasses Selvfølelse og Almeensands, og ihvorvel den fremskridende Kultur altid noget formindskede Raaheden og Udsvævelserne, vedbleve Studenterne dog i det Hele taget at ligne det Billede, af hvilket vi ovenfor have tegnet Omridsene, indtil Livet omtrent fra det 18de Aarhundredes Begyndelse antog en noget forandret Skikkelse. Vi ansee det iøvrigt for overflødigt mere end alene at paapege, at der fandtes Undtagelser fra det, der efter alt Ovenstaaende var Reglen, at der midt iblandt Ukruddet voxte Mænd frem, som kastede Glands over deres Stand og deres Fædreland, og vi skulle i saa Henseende — hvad der ligger vor særlige Opgave nærmest — ikkun anføre enkelte Navne, hvis Ihændehaveres Ungdomsaar ere tilbragte netop indenfor Regentsens Mure og ved Klosterets Borde, og som senere med Hæder ere blevne indskrevne i Statens eller Videnskabens Aarbøger. Blandt Alumnerne fra dette Tidsrum tælles saaledes Præsten Henrik Gerner, Philologen Ole Borch, Psalmedigterne Thomas Kingo og Hans Adolph

---

[1]) Andragendet er fuldstændig aftrykt i Badens Univ.-Journal for 1795 S. 170 ff og i H. F. Rørdam De danske og norske Studenters Deeltagelse i Kbhvns Forsvar mod Carl Gustav S. 86 ff.

Brorson, Anatomen Jakob Vinsløv, Historikeren Hans Gram og sandsynligviis den Lovkyndige Henrik Stampe[1]).

**35.** Vi forbeholdt os ovenfor paa et senere Sted at komme tilbage til de Udskeielser og Laster, der plettede Datidens Studenter, og idet vi i Henhold hertil skulle gjøre de mest fremtrædende af disse til Gjenstand for en nærmere Betragtning, ville vi fortrinsviis hente vore Exempler fra Kommunitetets og Regentsens Alumner. Ingen af disse Laster kaster en saa bred Slagskygge over Billedet af hine Tiders akademiske Ungdom, ingen deelte denne i samme Grad med de andre Samfundsklasser, som Drukkenskaben. Et mildere Udtryk kan ikke bruges; thi der er ikke Tale om, at En og Anden en enkelt Gang kunde faae en Taar over Tørsten i et Vennelag, hvor den stærke Drik var Midlet til at give Stemningen et Sving udover det jævne Hverdagsliv, nei! man satte sin Nydelse i Drikken selv, den var sit eget Formaal, man søgte til Kipper og Værtshuse, ved Nattetid eller ved høilys Dag, ene eller i Selskab med et Par Kammerater, og tog der til sig af det stærke tydske Øl, indtil man tabte Sands og Samling eller laa under Bordet. Hvor indgroet og almindelig Tilbøieligheden til denne Last har været, kan skjønnes ikke alene af de utallige Advarsler og Paamindelser i saa Henseende, der indeholdes i akademiske Programmer og Taler fra hiin Tid; men ogsaa af den Omstændighed, at samtlige Klosterlove fandt det nødvendigt at optage en særlig Straffebestemmelse for de Alumner, der indfandt sig ved Bordet

---

[1]) Stampe blev ifølge den hos Beckman (a. St. S. 147 ff) anførte Fortegnelse Dekanus paa Klosteret 1732, og det er saaledes i høi Grad antageligt, at han i de nærmest foregaaende Aar havde været Alumnus.

i drukken Tilstand [1]). Det er ovenfor antydet, at en enkelt af disse Love kun straffede en slig Forseelse med en Bøde af 4 Skilling og med Udelukkelse fra det paagjældende Maaltid, og denne Mildhed tyder tilstrækkelig hen paa, at Forseelsen var for almindelig til, at man jo maatte see igjennem Fingre med den. Det Samme fremgaaer af en Beretning om, at Klosteralumnerne fra St. Hansdag til Begyndelsen af Juli 1604 ved de saakaldte Mai- eller Krandsegilder havde drukket 16 til 18 Tdr. tydsk Øl, at der en Dag, medens disse Gilder stod paa, ikkun havde indfundet sig 30 Alumner ved Bordet, eftersom »de Andre vare til Driks«, og at man trods Straffebestemmelserne for Udeblivelse fra Maaltiderne dog maatte lade Vedkommende slippe med en Paamindelse [2]). Senere synes man imidlertid ved en mere energisk Optræden at have villet sætte Grændser for Drikfældigheden. Allerede 1610 truede et Statut fra det theologiske Fakultet den Alumnus, der to Gange var funden drukken, med Udelukkelse af Kommunitetet [3]), og Aaret efter sees der virkelig at være blevet statueret et Exempel, idet en Student Jens Riber, der flere Gange var greben i at sidde og svire i et forbudet Værtshuus, og som havde indfundet sig i drukken Tilstand paa Klosteret, hvor han »i plumpe og barbariske Udtryk havde sagt de Andre adskillige Grovheder, paa en uværdig Maade anvendt den hellige Skrift og imidlertid brugt mange upassende og ugrundede Udladelser« — ikke alene forvistes Kommunitetet, men endog blev relegeret paa to Aar [4]).

---

[1]) *Leg. comm.* af 1573 § 6, 1603 § 13, 1638 § 15, 1662 § 31. Programmer i den antydede Retning nævnes hos Beckman (a. St. S. 19 og 31) fra Aarene 1600, 1607, 1621, 1638, 1642 og 1653.

[2]) Nyerup Univ.-Ann. S. 83. [3]) Beckman a. St. S. 34.

[4]) Engelstoft Univ. og Skole-Ann. for 1811 I. S. 33.

Endog de saakaldte Davids-Degne fandt man det nødvendigt at forbyde at komme drukne til deres Bord paa Klosteret: de skulde i saa Fald bøde en Slętdaler[1]). Det er nu vel ganske vist, at disse extraordinære Kommunitets-Alumner ingenlunde altid vare i den egentlige Drengealder, idet der i de Tider sade Mange i Mesterlektien, som, for at tale med Peer Degn, »lode sig rage to Gange om Ugen«; men da man fra det 17de Aarhundrede har Exempler paa, at Børn i en Alder af 9—10 Aar ere blevne indskrevne som Studenter ved Kjøbenhavns Universitet[2]), er det dog rimeligt nok, at mange af dem ikke have været Andet end Drenge — og hiin Bestemmelse i Lovene for *Davidici* turde saaledes vel være et af de stærkeste Vidnesbyrd om, at datidige fremmede Forfattere ingenlunde ganske havde Uret, naar de bebreidede vore Landsmænd et udbredt Hang til Misbrug af stærke Drikke. — Fra den Tid, da Christian IV udstedte Forbud mod Indførelsen af det stærke fremmede Øl, og Brændevinen begyndte at indtræde i den Rolle, som hiint indtil da havde spillet, synes der efterhaanden at være indtraadt nogen Bedring i den her skildrede Tilstand, og det lader til, at Studenterne ikke have havt fuldt saa megen Smag for den nye som for den gamle Drik. Men Drikfældigheden havde dog ingenlunde faaet sit Banesaar. Da Regentsens Alumner

---

[1]) *Leg. Dav. præscr.* § 8.

[2]) Den 23 Juli 1695 deponerede saaledes Morten Caspar Wolfburg, der ikkun var 9 Aar og 2 Maaneder gammel, og som Aaret efter den 22 Juli paa Borchs Kollegium offentlig forsvarede en Afhandling »*De auguriis Romanorum*«. To Dage tidligere, da J. L. Ursin sammesteds disputerede om de gamle Jøders Skoler og Akademier, responderede Peder Simonsen Aarhuus, der nylig i en Alder af 10 Aar var indskreven som Student, og »som havde Færdighed i 7 Sprog, men især i det hebraiske« (Bircherods Dgb.-S. 306 og 321).

— som nedenfor nærmere skal omtales — 1714 fik Privilegium paa at forrette Tjeneste som Ligbærere i Kjøbenhavn, kunde der i deres Laugsartikler endnu behøves en udtrykkelig Bestemmelse om, at »Ingen udi samme Ligfærd findes drukken«, og Straffetrusler mod dem, der overtraadte dette Forbud. Endog paa Klosteret selv var der i længere Tid Udskjænkning af Brændeviin og Øl, indtil Famulus, der havde gjort sig et Bierhverv heraf, endelig i Aaret 1721 fik alvorligt Tilhold om at standse dette Uvæsen[1]). Der maatte ogsaa endnu jævnlig udstedes Forbud mod Studenternes Besøg paa Kipper og Ølhuse, og der forekommer flere Spor til, at navnlig Regentsianerne i temmelig stort Omfang laae under for Fristelsen til at gjæste et Par Værtshuse, der laae i Kannikestræde ligeoverfor Kollegiets Port, og som skaffede Stiftelsens Fædre meget Bryderi og megen Sorg. Forbudet mod at besøge dem synes bestandig at være blevet overtraadt, og endnu i Aaret 1724 maatte Bestyrelsen i de mest indtrængende Udtryk foreholde Studenterne det Uværdige i endog om Søndagen at sidde og svire i disse »*inhonesta conventicula*« og true dem med Udstødelse af Regentsen, hvis de fremturede i deres Ulydighed[2]). I det Hele maae disse Værtshuse have udøvet en ganske særegen Tiltrækningskraft; thi der er neppe nogen Tvivl om, at det har været et af dem, om hvilket det under Pesten 1711 blev indberettet til Sundheds-Kommissionen, at Skjænkestuen daglig sad fuld af Gjæster, uagtet baade Konen og Pigen vare bortrykkede af Pesten, og uagtet alle Folkene i Nabohusene med Undtagelse af en Tjenestepige vare uddøde[3]).

---

[1]) *Acta fac. theol.* 19 Dec. s. A.

[2]) E. C. Werlauff Hist. Antegnelser til Holbergs 18 første Lystspil S. 258.

[3]) F. V. Mansa Pesten i Helsingør og Kbhvn 1710 og 1711 S. 104.

Drukkenskaben var ikke alene Studenterstandens mest udbredte Last, men den blev for en stor Deel tillige Kilden til de raae og tøilesløse Handlinger, der iøvrigt maae bebreides Datidens akademiske Ungdom. Naar Hovedet var hedt og Forstanden omtaaget af den umaadelige Nydelse af den stærke Drik, svækkedes Respekten for den strænge Tugt, der ellers kunde bidrage til at holde de vilde Naturdrifter itømme, den knyttede Haand tøvede ikke længe, før den slog til, og Kniven sad løs i Skeden. Det vilde blive for vidtløftigt at dvæle ved de mange Exempler paa voldeligt Overfald, Løsagtighed, Kaadhed og Optøier af enhver Art, der satte den akademiske Justits i Bevægelse; men det fortjener dog her særlig at erindres, for hvilke Udbrud af Raahed Klosterets og Regentsens nærmeste Foresatte Provsten stundom var udsat — Udbrud, i hvilke det tydske Øl vistnok havde sin store Andeel. Allerede fra Aaret 1577 foreligger der saaledes en Beretning om, at en Kommunitets-Alumnus Hans Skarbæk indlod sig i Klammeri og derefter i et formeligt Slagsmaal med Provsten, og at Kampen førtes med en saadan Heftighed, at den efter at være begyndt paa Klosteret fortsattes i en Boglade og sluttedes i Provstens egen Gaard. Hvem der gik af med Seiren, melder Historien Intet om; men det endelige Udfald af Sagen blev, at Studenten »extruderedes«, dog med Tilkjendegivelse om, at han, hvis han forbedrede sig, muligen vilde blive tagen til Naade igjen, hvorimod Provsten som den, der ved at modtage Slagsmaalet havde krænket den Embedet tilkommende Værdighed, blev afsat fra sin Post[1]).

---

[1]) Efter et Uddrag af *Acta cons.* i Ny kgl. Sml. 1225. 4to. Det nævnte Aar synes overhovedet særlig at have udmærket sig ved Optøier fra Alumnernes Side; thi noget senere sees flere af disse paa Klosteret at have bandet og undsagt Provsten.

Som et Sidestykke til dette Optrin skulle vi meddele følgende til Konsistoriums Forhandlingsprotokol optagne Beretning om, hvad der foregik i sammes Møde den 3 Okt. 1632. Det hedder: »Johannes Bondæus, *præpositus*, klager atter over Morten Nielsen, *studioso*, at han for nogen Stund siden havde yppet Parlament med hannem og nu nyligen igjen revet ham i Haaret og kradset ham i Ansigtet. Morten Nielsen var til Vedermaal og nægtede sig ikke at have slaaes med ham, men at Provsten havde givet ham Aarsag dertil og slaget ham først, og hver beraabte sig paa Vidnesbyrd. Men efterdi Morten Nielsen for nogen Tid siden ikke aleneste havde drukket sig drukken og yppet Parlament i Regentsen, som Rektor selv blev tilkaldt og stillet det, men ogsaa siden med blotte Degen utilbørlig grasseret udi samme Regents, saa skal han nu først gaae *in carcerem*, siden procedere med Provsten og føre sine Vidnesbyrd paa, hvis han hannem beskylder«. Med saadanne Optrin for Øie kan det ikke forundre, om Provsten stundom fandt sit Kald besværligt og uoverkommeligt. Der fortælles saaledes, at Jørgen Hammer, der i Midten af det 17de Aarhundrede beklædte Embedet, erklærede, at han ikke kunde ønske sin argeste Fjende Værre end at være i hans Sted[1]), og den bekjendte Jens Bircherod, der senere blev hans Efterfølger, fandt allerede et Par Maaneder efter at være udnævnt til Viceprovst Anledning til i sin Dagbog at nedskrive en Klage over, at han nu fornam, »hvad Uro og Fortræd det giver at have med Studenternes Inspektion at bestille«[2]). Endmindre vil det vække Forundring, at Kommunitets-Lovene ved

---

[1]) Beckman a. St. S. 134.
[2]) Bircherods Dgb. S. 216.

Straffebestemmelser maatte søge afværget, at Huusfreden paa Klosteret selv skulde forstyrres ved Klammeri og Slagsmaal mellem Alumnerne indbyrdes, ligesaalidt som at disse Straffebestemmelser ikke sjelden overtraadtes. Hvor megen Anledning der end, som vi ovenfor have seet, stundom kunde være for Alumnerne til at være misfornøiede med Økonomens Opfyldelse af hans Pligter, synes denne Embedsmand dog i det Hele at være gaaet fri for haandgribelige Udbrud af hines Harme. I det eneste Tilfælde, vi ere stødte paa, hvor der tilføiedes ham nogen Overlast, var det ingenlunde Misfornøielse med hans Traktemente, der ledede Angriberne, men disse synes at haye handlet under Indflydelse af en ikke uberettiget Indignation, den de vistnok have deelt med det øvrige Folk, og som et Vidnesbyrd om, at Studenternes Sympathier og Antipathier dog engang imellem kunde være af en mere almeen Charakteer, fortjener det antydede Tilfælde maaskee at berøres med et Par Ord. Begivenheden var foranlediget ved, at Kommunitetets daværende Økonom Rasmus Byssing ved Dronning Anna Sophies Indtog i Kjøbenhavn 1721 paa Klosterbygningens Muur bl. A. havde anbragt en Indskrift, der under den naturlige Misstemning over Kongens hele Forhold til denne Dame maa have forekommet Studenterne at indeholde en altfor fad Smiger og derfor opbragte dem i den Grad, at Økonomen synes at have svævet i ikke ringe Fare. Optøiernes nærmere Beskaffenhed omtales vel ikke; men at de have været af en temmelig alvorlig Natur, fremgaaer deraf, at Spiisningen paa Klosteret foreløbig standsedes, og at Fakultetet lod Byssing vide, at der, om han ønskede det, skulde blive stillet Vagt ved hans Dør[1]).

---

[1]) *Acta fac. theol.* 19 Dec. 1721.

**36.** Kaste vi Blikket paa Ydersiden af Studenterlivet, er der vel neppe Noget, der i dette Tidsrum danner et saa stærkt fremtrædende Træk i Billedet som Klædedragten og hvad dermed staaer i Forbindelse, og det maa i vor Tids Øine falde næsten komisk at see Universitetets Fædre med en nok saa stor Iver som den, med hvilken de modarbeidede de nysomhandlede virkelig slette Sider ved den akademiske Ungdoms Færd, jævnlig at foreskrive deres Underordnede Snit og Farve paa Kjole og Kappe og Maaden at bære Haaret paa. Det var som bekjendt jo overhovedet charakteristisk saavel for den Periode, vi her have for Øie, som endog for en stor Deel af forrige Aarhundrede ved positive Foranstaltninger at ville ikke alene forebygge egentlig Luxus i Klædedragt og øvrige Leveskik, men ogsaa modvirke Antagelsen af nye Moder, i hvilken man var tilbøielig til at see et Vidnesbyrd om stor sædelig Fordærvelse, — og i denne Kamp med Modens Luner gik den akademiske Øvrighed blandt de Forreste. Allerede fra Aaret 1600 findes der i Programmer jævnlig de mest indtrængende Forbud og Trusler i saa Henseende; men de maae ikke have hjulpet stort, thi i sin gudelige Harme over Tidsalderens forfængelige Pragt- og Modesyge klager en kjøbenhavnsk Geistlig 25 Aar senere særlig netop over, at ogsaa Studenterne vare smittede af denne. »Kan og ikke nok begrædes, siger han, den slemme Letfærdighed, vore *studiosi* bruge med deres Klædedragt. *In veritate* de træde her frem i Støvler og Sporer, i deres ungarske Rocke med deres Toppe for i Hovedet, saa de Gudfrygtige maae græmme sig tildøde over saadan Letfærdighed. I Sandhed Rektor burde med de andre Høilærde at holde dem til saadan Klædedragt, som deres Stand udkræver, og lade adelige

Personer føre smalle Støvler med de klingende Sporer, som det qvemmer (sømmer sig). Ja dem burde at skjære deres Haar, som den hellig Aand dem foreskriver hos *Ezechielem cap. 44.* Sandelig disse mange Toppefostre, her fødes iblandt os, paaminder os endog om denne Letfærdighed. Men desværre, Ingen vil det agte, Ingen vil tage sig Saadant til Hjerte. Rektor burde at forvise dem fra kgl. Majestæts Disk og Bord, der ikke holdt dem i høvisk og alvorlig Klædedragt, som deres Stand qvemmer« [1]). Den samme Tone istemmer et Program fra Aaret 1627, i hvilket Studenterne under Henviisning til de mangehaande Ulykker, Pest, Krig, Oversvømmelse og Hunger, som Landet hjemsøges af, og, »hvilket er det værste, Antichristens Machinationer«, opfordres til at ydmyge sig under Guds vældige Haand og aflægge de nye kostbare »Noder og Moder« [2]). Da Rigens Kansler Just Høg i Aaret 1645 for Sjellands Biskop vidtløftig klagede over, at Studenterne »sig ufiinligen imod Adelstand forholde med usømmelige Ord og Vedernavn, med Raaben af Vinduerne efter Adelen paa Gaden og med Stene at slaae efter Adelen«, søgte han ligeledes Anledning til at besvære sig over »den alamodiske Dragt, som Studenterne, Andre til Forargelse, førte«, og hvori baade han og »andre gode Mænd« havde største Mishag. Bispen forsikkrede vel i denne Henseende, som sandt var, at Universitetet fast hvert Aar ved Program forbød al Overdaadighed i Klædedragt, og lod sig iøvrigt forlyde med, »at ham tyktes, den største Alamode stod i, at baade Buxer og Trøie vare bar luslidte og undertiden revne, saa at baade han og andre Godtfolk i Akademiet

---

[1]) Brev fra Menelaus Pauli til Chr. Friis i Molbechs Tidsskrift for Hist. m. m. III. S. 418.

[2]) Nyerups Univ.-Ann. S. 111.

maatte komme dem til ringe Undsætning at bøde Klæderne med«. Men Kansleren blev fortørnet, og Enden paa Sagen blev, at først Klosterets Alumner og siden de øvrige Studenter fik alvorligt Tilhold om at bære deres Haar kort afskaaret, som tidligere Programmer bød, og om at »aflægge deres Remmer omkring Livet og Knæene, tillukke deres aabne Ærmer, afskaffe deres vide Støvlekraver med mere Uskikkelighed«, hvorhos det tilføiedes, at saafremt Studenter, der havde Kost paa Kommunitetet, ikke strax rettede sig herefter, men understode sig at trodse Forbudet enten paa eller udenfor Klosteret, skulde de for bestandig forvises samme[1]). Men ikke engang den her omtalte Indskriden fra den høie Adels Side, som følte sig krænket over, at fattige Studenter turde vove at bære Klæder af samme Snit som den, maa have frugtet. Thi allerede 1653 maatte Konsistorium paany irettesætte Studenterne, fordi de tænkte mere paa deres smukke Støvler og Linned end paa Bibelen, og fordi »theologiske Kandidater i alle Henseender klæde sig som Hoffolk«, minde dem om ikke at øde saamange hollandske Kniplinger til deres Linned om Hænderne og til Støvlemansketter og true de Gjenstridige med at gaae glip af Attestats og af al Befordring — en Trusel, med hvilken det var saa alvorlig meent, at den endog siden gik over i Landsloven[2]). Selv den senere saa almindelige akademiske Hovedbedækning Parykken fandt i Begyndelsen ingen Naade hos de strænge Fædre. En Student, der 1645 havde dristet sig til at møde paa Universitetet med en saadan, blev strax befalet under Straf af Fængsel at aflægge den,

[1]) Baden Univ.-Journal III. S. 20 ff, Nyerup a. St. S. 106 ff.

[2]) Jfr. Danske Lovs 2—2—2, hvor der som Betingelse for Adgang til Præstekald fordres et Vidnesbyrd bl. A. ogsaa om, at den Paagjældende »har levet skikkelig, endog i Klædedragt«.

og 1656 blev en anden stævnet for Konsistorium for sin Paryks og øvrige »uskikkelige Habits« Skyld[1]). I Modsætning til det forskjellige af Modens Lune afhængige Kostume, som man saaledes forbød Studenterne at bære, anbefaledes det dem bestandig som et Slags Ordensdragt at anlægge en sort Kappe, og i et Kongebrev af 23 Dec. 1667 fik de endog allerhøieste Tilhold om at bære dette Klædningsstykke som bedst stemmende med deres Stand. Kappen blev virkelig ogsaa tilsidst i den Grad uadskillelig fra de akademiske Borgeres udvortes Udstyr, at det sandsynligviis er den, der forskaffede dem det fra Holbergs Komedier bekjendte Øgenavn »Peer Caudi«, hvilket nemlig forklares af den Lighed, Kappen havde med en Hale (*cauda*)[2]).

Vi yttrede ovenfor, at den Rolle, Kjøbenhavns Studenter spillede under Beleiringen 1658—60, gav den reent udvortes Side af deres Liv en særegen Farve. Vi sigtede herved navnlig til et Moment, der staaer i nær Forbindelse med det nys Omtalte, nemlig til den Iver og Haardnakkethed, hvormed Studenterne fra den Tid hævdede sig den adelige Forret at bære Vaaben, og som saa meget mere fortjener særlig at fremhæves her, som det sees, at Regentsens og Kommunitetets Alumner i dette Punkt ingenlunde stode tilbage, men at de meget mere spillede en fremragende Rolle i de herved hidførte Konflikter. Tidligere havde det strængt været forbudt de akademiske Borgere at føre og bruge Vaaben[3]). Allerede Universitets-Ordinantsen af 1539 formener dem Saadant, og i det Udtog

---

[1]) Nyerup a. St. S. 119.
[2]) Werlauff Antegn. til Holbergs Lystspil S. 272.
[3]) Jfr. herved Kjerulf *De jure gladii gestandi civibus acad. concessa*, overs. i Engelstofts Univ.- og Skole-Ann. for 1807 I. S. 189 ff.

af de akademiske Love, der overleveredes Studenten ved hans Indskrivning som saadan, hed det bestandig: Bærer ikke Sværd eller andet Vaaben (*gladium aliave tela ne gestanto*)! De ældste Kommunitetslove true endog den Alumnus, der trodser dette Forbud, med Udstødelse af Klosteret. Uanseet denne Strænghed maae Alumnerne saavelsom de øvrige Studenter alligevel have vovet at anskaffe og bruge Vaaben; thi kort efter Regentsens Stiftelse sees det t. Ex. at have været en yndet Underholdning sammesteds med Bøsser at skyde Naboers og Gjenboers Duer ned af Tagene [1]). Imidlertid har Skikken neppe været synderlig almindelig, og i ethvert Fald har man ikke aabenlyst baaret sine Vaaben. Men allerede i Beleiringens første Periode anholdt Studenterne den 13 Nov. 1658 om kongelig Tilladelse bl. A. til, at de i Henseende til Brugen af Kaarde »maatte nyde den samme Libertet, som er i lovlig Brug paa andre lovlige Akademier«, ved hvis Exempel Kongen selv havde tilskyndet dem til Deeltagelse i Stadens Forsvar. Denne Ansøgning er vel ikke formelig bleven bevilget; men da der under Rigsdagen 1660 — sandsynligviis paa Grund af den mod Adelen herskende ophidsede Stemning — udspandt sig en hed Fægtning mellem Studenter og adelige Domestiker i Kannikestræde udenfor Regentsen, ved hvilken Leilighed en af Regentsianerne fik et Saar, der blev hans Død [2]), og Rigshofmesteren i denne Anledning havde befalet Universitetets Rektor ved en Proklamation at give Studenterne Tilhold om at nedlægge deres Vaaben og om at holde sig hjemme efter Kl. 6, opsloge de ved Siden af hiin Proklamation en Erklæring,

[1]) Werlauff a. St. S. 257, jfr. ogsaa ovenfor S. 146.

[2]) Werlauff a. St., jfr. ogsaa Rørdam De danske og norske Stud.'s Deeltag. i Kbhvns Forsvar mod Carl Gustav S. 150 f.

hvori de tilkjendegave, at de nok skulde lystre den sidstnævnte Befaling, men at de ikke vilde nedlægge de Vaaben, »som de med Ære og Berømmelse havde baaret mod Kongens Fjender, hvorom hans Majestæt Kongen selv bedst kunde vidne«. Kongen var da og saa galant mod Studenterne at kalde Biskop Svane og Rektor Vandal for sig og betyde dem, at han ingenlunde vilde, at Studenterne, som havde holdt sig saa tappert under Beleiringen, skulde miste deres Kaarder, hvorimod det skulde formenes Adelens Tjenere at bære Værge. Men Konsistorium kunde nu engang ikke forsone sig med at see den akademiske Ungdom bevæbnet, og efterat Saadant allerede Aaret efter var forbudt de theologiske Studenter, udvirkedes der senere, da Studenternes krigerske Bedrifter ikke længer var Frederik III i saa frisk Minde, et Kongebrev af 23 Dec. 1667, ved hvilket »den Uskikkelighed« at bære Kaarde formeentes Studerende af alle Fag. Disse vidste imidlertid at trodse den uskjønsomme Konges Villie, og 14 Aar senere (den 16 Sept. 1681) maatte man derfor udtrykkelig indrømme Studenterne den omtvistede Ret, dog med Undtagelse af Theologerne, for hvis Vedkommende Forbudet gjentoges, uden dog at frugte. De vilde ikke staae tilbage for deres begunstigede Kammerater; ikke engang, naar de bestege Prædikestolen, aflagde de den saa haardt forfulgte Kaarde[1]), og det kan saaledes ikke forundre, at Regentsianerne aldrig undlode at spænde Værget om Livet,

---

[1]) I Konsistoriums Møde den 3 Febr. 1694 gjorde Biskoppen det til Gjenstand for Forhandling, »om ingen Raad var at anstille, saa at *studiosi theologiæ*, helst naar de ere occuperede *in functionibus sacris*, maatte holdes til at være klædte *habitu decenti*, ikke brogede, affarvede, og med en Kaarde« (Werlauff a. St. S. 278).

før de gik til deres Maaltid paa Klosteret. Da Carl XII i Aaret 1700 lod til at ville berede Kjøbenhavn samme Skjæbne som hans Farfader omtrent 40 Aar tidligere, og der efter det første Opraab til Studenterne om at gribe til Vaaben ikkun meldte sig et ringere Antal, var det altsaa unægtelig noget spydigt af Universitetets Rektor, naar han i en Proklamation af 7 Aug. tiltalte dem saaledes: »I skamme Eder ikke ved i Fredstid at bære Vaaben, og dog skjælve I nu ved at bruge dem, naar Nøden byder!« [1]) Disse Ord maae imidlertid ikke lede til at antage, at Kaarden ellers fik Lov til at ruste fast i Skeden og kun bares som en Sideprydelse. Dueller, paa hvilke allerede den ældre Tids akademiske Liv kan opvise enkelte Exempler, vare nu ingenlunde sjeldne, og for at kunne tee sig med Anstand ved slige Leiligheder lagde man sig med stor Iver efter Fægtekunsten paa de saakaldte »Fægteboder«. Holberg skildrer Tilstanden ved Overgangen fra det 17de til 18de Aarhundrede saaledes: »For 40 Aar siden var en Fægtemester udi samme Anseelse som en Professor ved Universitetet; i det Ringeste kunde han blandt vore Studenter regne ligesaa mange, om ikke flere Skolarer, thi en norsk Student, som ikke havde freqventeret Fægteskolen i Kjøbenhavn, blev anseet ved sin Hjemkomst som En, der havde anvendt Tiden ilde ved Universitetet. Fægteøvelser vare da ogsaa nødvendige, efterdi det var *grande mode* for alle Folk saavel gamle som unge at duellere med hinanden udenfor Stadsporten« [2]). Endnu hyppigere end Duellerne vare mere formløse Slagsmaal eller saakaldte »*Rencontres*« paa Gader og andre offentlige Steder deels imellem Stu-

---

[1]) Engelstoft Univ.- og Skole-Ann. for 1808 II. S. 161.
[2]) Holbergs Epistler II. S. 33.

denter indbyrdes[1]) deels imellem disse paa den ene Side og adelige Lakaier eller Officerer og Kadetter paa den anden, og ved saadanne Leiligheder kom selvfølgelig Kaarden ogsaa til Anvendelse. Stor Opsigt gjorde i hiin Periode en saadan Kamp, der om Aftenen den 8 Marts 1696 udbrød mellem Studenter og Lakaier. Valpladsen var atter denne Gang i Kannikestræde, og Hovedrollen spillede Regentsianerne. En Samtidig skildrer Sammenstødet saaledes: »Om Aftenen var i store Kannikestræde en svær Allarm opreist formedelst en blodig Rencontre og Slagsmaal mellem Studenterne paa Regentsen og en stor Hob Lakaier. Studiosi brøde Stenene op af Gulvene i Regentskamrene til Defension og brugte udenfor paa Gaden adskillige Gevær i deres Furie, Lakaierne iligemaade imod dennem. Alle Regentsvinduerne bleve indslagne og mange brudne Pander paa begge Sider bekomne«[2]). Denne Kamp ledede til energiske Forholdsregler. Allerede den 21 Marts udkom der et Program fra Konsistorium, hvori det forbødes Studenterne under Trusel om Relegation og anden Straf at gaae i Kommunitetet med Kaarde eller overvære Klammeri paa Gaden, og den paafølgende 4 April opsloges der en Kundgjørelse, ved hvilken det — »for at betage *studiosis*, som ligge paa Regentsen, den Leilighed at løbe ligeover Gaden endog i Sloprokker[3]) i Kro- og Værtshuse tvertfor deres Logement, hvoraf nu nylig i sidste Aktion og Slagsmaal saamegen *desordre* og Skandale er opkommen« — forbødes, at nogen Regentsianer »maatte

---

[1]) Af *Acta fac. theol.* 3 Aug. 1691 sees, at to Kommunitets-Alumner endog paa selve Studiigaarden havde havt en Rencontre med dragne Kaarder.

[2]) Bircherods Dgb. S. 315.

[3]) Det sees saaledes, at Sloprokken, der i vore Dage vel kunde betegnes som Regentsianernes Nationaldragt, allerede i Slutningen af det 17de Aarhundrede var i Brug paa Kollegiet.

lade sig finde i samme Krohuse eller nogen anden, som nu er eller komme kan i samme Gade, under hvad Prætext det være kan, *sub poena extrusionis* baade af Regentsen og Kommunitetet«[1]). Ja Sagen ansaaes for at være af den Betydenhed, at Kongen selv forbeholdt sig at afsige Dommen over de Skyldige. Den faldt i den paafølgende Juni Maaned, og de Regentsianere, der »i den sidste Aktion havde været mest dristige til Skjældsord, Steenkasten o. desl.«, maatte haardt bøde for deres Forseelse. En af dem blev, »andre urolige Hoveder til Afsky«, forviist Universitetet for bestandig, sex Andre for et halvt Aar berøvede al akademisk Understøttelse og de øvrige afstraffede med Fængsel og Bøder. Ved Kongebrevet, der meddeelte Konsistorium Dommen, fik dette endelig Befaling om at »tilholde Provsten ved Regentsen med *studiosis* at have Opsigt, at de ikke skal have Leilighed til herefter at begaae grove og strafværdige Forseelser«[2]). Denne Strænghed synes ogsaa at have frugtet. Thi da det en Snees Aar senere kom til Skjærmydsler mellem Studenterne og Landkadetterne, have de Første været den angrebne Part. Dette indrømmes udtrykkelig i en Skrivelse, som den daværende Politimester Ernst i Marts 1718 tilstillede Konsistorium med Opfordring til at befale Studenterne »ei at melere sig i noget Klammeri«, og af hvilken det iøvrigt fremgaaer, at »den store *desordre* og Slagsmaal, hvorunder mellem Parterne har været dragendes Kaarder«, ikke har været noget ganske ubetydeligt Sammenstød, eftersom Politimesteren ikke alene

---

[1]) Nyerups Univ.-Ann. S. 198 f., Eft. om Reg. S. 65.

[2]) Kongebrevet, dat. 6 Juni, findes *in orig.* i Konsistoriums Archiv Pakken Nr. 197. Den relegerede Student hed Niels Banner, de 6 fra deres Beneficier »removerede« Mathias Hansen, Hans Kingo, Anders Rod, Jørgen Christensen, Just From og Peder Bollesen.

havde »beordret samtlige Vægtere at være aarvaagne og *alerte*«, men endog anmodet Byens Kommandant om at lade Rytteri og Fodfolk patrouillere i Gaderne[1]). Uagtet Kadetterne havde faaet samme Tilhold som det, Konsistorium skulde give Studenterne, var det dog atter hine, der Aaret efter vare Angriberne. Thi i Febr. 1719 indkom der til den daværende Universitets-Patron Oversekretær Vibe en Klage, i hvilken Regentsianerne besværede sig over, at en Deel af Landkadetterne »den 10de f. M. om Aftenen havde forsamlet sig udenfor Regentsen, ladet høre mange Skjældsord mod Studenterne, hugget i Regentsporten og, da de ingen Modstand fornam, slaaet nogle Vinduer itu i Regentsen og Ehlers Kollegium«[2]) — en Besværing, der foranledigede, at Regjeringen nedsatte en Undersøgelses-Kommission, som for denne Gang standsede Skjærmydslerne[3]).

---

[1]) Skrivelsen fra Ernst, dat. 30 Marts, findes i Konsistoriums Archiv a. St.

[2]) Werlauff a. St. S. 259.

[3]) De her omtalte Sammenstød, ved hvilke det Fjendskab mellem Studenter og Militære, som senere kom til at spille en ikke ubetydelig Rolle (jfr. nedenfor), for første Gang lagde sig for Dagen paa en fremtrædende Maade, mangle iøvrigt ikke ganske Forløbere. I Studiigaards-Regnsk. for 1627—28 omtales f. Ex. en Deel af Taget paa Kommunitets-Bygningen som nedrevet af Soldaterne »i Parlament med Studenterne«, og »de Hofkarle«, med hvilke en Deel Studenter ifølge *Acta cons.* 19 Juni 1654 havde havt et heftigt Slagsmaal paa Kaarder udenfor Frue Kirke, svarede vistnok til vor Tids Garde.

# VIII.

Enkelte fremtrædende Begivenheder af Hovedstadens Historie i dette Tidsrum,, betragtede i Henseende til deres Indvirkning paa Kommunitetet og Regentsen. 37. Svenskekrigen 1658-60 og navnlig Kjøbenhavns Beleiring under samme: Kommunitetets Virksomhed bestandig mere indskrænket og tilsidst næsten tilintetgjort; Stiftelsernes Tilstand under Krigens Efterveer; Forsøg paa at ophjælpe den; Reglementet af 23 Juni 1683. 38. Pesten 1711: Kommunitetets Virksomhed foreløbig standset; Studenternes Optræden som Ligbærere og Regentsens herved erhvervede Privilegium paa begrændset Eneret til denne Forretning. 39. Ødelæggelsen af Kommunitets-Bygningen og Regentsen under den store Ildebrand 1728.

**37.** Det staaer nu kun tilbage kortelig at dvæle ved enkelte fremtrædende Punkter af Hovedstadens almindelige Historie i det foreliggende Tidsrum og at paavise, hvilken mere eller mindre indgribende Indflydelse disse udøvede paa Kommunitetets og Regentsens eller deres Alumners Skjæbne og Vilkaar.

Ingen anden Begivenhed i hele den lange Aarrække fra 1569 til 1728 greb saa mægtig ind i den kjøbenhavnske Studenterstands hele økonomiske Velvære som Krigen med Carl Gustav 1658—60, der næsten ganske ødelagde de Stiftelser, som ydede de fleste af dens Medlemmer det daglige Brød, og mange Slægter efter den, der fristede Farer og Nød under Kjøbenhavns Beleiring i hine Aar, maatte føle Trykket af Krigens Efterveer. Det er derfor denne Begivenhed, ved hvilken der fortrinsviis her er Opfordring til at dvæle.

Det ligger vel udenfor nærværende Skrifts Plan at give en Skildring af hine Dage, da Kjøbenhavns Studenter »ginge tilvolds«, at følge dem, naar de trillede Hjulbøren for at bøde paa Forsvarsværkernes Usselhed, eller naar de med Borgere og Soldater hjemsøgte Svensken i hans

Løbegrave, eller endelig at dvæle hos dem den mindeværdige Nat, da de i Forening med hine toge mod hans Stormløb. Men det skal dog her erindres, at Klosterets og Regentsens Alumner havde en rig Andeel i de Farer, de danske og norske Studenter da bestode, og i den Hæder, de høstede. Af de 266 Mand, som den i Sept. 1658 optagne Rulle over »Studenternes Regimente« [1]) tæller, vare nemlig ikke mindre end 134 Alumner paa Kommunitetet, og det overveiende Fleertal heraf har selvfølgelig havt sit Hjem bag Regentsens Mure. Og som disse deelte deres øvrige Kammeraters Farer og Hæder, saa deelte de tillige — og dette vedkommer os her nærmest — de Beleiredes almindelige Nød og Savn.

Ved Beleiringens Begyndelse bespistes der paa Klosteret, som i det Foregaaende antydet, 144 Personer, og efterat Studentervæbningen var oprettet og det gjældte om at skaffe dagligt Brød til saamange som mulig af dennes Medlemmer, lovede Kommunitetets daværende Økonom Hans Jørgensen Mule den 14 Aug. 1658 at sørge for, at der paa Klosteret oprettedes tre nye Borde, hvert for 12 Personer, imod at til Gjengjæld Bordet for de saakaldte *Davidici* afskaffedes. Ved denne Foranstaltning vilde det saaledes opnaaes, at 180 af »de militerende Studenter« daglig fik fri Kost. Men som det var at vente, kunde Hans Mule ikke længe staae ved sit Tilbud. Allerede den 23 Aug. saae han sig nødt til at afgive den Erklæring, at han ikke var istand til efter Løfte at bespise de 36 nye Alumner, og at han til de øvrige 144 kun havde Forraad for 6 Uger [2]). En Indskrænkning i Antallet var derfor at

---

[1]) Fuldstændig aftrykt i Rørdams De danske og norske Stud.s Deeltag. i Kbhvns. Forsvar mod Carl Gustav S. 157 ff.

[2]) Nyerup Univ.-Ann. S. 133, Rørdam a. St. S. 37 f.

forudsee, og efterat Økonomen et Fjerdingaar senere havde erklæret en saadan for nødvendig, opfordredes han ved et Kongebrev af 28 Nov.[1]) til ved Udlæg af egne Midler at gjøre sig Flid for saalænge som mulig at underholde i alt Fald 3 til 4 Borde, »om ikke saa rundeligen, som Fundatsen tilholder udi bedre Tider at skulle skee, dog saaledes som den fornødne Livsophold udkræver«. Imidlertid synes Mule, der Sommeren forud var kommen til at love Mere, end han kunde holde, nu at have gjort det godt igjen ved at udrette Mere, end hvad han saaledes var opfordret til. Thi indtil den 5 Dec. vedblev det tidligere Antal af 144 Alumner at bespises paa Klosteret, og fra denne Dag indskrænkedes Tallet ikkun til 96 og ikke, som der havde været Grund til at befrygte, til 48 eller endog 36[2]). Til de anførte 96 Alumner kunde der imidlertid kun skaffes eet Maaltid Mad om Dagen; men ligesom de 91 af dem, der vare i kampdygtig Stand, foruden Kosten fik 2 Mark ugentlig hver, saaledes søgte man ogsaa at hjælpe paa de øvrige ved at tilstaae dem hver 5 Mark om Ugen i Underholdningspenge[3]). Til Gjengjæld for sine Opoffrelser erholdt den energiske og uegennyttige Økonom kongeligt Tilsagn om for Livstid at beholde sin Post, ligesom der selvfølgelig ogsaa tilsikkredes ham Erstatning for hans Udlæg[4]). Men under den langvarige Beleiring kunde hans

---

[1]) Trykt hos Rørdam a. St. S. 181

[2]) See Mules Memorial anlangende Stud.s Underhold i Kommunitetet (Rørdam a. St. S. 201 f).

[3]) Rørdam a. St. S. 190 ff.

[4]) Disse androge tilsidst en Sum af over 2380 Rdr., der ifølge kgl. Resol. af 20 Okt. 1670 godtgjordes hans Arvinger ved Hjælp af en Deel af Universitetets Legatmidler, imod at Kommunitetet igjen skulde erstatte de paagjældende Legater Beløbet og, som det synes, indtil da forrente det (Indb. fra den under 23 Mai 1682 nedsatte Kommission i Kommunitets-Archivet).

Midler ikke strække til, og Nøden blev derfor stedse større. Allerede i Juni 1659 klagede Studenterne over, at Kosten i Kommunitetet var saa ringe, at de neppe kunde friste Livet ved den, og samtidig synes allerede Antallet af de Spisende sammesteds at være sunket ned til 24 [1]). Dette Antal lovede Hans Mule i Sept. at holde endnu i nogen Tid med to Maaltider om Dagen og, naar Saadant ikke kunde lade sig gjøre længer, da i alt Fald at bespise 12 Personer. Henimod Aarets Slutning, da Universitetet besluttede sig til at foranstalte en Kollekt for om mulig at bøde paa den mellem de akademiske Borgere herskende Armod, er hele Kommunitetet i Virkeligheden vistnok blevet bragt ned til et eneste Bord, ved hvilket 12 Studenter fik en mager og tarvelig Kost, og det turde vel endog være et Spørgsmaal, om ikke tilsidst maaskee al Spiisning er ophørt.

Fredens Slutning i Mai 1660 aabnede endelig igjen Kjøbenhavns Porte for Tilførsel, men kunde ikke lindre den Nød, som de to sidste ulykkelige Aar havde bragt over Kommunitetet og over dem, til hvis Bedste det var grundlagt. Under Krigen havde nemlig Stiftelsens Gods lidt særdeles meget, og der kunde for den nærmeste Fremtid ikke være Spørgsmaal om nogen videre Indtægt deraf. Da der saaledes ikke var Midler til at bøde paa den almindelige Armod, forlode ikke alene de Klosteralumner, der havde deeltaget i Stadens Forsvar, og som havde noget Hjem eller andet Tilflugtssted i de danske Provindser

---

[1]) See det hos Rørdam a. St. S. 117 anførte Citat af Hiørings haandskrevne »Beleirings Dagværk« til 16 Juli, hvormed dog Mules Memorial af 19 Sept. (smstds S. 201) ikke ganske stemmer, idet det i samme hedder: »og jeg siden den Tid (ɔ: 5 Dec: 1658) haver underholdt 96 Studenter med eet Maaltid Mad dagligen«.

eller i Norge, snarest mulig Universitetet; men dette var ligeledes Tilfældet med Størstedelen af de Studenter, der indskreves i de to nærmeste Aar efter Fredens Slutning, og det fandtes derfor ogsaa unyttigt at lade Nogen »komponere for Klosteret« [1]). Som Følge af denne almindelige Studenter-Udvandring fra Hovedstaden stod ikke alene Klosterets Spisesal, men ogsaa Regentsen næsten tom. I Beretningen om Konsistoriums Møde den 20 Jan. 1661 hedder det, at Kollegiet »nu mroxen er øde, saa Gud maa vide, naar det engang igjen kan blive repareret og freqventeret, al den Stund saa staaer og ringe Forhaabning er, at Bordene med Kost i Klosteret som tilforn for fattige Studenter kan underholdes, som vel desværre seenlig vil skee«. En lige saa mistrøstig Tone gaaer der igjennem en Memorial angaaende Universitetets Tilstand, som Rektor og samtlige Professorer den 13 Okt. s. A. indgave til Kansleren, ligesom det da ogsaa af denne erfares, at Klosteret til den Tid end ikke kunde underholde eet Bord, idet det hele Antal af Spisende da kun var 6 [2]). Dette Antal var vel allerede i den paafølgende Dec. Maaned voxet til 24, men Traktementet var paa den anden Side neppe at regne for en Trediedeel af, hvad det havde været i bedre Dage [3]). Først to Aar senere vare de forfaldne Sager komne saaledes paa Fode igjen, at Antallet af Kommunitetets Alumner kunde fastsættes til de 100, det op-

---

[1]) Beckman a. St. S. 51. I den strax nedenfor omtalte Memorial fra Universitetet til Kansleren hedder det, at »de meste, saa tidlig de ere deponerede, nødes til at reise hjem til deres Forældre, Venner eller Andre, hvor de kan i en eller anden Maade faae deres Ophold«.

[2]) I Ny kgl. Sml. 1225. 4to.

[3]) Efter en Optegnelse smstds.

rindelig havde udgjort, og at de afbrudte Klosterøvelser paany kunde gjenoptages — i hvilken Anledning der paa eengang afholdtes en Adgangsprøve for samtlige de i de fire sidste Aar dimitterede Aspiranter til Klosteret — og samtidig har da vel ogsaa Regentsen faaet en ny Befolkning.

Ligesom imidlertid det nysnævnte Antal Alumner vistnok i lang Tid ikkun stod paa Papiret, saaledes var overhovedet Kommunitetets trange Tid ingenlunde forbi hermed. Da Indtægterne af det ødelagte Gods vedbleve at være altfor utilstrækkelige, maatte Stiftelsen for at sættes istand til at opfylde sin Bestemmelse gjøre Gjæld, der for at kunne forrentes drog ny Gjæld efter sig. Denne var i Aaret 1674 voxet til den efter Datidens Forhold betydelige Sum 11,500 Rdr.[1]), og der maatte nu tænkes paa energiske Foranstaltninger til at raade Bod paa Ondet. Det paalagdes det theologiske Fakultet at gjøre Forslag til slige Foranstaltninger, og dettes Indstilling fremkaldte et Kongebrev af 17 Sept. s. A.[2]), der foruden et Slags Normalbudget for Stiftelsen, ved hvilket Indtægterne ansloges til omtrent 5480 Rdr. og Udgifterne til omtrent 4000 Rdr. aarlig, indeholdt et Reglement for Spiisningen, hvorefter den fjerde Ret ved Middagsmaaltidet for Fremtiden skulde falde bort og det iøvrigt skulde være Økonomen tilladt ved Valget af Retterne fortrinsviis at tage Hensyn til Priisbilligheden. Disse Foranstaltninger vare imidlertid ikke tilstrækkelige til at afhjælpe Nøden, og der anordnedes derfor den 23 Mai 1682 en Kommission — bestaaende af Vicekansler Holger Vind, Etatsraad Scavenius og Biskop

---

[1]) Nyerups Univ.-Ann. S. 134.

[2]) I Afskrift i Kommunitetets Archiv.

Bagger, senere tillige Dr. Chr. Nold — med det Hverv at anstille en grundig Undersøgelse med Hensyn til Kommunitetets Gods og Tiender, dets Renterestancer og øvrige Gjæld, Spiisningen, Virkningen af den sidste Reduktion o. s. fr. og indkomme med Forslag til Forbedringer i enhver fornøden Retning. Kommissionen sluttede sine Forhandlinger i Febr. 1683, og dens Indberetning til Kongen[1]) gav et sørgeligt Billede af den tidligere saa rige Stiftelses Tilstand. Kommunitetets Gods var ifølge dette Aktstykke befundet saa slet og forarmet, »at der neppe i det ganske Land skal findes noget, som i Almindelighed er saa armeligt og elendigt«. Til Svenskekrigens Ulykker var der senere kommen Misvæxt, Gjennemmarscher og »kontinuerlige Exekutioner«, og Bønderne, hedder det, kunne derfor umulig »vente den Grøde af deres Udsæd, som kan være nok baade til Skat og daglig Føde, men maae selv lide Hunger og tit og ofte sidde endda inde med Landgilde«, paa hvilken Restancerne da ogsaa alene til 1681 androge 9000 Rdr. Ligesaa daarlig fat var det med Tienderne. »Efterdi Jorden formedelst Bøndernes Forarmelse ikke besaaes nu som i forrige Tider, hedder det, er der fast Ingen, som dennem begjærer, og de, som har dem allerede i Fæste, truer hver Dag med at opsige dennem«. Da hertil endnu kom, at de Kornpriser, der ved det i 1674 udarbeidede Overslag over Indtægterne vare lagte til Grund for Beregningen, havde viist sig at være altfor høie, var det intet Under, at Indtægten ikke havde kunnet dække Udgiften, at Stiftelsens Økonom ligesom i Beleiringens Tider havde maattet staae i Forskud, og at Gjælden istedet-

---

[1]) En Afskrift af eller et Koncept til samme findes i Kommunitetets Archiv.

for at aftage var voxet[1]). Hvad endelig Bygningerne angaaer, da hedder det om Klosteret, at det er saa brøstfældigt, »at Økonomen ikke uden Fare beboer sine egne Værelser«, og at »Lofterne fast over det ganske Huus ere af Orm saa fordærvet, at neppe nogen Rugsæd kan bevares paa dennem for Ormenes Mangfoldighed« — og med Regentsen har det ikke været bedre bevendt, eftersom Provsten 6 Aar senere indberettede, at Kollegiet med Undtagelse af nogle faa Kamre var saa brøstfældigt især paa Vinduer og Kakkelovne, »at *studiosi* ei imod Vinteren kan være derudi«[2]). De Forholdsregler, Kommissionen antydede som Midler til at raade Bod paa den her skildrede Tilstand, bleve i alt Væsentligt bifaldte ved det nye Reglement for Kommunitetet, der den 23 Juni 1683 erholdt kongelig Stadfæstelse. Dette Reglement indskrænkede sig ikke til i det Hele at sætte Kommunitetets Økonomi paa en bedre Fod (jfr. ovenfor S. 56 f.): det virkede paa en endnu mere umiddelbar Maade til at ophjælpe den forfaldne Stiftelse. Det forhøiede den saakaldte Konsumtions-Genant eller det Vederlag, Kommunitetet oppebar for Konsumtions-Afgiften af, hvad der behøvedes til Alumnernes Bespiisning, til 500 Rdr. aarlig, og — hvad der var ulige vigtigere — det fritog Godset for alle ordinære og extraordinære Skatter og Paabud foreløbig indtil Aarhundredets Udgang, »og hvis Stedet imidlertid ikke skulde komme sig af sin Vidtløftighed og Godset i forrige

---

[1]) Den udgjorde foruden Økonomens Forskud c. 12,450 Rdr. At Stiftelsen i Aarene 1677—86 end ikke formaaede at udrede Renter af en Gjæld til det Bartholinske Legat til ikkun 200 Rdr.s Beløb, sees af Hofmans Fund. I. S. 167.

[2]) Theol. Fak. Kopibog I. S. 118 ff.

Skik og Esse igjen«, stilledes endog en yderligere Eftergivelse i Udsigt.

Hvor indgribende en Foranstaltning det nye Reglement end var, og med hvor megen Grund det end tør paastaaes, at det fornemmelig maa tilskrives dette, at der efterhaanden oprandt bedre Tider for Frederik II.s og Christian IV.s veldædige Studenterstiftelser, er det iøvrigt en Selvfølge, at det ikke med eet Slag kunde raade Bod paa den næsten fortvivlede Tilstand. Uagtet saaledes Regentsen efter det nys Antydede var i en saagodtsom ubeboelig Forfatning, kunde der dog i længere Tid ikke afsees de fornødne Midler til dens Istandsættelse, og et Forslag til at skaffe Penge til dette Øiemeds Opnaaelse, som Provst Bircherod tre Aar, efterat Reglementet var udkommet, indgav til Bestyrelsen, røbede mere god Villie end praktisk Sands og førte derfor ikke til Noget[1]). Da Arbeidet endelig ikke længer kunde udsættes og Kollegiet i Aarene 1693—95 undergik en omfattende Reparation, var det kun for en mindre betydelig Deel af Kommunitetets egne Midler, Omkostningerne herved afholdtes, idet Universitetet maatte forstrække Størsteparten af de fornødne Summer[2]). Et

---

[1]) Han vilde, at enhver daværende akademisk Borger skulde forpligtes til en vis Tid, efterat han var kommen i Embede, at erlægge en Kjendelse af 10, 20 eller flere Rdr. til Stiftelsen, at alle geistlige og verdslige Embedsmænd skulde opfordres til i Betragtning af den Nytte, Regentsen kunde yde deres Børn, at gjøre det Samme, og at endelig alle »Magnater i Riget, helst heri Staden« skulde anmodes om at give et anseligt Tilskud.

[2]) *Acta cons.* 4 Nov. og 6 Dec 1693, 12 Sept. 1694. I Aaret 1705 gjorde Universitetet Paastand paa, at Kommunitetet, »som nu er i god Stand«, skulde tilbagebetale Beløbet, hvilket da ogsaa skete, uagtet det theologiske Fakultet ikke ret vilde gaae ind paa at betragte Forstrækningen som et Kommunitetet ydet Laan og paastod, at der ikke fandtes nogen Resolution, som forbandt dette til at

andet Vidnesbyrd om, at Tilstanden ikkun langsomt gik frem til det Bedre, indeholdes i følgende ret charakteristiske lille Historie, der skriver sig fra 1691, altsaa dog fulde 8 Aar, efterat Reglementet var givet. Det havde, som ovenfor anført, hidtil bestandig været Skik, at Klosteralumnerne Helligtrekongersaften efter Maaltidet fik et Kruus godt gammelt Øl for deri at drikke Stifterens og andre loyale Skaaler. Men da Bestyrelsen ikke længer vilde lade Udgiften hertil passere i Økonomens Regnskaber, maatte Alumnerne i det nysnævnte Aar undvære dette lille Symposion. Herover følte ikke alene disse, men ogsaa den daværende Kloster- og Regentsprovst Søren Sørensen Glud sig saa krænket, at han, tilmed da han kort Tid efter erfoer, at der ikke skulde kunne raades Bod paa Stiftelsens slette økonomiske Forfatning, medmindre Alumnernes Antal reduceredes med 40, den 11 Juni s. A. nedlagde sit Embede[1]). Ligesom imidlertid den antydede Indskrænkning i Alumnernes Antal ikke kom istand[2]), saaledes var Provst Gluds Fratræden ogsaa, forsaavidt den anden Grund angaaer, noget forhastet, om den end maaskee som en Demonstration mod slig Krænkelse af gammel Vedtægt kom Alumnerne tilgode. Allerede Aaret efter blev det nemlig ifølge Indstilling af den daværende Ephorus Professor Hans

---

holde Regentsen vedlige (theol. Fak. Kopibog II. S. 302, *Acta fac. theol.* 12 Febr. 1705).

[1]) Beckman a. St. S. 66.

[2]) Der havde dog i Virkeligheden været Tale om noget Saadant vel nærmest paa Grund af, at den kgl. Kasse i hele 3 Aar havde undladt at betale Kommunitetet den i Regl. af 1683 lovede Konsumtions-Genant (*Acta fac. theol.* 6 Nov. 1690). Gluds pludselige Fratræden blev iøvrigt Anledning til »store *desordres*« paa Klosteret, og Fakultetet konstituerede derfor de to øverste Dekaner til midlertidig at udføre de ellers Provsten paahvilende Pligter (smstds. 3 Aug. 1691).

Vandal, der befrygtede, »at man skulde ilde ressentere det til Hove, om man fik at vide saadan god Skik at være ophævet«[1]), bifaldet, at Alumnerne fremdeles som hidtil skulde have deres Godtøl Helligtrekongersaften — men Historien viser i hvert Fald, hvorvidt man troede at burde gaae i Indskrænkninger. Ligesom den Sparsommelighedsaand, der saaledes gjorde sig gjældende hos Bestyrelsen, førte til en Formindskelse i Stiftelsens Udgifter, saa voxede paa den anden Side ogsaa Indtægterne, efterhaanden som Godset kom paa Fode, og især efterat der 1705 var truffet den Foranstaltning, at Tiendene fremtidig skulde bortfæstes ved Auktion. Frugten heraf var da atter, at i Aaret 1709 kunde endelig Bestemmelsen om 100 Alumners Underholdning træde i Kraft, og efterat det i Løbet af samme Decennium var lykkedes fuldstændig at afbetale Gjælden, kunde Stiftelsen fra nu af aarlig udsætte et Overskud til Forrentning. Herved indvandtes der et Reservefond, som haardt kunde behøves i den anden Hjemsøgelsestid, hvortil vi senere skulle komme[2]).

**38.** En mærkelig Begivenhed i Kjøbenhavns Historie, som ligeledes her fortjener nærmere Omtale, er **Pesten 1711**. At denne Landeplage ikke kunde blive uden Indflydelse paa Kommunitetet, er let at indsee. Allerede kort efterat de første Spor af Epidemien i Juni Maaned havde yttret sig indenfor Kjøbenhavns Volde, søgte saamange af Alumnerne, som Saadant overhovedet var muligt, ved Flugt fra den pestsmittede Stad at unddrage sig Dødsfaren, og

---

[1]) See Vandals Brev i Bircherods Dgb. S. 246.

[2]) I de sidste 4 Regnskabsaar før Branden 1728 var Kommunitetets aarlige Indtægt (ifølge paagjældende Regnskaber i Qvæsturens Archiv) i Gjennemsnit 37,348, Udgiften 35,612 og det aarlige Overskud altsaa 1736 Rdr.

iblandt de Tilbageblivende krævede den frygtelige Sygdom ikke faa Offre, saa at Klosterets Famulus havde nok at gjøre med at tilveiebringe Ligkister til de afdøde Studenter og sørge for, at de kom i Jorden[1]). Herved indskrænkedes Antallet af Alumnerne saa stærkt, at der tilsidst kun spiste en Snees Personer paa Klosteret, og efter Indstilling af Økonomen, Borgermester Rasmus Byssing, indgik Fakultetet derfor den 28 Sept. med Andragende til Kongen om, at Spiisningen, saalænge »den svage Tid« vedvarede, maatte ophæves. Dette Andragende bevilgedes allerede den 3 Okt., imod at »de faa tilstedeværende Kommunitets-Lemmer nyde saameget ugentlig, som *oeconomo* for dennem at spise er tillagt« (dengang 5 Mark), samt imod at Bestyrelsen kom overeens med Byssing deels om et billigt Vederlag til ham for det Tab, der maatte lides ved Salget af hans beholdne Fødevarer og Brændsel, deels om et Bidrag til hans og hans Folks Underholdning i Mellemtiden. En hertil sigtende Forening blev en Ugestid efter indgaaet mellem Fakultetet og Økonomen, og den erholdt senere kongelig Stadfæstelse[2]). De sædvanlige Klosterøvelser vare allerede tidligere standsede af sig selv, og tilsidst søgtes neppe engang Kirken: i alt Fald begrundedes den Beslutning, Fakultetet i Begyndelsen af Okt. tog om midlertidig at ophæve den sædvanlige Onsdags-Gudstjeneste i Trinitatis Kirke, udtrykkelig ved Henviisningen til, at »neppe en eneste *studiosus* saaes i Kirken paa de Tider, og det øvrige Auditorium bestod af 2 à 3 Qvinder«[3]). Med det nye Aar — der i Fakultetets Forhandlings-Protokol indledes med følgende betegnende Hjertesuk: »Den barm-

---

[1]) *Acta fac. theol.* 13. Jan. 1712.
[2]) Theol. Fak. Kopibog II. S. 634 f., 644 ff.
[3]) *Acta fac. theol.* 5 Okt.

hjertige Gud forlehne et helbredsomt, fredeligt og lyksaligt Aar for sin eenbaarne Søn Jesu Christi Skyld!« — begyndte Livet efterhaanden at antage de gamle Former. De bortreiste Studenter flokkedes atter i den hærjede Hovedstad, og den 13 Jan. fandt Fakultetet derfor allerede Anledning til at anmode Økonomen om efter 6 Ugers Forløb at være betænkt paa at lade Spiisningen indtræde paany. Denne Frist blev heller ikke oversiddet, og den 29 Febr. kunde Provsten Søren Lintrup med 80 Alumner efter 5 Maaneders Afbrydelse paany begynde Spiisningen og Øvelserne [1]).

Hvor forstyrrende end Pesten saaledes greb ind i Kommunitetets Virksomhed, var det dog fornemmelig Regentsen, hvis Navn paa en særegen Maade blev knyttet til Historien om denne Landeplage, idet den nemlig blev Anledningen til, at Kollegiets Beboere fik og gjennem flere Menneskealdre beholdt et Privilegium paa inden visse Grændser at bestride Ligbæringen i Hovedstaden. Meddelelsen af dette mærkelige Privilegium var som bekjendt begrundet i en under Epidemien fra kjøbenhavnske Studenter fremkommen Erklæring om at ville bortbære de Pestdødes Lig, og uagtet de paagjældende Studenter i alt Fald neppe alle have været Beboere af Regentsen [2]), skulle

---

[1]) Smstds 13 Jan. 1712, jfrt med en Beretning i Ny kgl. Sml. 1225 4to.

[2]) At det udelukkende var Alumner paa Regentsen, der optraadte ved denne Leilighed, kunde synes at fremgaae af den Omstændighed, at Ligbærer-Privilegiet senere særlig knyttedes til dette Kollegium, hvortil kommer, at det hos den samtidige paalidelige Forf. Andreas Hojer (König Friederich des Vierten glorw. Leben I. S. 209) hedder: »wie denn die Studiosi der königlichen Regenz durch ihre Willfährigkeit die Leichen wegzubringen sich das Privilegium erworben o. s. v.«, og at ikke alene Jonge (Kbhvns. Beskriv. S. 317), men ogsaa P. Holm (i den oftere omtalte haandskrevne Oversigt over Kommunitetets Historie) omtale Begivenheden paa lignende

vi, da deres Overtagelse af hiint farefulde Hverv dog i sine Følger blev af indgribende Betydning for Kollegiet og dets Alumner, skjænke Sagen en nærmere Omtale. Studenternes Optræden ved den her berørte Leilighed er stundom bleven omtalt med saa stærke Ord, som om den kunde stilles sammen med deres Forgjængeres Deeltagelse i Hovedstadens Forsvar mod Svensken 52 Aar tilbage i Tiden. Det vil imidlertid af det Følgende fremgaae, deels at det kun var en saare ringe Deel af Studenterne, om hvilken her er Tale, deels at de, om de end overtoge en med øiensynlig Livsfare forbunden Forretning, dog ogsaa vidste at stille deres Fordringer derefter, deels endelig, at den af deres Tilbud forhaabede Nytte kun i et ringe Omfang blev opnaaet.

Allerede inden Midten af Juli 1711 havde Pesten naaet en saadan Udbredelse, at det begyndte at vise sig vanskeligt at faae Ligene hurtig nok begravede. Denne Vanskelighed forøgedes betydelig, da det dengang i Kjøbenhavn bestaaende Ligbærerlaug vægrede sig ved at opfylde sine Forpligtelser, fordi Sundheds-Kommissionen havde forordnet, at de af dets Medlemmer, der havde baaret Pestdøde til Jorden, skulde holde sig afsondrede og ikke give sig af med andre Ligs Begravelse. Forgjæves søgte Sundheds-Kommissionen ved skarpe Paamindelser og Tilbud om et forholdsviis høit Vederlag at faae Lauget til at gjøre sin

---

Maade. Men naar det i Post 15 af de nedenfor omtalte Betingelser for Studenternes Overtagelse af det omhandlede Hverv hedder: »Tillades det os med 14 Dages Opsigelse for hver Maaneds Udgang at resignere . . . og derefter enhver at træde til sine forrige *stipendia*, *collegia*, Regents eller Kommunitet« — turde det vel neppe være tvivlsomt, at der iblandt de akademiske Pestdragere ogsaa har været Studenter, som ikke vare Regentsalumner.

Skyldighed, og da dets Privilegier, som fordredes udleverede, ikke indeholdt Noget, der kunde retfærdiggjøre dets Modstand, berøvede man det disse[1]). Det havde hidtil været de akademiske Borgere forbudt at give sig af med at bære Lig, »uden det var en *litterati* Lig eller af deres Folk«[2]); men i den Nød, i hvilken man nu befandt sig, opstod den Tanke at henvende sig til Studenterne om Hjælp. Paa Forslag af Biskop Worm, der paa den Tid var Medlem af Sundheds-Kommissionen, blev der midt i Juli indledet Underhandlinger med de Studenter, som ikke havde kunnet eller villet flygte bort fra den pestbefængte By, og allerede Dagen efter kunde Bispen underrette Kommissionens øvrige Medlemmer om, at de havde erklæret sig villige til at overtage det dem tiltænkte Hverv, men at de ønskede mellem sig selv at gjøre Valget af de 12 Ligbærere, som der var forlangt, og at de Betingelser, som de iøvrigt agtede at stille, kort efter skulde blive opgivne skriftlig[3]). Disse Betingelser vare i det Væsentlige følgende. Der skulde ydes dem et ordentligt Qvarteer, hvor ligesom paa Regentsen to Mand kunde være om to Værelser, med saa stort et Gaardsrum, at de der kunde bevæge sig for at trække frisk Luft, fremdeles 12 Rdr. hver i maanedlig Løn, det fornødne Antal sorte Kjortler og Buxer af Danziger-Lærred samt Strømper, fri Vask, Lys og Brændsel, en Vaagekone, Præservativer mod Pesten, fri Kuur og Pleie paa et skikkeligt Sted i Byen, naar nogen af dem blev syg, og en honnet Begravelse paa en af

---

[1]) F. V. Mansa Pesten i Helsingør og Kbhvn. 1710 og 1711 S. 119.

[2]) Ifølge Konsistoriums-Beslutning af 19 Jan. 1619. Efter Indholdet af Reskr. 7 Nov. 1685 (Rothes Saml. S. 542) maatte Geistlige henregnes til »deres Folk«.

[3]) Mansa a. St. S. 120.

Kirkegaardene, hvis de skulde døe. I sidste Fald ønskede de Begravelsen besørget ved deres Kammerater, dog saaledes at Andre beskikkedes til at klæde dem og lægge dem i Kisterne, af hvilke de betingede sig fire henbragte til deres Qvarteer for at være paa rede Haand. De her anførte Fordringer kunne, naar der tages tilbørligt Hensyn til de Farer, deres nye Haandtering medførte, ikke betegnes som ubeskedne ligesaalidt som Fordringen om, at de vilde fritages for at kaste Jord paa Ligene, og at de, ifald Begravelser skulde skee om Dagen, vilde have Natten uforstyrret og omvendt. Men hertil kom tvende Vilkaar, der just ikke stiller deres Selvopoffrelse i det gunstigste Lys: de vilde ikkun bortbære Afdøde af de mere formuende Samfundsklasser (saadanne Lig nemlig, for hvilke der var fastsat 1 Rdr. i Betaling til hver af Bærerne, og indtil »fornemme Kjøbmænds, som i Ligvognen bortføres«), og de forlangte, at der, som det hedder, »gives os og vore Ordensbrødre efter Løfte vis Forsikkring om af Kongen at bekomme *privilegium* efterdags til evig Minde for vores Tjeneste at hensætte alle Lig af samme *ordre* og *condition*, som vi nu have med at gjøre, hvorudi vi, saamange som Gud sparer i Livet, haver Prærogativ med ogsaa at eligere andre Studenter, som dertil maatte behøves«. Kommissionen var ikke meget tilbøielig til at gaae ind paa alle disse Fordringer, fornemmelig den sidste. Men Nøden var altfor stor, Sygdommens Dødelighed voxte Dag for Dag og 56 Lig henstode ubegravede: den maatte derfor give efter, og inden Maanedens Udgang bleve samtlige de opstillede Betingelser ved en mellem begge Parter indgaaet formelig Overeenskomst i alt Væsentligt indrømmede[1]). Kan det

[1]) En Afskrift af de 18 Punkter, der af Studenterne opstilledes som Grundlag for Overeenskomsten, findes med Sundheds-Kommissio-

ikke fragaaes, at Studenternes Fordringer vare temmelig store, skal det paa den anden Side heller ikke fordølges, at Kommissionen, hvad enten nu af Mangel paa Evne eller Villie, just ikke var synderlig samvittighedsfuld i Opfyldelsen selv af de billigere Forlangender. Da de til Ligbæringen udsete Studenter[1]) ankom til det dem anviste Qvarteer ved Nørrevold, forefandt de det i en næsten ubeboelig Tilstand, uden Senge, Sengklæder og andet Bohave; først nogle Dage senere sendtes der dem Halm til at ligge paa, og hvad der iøvrigt var dem lovet, ankom først efterhaanden[2]). Denne Omstændighed er det vel navnlig, det maa

---

nens Vedtegning ved hvert enkelt Punkt i dennes Kopibog (der beroer i Raadstue-Archivet) under 27 Juli. At det Dokument, hvoraf Afskriften er tagen, var Studenternes andet Indlæg i Sagen, og at Kommissionen som antydet ikke strax var tilbøielig til at gaae ind paa hines Fordringer, fremgaaer af Indledningen, der lyder saaledes: »Uanseet at vi vel havde tænkt, at det skulde have forblevet ved vore første Propositioner, saa dog alligevel, eftersom at os endogsaa i de Poster, som Andre ved Trommeslag ere belovede, ere gjorte adskillige Diffikulteter, nødes vi til, for at forekomme adskillige os i Fremtiden paakommende Uleiligheder, anden Gang at fremsætte vores Paastaaende, hvilket om os concederes, bliver vi bestandig ved vores Forsæt; hvis ikke, beder vi de høie Herrer os derfor vil have excuserede«. Til yderligere Belysning af Kommissionens Stemning med Hensyn til Studenternes Betingelser kan det endnu anføres, at den i et Brev, der findes i Kopibogen under samme Datum som ovenanført, anmodede Biskoppen om endnu samme Eftermiddag at underhandle med Studenterne om Afslag i deres Fordringer.

[1]) Navnene paa disse, der findes som Underskrifter paa Kopien af de omtalte 18 Punkter, vare følgende: Jens Strøjer, Andreas Visti, Rasmus Hertz, Jens Netbo, Laurids Diderichsen, Arnoldus Charisius, Jakob Krag, Eskild Abel (ell. Obel), Jochum Christopher Storch (ell. Starch), Jakob Strelou, Bone Hansen Svane og Jens Madsen. Istedetfor Netbo og en anden unævnt af disse 12 antoges allerede den 30 Juli Peter Klauman Treslow og Samuel Vinding. Strøjer omtales den 22 Aug. som død (Sundheds-Komm.s Protokol Nr. 4).

[2]) Mansa a. St. S. 121.

tilskrives, at 5 af de 12 Udvalgte absenterede sig fra Qvarteret — hvoraf de iøvrigt havde liden Glæde, idet de bleve paagrebne og hensatte i Qvarantænehuset med 12 Sk. daglig i Underholdningspenge — saaledes at der maatte antages 5 nye [1]). Iøvrigt vides de ikke at have givet Anledning til nogen Klage i Henseende til Udførelsen af de dem paalagte Pligter [2]), og de foretrak endog mærkværdig nok selv at bære Ligene fremfor at benytte den Ligvogn, som Kommissionen siden tilsendte dem. Som allerede antydet, var imidlertid den Hjælp, de ydede Sundheds-Kommissionen, i sig selv kun ringe paa Grund af, at de havde betinget sig Fritagelse for at bortbære Fattigfolks Lig. De formuende Indvaanere, som overhovedet kunde drage bort, vare allerede ved Pestens Udbrud flygtede fra Byen, og som de fleste store Epidemier rasede ogsaa denne netop mest iblandt den fattigere Deel af Befolkningen. Som en Følge heraf var Omfanget af de akademiske Pestdrageres Forretninger allerede i Midten af Sept., da Dødeligheden naaede sin største Høide, aftaget i den Grad, at Kommissionen ikkun benyttede dem til mistænkte og smittede Huses Forsegling, og en Uges Tid senere maa deres Tjeneste sandsynligviis have været aldeles overflødig, da de, forat man dog kunde drage nogen Nytte af dem, ifølge en kongelig Befaling skulde antages til »at lære Fyrværkeri (gjøre Patroner?) og deri at gjøre Tjeneste«.

---

[1]) Som Navne paa tvende af disse anføres i Sundheds-Komm.s Prot. for 5 Aug. Christopher Otto Smid og Jørgen Ørsted.

[2]) Som et Moment, der turde komme i Betragtning til en Bedømmelse af deres moralske Standpunkt, fortjener det maaskee her at anføres, at de under Post 14 i det titnævnte Dokument udtrykkelig havde betinget sig, at enhver af dem, der fandtes »i et uskikkeligt Levnet«, strax skulde fjernes fra Bestillingen.

Imidlertid var det først i Nov. Maaned, da Halvdelen af dem var bortreven af Pesten, at de Overlevende efter at have udstaaet 14 Dages Qvarantæne endelig afskedigedes med Halvdelen af deres hidtil oppebaarne Vederlag, saalænge de vare uden andet »Brød« [1]).

Hvor lidet end saaledes Studenternes selvopoffrende Virksomhed paa Grund af den uheldige Indskrænkning, de selv havde undergivet deres Tilbud, kom Hovedstaden i det Hele tilgode, blev ikke desmindre det dem i den trange Tid givne Løfte om en begrændset Eneret til Ligbæren virkelig opfyldt. Ved et Reskript af 4 Mai næste Aar [2]) tilsagde Frederik IV de daværende og tilkommende Studenter ved Kjøbenhavns Universitet »til evig Tid« Udøvelsen af den omhandlede Ret, og senere blev det hele Forhold nærmere ordnet ved de af Kongen den 21 Dec. 1714 stadfæstede »Artikler for Studenterne angaaende Ligbæren« [3]). Ved disse tillodes det vel de Studenter, der tre Aar i Forveien havde deeltaget i at bære de Pestdøde til Graven, fremdeles at ernære sig ved Ligbæren, forudsat at de ikke dreve anden borgerlig Haandtering; men iøvrigt knyttedes Retten til Udøvelse af hiin Forretning særlig til Regentsen. Det hedder nemlig i Artiklerne: »Skal Studenterne udi *collegio regio* eller saakaldet Regentsen herefter være de, som til Ligene iblandt de Geistlige og Borgerskabet alene skal bruges; dog dersom Nogen kan formaae saamange af deres Naboer og Venner, som fornøden gjøres, uden Be-

---

[1]) Mansa a. St. S. 122 og 169. Det kan iøvrigt bemærkes, at enkelte Studenter uden nogen Autorisation dertil under Epidemien beskjæftigede sig med Ligbæren, hvorfor Sundheds-Kommissionen saae sig nødt til i Begyndelsen af Sept. at andrage hos Kongen paa alvorlige Foranstaltninger herimod.

[2]) Fogtmans Reskriptsaml.

[3]) Trykt i Qvartudgaven af Forordningerne

taling, Skjækning eller Spiisning det at gjøre, skal det dennem ikke være formeent; ei heller maae de formene de andre Studenter udi de andre *collegiis*, naar det af de Afdødes efterladte Venner undertiden begjæres, omendskjøndt de det for Betaling gjør, langt mindre maae Laugene af dennem hindres deres afdøde Laugsbrødre, deres Hustruer, Børn, Svende eller Drenge at bortbære.« Da Antallet af Laugene senere hen i Tiden tiltog betydelig, gjorde den sidste Klausul et altfor stort Afbræk i Regentsianernes Eneret, og da disse i den Anledning besværede sig, blev det ved et Reskript af 2 Juni 1747[1]) befalet, at samtlige »Laug og Societeter« hvert Aar ved Juletid til Regentsen skulde erlægge en Kjendelse af 300 Rdr., der blev fordeelt efter Antallet af hvert Laugs Medlemmer og anvendt til Brændsel for Regentsianerne. For Ligbæringen var der sat en Taxt, hvis Satser varierede fra 2 Mark til 1 Rdr.; dog skulde fattige Personers Lig og navnlig saadanne, ved hvis Begravelse der ikke erlagdes Betaling for Jorden og ikke nogen Kjendelse til Klokkeren, bortbæres for Intet. Den hele Forretning lededes af en Formand, der beskikkedes af det theologiske Fakultet og i daglig Tale gik under Navnet »Studenternes Formand«. Han oppebar for sin Umage det Dobbelte mod hver af Bærerne, og medens han i den første Tid boede udenfor Regentsen, anvistes der ham senere en Leilighed paa Kollegiet. Hos ham bestilte Bedemanden det fornødne Antal Ligbærere, hvorefter han ved Opslag i Regentsporten tilsagde de Alumner, hvis Tour det i hvert enkelt Tilfælde var at bære (Ordenen afgjordes efter Anciennetetеn som Alumnus). Naar den bestemte Tid var kommen, blev der, i alt Fald i den senere

[1]) Fogtmans Reskriptsaml.

Tid, for yderligere Forsigtigheds Skyld ringet med Regentsklokken, og vedkommende Alumner begave sig derefter i Procession til Sørgehuset. Det var ikke anseet for overflødigt i deres Laugsartikler udtrykkelig at foreskrive dem, at de, naar de bare Lig, altid skulde »holde sig skikkeligen og reenligen udi Klæderne saavel med Linned som Uldent, saa at de selv kan have Ære deraf, og at den gemene Mand ei skal undsee sig ved at bruge dennem, i Særdeleshed skal de bære sorte Klæder og bruge lange Kapper.« [1]) I den Periode, hvorom her nærmest er Spørgsmaal, og lige indtil 1777 var Udbyttet for de enkelte Regentsianere af dette deres besynderlige Bierhverv meget forskjelligt, idet det Oppebaarne ikke blev ligelig fordeelt, hvorimod, som det hedder i Artiklerne, »Lykken derudi skulde ramme Manden«; men dette blev senere forandret (jfr. nedenfor). For Forseelser under Forretningens Udførelse kunde Alumnerne tiltales ved Politiretten, der i saa Fald tiltraadtes af Regentsprovsten [2]).

**39.** Vi komme endelig til den Begivenhed, der lod baade Regentsen og Kommunitets-Bygningen dele Skjæbne med saagodtsom hele det ældre Kjøbenhavn, og med hvilken vi afslutte det første Tidsrum af de tvende Stiftelsers Historie, Ildebranden 1728 [3]). Det var Onsdagen den 20 Okt. om Aftenen mellem Kl. 6 og 7 under en heftig

---

[1]) Det er alt paa et Sted i det Foregaaende antydet, at det ogsaa fandtes nødvendigt udtrykkelig at forbyde dem at være drukne under Udøvelsen af den omhandlede Forretning. Overtraadtes dette Forbud, skulde den Paagjældende ved næste Omgang forbigaaes; hjalp dette ikke, blev han tre Gange forbigaaet, og gjentoges Forseelsen oftere, skulde han forvises Regentsen.

[2]) Jonge Kbhvns Beskriv. St. 317 f.

[3]) Jfr. herved Hojer König Friedrich des Vierten glorw. Leben II. S. 191 ff., R. Nyerup Kbhvns Beskriv. S. 155 ff., Nyt hist. Tidsskr. V. S. 283 ff.

Storm af Sydvest, at denne forfærdelige Brand, som det i Almindelighed hedder, ved nogle Børns Uforsigtighed udbrød hos en Lysestøber og Marketenter i et Huus ved Volden ligeoverfor Vesterport. Stormen førte ind over Byen, og da der paa Grund af mange tilstødende Uheld ikke strax i Begyndelsen kunde træffes kraftige Foranstaltninger til Ildens Dæmpning, havde Flammerne allerede før Midnat naaet Gammeltorv efter at have tilintetgjort begge St. Klemensstræderne og Vestergade. Samtidig udbrød der i en Bryggergaard paa Nørregade, hvor en Karl af Iver for hurtig at møde med sin Sluffe ved Branden havde glemt Lyset i Foderkisten, en ny Ild; da man derhos ved en uforsigtig Sprængen af »Blasen«, et stort Viinhuus paa Hjørnet af Nørregade og Gammeltorv, snarere forøgede Ilden end raadede Bod paa dens Fremtrængen, og da kort efter baade Frue- og St. Petri Kirker stode i Flammer, ophørte næsten alle Slukningsforsøg, og selv Brandfolkene forlode de næsten opbrændte Sprøiter for med alle Andre at redde, hvad reddes kunde. Endnu i Løbet af Natten eller i alt Fald tidlig Torsdag Morgen tilintetgjordes Kommunitets-Bygningen og Studiigaarden alene med Undtagelse af den gamle Konsistorie-Bygning, som reddedes ved en af Klosterdekanerne Andr. Brunckmans Aandsnærværelse [1]). Kort efter Middag maae Flammerne, som Vinden, der nu var sprungen om i Nordvest, jog igjennem store Kannikestræde, have naaet Regentsen, fra hvis Tage de hvirvlede sig op imod Rundetaarn, som tændtes Kl. 4 om Eftern. [2]), og hvorfra Ilden strax forplantede sig til den tilstødende Kirke og dens Bibliothekslokale. Forunderlig nok — og det er vel denne Omstændighed, der har givet Anledning

[1]) Engelstoft og Werlauff Kbhvns Univ.-Bygn.s Hist. S. 44 og 48.
[2]) *P. Horrebovii opera* III. S. 70.

til den almindelig udbredte Tro, at Branden 1728 lod Regentsen urørt — lagde Ilden ikke i den Grad dette Kollegium i Aske, som Tilfældet var med alle dets Omgivelser; thi medens vel Længen ud til Skidenstræde og den vestlige Halvdeel af Længen til Kannikestræde aldeles sank i Ruiner, gjennemvandrede Luerne saa flygtig den sidstes anden Halvdeel samt Kirkebygningen, at ikke alene Murene i disse Dele af Kollegiet bleve staaende, men tildeels endog Skillerummene, ja at selv enkelte Dele af det til Bygningen hørende Bohave i de derværende Kamre bevaredes[1]). Men iøvrigt foreligger der om Enkelthederne ved Regentsens Brand ligesaalidt nogen Beretning som om Kommunitets-Bygningens; thi de Flammer, der ødelagde denne sidste og hærjede Christian IV.s gamle Studenterhjem, vare at ansee fast kun som Draaber i det almindelige Ildhav, som, da det om Løverdagen henimod Aften havde endt sit Ødelæggelsesværk, havde tilintetgjort 61 Gader, 5 Kirker samt 16—1700 Huse og Gaarde[2]), gjort henved 4000 Familier huusvilde og anrettet en materiel Skade af mere end 10 Millioner Rdr. — ikke at tale om det uvurdeerlige og tildeels uerstattelige Tab, som Videnskaben led ved Tilintetgjørelsen af Universitets-Bibliothekets store Skatte af sjeldne Bøger og end sjeldnere Haandskrifter.

---

[1]) Ifølge en i Universitets-Qvæsturens Archiv beroende Synsforretning over Regentsen, dat. 21 Juni 1731.

[2]) Den i Nyt hist. Tidsskr. a. St. meddeelte Beretning, som Nyerup ogsaa synes at have fulgt, angiver Antallet af afbrændte Steder til 1640 og af nedbrudte eller sprængte til 39, Bussæus derimod (Frederik IV.s Dagregister S. 249) de førstnævntes Antal til over 1700.

# Andet Tidsrum.

## 1728 — 1777.

## I.

40. Foreløbige Skridt til at raade Bod paa den ved Branden fremkaldte Forstyrrelse. 41. Foranstaltninger til Restaurationen af de afbrændte Bygninger; Gjenopførelse af Kommunitets-Bygningen. 42. Dennes Indretning og Afbenyttelse i dette Tidsrum. 43. Regentsen først efterhaanden gjenopført og tildeels i en anden Skikkelse end forhen; Ombygning af Kirkelængen; Kollegiets ydre Udseende.

**40.** Den Nød og Elendighed, der blev den nærmeste Følge af Kjøbenhavns Brand, berørte ogsaa Regentsens og Kommunitetets Alumner. Luerne havde ikke alene ødelagt deres Bolig, men de berøvede dem ogsaa for den nærmeste Fremtid det væsentligste Bidrag til deres Livsophold, Spiisningen paa Klosteret. De af dem, der havde et Hjem eller andet Tilflugtssted udenfor Hovedstaden, fik af Kommunitetet 3 Rdr. i Reisepenge for at kunne drage bort[1]); men Tallet paa dem, med hvilke Saadant ikke var Tilfældet, beløb sig til ikke mindre end 68, og paa disses Nød maatte der raades Bod. Efter nogen Betænkning drog derfor det theologiske Fakultet Omsorg for, at, de fra Søndagen den 5 Dec. at regne, hver erholdt 4 Mark ugentlig i Kostpenge, ligesom der kort efter tilstodes Provsten, som ikke alene havde mistet de fleste af sine Eiendele, men tillige ved Branden maatte gaae glip af sine vigtigste Em-

---

[1]) *Acta fac. theol.* 5 Nov. 1728.

bedsindkomster, 2 Rdr. om Ugen[1]). Udbetalingen af disse Kostpenge vedblev, lige indtil Spiisningen tre Aar senere paany gjenindførtes, og fra Nov. 1729 forhøiedes Antallet af Portionerne til 100[2]). Da det derhos ved et strax efter Branden optaget Syn over Regentsen havde viist sig, at 3die og 4de Inspektion, der tilsammen kunde afgive Bolig for 32 Studenter, ikke havde lidt mere, end at de med en forholdsviis ringere Bekostning kunde sættes i beboelig Stand, havde Fakultetet allerede den 4 Nov. andraget paa kongelig Tilladelse til endnu i Løbet af Vinteren at lade den fornødne Istandsættelse foretage. Dette Andragende bevilgedes, og i Begyndelsen af Dec. fik Kommunitetets Økonom Befaling til snarest mulig at lade Arbeidet paabegynde, forat der saaledes kunde skaffes Huusly til en Deel af de mest trængende Studenter[3]). Den Skade, Regentskirken havde lidt, var, som allerede forhen antydet, heller ikke af videre Betydenhed. Der blev derfor samtidig indhentet Tilladelse og givet Befaling til dens Istandsættelse, hvorefter den, saalænge indtil Trinitatis Kirke kunde blive gjenopført, anvistes dennes Præster til Udførelsen af ministerielle Handlinger, ligesom den ogsaa fra April 1729 blev benyttet som midlertidigt Lokale for Afholdelsen af de Studerendes Dimisprædikener og de daglige Klosterøvelser, hvilke sidste i Mellemtiden vare op-

---

[1]) Ved Skrivelser henholdsviis af 9 Dec. 1728 og 11 Jan. 1729 (theol. Fak. Kopibog III. S. 1402).

[2]) *Acta fac. theol.* 15 Juli 1729 samt Skr. fra Biskop Worm til Økonomen af 9 Nov. s. A. (i Qvæsturens Archiv).

[3]) Forøvrigt havde ogsaa den nederste Etage af 2den Insp. lidt mindre, hvorfor dens Reparation var indbefattet under Fakultetets Andr. af 4 Nov.; den omtales imidlertid ikke i Ordren til Økonomen af 9 Dec. (theol. Fak. Kopibog III. S. 1401 f.).

hørte af sig selv, men nu atter ifølge den driftige Professor Lintrups Foranstaltning toge deres Begyndelse[1]).

**41.** Efterat disse foreløbige Foranstaltninger vare trufne, skulde der tænkes paa en fuldstændig Oprettelse af den ved Branden bevirkede Ødelæggelse. Medens der som Bidrag til de øvrige offentlige Bygningers Gjenopførelse udskreves en treaarig Brandskat i begge Rigerne, hvilken bl. A. ogsaa kom Universitetet tilgode, skulde Kommunitetet derimod selv afholde Omkostningerne ved sine afbrændte Bygningers Gjenopførelse. Allerede den 4 Nov. 1728 var der kommen Befaling til at foretage en Opgjørelse over Stiftelsens Status, og denne udviste, at der i næste Juni Termin vilde haves en disponibel Kapital af 21,000 Rdr.[2]). Denne Sum var vel efter de Tiders Forhold ingenlunde ubetydelig, men den var dog ikke stor nok til i Forbindelse med de ordinære Indtægter, der i den nærmeste Fremtid tilfløde Kommunitetet, at tilfredsstille Øieblikkets Behov. Gjenoprettelsen af den ved Branden skete Skade synes nemlig, som venteligt var, at have ko-

---

[1]) Jonge Kbhvns Beskriv. S. 314, Nyerup Eft. om Reg. S. 8, Beckman a. St. S. 71.

[2]) Opgjørelsen selv findes vistnok hverken i Kommunitetets eller Qvæsturens Archiv. Angivelsen af Summens Størrelse er her hentet fra samme Kilde, hvorfra Engelstoft og Werlauff (Kbhvns Univ.-Bygn.s Hist. S. 60) have hentet den, nemlig fra Reskr. af 9 Apr. 1729 (theol. Fak.. Kopibog III. S. 1426), og uagtet dette i flere Henseender er bygget paa falske faktiske Data, turde hiin Angivelse dog vistnok være rigtig. Naar det iøvrigt i Reskriptet hedder »21,000 Rdr. foruden de til Studenternes Spiisning henlagte Kapitaler og *legata*«, da maa denne Tilføielse beroe paa en reen Misforstaaelse, idet der ikke existerede noget til Bedste for Bespiisningen stiftet Legat eller overhovedet nogen uafhængig af den egentlige Kommunitetsformue bestaaende Kapital, hvis Indtægter anvendtes i hiint Øiemed. Meningen har uden al Tvivl været »foruden de til Regentsen henlagte Kapitaler og Legater«.

stet langt mere, end man fra først af havde gjort Regning paa, saaledes at Stiftelsen længere hen af denne Grund ikke kunde betale Haandværkerne i rette Tid. Hertil kom, at der i Mellemtiden skulde udredes Underholdningspenge til Alumnerne, og endelig gjorde den daværende Økonom, Borgermester Rasmus Byssing, ikke alene Fordring paa en Erstatning for sine brændte Fødevarer m. v., som han ansatte til en Værdi af omtrent 5840 Rdr., men paastod sig ogsaa tillagt en ugentlig Godtgjørelse, indtil Spiisningen paany begyndte. Den sidste Fordring afvistes vel af Fakultetet, ligesom den første efter langvarige Forhandlinger ved en kongelig Resolution af 27 April 1731 nedsattes til 3000 Rdr.; men for at fyldestgjøre sine mange Forpligtelser, maatte Kommunitetet dog paany gjøre Gjæld, til hvis Optagelse der paa Bestyrelsens Indstilling den 14 Nov. 1732 meddeeltes kongelig Tilladelse, og som 1736 beløb sig til 5000 Rdr.[1])

I den første Tid skred iøvrigt Gjenopførelsesværket ikkun langsomt fremad. Den 9 April 1729 udgik der vel allerede en kongelig Befaling til Bestyrelsen om snarest mulig at lade Arbeidet saavel ved Kommunitets-Bygningen som Regentsen paabegynde og hertil at anvende saa stort et Beløb af Stiftelsens beholdne Formue, som maatte være nødvendigt[2]). Men denne Befaling synes ikke at have virket synderlig, og den efterfulgtes derfor den 17 Juni af et Reskript, i hvilket Kongen yttrede sin Misfornøielse med,

---

[1]) Engelstoft og Werlauff Kbhvns Univ.-Bygn.s Hist. S. 59, jfr. Reskr. af 12 Okt. 1736 (i Fogtmans Sml.). I de Aar, Gjenopførelsesværket stod paa, maatte Kommunitetet tilmed undvære den saakaldte Konsumtions-Genant; Fak. søgte den 4 Febr. 1729 om at beholde den, men ved kgl. Resol. af 8 s. M. (theol. Fak. Kopibog III. S. 1418) tilstodes den kun indtil Udgangen af 1728.

[2]) Theol. Fak. Kopibog III. S. 1426.

at der endnu Intet var gjort, og paalagde Fakultetet ufortøvet at skride til Gjenopførelsen navnlig af den egentlige Kommunitets-Bygning[1]). Fakultetet besvarede den modtagne Tilretteviisning med en Indberetning om, at Arbeidet allerede var paabegyndt, hvormed Kongen udtalte sin Tilfredshed[2]), og i Løbet af Juni Maaned sees ogsaa Rydningen af Brandtomterne at være paabegyndt. Kort efter tog Fakultetet til Sagens Fremme den Beslutning at overdrage et enkelt af sine Medlemmer, Sjellands Biskop, det særlige Tilsyn med Arbeiderne[3]); men der stillede sig endnu væsentlige Hindringer iveien for, at disse kunde drives med Kraft. Tømmer og Muursteen var det næsten umuligt at skaffe tilveie, dé fornødne Overslag havde man ikke kunnet faae udarbeidede, og der var endnu ikke fra Bygnings-Kommissionen indløbet Besked om en mulig Omregulering af Nørregades Retningslinie — Hindringer, om hvilke Fakultetet for at undgaae yderligere Tilretteviisning saae sig nødt til at gjøre Indberetning til Kongen[4]). For Regentsens Vedkommende synes Vanskelighederne først at være bortryddede, idet man i Eftersommeren 1729 kunde skride til Gjenopførelsen af den ud til Skidenstræde vendende Længe, der omfattede 1ste og 2den Inspektion — hvorom nærmere nedenfor — men hvad Kommunitets-Bygningen angaaer, lykkedes det først kort efter Nytaar 1730 at faae Tegning og Overslag tilveiebragte og i den paafølgende Juni Maaned de fornødne Kontrakter afsluttede med Haandværkerne[5]). Fra denne Tid synes imidlertid

---

[1]) Theol. Fak. Kopibog III. S. 1427.
[2]) Indb. af 29 Juni og Reskr. af 6 Juli smstds S. 1428.
[3]) *Acta fac. theol.* 15 Juli.
[4]) Indb., dat. 29 Juli, i Fak. Kopibog III. S. 1471.
[5]) Engelstoft og Werlauff a. St. S. 60.

Arbeidet at være blevet drevet med megen Kraft, og i Nov. 1731 var den nye Klosterbygniug fuldstændig gjenopført, saaledes at Spiisningen kunde tage sin Begyndelse og Øvelserne forlægges derhen. Søndag den 2 Dec. foregik Indvielseshøitideligheden. Provst Nannestad holdt den latinske Festtale over Texten »Sætter Eders Hjerte til Zions Mure« (Davids 48de Psalme 14de V.) og sammenstillede i denne Kommunitetet, »hvor *theologia polemica*, fornemmelig handles, og ved daglige Øvelser og Exercitier den studerende Ungdom vænnes til retskaffen at stride Herrens Strid, med Zions Mure«[1]).

**42.** Kommunitets-Bygningen opførtes i det Væsentlige paa samme Sted som den afbrændte, men var langt anseligere og langt bedre og hensigtsmæssigere indrettet[2]). Dens Ydre var, som det er den Dag idag, kun at der over Porten og over de tilsvarende Fag henimod den søndre Ende af Bygningen var anbragt to Frontespicer, og at Døren, der nu fører op til Universitetskontorerne, manglede[3]). Ved Siden af den ene af de ældre Mindetavler, der havde overlevet Branden 1728, indsattes der 1740 paa Forslag af Økonomen en ny, hvis Indskrift indeholdt en Beretning om den sidste Ildsvaade, der var overgaaet Bygningen, og om dennes senere Gjenopførelse[4]). Hvad

---

[1]) Nye Tidender om lærde og kuriøse Sager for 1732 Nr. 2. Hos Engelstoft og Werlauff a. St. angives Indvielsesdagen ved en Feiltagelse til 27 Nov.

[2]) Ifølge en kgl. Resol. af 12 Dec. 1749 blev Bygningen brandforsikkret og i den Anledning taxeret til 20,000 Rdr., men har vistnok kostet langt mere at opføre (saavel Resolutionen som Taxationsforretningen findes i Kommunitetets Archiv).

[3]) See Afbildningen i Thuras *Hafnia hodierna* ved S. 342.

[4]) Indskriften paa den nye Tavle lyder saaledes: »*Anno MDCCXXVIII* i den Kjøbenhavn almindelig overgangne store Ildebrand afbrændte igjen det kongelige Communitet saavelsom Regentsen, hvilke begge

Rummets Fordeling angaaer, da var Kjøkkenet med tilhørende Bryggers saavelsom den 7 Fag store, med Gipsning, Paneel og Betræk smukt udstyrede Spise- og Øvelsessal anbragte i den nederste Etage af Hovedlængen ud til Nørregade. I samme var der i den første Tid tillige anviist Økonomen Bolig, medens der senere indrettedes ham en Leilighed i den ind til Studiegaarden vendende Sidebygning, i hvilken tillige fandtes enkelte til Bespiisningsanstalten fornødne Rum. Hovedlængens øverste Etage indeholdt foruden flere mindre Værelser et til Spisesalen svarende meget stort Rum, hvis Afbenyttelse forbeholdtes nærmere Afgjørelse. Ligesom man altsaa allerede fra Begyndelsen af ikke havde Brug for Størstedelen af Bygningens øverste Etage, saaledes kom man, da Spiisningen senere ophørte, i Forlegenhed med Anvendelsen af den hele store og kostbare Bygning, der med Undtagelse af Økonomens Bolig, Spisesalen, der vedblivende tjente til Lokale for Alumnernes Øvelser, og de omtalte mindre Værelser i øverste Etage, som anvistes forskjellige Enker til Fribolig, henstod ubenyttet. For at raade Bod paa denne Forlegenhed foresloges det i Aaret 1751 af et Medlem af Stiftelsens Bestyrelse, Professor Peder Holm, at omdanne Bygningen til et Slags lille Regents, hvor der kunde anvises 50 til 60 Alumner fri Bolig under en Viceprovsts og det fornødne Antal Inspektorers Tilsyn. Denne Plan fandt imidlertid en Modstander i Holms egen Kollega Rosen-

---

af Communitetens Indkomster og dens Forbedring igjen bleve opbyggede *anno MDCCXXX, directoribus Christiano Wormio, Sjell. episc., Johanne Bartholino, s. s. theol. D., Johanne Steenbuchio et Severino Lintrupio, confess. regis utpote tunc temporis theologiæ professoribus, oeconomo Erasmo Bysing, S. R. M. consil. justitiæ ut et consule Hafn., anno officii ejus XXXIIII.* Jfr. iøvrigt ovenfor S. 21 Anm. 2.

stand-Goiske, og uagtet alle dennes Indvendinger udførlig og fyldestgjørende bleve gjendrevne af hiin i en Række Skrivelser til Universitets-Patronen, fandt Planen dog ikke Medhold. Ligesaalidt vilde man gaae ind paa Holms subsidiære Forslag om at afhænde Bygningen med den dertil knyttede Ret til Bryggeri til en Privatmand eller at overdrage den til Universitetet, der da kunde omdanne den til Embedsbolig for to eller flere Professorer. I dets Sted indrettedes 1755 den nordre Ende af Hovedbygningen med en Bekostning for Kommunitetet af omtrent 7800 Rdr. til en Bolig for Universitetets Prokansler Erik Pontoppidan, hvis Enke beholdt den vidtløftige Leilighed lige indtil sin Død 1809, og den øvrige Deel af Bygningen blev efterhaanden tagen i Brug til Friboliger især for Professorenker, til Lokale for Universitetets Naturaliesamlinger og til Huusleilighed for den Professor, hvem Tilsynet med disse var anbetroet[1]).

**43**. Efterat Regentsens Kirke og de to Inspektioner, der ved Branden havde lidt mindst, foreløbig vare istandsatte, begyndtes der, som ovenfor berørt, i Eftersommeren 1729 paa Gjenopførelsen af den nordre Længe ud til Skidenstræde. Det gik imidlertid kun langsomt fremad med Arbeidet, som maaskee endog en Tidlang ganske har hvilet, indtil Fakultetet i Juni 1730 befalede Økonomen at fremskynde det saaledes, at Bygningen om mulig kunde være i beboelig Stand inden næste Vinter[2]). Dette Maal er dog neppe blevet naaet, og det vides i alt Fald ikke med Bestemthed, at Bygningen har været fuldført før i Juni Aaret efter, da den ved en Synsforretning

---

[1]) Engelstoft og Werlauff a. St. S. 61 og 68 f., Nyerup Univ.-Ann. S 345 ff.

[2]) Skr. af 6 Juni i theol. Fak. Kopibog III. S. 1443.

overleveredes fra den aftrædende Økonom Rasmus Byssing til hans Eftermand i Embedet Christopher Bræmer[1]). Den saaledes gjenopførte Længe af Kollegiets Bygninger var noget større, end den før Branden havde været, idet der i den første Inspektion tilvenstre fra Gaarden i hver Etage var eet Værelse mere end tidligere. Det synes imidlertid, som om man har anvendt saa meget paa Kommunitets-Bygningens Opførelse, at Regentsen kom til at lide derunder. Efter de ovenanførte Kongebud at dømme, var det vel Hensigten, at Kollegiet skulde sættes i den Stand, i hvilken det havde været nærmest før Branden; men Midlerne vare ikke tilstrækkelige til denne Hensigts Opnaaelse. Med Istandsættelsen af 3die og 4de Inspektion og den nysomhandlede Fuldførelse af 1ste og 2den standsede nemlig Gjenopførelsesværket indtil videre, og »det kongelige Kollegium«, der i sin Tid havde afgivet Bolig for 100 Studenter, var saaledes nu indskrænket til 4 Inspektioner med 32 Leiligheder. Den øvrige Deel af Bygningen, 5te og 6te Inspektion eller med andre Ord den vestlige Halvdeel af Længen ud til Kannikestræde, vedblev endnu i lang Tid at henligge i Ruiner. I denne Deel af Bygningen havde før Branden Porten været anbragt, og da der følgelig nu var fri Gjennemgang og det saaledes næsten var umuligt at føre det befalede Tilsyn med Alumnerne, blev Brandtomten i Foraaret 1733 foreløbig aflukket med et Plankeværk[2]). Først 10 Aar senere kunde der tænkes paa en Gjenopførelse af de to nævnte Inspektioner. Efterat Christian VI først i Febr. 1743 i dette Øiemed havde skjænket Kollegiet en forladt Arv til Beløb 700 Rdr.[3]), tillodes

---

[1]) Forretningen, dat. 21 Juni 1731, i Qvæsturens Archiv.
[2]) Theol. Fak. Kopibog IV. S. 9 og 12.
[3]) Smstds S. 1036.

det paa det theologiske Fakultets Indstilling den 31 Mai s. A,, at de hertil medgaaende Omkostninger maatte afholdes af Kommunitetets Midler[1]). Det var oprindelig Hensigten at opføre den paatænkte nye Bygning med to Etager ligesom de øvrige Længer af Kollegiet; men inden Arbeidet endnu var paabegyndt, erhvervede Bestyrelsen kongelig Tilladelse til at underkaste Byggeplanen den Forandring, at der skulde paabygges en tredie Etage, dog saaledes at Værelserne i denne bleve lavere end i de tvende andre, ligesom det samtidig stilledes i Udsigt, naar Midlerne tillode det, ogsaa at opføre en ny Etage over 3die og 4de Inspektion[2]). Fakultetet lod sig det tillige være magtpaaliggende at skaffe Provsten en bedre Bolig end den, han hidtil havde havt i den 1ste Inspektions øverste Etage. I dets Indstilling desangaaende hedder det om denne, at den »har ikkun et eneste Kammer paa to Fag og dertil nogle smaa Kamre, hvert paa eet Fag, hvilke, to undtagen, have Gulvet belagt med Muursteen, Bjælker og Loftet uden Maling, Opgangen til Værelserne er trang og *incommode* for Godtfolk, der med *præposito* kunne have at tale«[3]). Det foresloges derfor at anvende den Deel af 5te Inspektion, der ikke medgik til Portrum og Værelser for Portneren, til Indretning af en rummelig og hensigtsmæssig Bolig for den nævnte Embedsmand, hvilket Forslag den paafølgende 2 Aug. fik kongelig Stadfæstelse[4]). Idet saaledes en forholdsviis større Deel af Kollegiet unddroges Alumnerne, fik disse dog Vederlag deels derved, at den tidligere Provstebolig indrettedes til Studenterværelser, deels

---

[1]) Smstds S. 1169.
[2]) Reskr. af 28 Juni smstds S. 1202.
[3]) Nyerup Eft. om Reg. S. 50.
[4]) Reskriptet i Fogtmans Saml.

derved, at 6te Inspektion, der nærmest før Branden kun havde omfattet to Leiligheder i hver af de daværende tvende Etager, nu fik 4 Dobbeltkamre i hver af de tre nye Etager. Det var i den med Bygmesteren afsluttede Kontrakt lovet, at den nye Bygning skulde være færdig allerede til 11 Dec. 1743; men dette Løfte blev ikke holdt, og Arbeidet synes først at være blevet fuldendt henimod Sommeren næste Aar[1]). Ligesom Gavlen af den tidligere gjenopførte Længe ud til Skidenstræde var kommen til at bære Frederik IV.s Navnetræk og Aarstallet 1730, saaledes blev hans Eftermands Navn og Aarstallet 1743 anbragt over Porten til den nye Bygning ud til Kannikestræde. Allerede Aaret efter Fuldførelsen af det her omhandlede betydelige Byggeforetagende, der kostede Stiftelsen 5500 Rdr., kom man til Erkjendelse af, at det inden føie Tid vilde blive nødvendigt at paabegynde et lignende, idet det nemlig ved en Undersøgelse af Kirkelængen viste sig, at denne var saa brøstfældig, at den truede med at styrte sammen[2]). Det var imidlertid først 1748, at man skred til Værket. I Løbet af Sommeren blev den hele Længe nedrevet, og i Juli Maaned næste Aar stod den nye Bygning færdig. Foruden Kirken, i hvilken man som Antiqviteter opstillede den gamle Altertavle og Prædikestol, og som i samtlige Universitetslæreres Nærværelse indviedes med en latinsk Tale af den daværende Provst Johan Otto Bang — omfattede den nye to Etages-Bygning fremdeles to Gange,

---

[1]) I et Brev fra Fak. til Økonomen af 22 April 1744 hedder det nemlig: »efterdi den nye Bygning af Regentsen nu er næsten færdig«. Mærkelig nok omfatter Afbildningen af Regentsen i Thuras *Hafn. hod.* ved S. 350 ikkun den her omhandlede Deel af Bygningen.

[2]) Skr. af 27 Aug. 1745 i Økonomens Kopibog (i Qvæsturens Archiv).

de saakaldte store og lille Kirkegang, den første indrettet til 3, den anden til 2 Studenterboliger. Ligesom Kirken, skjøndt ikke bestemt til Afholdelsen af egentlig Gudstjeneste, dog, baade hvad Ydre og Indre angaaer, i det Væsentlige udstyredes, som om Saadant havde været Tilfælde, saaledes opførtes der ogsaa ved den ene Ende af Bygningen et lille Taarn, i hvilket den Klokke, hvormed der ringedes til Lovsang og Ligbæren, ophængtes [1]).

Afseet fra den 3die og 4de Inspektions øverste Etage, der først opførtes i det følgende Tidsrum, havde Regentsens Ydre iøvrigt ved de heromhandlede Byggeforetagender faaet det Udseende, det har den Dag idag. Architektonisk Skjønhed havde Restaurationen ikke skjænket Kollegiet: med Undtagelse af Kirkelængen, hvis lille Taarn og rundbuede Vinduer gave denne Deel af Bygningen et lidt mere charakteristisk og ophøiet Udseende, var det Hele iøvrigt saa simpelt og eensformigt, at det Navn, Regentsen nu og da har maattet bære, Studenternes Kaserne, forsaavidt ikke ganske savnede sin Berettigelse. Selv Gaarden, der i vor Tid har et saa tiltrækkende Udseende, har i denne Periode neppe frembudt noget synderlig Seeværdigt. Det tidligere Haveanlæg synes nemlig efter Branden at være forsvundet, og dette Savn kunde hverken erstattes ved, at Provst Bang 1748 indhegnede den Krog af Gaarden, der støder op til Muren ud mod den nuværende Krystalgade og der plantede nogle Træer [2]), eller derved, at der senere sattes et Par lignende ud for Kirken; thi de

---

[1]) Synsforretning af 7 Juli 1749 i Qvæsturens Archiv. Ligesom Kommunitets-Bygningen blev ogsaa Regentsen ifølge den ovenomtalte kgl. Resol. af 12 Dec. 1749 brandforsikkret og i den Anledning vurderet til 20,200 Rdr.

[2]) Theol. Fak. Kopibog V. S. 665.

første deelte den indskrænkede Plads med en Stald og et Vognskuur, og de sidste synes snart at være gaaede ud. Værre endnu var det imidlertid, at der for at skaffe Provsten en egen Gaardsplads omkring den 5te Inspektion var opført et Plankeværk, der i høi Grad maa have vansiret Kollegiets Gaard[1]).

## II.

44. Universitets-Fundatsen af 1732 og dens Betydning som Lov for Kommunitetet og Regentsen. 45—50. Stiftelsernes Bestyrelse i den Tid, da denne var gjældende Regel i saa Henseende: den overordnede Bestyrelse; Embeds- og Bestillingsmænd.

**44.** Den store Brand i Aaret 1728 skaffede ikke alene Universitetet og de i Forbindelse med dette staaende Stiftelser nye Bygninger, den gav ogsaa Stødet til, at der besluttedes en Reorganisation af den kjøbenhavnske Høiskole, til hvilken denne under den Tilbagegang i det videnskabelige Liv, der havde funden Sted siden Griffenfeldts Dage, haardt trængte[2]). Endnu medens der arbeidedes paa at oprette den materielle Ødelæggelse, Branden havde bevirket, var det første Skridt til Reformen gjort derved, at Embedet som Universitets-Patron, der i nogen Tid havde staaet ubesat, i Marts 1731 tildeeltes den høit fortjente Adelsmand Iver Rosenkrands. Under dennes Forsæde ned-

---

[1]) Regentsbygningens Historie efter 1728 vides ikke hidtil at være behandlet i noget andet trykt Værk end i Jonges Kbhvns Beskriv. S. 314 f.; men denne Forf.s Tidsangivelser i saa Henseende ere feilagtige. Opførelsen af den vestlige Deel af Længen til Kannikestræde sætter han til 1748, uagtet Porten selv bærer Aarstallet 1743, og Kirkelængens Nedrivelse og Gjenopbyggelse til 1750.

[2]) Om denne Tilbagegang see navnlig J. Møller Mnenosyne IV. S. 87 ff.

sattes der den 26 Juni s. A. en Kommission, iøvrigt bestaaende af Sjellands Biskop Christian Worm, den kongelige Konfessionarius Johan Frauen, Etatsraad Thomas Bartholin og Justitsraad Hans Gram, med det Hverv at udarbeide en ny fuldstændig Fundats for Universitetet, der erholdt kongelig Stadfæstelse den 31 Marts 1732[1]). I denne Fundats, der betragtes som et for sin Tid sjelden fortrinligt Arbeide, var der ogsaa optaget Regler angaaende Kommunitetets og Regentsens Ordning. Men medens Fundatsen i saa mangen anden Henseende brød en ny Bane, kan den Deel af dens Indhold, der vedkommer de nævnte to Stiftelser, i det Væsentlige ikkun betragtes deels som en Gjentagelse af, hvad der allerede var hjemlet ved ældre Kongebud, deels som en Stadfæstelse af de Tid efter anden af Stiftelsernes Bestyrelse givne Anordninger eller af Regler, der uden udtrykkelig at være udtalte i Tidernes Løb havde dannet sig i Praxis. Paa Grund heraf og da Fundatsen selvfølgelig er en af de vigtigste Kilder for Kundskaben til Kommunitetets og Regentsens Forhold i denne Periode, ville vi i Skildringen af dette Tidsrums Historie ikke støde paa nye og overraskende Træk, hvorimod mangt et Punkt, der for den foregaaende Periodes Vedkommende enten maatte henstaae ganske dunkelt eller afgjøres ved en mere eller mindre sikker Gisning, nu vil kunne opklares.

**45.** Hvad nu for det Første Bestyrelsen af de to Stiftelser angaaer, da synes det ligesaa lidt at have været Meningen med den nye Universitets-Fundats som med Frederik

---

[1]) Nyerups Univ-Ann. S. 270. Fundatsen er fuldstændig aftrykt i Holbergs Danmarks og Norges geistl. og verdsl. Stat S. 202 ff., udtogsviis hos Nyerup a. St. S. 273 ff., i Hofmans Fundatser I. S. 16 ff., 25 ff. og fl. St.

II.s Fundats for Kommunitetet, at det theologiske Fakultet ene og uafhængig skulde have Bestyrelsen af dette og dets Tilbehør Regentsen. Det har vistnok tvertimod været Hensigten, at Konsistorium navnlig gjennem Universitetets Rektor og det philosophiske Fakultets Dekanus skulde deeltage i Administrationen af og udøve et virksomt Tilsyn med hine Stiftelser, hvilket synes at fremgaae deraf, at det paalagdes Rektor ganske i Almindelighed at drage Omsorg for Overholdelsen af samtlige Fundatsens Bestemmelser, at det fremdeles gjordes ham til Pligt i Forening med den nævnte Dekanus og de theologiske Professorer fire Gange om Aaret at inspicere begge Stiftelserne, medens det forøvrigt stod ham ligesaavel som disse frit for, naar de vilde, at indfinde sig i Kommunitetets Spisesal, hvortil hver især havde en Nøgle, og at det endelig paalagdes samtlige Universitetslærere efter Omgang een Gang ugentligt uanmeldt at besøge Klosteret. Men det gik efterhaanden med disse Bestemmelser som det var gaaet med de ældre af tildeels lignende Indhold. Idet der nemlig ligesom tidligere tillagdes det theologiske Fakultet den betydningsfulde Ret til aldeles uafhængig at beskikke Stiftelsernes Embedsmænd og udnævne deres Alumner, kunde man ikke fortænke Rektor og det philosophiske Fakultets Dekanus i, at de lidt efter lidt søgte at unddrage sig Udøvelsen af en Virksomhed, der af Mangel paa nærmere regulerende Bestemmelser maatte blive temmelig betydningsløs[1]), og som kun skaffede dem Uleilighed, uden at der til Vederlag herfor var givet dem Skygge af Indflydelse paa Uddelingen af Stiftelsernes Goder. Paa den anden Side var det ligesaa forklarligt, at det theologiske Fakultet, der i den sidste

[1]) Jfr. Philomusus Om Stiftelser S. 110.

Halvdeel af foregaaende Tidsrum havde været eneraadende over Kloster og Regents og nu havde mange Aars Hævd paa denne Tingenes Tilstand, ikke var tilbøieligt til at ville læse nogen Indskrænkning i sin Raadighed ud af hine Bestemmelser i Fundatsen. Det bestyrede derfor i Virkeligheden Stiftelserne alene med Ansvar for og under Tilsyn af Universitets-Patronen som Regjeringens Repræsentant, og ligesom det i alle Stiftelserne vedkommende Anliggender henvendte sig til Kongen umiddelbart gjennem denne, stiledes omvendt saagodtsom altid de kongelige Befalinger, der angik Kommunitet eller Regents, udelukkende til Fakultetet. Nogen Indskrænkning led imidlertid dettes Myndighed fra Aaret 1755 ved Oprettelsen af Embedet som Universitetets Prokansler. Der gaves nemlig bl. A. Ihændehaveren af denne nye Værdighed Ret til at føre Tilsyn med Klosteret og Regentsen og til at foreslaae Forandringer i de for disse gjældende Love og Anordninger[1]) — en Ret, der ialt Fald, saalænge Erik Pontoppidan beklædte Embedet (1755—64), ikke forblev ubenyttet, idet han meget ofte personlig indfandt sig paa Klosteret og ivrede mod Uorden og Forsømmelse, ligesom han vistnok ogsaa turde have havt en væsentlig Andeel i de Foranstaltninger, der i hans Embedstid bleve trufne med Hensyn til Kommunitetet[2]). Det skal iøvrigt siges til det theologiske Fakultets Roes, at det i denne Periode ikke alene med Iver værnede om Kommunitetets Ret, men ogsaa bestyrede dets Formue med en Redelighed og Klogskab, der lagde Grunden til den glimrende økonomiske Forfatning, hvori Stiftelsen

---

[1]) See Instruxen af 2 Mai 1756 i Holbergs Danm. og Norges Stat S. 237 ff.

[2]) Recensionen af Beckmans *Hist. comm.* i Danmarks litterariske Progresser IV. S. 77.

den Dag idag befinder sig. I Aaret 1743 toges den Bestemmelse, at Tienderne for Fremtiden ikke mere skulde gives i Fæste, men ved Auktion bortforpagtes paa eet Aar ad Gangen — en Foranstaltning, hvorved vel Indfæstningssummerne bortfaldt, men der paa den anden Side indvandtes en betydelig forøget aarlig Indtægt[1]), og to Aar senere indførtes der efter omhyggelige Forarbeider en ny Jordebog for Godset, der paa eengang fremmede baade Bøndernes og Stiftelsens Tarv[2]). Som en Følge af disse Foranstaltninger oversteg Indtægten allerede 1750 med omtr. 1000 Rdr. Udgiften[3]), og Aaret efter kunde Kommunitetet betale de sidste 500 Rdr. paa den Gjæld, der var stiftet i Anledning af Ulykken i 1728[4]).

Det vilde være uretfærdigt at omtale Kommunitetets og Regentsens Bestyrelse i Tidsrummet fra 1728 til 1777 uden særlig at mindes en Mand, hvis Navn vi leilighedsviis have nævnet ovenfor, og som i en lang Række af Aar i forskjellige Stillinger viede disse to Stiftelser sine bedste Kræfter — Nordmanden Peder Holm. Han havde selv i Aarene 1724—27 været Alumnus paa Klosteret og Regentsen, blev 1730 Dekanus og 1735 Provst, i hvilken Stilling han forblev indtil 1746, da han udnævntes til theologisk Professor og derved altsaa tillige til Medlem af Kommunitets-Bestyrelsen. Som Universitetslærer og Videnskabsmand hævede han sig ikke over det Almindelige, men ansaae i sin orthodoxe Iver sine dogmatiske Forelæsninger »for

---

[1]) Efter 1777 kom dog paany Bortfæstning af Tienderne i Brug (J. Møller Nyt theol. Bibl. III S. 43).

[2]) Prof. Holms haandskrevne Oversigt over Kommunitets-Historien i Kallske Sml. 148. fol.

[3]) Reskr. af 25 April 1750 i Nyerups Univ.-Ann. S. 342 f.

[4]) Holms Haandskrift.

den ufeilbare Vei til Salighed« og skal endog ved Udnævnelsen af Kommunitets-Alumner ikke have holdt sig fri for eensidig at vrage de Studerende, som ikke deelte denne Overbeviisning[1]). I sit Forhold til Andre var han ufordragelig og paastaaelig, og han holdt over alle Former med et Pedanteri, der skaffede ham Tilnavnet »Vanskelighedernes Fader« (*pater difficultatum*). Men ugift og barnløs, som han bestandig var; kastede han hele sin Kjærlighed paa Regentsen og Kommunitetet og talte, skrev og handlede lige indtil sin Død for disse to Stiftelsers Vel med en Iver, Udholdenhed og Uegennyttighed uden Lige[2]).

Den Ordning, der allerede fra Kommunitetets ældste Tider havde været vedtagen med Hensyn til Maaden, hvorpaa Fakultetet udøvede sin Myndighed, lod Fundatsen uforandret, saaledes at fremdeles hver enkelt af de theologiske Professorer som Inspektor et Aar ad Gangen besørgede de daglige Forretninger og det mere umiddelbare Tilsyn. Inspektor skulde navnlig ligesom tidligere føre Kommunitetets Matrikul og mindst een Gang maanedlig uanmeldt besøge Klosteret og Regentsens Kamre og Kirke. Udnævnelsesretten skulde vel, som antydet, uforandret tilkomme det samlede Fakultet; men ligesom der tillagdes Provsten en Ret til at foreslaae Kandidater til ledige Pladser saavel paa Kommunitetet som Regentsen — Noget, hvorom

---

[1]) »Man skulde høre mans Kollegier, sagde han, saa kunde man nok selv hjælpe dem til Stipendier« (J. Møller Theol. Bibl. XII. S 13 Anm.)

[2]) P. E. Müller charakteriserer ham træffende i følgende Linier: »*Prisca fide, moribus severis, nihil sibi, paululum aliis indulgens, hujus instituti* (ɔ: Regentsens) *acerrimus exstitit et moderator et vindex*« (J. Møller Nyt theol. Bibl. f. 1824 S. 272). At han som anført har ligget paa Regentsen, fremgaaer af hans egen Erkl. i Nyerups Eft. om Reg. S. 55, jfr. derimod Nyt theol. Bibl. f. 1823 S. 47.

der ikke tidligere sees af have været Spørgsmaal — saaledes beholdt Stiftere af Regentsstipendier eller deres Arvinger den dem i Aaret 1695 indrømmede Indflydelse paa Udnævnelsen af Beboere til de paagjældende Værelser paa Kollegiet, forsaavidt saadan Indflydelse udtrykkelig var forbeholdt i vedkommende Gavebreve. Det udtaltes kun som en Selvfølge, at deres Valg af Alumner skulde stadfæstes af Fakultetet, der kunde tilsidesætte de Valgte, naar der var Noget at sige paa deres »Levnet eller Lærdom«. Endelig kan det endnu her bemærkes, at Fakultetet umiddelbart, efterat Fundatsen var given, paa Grundlag deels af denne deels af den ældre Periodes Klosterlove udarbeidede en Række nye Statuter baade for Kommunitetet og Regentsen, hvis Bestemmelser Alumnerne efter deres Udnævnelse ved et Revers maatte forpligte sig til at overholde[1]).

**46.** Med Hensyn til Kommunitetets økonomiske Forvaltning vedligeholdtes i den første Deel af dette Tidsrum i det Hele den Ordning, der i saa Henseende var truffen ved Reglementet af 1683, og for at undgaae ufornøden Gjentagelse skulle vi derfor her fatte os i Korthed om dette Punkt. Økonomen skulde fremdeles som hidtil bestride Spiisningen efter en bestemt Taxt samt bestyre Regentsstipendierne og desuden under Fakultetets Tilsyn og med Bistand af en selvvalgt, men af Kommunitetet lønnet Fuldmægtig forvalte Stiftelsens Gods og Tiender. Da imidlertid Spiisningen snart ophørte, simplificeredes den nævnte Embedsmands Forretninger i høi Grad. Istedetfor

---

[1]) De for Kommunitetet givne Statuter ere aftrykte hos Beckman a. St. S. 78 ff.; de, der gjældte for Regentsen, og som i alt Væsentligt ere et Udtog af hine, findes afskrevne i Kommunitetets Matrikul og i Ny kgl. Sml. 1223. 4to.

den besværlige Økononomi blev der nemlig nu kun Spørgsmaal om ugentlig at udbetale Provsten dennes og Studenternes Kostpenge. I Forbindelse med denne Forandring i Embedets Virkekreds stod en Forandring i sammes Indtægter, idet der, da Spiisningen afløstes af Kostpenge, tilstodes Økonomen en fast Løn foruden det aarlige Vederlag, der allerede tidligere var indrømmet ham for forskjellige af de ham paahvilende Forretninger, og foruden de uvisse Indkomster, der tilfløde Embedet [1]). Ligesom imidlertid enkelte af disse efterhaanden bortfaldt — hvilket t. Ex. 1743 blev Tilfældet med de forhen oppebaarne 10 Procent af Indfæstningssummer for Tienderne — saaledes nedsattes ogsaa fra Aaret 1759 den nysnævnte faste aarlige Løn fra 600 til 300 Rdr. [2]).

**47.** I de Provsten paahvilende Forretninger skete der ingen væsentlig Forandring. Ligesom imidlertid hans Embede i dette Tidsrum synes at have staaet i langt mere Anseelse end tidligere, saaledes blev ogsaa Stillingen i økonomisk Henseende forbedret. Forat Provsten kunde leve »uden at være de fattige *alumnis* til Besværing og Byrde«, paalagdes det i Universitets-Fundatsen det theologiske Fakultet i Forening med Konsistorium at overlægge, hvorledes hans Løn kunde forøges. Da dette imidlertid af Mangel paa Midler ikke strax kunde føre til Noget, antog Biskoppen i Aaret 1732 den daværende Provst til sin Vikarius, hvilken Stilling vedblev at være forenet med Provste-Embedet indtil 1788 [3]), og først ved en kongelig Resolution af 12 Juli 1737 [4]) reguleredes Embedets faste og tilfældige Indtægter

[1]) Derimod bortfaldt selvfølgelig det tidligere tilstaaede Beløb til Inventariets Vedligeholdelse.

[2]) De her meddeelte faktiske Data ere uddragne af Økonom-Bestallingerne i det theol. Fak.s Kopibøger.

[3]) Nyerups Univ.-Ann. S. 286 f. [4]) I Fogtmans Reskriptsaml.

til omtrent 380 Rdr. aarlig. Desforuden skulde Provsten vedblivende nyde Kost paa Klosteret og Bolig paa Regentsen. Denne sidste, der, som ovenfor berørt, 1744 flyttedes fra 1ste til 5te Gang og ved denne Forandring i høi Grad udvidedes og forbedredes, vides, saalænge den var paa det førstnævnte Sted, i dette Tidsrum med Bestemthed at have været forsynet med de nødvendigste Stykker Bohave, svarende til dem, der fandtes i Alumnernes Værelser[1]).

**48.** Medens der i denne Periode ingensinde sees at have været ansat nogen Viceprovst, vedligeholdtes derimod Dekanerne, hvis Antal i Aaret 1757 forhøiedes fra 9 til 11[2]). De skulde ifølge den nye Universitets-Fundats vælges af Provsten blandt »de allerlærdeste og skikkeligste Personer i eller udenfor Kommunitetet« og Valget derefter stadfæstes af det theologiske Fakultet. I et Reskript af 23 Mai 1748 yttredes det, at Kongen »gjerne saae«, at de toge Magistergraden, og om denne Grad fra hiin Tid af end ikke ligefrem er bleven fordret som en Betingelse for Erhvervelsen af Bestillingen, saa synes Dekanerne dog i Reglen at have føiet sig efter Kongens Ønske[3]). De skulde fremdeles ligesaalidt som tidligere nyde andet Vederlag end Kosten samt 1/3 af de ved paagjældende Bord faldende Bøder — de øvrige 2/3 tilfaldt ligesom forhen Provsten og fattige Alumner — men medens Alumnerne vare nødte til at nyde Kosten *in natura*, kunde Dekanerne komme overeens med Økonomen om istedetfor at erholde Kostpenge,

---

[1]) Synsforretningen af 21 Jnui 1731.

[2]) Ved Reskr. af 10 Juni (i Fogtmans Sml.)

[3]) At Ønsket ikke skulde opfattes som en Befaling, sees af det nedenfor omtalte Reskr. af 4 Mai 1759, i hvis Indledning det hedder, at det »maa overlades til dem selv, om og naar de ville tage Magistergraden«.

og efterat Spiisningen var ophørt, bleve de 4 Mark ugentlig, der afløste denne, i Aaret 1757 for Dekanerne forhøiede til 1 Rdr.[1]). Deres Pligter vare i alt Væsentligt ganske de samme som forhen, indtil det ved kongelig Befaling af 4 Mai 1759 paalagdes dem ugentlig at holde mindst 2 til 4 Timers Forelæsninger over de Videnskaber, som de særlig havde lagt sig efter, imod herfor at oppebære et taaleligt Honorar af deres Tilhørere og imod Løfte om en fortrinlig Adgang til akademiske samt Skole- og Kirke-Embeder. Til denne kongelige Befaling sluttede sig et Reskript af 27 Juli s. A., der tildeelte 4 af de nye Docenter, men mærkelig nok de 4 yngste, et aarligt Vederlag af 50 Rdr. hver[2]). I Henhold til disse Bestemmelser blev der virkelig i den nærmeste Fremtid holdt Forelæsninger af de 9 Dekaner (blandt hvilke de senere Universitetslærere B. Riisbrigh, J. Wøldike og L. Sahl samt den senere Regentsprovst C. G. Seydlitz), men rigtignok kun for en saare ringe Tilhørerkreds[3]). Uagtet Paabudet om disse Forelæsninger tilstrækkelig viser, hvad der ogsaa fremgaaer af andre Vidnesbyrd, at Dekanatet var langt mere anseet end tidligere og i Virkeligheden ogsaa for mange udmærkede unge Mænd var et Gjennemgangspunkt til betydningsfulde Stillinger i Statens og Videnskabens Tjeneste, antoges det dog ikke for overflødigt at opstille

---

[1]) Ved Reskr. af 10 Juni.

[2]) Begge Reskripter i Fogtmans Sml.

[3]) Af de daværende 9 Dekaner læste .en over Kirkehist., tre over Logik, en over Mathematik, Physik og Metaphysik, en over Moralphilosophi, en over *institutiones phil. rationalis.* og en holdt et *cursus bibl. theor.-pract.* Tilhørerne varierede for de forskjellige Docenter fra 4 til 12 Personer, og af 7, som havde tegnet sig hos en af dem, forlangte 5 at faae Adgang gratis (Nyerups Univ.-Ann. S. 353 ff.)

Straffebestemmelser for Dekanerne. Ved en Fakultets-Beslutning fastsattes der saaledes 1771 en Bøde af 2 til 3 Mark for den Dekanus, som forsømte Klosteret, ligesom der for større Forseelser skulde kunne anvendes Suspension i en eller flere Uger eller vel endog bestandig Udelukkelse af Kommunitetet[1]). Men det synes rigtignok ogsaa at være blevet ved den blotte Trusel; thi uagtet Dekanernes Forsømmelighed i Aaret 1777 gik saa vidt, at der en enkelt Dag endog ikkun havde været een tilstede, og at Provsten for ikke »at sidde næsten til et Spektakel paa Klosteret« maatte indgive en Besværing derover, vilde Fakultetet dog »for Dekanernes Æres Skyld« ikke anvende den fastsatte Bødestraf, men indskrænkede sig til en alvorlig Advarsel og til gjennem Provsten at affordre dem et skriftligt Løfte om Forbedring[1]).

**49.** Af Inspektorer paa Regentsen beskikkedes der ifølge Fundatsen tre, som — sandsynligviis ligeledes af Provsten under Fakultetets Stadfæstelse — skulde vælges »af de lærdeste, skikkeligste og sagtmodigste Personer« og fortrinsviis komme i Betragtning til Ansættelse som Dekaner paa Klosteret, ligesom der ogsaa skulde tildeles dem et eller andet af Universitetets Pengestipendier. Disse Inspektorer paalaa det at føre et meget omstændeligt Tilsyn med de Alumners Flid og Sædelighed, der vare betroede til deres Omsorg, og som under vilkaarlig Straf vare forpligtede til at vise dem Lydighed. De skulde bl. A. hver Aften, naar Regentsporten var lukket, paasee, at Studenterne vare paa deres Kamre, og for i saa Henseende at kunne foregaae med et godt Exempel, maatte de selv altid

---

[1]) Beckman a. St. S. 82.
[2]) Theol. Fak. Kopibog VII.

være hjemme til den bestemte Tid. De skulde fremdeles hver Søn- og Helligdag samle deres Mandskab til Kirkegang, og vilde nogen af Alumnerne gaae til Alters, hvad der paalaa dem mindst tre Gange aarlig, maatte han otte Dage forinden anmelde det for sin Inspektor, som da havde at formane ham til Alvor og Selvprøvelse. Enhver af Alumnerne begaaet Forseelse maatte Inspektorerne strax angive for Provsten, ligesom de endelig hver 14de Dag med denne skulde overlægge, hvad der kunde tjene til god Ordens Fremme paa Kollegiet.

**50.** Endelig vedligeholdtes de reent underordnede Bestillingsmænd, Kommunitetets Famulus og Skjænker samt Regentsens Portner. Ved Spiisningens Ophør bortfaldt ikke, som man skulde have ventet, de tvende førstnævnte, men deres Forretninger undergik selvfølgelig herved en ingribende Forandring, og ligesom Skjænkeren efter denne Begivenhed sees at have gjort Tjeneste som Fyrbøder paa Klosteret, saaledes synes Famulus at have fungeret som et Slags Bud eller Pedel.

## III.

Alumnerne. 51—54. Deres Antal; Betingelserne for deres Antagelse m. m; privilegerede og extraordinære Alumner.

**51.** I Antallet af Alumner paa Klosteret skete der ved Fundatsen af 1732 ikke nogen Forandring: det skulde forblive ved de 100, som siden Aaret 1709 havde været bespiste ved Kommunitetets Borde. Men dette Antal — i hvilket forøvrigt ligesom tidligere saavel Provsten som Dekanerne indbefattedes — blev i Løbet af nærværende Tidsrum betydelig forøget. Da Spiisningen nemlig senere var op-

hørt og Stiftelsens økonomiske Forfatning efterhaanden forbedredes saaledes, at Indtægterne langt overstege de Summer, der medgik til Afholdelsen af de 100 Alumners Kostpenge, fandt Kommunitets-Bestyrelsen og Regjeringen det rettest at forøge disses Antal, og det i et saadant Omfang, at Tallet i Tidsrummet fra 1757 til 1764 ifølge en Række kongelige Reskripter voxede med ikke mindre end 74[1]). Inden Frederik V.s Død androg det hele Antal Stipendienydende, privilegerede og uprivilegerede, ordentlige og overordentlige Alumner, 192, og da der paa den første Fødselsdag, Christian VII feirede efter sin Thronbestigelse, hertil føiedes endnu 8 Alumner[2]), var Tallet altsaa henimod Slutningen af denne Periode det dobbelte af, hvad det fra Begyndelsen havde været.

For Regentsalumnernes Antal var der ikke nogen bestemt Regel: der skulde ifølge Universitets-Fundatsen paa Kollegiet »indtages saa mange af de allerfattigste, men derhos flittige og skikkelige *studiosis*«, som det kunde rumme. Saalænge Regentsen ikke fuldstændig var gjenopført, har dette Antal beløbet sig til omtrent 60, men efter de forskjellige Byggeforetagender, som ovenfor ere omtalte, blev det muligt paa Kollegiet at huse henved 90 Alumner. Da dette imidlertid ikke engang var Halvdelen af det Antal, hvortil Kommunitetets Alumner tilsidst beløb sig, havde det saaledes været i høi Grad at ønske, om den ovenantydede Plan til Oprettelsen af en Filial-Regents i Kommunitets-Bygningen var bleven gjennemført[3]).

---

[1]) Reskripterne af 10 Juni 1757 (36 nye Al.), 23 Marts 1758 (10), 3 Okt. 1760 (8), 19 Marts 1762 (10) og 4 Sept. 1764 (10), see Fogtmans Sml., hvor det sidste dog mangler, og Engelstoft Efterr. ang. Kbhvns. Univ. m. v. S. 153 f.

[2]) Theol. Fak. Kopibog VI. S. 593.

[3]) Om »Gratister« er der i dette Tidsrum ikke Tale.

**52.** Hvad angaaer Betingelserne for Adgang til de tvende Stiftelser, fordrede Fundatsen, at Ansøgerne, der ligesom forhen maatte underkaste sig en Prøve i latinsk Stiil, vare trængende, og at de havde været et halvt Aar ved Universitetet, fra hvilken sidste Bestemmelse imidlertid de allerede tidligere privilegerede Studenter fra Island og Færøerne undtoges »i Henseende til, at de for Størstedelen ere fattige og ingen Tilstød kunne vente af deres saa langt fraværende Venner«. Indfødsret i Danmark og Norge med tilhørende Bilande var ligesaa lidt nu som før udtrykkelig udtalt som en Betingelse for Adgangen, men betragtedes som at følge af sig selv. I den første Halvdeel af dette Tidsrum nægtede man endog ligesom i det foregaaende Sønderjyder Adgang til Kommunitetet, der ikke kunde antages at tilkomme Studenter fra »Fyrstendømmerne«[1]). Men et Reskript af 20 Okt. 1758 erklærede, at indfødte Slesvigere ligesaavel som »andre danske og norske Studenter« skulde have Adgang til Klosteret, »saasom Undersaatterne i Slesvig ikke bør ansees for Andet, end hvad de virkelig ere, nemlig rette Danske og fødte inden Danmarks Riges Grændser«[2]). Fra den anførte Regel om Nødvendigheden af at være indfødt forekommer der imidlertid ogsaa i nærværende Tidsrum en enkelt Undtagelse, idet nemlig det theologiske Fakultet 1760 fik kongelig Befaling til at indrømme en fattig ungarsk Protestant Tobias Ozwald, der ved Syvaarskrigen var forhindret i at søge til et af de sachsiske Universiteter, hvor hans Landsmænd pleiede at studere, baade Kommunitetet og Regentsen, saasnart en Plads blev ledig, »dog uden Konse-

---

[1]) Jfr. Reskr. af 23 April 1745 (hos Fogtman).

[2]) Hos Fogtman. Beckman oversætter (a. St. S. 92) de Undersaatter, Reskriptet omtaler, ved »*Holsati*«!

qvence for Fremtiden«[1]). Det stemmede iøvrigt fremdeles saavel med Fundatsens som overhovedet med Tidsalderens Aand, at Ansøgeren matte bekjende sig til Statsreligionen. At det endog fandtes tvivlsomt, om der kunde indrømmes en døbt Jøde Adgang til Stiftelserne, fremgaaer deraf, at dette Tilfælde, første Gang det indtraadte, blev indstillet til særlig kongelig Afgjørelse[2]).

Medens Spørgsmaalet, om Alumnerne kunde ansees pligtige til at studere Theologi, eller om Studiet af denne Videnskab endog maatte betragtes som en nødvendig Betingelse for Adgang til Opnaaelsen af Klosterets og Regentsens Goder, for det foregaaende Tidsrums Vedkommende var af liden eller ingen praktisk Betydning, stillede Sagen sig anderledes i nærværende Periode, da det, efterat den retsvidenskabelige Examen i Aaret 1736 var indført og Lægevidenskaben ligeledes efterhaanden fandt flere Dyrkere, ikke længere turde siges, at det at studere ved Kjøbenhavns Universitet var eenstydigt med at studere Theologi. I Fundatsen af 1732 findes der kun en eneste Bestemmelse, af hvilken der kan udledes Noget med Hensyn til dette Spørgsmaals Besvarelse, den nemlig, der forpligtede Alumnerne til under Straf af at miste Kosten jævnlig at høre de theologiske og juridiske Professorers Forelæsninger. Men idet denne Bestemmelse i Modsætning til den ældre Fundats medtager de juridiske Forelæsninger og den dog neppe kan forstaaes saaledes, at enhver Alumnus skulde være forbunden til at høre Forelæsninger over b e g g e

---

[1]) Ved Reskr. af 6 Dec. (Beckman a. St. S. 93). Ozwald, der forblev her i Landet, blev senere ansat som Præst ved de tydske Kolonier paa Ahlheden.

[2]) Reskr. af 10 Aug. 1764 (Beckman a. St. 94). Den Paagjældende var en Frederik Budolphi fra Aalborg.

de nævnte Videnskabsfag, synes det temmelig utvivlsomt, at Fundatsen idetmindste ikke har villet afskjære Retsvidenskabens Dyrkere Adgang til Klosteret. Ikke destomindre betragtede Bestyrelsen begge Stiftelser som forbeholdte egentlige theologiske Studenter, og det var kun som en reen Undtagelse fra Reglen, at Fakultetet nu og da paa Forbøn af en Universitetslærer udenfor dets Midte skjænkede Dyrkere af andre Videnskaber Plads paa Kloster og Regents. Man har derfor fra dette Tidsrum Exempler paa, at Studenter, der havde viet sig til Rets- eller Lægevidenskabens Studium, for en Tid dyrkede Theologien eller i alt Fald besøgte theologiske Forelæsninger blot for derved at faae Adgang til Universitetets to vigtigste Beneficier[1]). Da der senere, i den Tid Struensee sad ved Roret, paatænktes en Reform af det hele Universitetsvæsen og Konsistorium i Henhold til en Kabinetsordre af 4 Jan. 1771 indsendte et udførligt Forslag i denne Retning, tilraadedes det bl. A. ogsaa udtrykkelig og bestemt at erkjende Ikke-Theologer for berettigede til at opnaae Kommunitet og Regents; men det theologiske Fakultet kunde ikke lade Forslaget passere uden at ledsage det med den Erindring, »at Sligt vilde stride imod de af Deres kgl. Majestæts høilovligste Forfædre stiftede og af Deres Majestæt selv fornyede og konfirmerede Fundatser, ifølge hvilke Ingen uden *studiosi theologiæ* kan nyde disse Stipendier« [2]).

---

[1]) Badens Univ.-Journal I. S. 66, jfr. Raisonnements over Kbhvns. Univ. S. 66 og Nærmere Betragtninger af Philokalus S. 54.

[2]) Badens Univ.-Journal II. S. 56. Baden ledsager Erindringen til Forslaget, der vel nærmest støttede sig til den ovenomtalte i Frederik II.s Fundats indeholdte Bestemmelse om Alumnernes Forpligtelse til at høre dem, der læste over den hellige Skrift, bl. A. med følgende spydige Bemærkning: »Et er at studere Theo-

Ligesom Tilfældet havde været i Størstedelen af forrige Tidsrum, skulde ifølge den nye Fundats Baccalaurei beholde saavel Kommunitet som Regents i fulde 5 Aar, medens de øvrige Alumner kun maatte nyde Beneficierne i 3 Aar. Derimod var der efter Fundatsen ikke Spørgsmaal om at indrømme de Førstnævnte nogen sær fortrinlig Adgang til Optagelse blandt Stiftelsens Alumner. Det var først i 1760, det bestemtes, at »Ingen undtagen dem, som forud allerede ere privilegerede, maae admitteres til at nyde *stipendia academica*, medmindre han er *baccalaureus* eller har *in examine philosophico* faaet saadan Charakteer, at han kan blive det, og bringer Attest fra *decano*, at han i næste Promotion skal blive *baccalaureus*« [1]). Da den omtalte akademiske Grad ophævedes 1775 og samtidig hermed den saakaldte philologiske Examen indførtes, bestemtes det, at de Studenter, der havde underkastet sig denne, skulde erholde alle de Fortrin og Rettigheder, som forhen vare forundte Baccalaurei [2]).

**53.** Det Privilegium paa fortrinlig Adgang til Kommunitet og Regents, der i Løbet af det foregaaende Tidsrum var indrømmet Studenter fra Island samt fra Trondhjems [3]) og Frederiksborg Skoler, stadfæstedes ved Univer-

---

logi, et Andet at læse Bibelen eller høre dem, som forklare den, medmindre Bibelens Læsning alene skal vedkomme Theologerne, eller vi skulle antage ligesaa mange *studiosi theologiæ* som Christne, der læse deres Bibel eller bivaane Bibelforelæsninger«.

[1]) Reskr. af 12 Sept. 1760 (hos Fogtman).

[2]) Fr. af 11 Mai 1775 (hos Schou) og Reskr. af s. D. (hos Fogtman.)

[3]) Uagtet som anført Privilegiet til Klosteret allerede i forrige Tidsrum i det Hele taget ogsaa synes at have givet Vedkommende Adkomst til en fortrinlig Adgang til Regentsen, resolverede det theol. Fak. dog d. 17 Sept. 1734, at det vel vidste, at 4 *Nidrosienses* vare privilegerede til Kommunitetet, men ei, at de tillige vare privilegerede til Regentsen (Fak. Kopibog IV. S. 158).

sitets-Fundatsen af 1732, og ligesom den samme Forret, der, efter hvad ovenfor er bemærket, allerede tidligere faktisk synes at have tilkommet Færinger, for disses Vedkommende samtidig fik formel Bekræftelse, saaledes er vistnok et lignende Fortrin allerede forinden 1777 indrømmet Studenter, der sendtes til Universitetet fra de danske Kolonier i Grønland. Islændernes Privilegium udvidedes ved Reskriptet af 4 Mai 1759[1]), forsaavidt som det bestemtes, at de unge Studerende fra denne Ø, der ifølge det nævnte Kongebud aarlig skulde oversendes til Danmark for at anbringes i en af de lærde Skoler i Kjøbenhavn, Roeskilde, Helsingør eller Slagelse, i Henseende til Optagelse paa Kloster og Regents skulde nyde samme Begunstigelse som de umiddelbart fra Island dimitterede Studenter. Det kan iøvrigt bemærkes, at Stiftelsernes Bestyrelse i den første Deel af dette Tidsrum fortolkede de omhandlede Privilegier, som om de hjemlede de Paagjældende Ret til at forlange, at uprivilegerede Studenter, der allerede vare Alumner, midlertidig skulde udelukkes, forat hine kunde faae Plads[2]). Senere forlod man imidlertid denne mod de øvrige Alumner høist ubillige og i sig selv vistnok ogsaa uhjemlede Fortolkning af Privilegiet, og paa gjentagne Andragender fra islandske Studenter til Universitets-Patronen om, at de yngste Kloster- og Regentsalumner maatte exkluderes, forat de selv strax ved deres Ankomst kunde optages, svaredes der, at de Privilegerede først kunde faae Adgang ved indtrædende Vakance[3]).

**54.** Medens Antallet af Privilegerede i egentlig Forstand efter det Anførte ikke tiltog synderlig i dette Tids-

---

[1]) Hos Fogtman.
[2]) Theol. Fak. Kopibog IV. S. 12 f.
[3]) Smstds IV. S. 1376, VI. S. 252.

rum, forøgedes Tallet paa extraordinære Alumner desto mere, idet man i et stedse voxende Omfang benyttede den Fremgangsmaade, der allerede tidligere var kommen i Brug, at henvise Personer, hvis Virksomhed laa Universitets-Studierne mere eller mindre fjernt, til Underholdning paa Klosteret[1]). Efterat Regjeringen 1736 havde taget den Beslutning at ansætte Katecheter ved alle Hovedstadens Menigheder, maatte Klosteret efterhaanden optage 5 af disse blandt sine Alumner, nemlig 3 ved Holmens, 1 ved Nikolai og 1 ved Trinitatis Kirke[2]); og da den grønlandske Mission Aaret efter oprettedes, indrømmedes der 4 af dennes Elever Adgang til Kommunitets-Stipendiet — som fra Aaret 1771 for hver enkelt af disse endog fordobbledes[3]) — og Bolig paa Regentsen under en særlig Inspektor[4]). Nogen Tid senere synes Regjeringen imidlertid at være kommen til Erkjendelse af det Urigtige i at gaae videre i den her antydede Retning, idet det 1742 bestemtes, at der, »saasom iblandt Kommunitets-Alumnerne ere mere end Halvdelen privilegerede«, ikke skulde tilstaaes de Katecheter, som fremtidig ansattes ved de nævnte kjøbenhavnske Menigheder, nogen Adgang til Klosteret, og at de tre Portioner Kostpenge, der vare tilstaaede Assistenterne

---

[1]) I den trange Tid efter Branden 1728 havde Bestyrelsen villet nægte Assistenterne ved Kongens Bibliothek Kostpenge for den følgende Sommer og uden Begrændsning for det Tilfælde, at de havde Forældre i Kbhvn; men et Reskr. af 24 Jan. 1730 indskjærpede deres Privilegiums Overholdelse.

[2]) Reskripterne af 28 Apr. 1736 (hos Fogtman) og 1 Febr. 1737 (Fak. Kopibog IV. S. 430); Beckman a. St. S. 85.

[3]) Reskr. af 9 Okt. 1771 (hos Fogtman). Uagtet deres Antal ved Reskr. af 7 Juli 1773 indskrænkedes, skulde dog de for alle 4 anordnede Kostpenge indbetales til Missionskollegiet.

[4]) Reskr. af 8 Marts 1737 (hos Fogtman). De fik Bolig i Regentsens 1ste Gang.

ved Kongens Bibliothek, skulde indskrænkes til een[1]). Men allerede Aaret efter gjorde man et Tilbageskridt, idet det tillodes, at den første Katechet ved Holmens Kirke beholdt Kostpengene[2]), ligesom der lidt senere paa Ansøgning fra Bibliothekaren ved det kongelige Bibliothek paany indrømmedes dette den tidligere Begunstigelse[3]), og i den følgende Tid gik Udvidelsen af de extraordinære Alumners Antal Haand i Haand med Forøgelsen af Tallet paa de egentlige Alumner. Da det saaledes i Aaret 1761 besluttedes at opmaale og optage Kort over Landet, skulde atter ved denne Leilighed Kommunitetet afgive den fornødne Løn og Regentsen i Forbindelse med Valkendorphs Kollegium Bolig for de til Landmaalingen antagne 4 Assistenter, af hvilke de to, saalænge de gjorde Tjeneste som saadanne, skulde have dobbelte Kostpenge og Plads paa Regentsen og de andre hver een Portion Kostpenge og Bolig paa Valkendorphs Kollegium[4]). Et Par Aar efter forøgedes deres Tal endnu med to, af hvilke den ene skulde dele Vilkaar med de tvende første af de ovenfor nævnte 4 og den anden med de to sidstnævnte[5]). I Aaret 1766 tilstodes Kommunitets-Stipendiet fremdeles to Studenter, der gik til Haande ved de astronomiske Iagttagelser paa Rundetaarn[6]), og tvende Aar senere bestemtes det, at der, afseet fra det islandske Studenter i Almindelighed tilkommende Privilegium, skulde indrømmes 4 Islændere, der hernede uddannede sig til Læger paa deres Fødeø, Plads paa Regentsen og af Kom-

---

[1]) Reskr. af 29 Juni 1742 (hos Fogtman).
[2]) Reskr. af 23 Aug. 1743 (Beckman a. St. S. 88).
[3]) Reskr. af 13 Aug. 1748 (hos Fogtman).
[4]) Reskripterne af 26 Juni og 18 Dec. 1761 (hos Fogtman)
[5]) Reskr. af 10 Juni 1763 (hos Fogtman).
[6]) Reskr. af 26 Sept. 1766 (Beckman a. St. S. 99).

munitetet ugentlig i Rdr., begge Dele dog kun for 3 Aar[1]). Endelig var der endnu i dette Tidsrum, uvist naar, blevet tilstaaet Læreren ved de 32 Mænds Skole her i Staden Adgang til Klosteret[2]).

## IV.

Fortsættelse. 55—58. Regentsalumnernes Vilkaar: deres Værelser, Bohave, Brændsel, Stipendier og Sygehjælp.

**55.** I Skildringen af de Vilkaar, under hvilke Alumnerne i dette Tidsrum vare stillede, vende vi os ligesom tidligere først til Regentsen. Der er allerede paa sit Sted i det Foregaaende gjort Rede for, hvorledes dette Kollegium først efterhaanden reiste sig af sin Aske, og hvilke Forandringer Bygningen i dens Heelhed og særlig, hvad dens Ydre angaaer, senere undergik. Medens disse Forandringer vel gjorde det muligt at indrømme et større Antal fattige Studenter Huusly end forhen, medførte de derimod ikke, at den Bolig, der ydedes dem, fik et hyggeligere og venligere Præg end tidligere.

---

[1]) Reskr. af 8 Apr. 1768 (hos Fogtman).

[2]) Det hos Beckman (a. St. S. 92) omtalte Reskr. af 17 Nov. 1758 — der fastsatte, at 3 trondhjemske Studenter, som vare Elever af det da bestaaende *Seminarium Lapponicum*, strax efter Depositsen skulde optages blandt Klosterets og Regentsens Alumner, og det endda saaledes, at der skulde holdes dem Pladser aabne, forat de ikke skulde behøve at vente paa indtrædende Vakance — synes ikke at kunne betragtes som en ny Forøgelse af de extraordinære Alumners Antal, men at maatte opfattes som en nærmere Bestemmelse af, hvad der allerede tidligere var indrømmet dem, der forberedte sig til Missionsvirksomhed i det nordlige Norge (jfr. ovenfor S. 89). Reskr. af 3 Nov. 1774 ophævede *Sem. Lapponicum*, men bestemte udtrykkelig, at de til samme henlagte Beneficier, saavel akademiske som andre, vedblivende skulde anvendes til den nordlandske Missions Fremme.

Kamrene vare endnu bestandig udstyrede med Muursteensgulv, med upanelede Vægge og Bjælkeloft, og i hvert Vindue ud til Gaden sad fremdeles ligesom før Branden 6 fængselsagtige Jernstænger[1]). Det Bohave, der dannede Værelsernes uadskillelige Tilbehør, var ligesom forhen Standsengen, Fyrretræsbordet og Kistebænken, og først henimod Slutningen af dette Tidsrum synes hertil endnu at være kommet et Klædeskab[2]).

**56**. Medens der efter Branden 1728 aldrig mere synes at have været Spørgsmaal om at tilstaae Alumnerne noget Bidrag til deres Værelsers Belysning, antog derimod Brændsels-Forsyningen en langt mere udvidet Charakteer end forhen. Der tilstodes nemlig nu regelmæssig hver Leilighed paa Kollegiet aarlig et bestemt Maal Brænde, til hvis Opbevaring der ved de forskjellige ovenomtalte Bygningsforandringer deels i Kjældrene deels paa Loftet indrettedes de fornødne Rum. I den første Tid har der neppe været leveret meer end ½ eller ¾ Favn til hver Leilighed, men fra Aaret 1749 sees enhver af dem at have faaet tildeelt en heel Favn Brænde[3]), foruden at der tilstodes enkelte Alumner endnu en Favn af det særlig for Renten af det Noldske Legat indkjøbte Brændsel[4]).

**57**. Det er ovenfor fortalt, hvorledes Pesten 1711 blev Anledning til, at Regentsianerne fik en betinget Ene-

---

[1]) Synsforretningen af 21 Juni 1731 og Taxationsforretningen af 31 Dec. 1749. Ikkun nogle af de Alumner, som der efter 1744 anvistes Bolig i de af Provsten forladte Værelser i 1ste Gang, nøde det Prærogativ at beboe en Leilighed med Brædegulv, Paneel og Betræk samt malede Døre og Vinduer.

[2]) I en Indberetning fra Underbetjenten paa Reg. af 1778 omtales dette Møbel som hørende med til samtlige Værelser undtagen dem i Kirkegangen.

[3]) Theol. Fak. Kopibog V. S. 774 f.

[4]) Nyerups Eft. om Reg. S. 47.

ret til i Kjøbenhavn at forrette Tjeneste som Ligbærere imod herfor at oppebære et taxtmæssigt Vederlag, og det er ligeledes antydet, at der til Regentsen ikke alene skjænkedes større eller mindre aarlige Pengebeløb, men at der endog til Kollegiets Bedste stiftedes egentlige Legater eller Stipendier. Som det vil erindres, var det med Hensyn til Størstedelen af disse Gaver bestemt, at de fortrinsviis skulde anvendes til Indkjøb af Brændsel. Men da Stiftelsen efterhaanden selv fik Midler til at anskaffe saadant, synes der endog allerede i Slutningen af forrige Tidsrum at være blevet vedtaget den Regel, som i alt Fald fulgtes i nærværende, at Pengene med Undtagelse af det Noldske Legats Renter umiddelbart skulde tilflyde Beboerne af de Kamre, til hvilke de vare henlagte, og paa hvis Døre i Almindelighed det paagjældende Legats Navn fandtes malet. Antallet af saadanne Gaver forøgedes betydelig i Løbet af dette Tidsrum, fra hvilket følgende Regentsstipendier hidrøre [1]).

Det Steenbuchske Legat eller — som dets officielle Navn oprindelig lød — *legatum ad pauperes studiosos Nidrosienses*, 1000 Rdr. stort, stiftet 1740 af den theologiske Professor H. Steenbuch til Bedste for 4 fra Trondhjems Skole dimitterede Regentsianere, som forberedte sig til den finmarkske Missions Tjeneste, og som skulde nyde Renten i 3 Aar.

Det saakaldte *stipendium anonymi*, hvis Kapital, 300 Rdr., skyldes Christian VI, der til fattige Studenter skjænkede forskjellige Smaasummer, som hans Hofpræster Reuss og Bluhme opsamlede. Ifølge dets Fundats af 1745 skulde Renten af den 2den theologiske Professor uddeles

---

[1]) Jfr. de ovenfor S. 93 Anm. 2 anførte Steder.

til Beboerne af »de to Kamre i den saakaldte 6te Inspektions 2den Etage paa venstre Haand, naar man kommer opad Trappen«.

Det Bingske Stipendium stiftedes 1749 af Etatsraad Dr. med. Jens Bing, der ved sit Testament skjænkede 4000 Rdr. »til fattige, gudfrygtige og skikkelige Studenter, enhver at nyde af Renten aarlig 20 Rdr., som blive fastsatte ved visse Kamre paa Regentsen, i 5 Aar« [1]).

Det Gludske Stipendium, stiftet 1755 af Klokker Glud for to fra Horsens Skole dimitterede Studenter, der skulde boe »i de to Kamre i den 4de Inspektions nederste Etage paa venstre Haand, naar man kommer fra Gaarden«, i hvilken Leilighed Stifteren selv havde tilbragt sine Studenteraar. Kapitalen var 666 Rdr. 4 Mark, hvis Rente af den første theologiske Professor skulde uddeles til Beboerne af den nævnte Leilighed, der beholdt den, saalænge de forbleve paa Regentsen og opførte sig sømmelig.

Det Bangske Legat, stiftet 1763 af daværende Professor J. O. Bang — den samme, vi ovenfor have omtalt som Kloster- og Regentsprovst. Renten af Kapitalen, der beløb. sig til 434 Rdr., skulde af det theologiske Fakultet tildeles de to Alumner, »der logere i Regentsen i den 4de Gang anden Dør paa høire Haand ovenpaa«.

Caroline Mathildes Stipendium, under hvilket Navn der af Kommunitetets egne Midler i Anledning af Christian VII.s Bryllup 1766 stiftedes et Legat til Beløb 1200 Rdr., hvis Renter af det samlede theologiske Fakultet skulde

---

[1]) Bestemmelsen om de 5 Aar undergaves dog den indskrænkende Fortolkning, at de *Stipendiarii*, der kun beboede Regentsen i 3 Aar, efter disses Udløb ogsaa mistede Stipendiet. Af Legatet uddeles der iøvrigt aarlig 10 Portioner af den angivne Størrelse (Scheel Om Univ.s Koll. og Stip. S. 36).

uddeles til de tvende Regentsianere, der beboede Leiligheden »i 1ste Gang 2den Etage paa venstre Haand næst ved Trappen«, og som beholdt Stipendiet i 3 Aar. I Aaret 1777 omdøbtes dette til det kongelige Huses Stipendium (*s. domus regiæ*) og forøgedes samtidig med 1000 Rdr., der dog ikke umiddelbart kom Alumnerne tilgode (jfr. nedenfor).

Det Holmske Legat, 400 Rdr., hvis Renter i 3 Aar tilfaldt to theologiske Studerende, der skulde boe i den saakaldte lille Kirkegang Nr. 1. Det stiftedes i Aaret 1766 af den ovenomtalte, af Regentsen og Kommunitetet saa høit fortjente Professor P. Holm.

Det Nannestadske Stipendium, ligeledes stiftet af en forhenværende Kloster- og Regentsprovst, den ovenfor omtalte F. Nannestad, der døde som Biskop i Christiania 1774. Renterne af Kapitalen, 200 Rdr., skulde uddeles til to norske Studenter, helst fra Christiania, der skulde boe i »de to Kamre ovenover i den 1ste Inspektion«, hvor Stifteren som Provst havde havt sin Bolig.

Det Müllerske Stipendium, stiftet 1774 af Konferentsraad O. F. Müller, der til »et Kammer paa Regentsen« skjænkede 200 Rdr., hvis Renter skulde uddeles af det theologiske Fakultet, saaledes at Stifterens Slægtninge særlig kom i Betragtning.

I dette Tidsrum henlagdes fremdeles tvende fra en ældre Tid hidrørende almindelige Universitets-Stipendier forsaavidt til Regentsen, som deres Renter skulde uddeles til de der boende grønlandske Missionselever (til hvis Underholdning det ovenomtalte *stip. Justinum* samtidig anvistes)[1]).

---

[1]) Ifølge Reskr. af 8 Marts 1737. See iøvrigt Scheel Om Univ.s Koll. og Stip. S. 42, jfr. S. 68 f., 93 og 125 f.

Det ene af disse, der bærer det mystiske Navn »den halshuggede Jomfrus Stipendium« (*s. decollatæ virginis*), udgjorde oprindelig 500 Rdr., der i Aaret 1623 eller 1624 af »ærlig og velbyrdig Mand Otto Skeel« overleveredes Universitetets Rektor med Tilkjendegivende om, at de hidrørte fra en henrettet adelig Dame[1]), og at de skulde udsættes til fattige Studenters Bedste. Det andet var et af Biskop Brochmands Enke i Aaret 1654 stiftet Legat paa 500 Rdr. I Forbindelse hermed kan det bemærkes, at der ved Konferentsraad F. Rostgaards i Aaret 1736 oprettede Testament skjænkedes Universitetet 4000 Rdr., hvis Renter skulde oplægges, og naar Kapitalen herved var voxet til 32,151 Rdr., skulde der dannes et Rostgaardsk Stipendium til Beløb 640 Rdr., hvis Renter aarlig skulde fordeles blandt 4 Regentsalumner[2]).

**58.** I de Regler, som i den foregaaende Periode vare vedtagne med Hensyn til Alumnernes Opvartning, skete der ingen Forandring, og vi skulle derfor endnu kun tilføie, at det sandsynligviis allerede var fra dette Tidsrum,

---

[1]) Nyerup antager (Eft. om Reg. S. 41), at denne Dame var Christence Kruchov, et af de mest bekjendte Offre for Hexeprocesserne her i Landet. Efter en Proces, der varede fra 1596 til 1621, og under hvilken hun bl. A. beskyldtes for at have forgjort en adelig Frue i Fyen, at have været to Gange paa Bloksbjerg o. s. v., dømtes hun til at have forbrudt sin »adelige Stand og Dignitet« og til at miste sin Hals (E. C. Werlauff Antegnelser til Holbergs 18 første Lystspil S. 440).

[1]) Scheel Om Univ.s Koll. og Stip. S. 41 f. Stipendiet er ifølge Skr. fra Mst. for Kirke- og Underviisningsvæsenet til Konsistorium af 26 Aug. 1858 traadt i Kraft, fra 11 Juni 1859 at regne, men hidtil ikke uddeelt paa Grund af, at Fundatsen i Overeensstemmelse med de ved dens Tilblivelse gjældende Regler paalægger de Alumner, der nyde det, offentlig at disputere i Regentskirken og derefter at afgive Disputatsen til Universitetsbibl., hvilken forældede Bestemmelse det er Hensigten at søge forandret (ifølge velvillig Meddelelse fra Regentsprovsten Prof. Gram).

at den Velgjerning mod Regentsens Beboere hidrørte, at de, efterat Frederiks Hospital i Aaret 1756 var oprettet, i Sygdomstilfælde indlagdes paa dette, hvortil der for deres Kuur og Pleie af Kommunitetets Kasse betaltes 11 Mark ugentlig.

## V.

Fortsættelse. 59. Klosterspiisningen efter dens Gjenoptagelse 1731. 60. Klager over samme og den tildeels herved foranledigede Ophævelse af Spiisningen og dens Ombytning med Kostpenge.

**59.** Efterat Kommunitets-Bygningen i Slutningen af 1731 var fuldført, tog Alumnernes Bespiisning efter mere end tre Aars Afbrydelse atter sin Begyndelse i det nye rummelige og pyntelige Lokale. Bordenes Antal var som umiddelbart før Branden 10[1]), og ved hvert bespistes der 10 Personer; ligeledes vedblev Provsten at føre Forsædet ved det øverste Bord og ved hvert af de øvrige en af de 9 Dekaner. Som forhen mødtes man til Middagsbordet Kl. 10 og til Aftensmaaltidet Kl. 5 undtagen paa de Dage, da der forefaldt Promotioner eller da Professorerne holdt deres sædvanlige Disputationer; thi naar Saadant var Tilfældet, maatte Alumnerne opsætte Tilfredsstillelsen af deres Appetit, indtil de nævnte Handlinger vare forbi. Om den gamle Tilladelse til nu og da at medbringe en Gjæst er der ikke mere Tale, men derimod vedblev den tidligere Skik, at Studenter, der ikke vare Klosteralumner, som *exercitiarii* kunde indfinde sig i Spisesalen for at tage Deel med i Øvelserne. Maaltiderne

---

[1]) Da Alumnernes Antal 1757 forøgedes, kom der 2 Borde til (Beckman a. St. S. 91).

begyndte og endte ogsaa i denne Periode med en af Alle fremsagt latinsk Bøn[1]); men man var nu ikke mere saa stræng mod dem, der kom efter Bønnen før Bordet, at man viste dem bort igjen: de slap nu med en Bøde af 4 Skilling, og det var heller ikke vanskeligt at faae Tilladelse til at gaae før Bønnen efter Bordet[2]). Under Maaltidet læstes der efter gammel Skik et Stykke af Bibelen paa Latin og, forsaavidt ikke Bordøvelserne vare trukne altfor langt ud, afsang til Slutning Alle en Psalme. Exspektant-Institutionen vedligeholdtes, men der synes dog ikke længer at have været Spørgsmaal om at tildele Exspektanterne de Andres Levninger, men kun om en Ret for dem til efter den Orden, i hvilken de vare indskrevne, at indtage Fraværendes Plads ved Bordene. En anden Afvigelse fra den ældre Tingenes Orden spores deri, at hverken Universitets-Fundatsen eller de sig til denne sluttende nye Klosterlove indeholdt noget udtrykkeligt Forbud imod, endsige nogen Straffebestemmelse for i indbyrdes Samtale ved Bordet at benytte Modersmaalet. Desuagtet tør det imidlertid vistnok betragtes som afgjort, at der i alt Fald i en stor Deel af nærværende Tidsrum ikke er blevet gjort synderligt Brug af den saaledes stiltiende indrømmede Tilladelse til at tale Dansk paa Klosteret. Uagtet den Forandring, som i Tidernes Løb var

---

[1]) Som Bordbøn før Maaltidet benyttedes i dette Tidsrum Fadervor; efter Maaltidet læstes derimod en Takkebøn, der i Oversættelse lyder saaledes: »Gud Herrens Navn være velsignet, lader os velsigne, lader os takke Gud Herren, hans guddommelige Bistand være nu og altid med os! Herre vor Gud! bevar formedelst Dit hellige Navn Religionen, Landet, Kongen, Dronningen, Prindserne og det ganske kgl. Huus, Kirken, Universitetet, Skolerne og Øvrigheden (*politia et oeconomia*), at vi altid maae føre et fromt, helligt og hæderligt Levnet i Din Frygt, Amen!« (Beckman a. St. S. 79).

[2]) De nye *leg. comm.* § 8.

foregaaet med Levemaaden, og den mindre gode økonomiske Forfatning, Kommunitetet kom i ved de store Fordringer, der stilledes til dets Kræfter efter Branden, var Bespiisningen selv ved dens Gjenoptagelse ikke undergaaet nogen Indskrænkning. Der leveredes endnu ligesom i Tidsrummet fra 1674 til 1728 tre Retter saavel til Middag som til Aften, og efter den med Økonomen 1731 oprettede Kontrakt var Spiseseddelen — af hvilken der efter Fundatsen skulde være opslaaet et Exemplar ved hvert Bord — følgende[1]):

Søndag Middag: Groffenbrad-, Lamme- eller Hønsekjødsuppe — Kaal — Flæsk;

Søndag Aften: sød Mælk med Smaabrød i — Steg — Fisk;

Mandag Middag: Boghvedevelling — Sild, Klipfisk eller Bergfisk — Kjød;

Mandag Aften: Vandgrød af Byggryn, dog ei altfor store — Fisk — Kjød;

Tirsdag Middag: Kaal — Flæsk — stegt eller sødent Kjød;

Tirsdag Aften: Boghvedegrød i Mælk — Steg — kogte Svedsker;

Onsdag Middag: Saad med Brød i — Peberrods-Kjød — Flynder, Sild, Torsk, Bergfisk eller Klipfisk;

Onsdag Aften: Boghvedegrød i Mælk — Fisk — Kjød.

Torsdag Middag: Groffenbradsuppe — Kaal — Flæsk;

Torsdag Aften: Byggryns-Vandgrød — Steg — kogte Svedsker;

Fredag Middag: Velling — Steg — Sild eller Torsk;

Fredag Aften: Mælk og Brød — Flæsk — Kjød;

---

[1]) Nyerups Univ.-Ann. S. 288 ff.

Løverdag Middag: Saad med Brød udi — Peberrods-Kjød — Sild eller Fisk;

Løverdag Aften: Grød kogt i Mælk — Kjød — Fisk.

Med Hensyn til denne Spiseseddel gjælder den samme Bemærkning, der ovenfor er gjort om den af 1683, at den nemlig ikke indeholdt en ubetinget bindende Regel, men at Økonomen ogsaa nu og da maatte beværte med andre Retter, naar de ikkun vare ligesaa gode som de nævnte. Iøvrigt gjentoges den tidligere Bestemmelse om, at der paa Festdage skulde spises som om Søndagen, samt at der paa de tre store Høitider skulde leveres Sigtebrød istedetfor Grovbrød, og ligeledes skulde der fremdeles undes Alumnerne Godtøl de fire Helligaftener, Mikkels-, Jule-, Nytaars- og Helligtrekongersaften.

**60.** Det varede ikke længe efter Spiisningens Gjenindførelse, inden de gamle Klager over Mangler ved Kosten gjentoge sig i et hidtil ukjendt Omfang, og uagtet de i alt Fald denne Gang ingenlunde synes at have været ugrundede, er det dog høist sandsynligt, at de Vanskeligheder, som herved beredtes Bestyrelsen, have været en medvirkende Aarsag til, at denne tilsidst besluttede sig til at andrage paa Afskaffelsen af den store Velgjerning, Studenterne hidtil havde nydt i Klosterspiisningen. Netop af denne Grund turde det ikke være overflødigt at gaae noget nærmere ind paa de antydede Klagers Historie. Allerede den 22 Juli 1734 indgav en Deel af Alumnerne[1]) til Biskop Worm en udførlig Besværings over Økonomen Christopher Bræmer, af hvilken Besværings 14 Ankeposter i alt Fald saadanne, som at Kjød- og Brødportionerne vare under den bestemte Vægt, at Øllet var suurt, at Grød og Velling vare ureenlig behandlede,

[1]) Der var i de nye Klosterlove indrømmet disse en lignende betinget Ret til at klage over Bespiisningen som tidligere.

og at der i Bergfisken var fundet Orme — unægtelig fortjente en nærmere Undersøgelse. Besværingen bevirkede imidlertid ikke nogen Forbedring. Da nogle af Alumnerne for at give Klagen saameget mere Eftertryk gjentagne Gange bare Prøver af Maden over i den paa den anden Side af Gaden beliggende Bispegaard, fik de af Worm den Besked, at han ikke fandt Noget at udsætte paa Kosten, og ved en slig Leilighed skal en Alumnus være gaaet saa vidt i sin Harme over, at Bispen, der dengang sad ved sit Middagsbord, erklærede en Ret Ærter, man bad ham smage, for ret spiselige, at han slængte Ærterne i den høiærværdige Mands Suppeterrin[1]). Hvor ulige Meninger der end kan være i Smagssager, turde Uretten dog have været paa Biskoppens Side; thi noget senere, den 18 Sept., fremkom der en ny Klage fra ikke mindre end 80 Alumner, og da Bispen ikke vilde hjælpe, indgaves denne til Universitets-Patronen Iver Rosenkrands. Den tidligere Besværing, hedder det i dette Aktstykke, havde med Undtagelse af en enkelt Dag, da Bestyrelsen havde aflagt et Besøg paa Klosteret, hidtil ikke baaret nogen Frugt. Alumnerne havde derfor ofte »maattet gaae hungrig fra Bordet og lade Maden staae formedelst dens Slethed og Udygtighed«, ja de frygtede endog for, at de, »naar Mr. Bræmer med det Første begynder at spise med Vinterkosten, som pleier ellers at være meget slet, maatte enten krepere eller og gribe til andre Midler, som man ellers nødig vilde, for at forskaffe sig Noget til Livets Ophold«. Patronen sendte strax det modtagne Andragende, hvori Alumnerne »høiligen og troligen med stor Føie klage over Spisemesteren«, til det theologiske Fakultet med Anmodning om snarest mulig

---

[1]) Nyerups Univ.-Ann. a. St.

at raade Bod paa Manglerne[1]). Fakultetet kaldte nu baade Bræmer og Klagernes 3 Anførere P. Gudme, P. Korlp og H. C. Bang for sig. De sidste gjentoge Punkt for Punkt deres og deres Kammeraters Udsættelser paa Beværtningen, og Økonomen forlangte Klagen til skriftlig Besvarelse. Et Udtog af denne meddeeltes ham, og samtidig besluttede Fakultetet at tilskrive Provsten om, at han selv ved det øverste og Dekanerne ved Resten af Bordene skulde føre Tilsyn med Kostens Qvalitet og Qvantitet og hver Løverdag afgive en skriftlig Beretning derom til Ephorus[2]). Bræmer gav sig imens god Tid med Affattelsen af sin Erklæring over Studenternes Ankeposter imod ham, han maatte erindres om dens Indsendelse, og først efter en Maaneds Forløb modtog Fakultetet den[3]). Som det kunde forudsees, var Erklæringen affattet i en temmelig bitter Tone. Til Alumnernes gjentagne Besværinger vilde han nærmest søge Nøglen i den Omstændighed, at »en Deel af dennem spiser vel de fleste Maaltider hos franske Kokke, hvor de lækker blive akkommoderede, og altsaa finder slige formuende Personer ved den daglige Klosterspiisning vel en Væmmelse, af hvilken Spise dog de Nødtørftige finder sig vel fornøiet, helst naar Maden er veltillavet og portionsviis forsvarligen fremsat, hvilket jeg forsikkrer paa, at de, som ere retsindige iblandt dem, skal kontestere, saafremt de ikke af Frygt for de onde Sindedes Overlast skulle holdes tilbage«. Hvad de enkelte Klagepunkter angaaer, søgte han enten reent ud at benægte deres Rigtighed eller at gjøre dem latterlige som aldeles urimelige, og han

---

[1]) Baade den her omtalte Besværing og Patronens Skr., dat. 20 Sept., findes *in originali* i Kommunitetets Archiv.

[2]) *Acta fac. theol.* 22 Sept.

[3]) Erklæringen, dat. 25 Okt., findes *in orig.* i Kommunitetets Archiv.

fremkom derhos paa sin Side med en Mængde Besværinger over Alumnerne, hvis Opførsel han gav sig Udseende af at tage sig saa nær, at den, hvis han ikke af Fakultetet blev hjulpen til sin formeentlige Ret, vilde »blive en Pind til hans Ligkiste«. Studenterne beskyldes saaledes for, at de »efter deres onde Gemyts Egenskab imellem dem selv baade ilde tilreder og formindsker Guds Gaver«, efterat de i upaaklagelig Tilstand ere satte paa Bordet, og fremdeles, at de »skjærer Borddugene igjennem og dennem med Knive modtvilligen bedærver, igjennemborer og ilde tilreder Tallerkener, som lægges for dennem, og med Voldsomhed brækker Laagene af deres Drikkekar«. »Herforuden kommer — hedder det endelig — den Overlast, jeg med Hustru og Familie samt mine Tjenestefolk fast daglig bebyrdes med, idet vi med mangehaande Expressioner og haarde Skjældsord overiles, fornemmelig af En, navnlig Mr. Brod, som er Talsmand og Anfører, der raaber ofte: det er Hundemad! kaster af Maden efter Kokken og Tjenestefolkene og igjen den 27 Sept. sidstafv. kom ud af Klosterdøren, overfaldt Kokken, stødte ham ned af Trappen og forvolder saaledes, at mine Folk opsiger deres Tjeneste«. Fakultetet fandt sig imidlertid ikke tilfreds med denne Brømers Erklæring og tilstillede ham den 29 Okt. en to Dage forud indkommen tredie Klage fra Alumnerne med Bemærkning om, at »hans sidste Svar var slet grundet«, og med den Advarsel, at dersom han ikke holdt sig Spiisnings-Reglementet efterrettelig, blev Fakultetet »tvunget til at gribe til de Midler, som han nødig vilde«[1]). I hans Erklæring over den sidste Klage var Tonen noget mindre bitter og selvtillidsfuld end i den foregaaende, dog var han

---

[1]) Theol. Fak. Kopibog IV. S. 166.

ikke tilbøielig til at ville indrømme Alumnerne, at de havde Ret, og pukkede bestandig paa sin Uskyldighed. Han vilde ønske, hed det, »at Ephorus og alle Professorerne ved hvert Maaltid vare tilstede, og at der maatte ordineres to fornuftige Dannemænd at være tilstede at see Anretningen i Kjøkkenet« [1]). Imidlertid synes Tilstanden dog for denne Gang at have bedret sig noget, og i ethvert Fald sees der i den nærmeste Fremtid ikke at være foretaget Videre i Sagen fra Alumnernes eller Bestyrelsens Side. Men halvandet Aar senere var det atter galt fat, og det taler ikke for Bræmer, at det nu ikke var fra Alumnerne, at Klagen udgik, men fra Provsten selv, den samvittighedsfulde Peder Holm, hvem der ikke kunde tiltroes nogen Partiskhed for hine. Efterat nemlig Holm først den 21 April 1736 i indtrængende Udtryk havde opfordret Økonomen til at opfylde sin Pligt og afskaffe de Brud paa Reglementet, der gik isvang, men herved kun havde fremkaldt et spydigt og afvisende Svar fra hiin, indgav han den 26 Mai en skarp Klage til Fakultetet og opfordrede ligefrem dette til at opsige Bræmer Bestillingen [2]). Denne Klage tildrog Økonomen en alvorlig Tilretteviisning af Fakultetet [3]), som imidlertid ved hans kort efter indtrufne Død fritoges for de ubehagelige yderligere Foranstaltninger imod ham, der vare stillede i Udsigt. Da Enken paa Grund af Dødsboets Tilstand ikke længe efter sagde sig fra Spiisningen, bragte Biskop Worm i Fakultetets Møde den 6 Sept. s. A. det Spørgsmaal paa Bane, »om det ikke kunde være raadeligt for den nærværende slette Tilstands og Gjælds Skyld at

---

[1]) Ogsaa den her omtalte Erkl. findes *in orig.* i Kommunitetets Archiv.

[2]) Holms Klage *in orig.*, bilagt med Gjenparter af Brevvexlingen med Bræmer, i Kommunitetets Archiv.

[3]) Skr. til Økonomen, dat. 11 Juni, i theol. Fak. Kopibog IV. S. 383.

forestille Kongen, om Spiisningen kunde ophæves til bedre Tider«[1]). Denne Tanke var ikke Bestyrelsen aldeles fremmed: allerede kort efter Branden 1728 havde man pleiet Forhandlinger om, hvorvidt Spiisningen skulde gjenindføres, eller det skulde have sit Forblivende ved de Alumnerne dengang tilstaaede Kostpenge[2]), og Forslaget faldt derfor i god Jord. Det kan nu vel ikke nægtes, at Stiftelsens økonomiske Tilstand ikke var den bedste, i hvilken Henseende det er en ret betegnende Kjendsgjerning, at Biskoppen faa Maaneder efter af egne Midler maatte forstrække Kommunitetet 200 Rdr. til Kostpenge for Alumnerne[3]). Men Stiftelsen havde dog bestridt Spiisningen i langt værre Tider, og det ligger derfor, som antydet, nær at antage, at de Konflikter, som Brædmers Mangel paa Samvittighedsfuldhed havde hidført, nu havde gjort Fakultetet kjed af Spiisningen, og at denne Omstændighed har afgivet en stærkere Bevæggrund til Beslutningen end de, der udtrykkelig paaberaabtes. Saameget er i hvert Fald vist, at der ikke var nogen Meningsforskjel med Hensyn til Beslutningen. Den 11 Sept. vedtoges det at indstille det fremkomne Forslag til kongelig Stadfæstelse, og den 22 s. M. formuleredes og underskreves Andragendet til Kongen[4]). Dette støttedes paa følgende Grunde: at Kommunitetet ved Gjenopførelsen af Kloster- og Regentsbygningen ikke alene havde maattet optage sin opsparede Kapital, men endog stifte en Gjæld paa 5000 Rdr., hvis Forrentning i Forbindelse med Stiftelsens øvrige Udgifter under de daværende lave Kornpriser formeentlig vilde meer end opsluge Indtægten, at yderligere Udgifter forestode,

---

[1]) *Acta fac. theol.*
[2]) Smstds 5 Mai 1729.
[3]) Smstds 7 Dec. 1736.
[4]) Smstds.

naar Regentsen fuldstændig skulde gjenopføres, at Spiisningen allerede ved tidligere Leiligheder (1711 og 1728) midlertidig havde været standset, at Alumnerne selv vilde være tilfredse med Forandringen, og at Øvelserne ligefuldt kunde fortsættes. Denne Indstilling blev bifaldet ved en kongelig Resolution af 12 Okt. 1736[1]), saaledes at Alumnerne for Fremtiden til Vederlag for de to daglige Maaltider skulde have hver 4 Mark ugentlig i Kostpenge, og Regjeringen synes mærkelig nok at have været overbeviist om, at Alumnerne virkelig vilde være meget tilfredse med den nye Ordning, idet det i Resolutionen hedder, at »da det er venteligt, at Enhver, som ei skjøttede om Kost paa Klosteret, dog gjerne vilde tage imod disse Penge, saa haver Vedkommende paa det Nøieste og det efter deres Samvittighed derhen at see, at ikkun de Fattigste og mest Trængende nyde dem.« Endnu længe forinden Kongen tog sin Beslutning, ja endog inden Fakultetets Andragende var indsendt til Regjeringen, var Spiisningen i Virkeligheden ophørt. Brædmers Enke havde nemlig erklæret den 15 Sept. for at være den yderste Termin, til hvilken hun vilde bestride Økonomien, og allerede Dagen efter fjernedes Alt, hvad der mindede om Spiisningen, fra Klosteret[2]). At imidlertid selv det theologiske Fakultet i den første Tid ikke ansaae en Gjenoptagelse af Spiisningen som umulig, fremgaaer deraf, at Spisereglementet fra 1731 ordret indførtes i Instruxen for flere af de senere Økonomer, og fra Regjeringens Side blev i hvert Fald Foranstaltningen ikkun betragtet som aldeles midlertidig og truffen i den Hensigt, at Kommunitetets Pengevæsen kunde bringes paa Fode

---

[1]) Trykt i Fogtmans Reskriptsaml.

[2]) Theol. Fak. Kopibog IV. S. 368 ff., jfr. Beckman a. St. S. 86.

igjen. Uagtet Fakultetet nemlig en Snees Aar senere androg paa, at Spiisningen maatte erklæres afskaffet for bestandig, hed det dog i Kongens Svar af 22 Aug. 1755, at det i saa Henseende vel indtil videre skulde forblive ved *status quo*, men »at Kongens Intention gaaer derhen, at der med Tiden igjen kan tænkes paa Spiisning« [1]). Denne Tid kom dog aldrig, uagtet Professor Peder Holm endnu mange Aar efter drømte om Spiisningens Gjenindførelse [2]), og istedetfor at stræbe hen til det nysberørte Kongeords Indfrielse eller i alt Fald til en Forøgelse af Kostpengene, der under de forandrede Tidsforhold snart maatte blive et aldeles utilstrækkeligt Vederlag for to Maaltider Mad daglig [3]), arbeidede alle andre Vedkommende idelig i den uheldige Retning at faae Antallet af Kommunitets-Alumnerne forøget — en Virksomhed, der da ogsaa, som ovenfor omtalt, lykkedes i et saadant Omfang, at det tidligere Antal paa Alumnerne tilsidst steg til det Dobbelte.

## VI.

Fortsættelse. 61—63. Alumnernes Forpligtelser: tvungen Kirkegang; Forelæsninger; Klosterøvelserne og deres Ordning i dette Tidsrum. 64. Almindelige Betragtninger over disse Øvelsers Væsen og Værd, saaledes som de bestode indtil 1777.

**61.** Naar det erindres, at Universitetets nye Fundats udkom i Christian VI.s strængt religiøse Tidsalder, kan

---

[1]) Nyerups Univ-Ann. S. 352.

[2]) Da der 1769 tænktes paa at retablere den botaniske Have ved Universitetet, og Kommunitetets Økonom til den Ende skulde afstaae den til Embedet hørende Have, skrev Holm: »Ingen veed, hvor snart Kommunitetet igjen kan komme til at give Kosten *in natura*; hvor fornøden bliver da ikke den Kjøkkenhave?« (Nyerups Univ.-Ann. S. 371).

[3]) Jfr. Philomusus Om Stiftelser S. 110.

det ikke forundre, at den paany indskjærpede alle de gamle Bestemmelser, der under Strafansvar forpligtede Klosterets og Regentsens Alumner til Deeltagelse i Gudstjenesten, og de af Bestyrelsen givne Love for de tvende Stiftelser vare selvfølgelig affattede ganske i samme Aand. I de sidste gjenfinde vi saaledes Bestemmelser, der for Udeblivelse fra Gudstjenesten i Trinitatis Kirke paa Søn- og Helligdage sætte en Straf af to Dages Udelukkelse fra Bordet eller en Bøde af 12 Skilling, som, ifald Forseelsen anden Gang begaaes, fordobbles, og der erklære den, som tredie Gang udebliver uden lovlig Undskyldningsgrund, for at have sin Plads ved Bordet og paa Regentsen forbrudt[1]). Under en Bøde af 4 Skilling vare Alumnerne fremdeles pligtige til at indfinde sig ved Onsdags- og Fredags-Gudstjenesten[2]), og endelig maatte de, der havde Bolig paa Regentsen, endnu møde til de daglige Andagtsøvelser i sammes Kirke. Disse sidste, der afholdtes om Morgenen Kl. 6[3]) og om Aftenen sandsynligviis umiddelbart efter Portens Lukning, bestode ligesom tidligere i Oplæsningen af en Bøn og af et Kapitel i Bibelen — nu mærkelig nok i det danske Sprog — samt i Afsyngelsen af en Psalme. Forpligtelsen til at optræde som Forelæser gik paa Tour mellem Alumnerne efter deres Værelsers Numre og paahvilede samtlige Kollegiets Beboere undtagen Provsten[4]). Ligesom denne sidste ved sin Embedstiltrædelse edeligen maatte love at holde Alumnerne til at opfylde deres Skyldighed i den her omhandlede Henseende, og ligesom Ephorus ifølge Fundatsens udtrykkelige Bud særlig var

---

[1]) *Leg. comm.* § 25, *leg. coll. regii* § 12.
[2]) *Leg comm.* § 26.
[3]) Theol. Fak. Kopibog IV. S. 944.
[4]) *Leg. coll. regii* § 5.

forpligtet til jævnlig at besøge Andagtsøvelserne i Regentskirken, saaledes paahvilede det ogsaa Dekaner og Inspektorer at holde Bog over de Alumner, der forsømte Gudstjenesten. Men da Tidsaanden efter Christian VI.s Død tog en anden Retning, synes man efterhaanden meer og meer at have seet gjennem Fingre med Overtrædelser af de anførte Bestemmelser, og henimod Slutningen af Tidsrummet forsømtes Gudstjenesten i Regentskirken ustraffet endog i et saadant Omfang, at der foruden Provsten og Forelæseren ofte kun var to eller tre Regentsianere tilstede [1]).

**62.** Endvidere maatte Alumnerne ligesom forhen være istand til at godtgjøre, at de stadig hørte Forelæsninger, og det indskjærpedes udtrykkelig, at Baccalaurei ikke havde noget Privilegium paa at unddrage sig denne Forpligtelse [2]). Det paahvilede fremdeles Dekanerne i den anførte Henseende daglig at anstille den fornødne Undersøgelse, og den, der befandtes skyldig i nogen Forsømmelse, maatte for den Dag forlade Maaltidet eller senere miste Kostpengene [3]). Gjentoges slig Forsømmelse og viste Advarsler sig frugtesløse, stod Vedkommende Fare for ganske at miste sin Plads [4]). Sygdomsforfald maatte for at tjene som Undskyldning bevises for Provsten, og til Bortreise udenfor Ferietiderne maatte der erhverves en skriftlig Tilladelse saavel fra denne som fra vedkommende Privatpræceptor. Saadan Tilladelse meddeeltes iøvrigt kun, naar Reisen var paatrængende nødvendig og gaves i Reglen ikke for længere Tid end en Maaned. Kun naar Reisen gjældte Norge eller de fjerneste Egne af Jylland, kunde

---

[1]) Ifølge en Erkl. fra Provst Seydlitz i Kommunitetets Archiv.
[2]) *Leg. comm.* § 6. [3]) Smstds § 9.
[4]) *Leg. coll. regii* § 16.

Tilladelsen udstrækkes til 8 eller høist 10 Uger. For en Sikkerheds Skyld indførtes Varigheden af den indrømmede Permission i det skriftlige Tilladelsesbeviis, og udeblev den Paagjældende uden gyldig Aarsag udover den fastsatte Tid, mistede han Nydelsen af Klosterets og Regentsens Goder[1]).

**63.** Medens Fundatsen af 1732 i Almindelighed stadfæstede de dagjældende Regler om Alumnernes Øvelser, havde den dog vistnok tænkt sig en Reform i alt Fald af de til Spisetiderne henlagte Øvelser, og i Henhold til et i saa Henseende taget Forbehold nedsattes der ogsaa den 2 Mai s. A. en af Professorerne Wöldike, Horrebov og Thestrup bestaaende Kommission med det Hverv paa bedste Maade at regulere de Materier og Bøger, over hvilke der skulde disputeres paa Klosteret[2]). Denne Kommission synes dog ikke at have fundet Anledning til at foreslaae nogen Forandring i det Bestaaende. De Bøger, der hidtil vare benyttede som Grundlag for Bordøvelserne, vedligeholdtes nemlig fremdeles, uagtet de tildeels vare i høi Grad forældede. Først i Aaret 1763 afløstes Bartholins Logik og Frommens Metaphysik af Baumeisters Haandbøger i de samme Fag, medens derimod Biskop Brochmans theologiske System og Bartholins Physik benyttedes lige indtil 1777[3]). Overhovedet gjenfinde vi i dette Tidsrum Bordøvelserne ganske i samme Skikkelse, i hvilken vi forlode dem i Slutningen af forrige. Der disputeredes om Søndagen over Evangeliet og Epistlen, om Mandagen over Logik, Tirsdagen over Metaphysik, Onsdagen over Physik og de tre øvrige Dage over Theologi, og det ligesom for-

---

[1]) *Leg. comm.* § 7, *leg. coll. regii* § 4.

[2]) Nyerups Univ.-Ann. S. 287.

[3]) Beckman a. St. S. 95, sammenholdt med Recensionen i Danmarks litt. Progresser IV. S. 79.

hen saaledes, at Provsten og Dekanerne havde Præsidiet, medens Alumnerne efter Omgang skiftedes til at opponere og respondere, hvortil hver især maatte være forberedt ikke alene den Dag, Touren tilfaldt ham, men ogsaa den næste. Udeblev den, der skulde optræde enten som Opponens eller Respondens, eller mødte han aldeles uforberedt, ifaldt han en Bøde, der medførte Udelukkelse fra Bordet, indtil den blev betalt[1]). Efterat Spiisningen var afskaffet og der saaledes var større Fristelse til at forsømme Øvelserne end tidligere, bestemtes det, at der skulde holdes en særegen Bog over de Udeblevne, at de for de Dage, de forsømte, skulde miste deres Kostpenge (14 Skilling om Løverdagen, 10 Skilling de øvrige Dage), som skulde tilfalde de Exspektanter, der overtoge deres Funktioner ved Øvelserne, og endelig, at den, som efter tre Gange at have gjort sig skyldig i Forsømmelse endnu engang udeblev, skulde miste Stipendiet[2]). Samtidig indskrænkedes den Fritagelse for Øvelserne, som hidtil havde været tilstaaet, hvergang der afholdtes akademiske Examiner, saaledes at der i Fremtiden kun skulde ferieres i Anledning af theologisk Attestats. — Ophævelsen af Spiisningen medførte iøvrigt ingen videre Forandring i Alumnernes heromhandlede Forpligtelse, end at de daglige Øvelser indskrænkedes til de Formiddagstimer, der indtil da havde været anvendte til Middagsmaaltidet. Derimod kan det bemærkes, at Antallet af Deeltagere i Øvelserne ikke steg i det samme Forhold, i hvilket Alumnernes Tal senere forøgedes, idet en stor Deel af de extraordinære Alumner

---

[1]) *Leg. comm.* §§ 10 ff.

[2]) Ifølge det theol. Fak.s Beslutninger af 13 Okt. 1757, 3 og 5 Juni 1759 (Bechman a. St. S. 76, 91 og 92).

efterhaanden fritoges for enhver Forpligtelse i Henseende til Øvelserne [1]).

Der skete fremdeles ingen Forandring i den fra Kommunitetets ældste Tider hidrørende Regel, ifølge hvilken Baccalaurei skulde disputere og de øvrige Alumner deklamere i Regentskirken, dog at Forpligtelsen til begge Præstationer indskrænkedes til een Gang aarlig for hver Enkelt. Som Grundlag for Disputatserne var det ikke tilladt kun at opstille en Række Theses: der skulde udarbeides en Afhandling, eftersom Hensigten var, at Alumnerne skulde »forbedre sig ei alene i Talen, men ogsaa i Skriven og, saavidt som muligt er, blive tilgavns øvede saavel i god Latin at skrive som i at udføre en Materie *methodice* og fornuftigen, hvad heller det skeer i lange eller korte Positioner« [1]). Emnerne for de Afhandlinger, Baccalaurei saaledes offentlig skulde forsvare, synes i dette Tidsrum ganske at have været overladt deres frie Valg, kun at ifølge Fundatsen ingen Student maatte disputere over et theologisk Emne »*sine præside theologo*«. Derimod bleve Themata til Deklamationerne foreskrevne af Provsten. Begge Slags Udarbeidelser skulde iøvrigt ligesom tidligere i Forveien forevises vedkommende Privatpræceptor, der

---

[1]) Reskripterne af 15 Marts og 8 Nov. 1737 fritoge de med Kommunitets-Stipendiet begunstigede grønlandske Seminarister og Vaisenhuuslærere samt Katecheterne ved de ovennævnte kjøbenhavnske Menigheder for Deeltagelse i Øvelserne, der vistnok heller ikke har paahvilet Landmaaler-Assistenterne, de lappiske Missionselever o. s. fr. Det turde maaskee være det mest talende Vidnesbyrd om det Omfang, i hvilket Kommunitets-Stipendiet benyttedes som Middel til at skaffe Andre end egentlige Studenter en Indtægt, at medens Antallet af Alumner 1777 udgjorde 200, mødte der i Øvelsessalen paa Klosteret kun 157.

[2]) Provstens Forespørgsel og Fakultetets Resol. henholdsviis af 28 Febr. og 5 Marts 1736 (Fak. Kopibog IV. S. 346 ff.).

maatte paasee, at de ikke vare »sammenskrevne uden *judicio* af trykte Bøger eller skjødesløst affattede«, rette, hvad der kunde behøve Rettelse, og vise Forfetteren, hvorledes han kunde have behandlet Stoffet bedre. Til Sikkerhed for, at denne Regel overholdtes, forsynede han Udarbeidelsen med sit »*vidi*« og sit Navns Underskrift eller, ifald Udarbeidelsen skulde trykkes, med sit »*imprimatur*«. De af Baccalaurei udarbeidede Afhandlinger skulde nemlig ifølge Fundatsens Bud af Forfatterne besørges trykte, forsaavidt de havde Evne dertil, og hvad enten dette nu var Tilfældet eller ei, maatte der af hver saadan Afhandling ligesom ogsaa af de øvrige Studenters Foredrag afleveres et uindbundet Exemplar til Provsten, der ved Aarets Udgang skulde samle dem alle, lade dem indbinde og aflevere dem til Universitets-Bibliotheket. Her forefindes der virkelig ogsaa en af 30— 40 voluminøse Qvartbind bestaaende »*Fasciculus dissertationum alumnorum communitatis regiæ*«, der dog imidlertid kun omfatter Aarene fra 1746 til 1777, men iøvrigt indeholder baade de paa Regentsen og de paa de øvrige Kollegier af Kommunitets-Alumner forsvarede eller forelæste Afhandlinger[1]). — De heromhandlede Øvelser afholdtes hver Onsdag og Løverdag[2]), og to Gange aarlig, nemlig i Begyndelsen af Januar og af Juli, blev det af Provsten tilkjendegivet Alumnerne, hvor mange af dem der i hver Uge skulde disputere eller deklamere. Forsømmelse af de dem i saa Henseende paahvilende Pligter straffedes med en Bøde af 2 Mark for hver Uge, den bestemte Dag

---

[1]) Fortegnelse over de trykte Afhandlinger, der i Aarene 1737—44 af Kommunitets-Alumner ere forsvarede i Regentskirken, findes i Dänische Bibl. I. S. 445, II. S. 532, III. S. 292, IV. S. 681, V. S. 517, VIII. S. 728.

[2]) Nyerup Eft. om Reg. S. 69.

blev oversiddet, og med Udelukkelse fra Kommunitetet, saalænge indtil den paagjældende Disputats eller Deklamation var holdt og den ifaldne Bøde betalt. Skulde det Tilfælde indtræde, at et heelt Semester hengik, uden at Forsømmelsen blev oprettet, mistede Vedkommende sin Plads baade paa Kloster og Regents[1]). Forlod Nogen de tvende Stiftelser, før han fik disputeret eller deklameret, paalaa det den, der fik hans Plads, at overtage det uopfyldte Hverv.

**64.** Forinden vi ganske forlade Klosterøvelserne i den Form, i hvilken de med mindre væsentlige Modifikationer vedligeholdtes omtrent fra Kommunitetets Stiftelse og indtil 1777, turde nogle nærmere Bemærkninger om disse Øvelsers Væsen og Værd ikke være paa urette Sted.

Hvad for det Første angaaer de Øvelser, der vare henlagte til Spisetiderne, da vil det erindres, deels at disse i den tidligere Tid ikke alene bestode i Disputation, men tillige i en simpel ordret Gjengivelse af udenadlærte Pensa, deels at de dengang omfattede næsten enhver Green af den menneskelige Viden ligened indtil den latinske Grammatik, der i de Tider kunde betragtes som al Videnskabeligheds Abc. Ligesom det Første maatte give disse Øvelser et stærkt skolemæssigt Præg, saaledes tyder den sidstanførte Omstændighed hen paa, at Hensigten med dem ogsaa har været, at de skulde danne et Supplement til eller rettere en Fortsættelse af Datidens tarvelige Skoleunderviisning og samtidig med, at Alumnerne ved et Kursus i Theologien særlig forberedede sig til den præstelige Virksomhed, der dengang var Endemaalet for

---

[1]) *Leg. comm.* §§ 30 f.

de allerfleste Studerende, tjene til at bibringe dem et Indbegreb af de Kundskaber, der betingede Tidsalderens høiere almindelige Dannelse. Det synes imidlertid ikke at have varet længe, inden den puerile Udenadslæren opgaves, saaledes at Bordøvelserne alene kom til at bestaae i en friere Drøftelse af visse foreskrevne Lærebøgers Indhold, og omtrent samtidig indskrænkedes — sandsynligviis som en Følge af, at Antallet af Skolernes Underviisningsfag efterhaanden var blevet udvidet — Øvelsernes Gjenstand til Theologi, der som antydet maatte forudsættes at være alle Alumnernes Hovedfag, og de tre philosophiske Discipliner, Logik, Metaphysik og Physik. Af disse synes imidlertid Vægten aldeles overveiende at have været lagt paa de tvende førstnævnte, der efter Datidens Opfattelse nærmest betragtedes som Indledning til Theologiens Dyrkelse, medens derimod den tredie, som dengang omfattede næsten alle de Grene af Naturvidenskaben, der overhovedet vare bragte i System, stedse mere og mere tilsidesattes. Afskaffelsen af den saakaldte Recitation kunde vistnok kun betragtes som en Vinding; men den anden af de omtalte Indskrænkninger i den oprindelige Ordning af Øvelserne turde derimod neppe ansees som heldig. Ihvorvel nemlig Antallet af Skolernes Underviisningsfag nominelt var blevet forøget, vedblev man dog i Virkeligheden der at offre den største Flid paa Latinen, og da Klosteret nu ikke længer supplerede det Manglende ved et Kursus i de humane Videnskaber, blev det sjeldent hos det store Fleertal af Studenter at træffe endog blot et tarveligt Kjendskab til saadanne Fag som Historie, Geographi, Mathematik o. s. v. Holberg, der iøvrigt havde meget tilovers for Klosteret og betragtede det som en af den kjøbenhavnske Høiskoles fortrinligste Institutioner, omtaler dog som en stor Mangel

ved dets Organisation, at man forsømte de humane Videnskaber, og at vore Studenter derfor vare saa uvidende i disse, at deres tydske Standsfæller med en maaskee kun overfladisk Kundskab heri bleve dem foretrukne til Huuslærerpladser hos adelige Familier her i Landet[1]). Men en endnu værre Side ved disse Øvelser var det dog, at man af gammel Slendrian ikke tænkte paa at fornye de til Grund for samme lagte Haandbøger, af hvilke enkelte som ovenfor antydet benyttedes uafbrudt i 1½ Aarhundrede. Det kunde herved ikke undgaaes, at Haandbøgerne tilsidst bleve saa udpidskede, at de kun vakte Lede hos de Personer, der skulde benytte dem. Respondenter og Opponenter behøvede ikke at gjøre sig den Uleilighed at lede længe efter Argumenter til Brug i Debatten: de vare, som en af Klosterprovsterne har sagt, ‚blevne arvelige og forplantedes fra Fader til Søn. Der var derfor heller ikke i de senere Tider Tale om Forberedelse til Disputereøvelserne paa Klosteret. Alumnerne tænkte først paa Indvendinger, naar de kom op i Spisesalen, hvor de flygtig gjennemlæste det til Dagens Diskussion foreskrevne Afsnit af Haandbogen eller løb hen til et andet Bord, hvor Disputen allerede var begyndt, for at opsnappe et Argument, som de da ofte kun halvt hørte eller forstode[2]).

I Modsætning til de mere skolemæssige Bordøvelser skulde de offentlige Deklamations- og Disputations-Øvelser i *lectorium pædagogicum* og senere i Regentskirken staae i den friere og selvstændigere Udviklings Tjeneste. De førstnævnte af disse Øvelser, der paahvilede de akademiske Begyndere, sigtede ikke, som Navnet maaskee kunde

---

[1]) Holberg Danm. og Norges Beskriv. S. 185.
[2]) Danm. litt. Progresser IV. S. 74.

synes at antyde, nærmest til Uddannelse af det mundtlige Foredrag. Uagtet vel nemlig Deklamationerne skulde udarbeides under et strængt Hensyn til den systematiske Talekunsts Regler, vare de dog i deres Væsen mere at betragte som Stiil- end som Taleøvelser, idet der ikke var Spørgsmaal om et improviseret eller høist kun forud gjennemtænkt Foredrag over det paagjældende Emne, men alene om en slavisk Fremsigelse af den udenadlærte skriftlige Udarbeidelse. Fremsigelsesmaaden kom vel ogsaa i Betragtning, men kun som noget Underordnet, og det Samme gjælder vistnok tildeels den materielle Behandling af Emnet. Hovedsynspunktet for Bedømmelsen var Rhetorikken og den latinske Stiil. Hvad dernæst angaaer de Disputationsøvelser, hvorom her er Tale, da adskilte de sig fra de tilsvarende Bordøvelser ikke alene deri, at Akten bivaanedes af en anden og større Tilhørerkreds end den Paagjældendes *commensales* og saaledes havde en mere offentlig Charakteer, men ogsaa deri, at vedkommende Alumnus her udførte den mere selvstændige Rolle som Præses og i Egenskab af saadan udæskede det forsamlede Publikum til en dialektisk Kamp over et af ham selv frit valgt Emne. Saalænge dette Emne kun opstilledes under Form af en forud gjennemtænkt Række Theses, var der — naar man kun seer hort fra det Snørliv, som Hensynet til Disputationens Methodik maatte iføre de Paagjældende og den Forgudelse, som man navnlig i senere Tider drev med denne Sagens formelle Side — saa langt fra at være Noget at indvende imod denne gjensidige Drøftelse af videnskabelige Sætninger mellem jævnaldrende og ligestillede Studerende, at den vel endog ubetinget turde ansees for at have været langt frugtbarere end vore Dages Examinatorier og Repetitorier. Men der kom aabenbart noget

Vrangt og Forfeilet ind i Institutionen, da det paabødes de Alumner, der vare Baccalaurei, at skrive Afhandlinger som Grundlag for deres Disputatser og navnlig at lade disse Afhandlinger trykke. Det kunde allerede — som Holberg antyder[1]) — være slemt nok, at saadanne umodne Arbeider, naar de ved Pressens Hjælp kom Udlandets Lærde for Øie, der ikke kjendte Institutionen nærmere og saaledes vare ude af Stand til at maale dem med den rette Alen, maatte nedsætte Universitetet i Udlandets Omdømme: værre var det imidlertid, at hiint Paabud ikke kunde Andet end bidrage til at give de paagjældende Forfattere en Selvtillid, der ikke stod i Forhold til Arbeidets Værd. Det kunde vel i en Lovbestemmelse foreskrives, at dette ikke maatte være »sammenskrevet uden *judicio* af trykte Bøger eller skjødesløst affattet«; men en saadan Forskrift kunde ikke altid ventes overholdt af den simple Grund, at Forfatterne som oftest baade med Hensyn til deres aandelige Udviklingstrin i Almindelighed og særlig med Hensyn til deres positive Kundskabsfylde vare for umodne til at yde noget Selvstændigt. Hvormeget skulde der i saa Henseende med Billighed kunne fordres, naar det endnu paa de Tider, vi her nærmest have for Øie, ikke var noget ualmindeligt, at Personer i en Alder af 12 til 14 Aar bleve Studenter[2]) og allerede Aaret efter kunde erhverve sig »*prima in philosophia laurea*«? Ved saaledes at paalægge Alumnerne at skrive Afhandlinger, der skulde egne sig til at trykkes, synes man at have tænkt sig Klosteret og Regentsen befolket ikke af unge Studenter, hvis Forhold til Videnskaben nærmest maatte være et blot mod-

---

[1]) Danm. og Nórges Beskriv. S. 186.

[2]) Philokalus Om Studeringers nærværende Tilstand og bedre Indretning S. 12.

tagende, men af modne eller vel endog lærde Mænd, af hvem der kunde fordres en produktiv Virksomhed, og man har ved dette Feilgreb vistnok stiftet megen Skade. Det er maaskee mindre smagfuldt, men det er i ethvert Fald ret træffende, naar en anonym Forfatter henimod den Tid, da Klosterøvelserne ganske ophørte, udtaler sig paa følgende Maade om den her omhandlede Bestemmelse. »Det er udentvivl en Feil, at man har drevet saa meget paa dette Autorskab i de akademiske Aar. Det var ligesaa ækelt for en Stoiker at see Lærlingen begaae sin Øvelse offentlig som at see en Daare spye for at vise, hvilke kostbare Retter han havde spiist. Og ligesom Mavens peristaltiske Bevægelse fordærves ved idelige Brækmidler, saaledes kan ogsaa det bedste Geni, naar det for tidlig skal opmuntres til Autorflid, til Disputatser, til Deklamationers Udarbeidelse etc., blive fordærvet og faae en Dreining, der for Fremtiden kan hindre en bedre Form. Den rolige kolde Læsning bliver derved forstyrret, og den Unge, der altid tænker for godt om sig selv, faaer en Lyst til at lade sig gaae i Prent, som vanskelig kan modstaaes. Istedetfor at indsamle tænker han nu alene paa at give ud og bliver desaarsag seent og maaskee aldrig moden« [1]).

Medens man iøvrigt med Hensyn til en Opfattelse af Bordøvelserne selvfølgelig er indskrænket til de for samme gjældende reglementariske Bestemmelser og til den Omtale, samtidige Forfattere nu og da kunne skjænke dem, indeholdes der i Universitets-Bibliothekets ovenomtalte Samling af Kloster-Disputatser og Deklamationer et betydningsfuldt Bidrag til et Indblik i de Øvelsers Væsen, der afholdtes i *lectorium pædagogicum* og siden i Regentskirken. Hvad der ved en Undersøgelse af hiint uhyre Materiale

[1]) Minerva for 1793 IV. S. 163.

allerførst er paafaldende for Iagttageren, er den særdeles store Overvægt, Theologien har over samtlige øvrige Videnskaber — et Phænomen, der vel nærmest, men dog ikke udelukkende finder sin Forklaring i den ovenfor paapegede Omstændighed, at Bestyrelsen kun undtagelsesviis indrømmede Studenter af andre Fag Adgang til Kloster og Regents. Forholdet er selv for de senere Aars Vedkommende saaledes, at Theologien er repræsenteret i mere end 60 Procent af samtlige Udarbeidelser. Af Resten indtage de philosophiske Discipliner igjen en fremragende Plads, saaledes at det kun er yderst sjeldent, man træffer paa en Afhandling, hvis Stof er hentet fra Rets- eller Lægevidenskab, fra Historie, Mathematik eller Naturvidenskab, og det gjør et særeget velgjørende Indtryk heriblandt nu og da at finde Exempler paa, at navnlig Islændere have behandlet enkelte Punkter af deres Fødeøs eller det gamle Nordens Geographi, Historie eller Litteratur. Forsaavidt Emnets Valg allerede afgiver et Bidrag til Bedømmelsen af det hele Disputations- og Deklamationsvæsens Standpunkt og Betydning, turde nogle Ord herom ikke være overflødige. Har man muligen i Erindringen om Værdien af de videnskabelige Afhandlinger, der i vore Dage danne Grundlaget for en akademisk Disputats, været tilbøielig til at nære for høie Tanker om de Dissertationer, for hvis Drøftelse Regentskirken var Skuepladsen, behøver man ikke at gjennemgaae mange Bind af hiin Samling for at komme bort fra slige Tanker og vinde den Overbeviisning, at der under det i vore Øren saa høit klingende Navn som oftest bragtes ganske almindelige Sager tiltorvs. Det er endog ikke saa sjeldent at træffe paa særdeles aandløst valgte Emner, og oftere have Forfatterne øvet deres Skarpsindighed paa Behandlingen af saa sublime Themaer, at det grændser stærkt

op til det Latterlige. Satiren i hine Vers af Peder Paars, hvor det hedder:

»Man dog skinbarlig seer, at han har vel studeret:
Han disputeret har om romersk Sko og Hat.«

maa næsten forekomme En mat, naar man her jævnlig støder paa Undersøgelser over saadanne Emner som »Om den Saltstøtte, hvortil Loths Hustru blev forvandlet« (*de statua uxoris Lothi salaria*), »Om den Sky- og Ildstøtte, der viste Moses Vei« (*de columna nubis et ignis*), »Om hvad Slags Træ Kundskabens Træ var« (*qualis arbor fuerit arbor scientiæ boni et mali*), »Om den Fisk, der slugte Jonas« (*de pisce magno Ionam deglutiente*), »Om Jerichos Mures Fald« (*de lapsu murorum Jerichuntinorum*), »Om Christi Sved« (*de sudore Christi*) o. s. fr. Flere af disse Themaer synes endog at have været særdeles yndede — saaledes forekommer der t. Ex. 3 til 4 Afhandlinger om Fisken, der slugte Jonas, og af disse den sidste endnu 1764 — og man kunde derfor næsten fristes til at mistænke en Klosteralumnus Joh. Tislev, der i Febr. 1760 disputerede over Betydningen af Talemaaden »Keiserens Skjæg« (*de barba imperatoris*) for at have villet ironisere over sine Kammerater. — Arbeidet var sjelden af noget større Omfang, i Reglen 1 til 2 Ark, og støder man nu og da paa udførligere Afhandlinger, har Forfatteren gjerne brugt den Økonomi at fordele sit Værk paa flere Disputatser, saaledes at han det ene Aar har forsvaret den første Deel og senere de næste. Der findes endog Exempler paa, at en Afhandling, uden at just altid Stoffet selv eller dets Behandling giver særlig Anledning dertil, saaledes stykkes ud paa 3 til 4 Disputatser. Ligeledes forekommer det oftere, at et vist Antal Paragrapher af en i sig selv kun mindre omfattende Udarbeidelse er skrevet for Kom-

munitets-Stipendiet og og de øvrige for et andet af Universitetets Stipendier. — Emnerne for Deklamationerne ere i Reglen mere puerile, end Tilfældet er med Disputatserne. I de allerfleste Tilfælde er Udarbeidelsen at betragte som en Individualisation af en Sætning af den Art, som man i vore Skolers Mellemklasser opgiver som Thema for en dansk Stiil, t. Ex. »Om den Ødsle er bedre end den Gjerrige« (*an prodigus avaro melior*), »Enhver er sin egen Lykkes Smed« (*faber suæ quicunque fortunæ*), »Den største Ret er den største Uret« (*summum jus summa injuria*), »Enhver er sig selv nærmest« (*proximus egomet mihi*[1])) o. s. fr. Stundom erindre de om de Mønstre for Deklamationer, som Ole Borch opstiller i Fundatsen for sit Kollegium[2]), idet Forfatteren nemlig tænker sig som førende Ordet ved en eller anden historisk eller fingeret Anledning. Undertiden endelig gaae de ud paa at anstille en Undersøgelse over et videnskabeligt (oftest theologisk) Emne, stundom af en saa tør Beskaffenhed, at det synes at maatte være faldet vanskeligt at aflokke det en Side, hvorved Forfatteren kunde vise sit rhetoriske Talent. Det Rhetoriske er iøvrigt ved disse Udarbeidelser selvfølgelig stærkt fremtrædende: de begynde altid med en i klingende latinske Superlativer affattet Parentation til de tilstedeværende Tilhørere[3]) og ende altid med en Priis til Gud og

---

[1]) Over dette Emne har en Halfdan Einarsen 1753 leveret en Afhandling paa ikke mindre end 7 Ark, der saaledes er et af de i Omfang betydeligste Arbeider i den hele Samling.

[2]) Borch »ønskede og vel, at det *Ephoro* maatte behage selv at give dem (Alumnerne) et Thema til Deklamationerne, som kunde skjærpe deres *judicium*, saasom: *Quid opportune potuerit dicere Eva a serpente jam decepta? Quid Sophonisba, misso sibi a Masinissa veneno? Quid Hannibal, amisso in alpibus oculo? Quid filius prodigus in gratiam a patre receptus?*« (Fund. Art. X, Hofman I. S. 81).

[3]) T. Ex.: *Doctissime, præclarissime nec non celeberrime Domine*

med en Bøn for Kongen, Kongehuset, de akademiske Foresatte o. s. v., der ikke kan nægtes undertiden at indtage en forholdsviis meget stor Deel af det hele Arbeide.

Ligesom det af Bestemmelserne om, at Adgangsprøven til Klosteret kun skulde bestaae i en latinsk Stiil, samt af den tidligere Periodes Straffetrusler for Brud paa den latinske Grammatik og dens Forbud mod Modersmaalets Benyttelse i Alumnernes indbyrdes Samtale — ligesom det, sige vi, heraf fremgaaer, at man har lagt en særdeles stor Vægt paa Alumnernes Færdighed i Brugen af det latinske Sprog, saaledes turde vel ogsaa i Virkeligheden en saadan Færdighed have været det væsentligste Udbytte af samtlige Klosterøvelser. At Datidens Studenter besade denne Færdighed i et Omfang, om hvilket vor Tids akademiske Ungdom vanskelig kan danne sig en Forestilling, synes aldeles utvivlsomt, at de ikke alene med Lethed talte og skreve Latin, men at dette Sprog som oftest endog var blevet dem som et andet Modersmaal[1]). Holberg har ogsaa i denne Henseende aflagt sit Vidnesbyrd og erklæret, at de kjøbenhavnske Studenter i Latinens Brug langt overgik fremmede, hos hvilke de desaarsag stode i stor Anseelse, og han er tilbøielig til særlig at tilskrive Klosterøvelserne denne Færdighed[2]). Men afseet fra de ofte paapegede skadelige Virkninger, som denne Latinens Overvægt medførte for Modersmaalet, idet næsten alle

---

*Præposite communitatis regiæ Hafniensis! Auditores præstantissimi, ornatissimi! Commilitones æstumantissimi, quotquot adestis, optimi!*

[1]) Der forekommer iøvrigt ogsaa Exempler paa en i vore Dage vel endnu sjeldnere Færdighed i Brugen af de andre gamle Sprog. Ved en Disputats paa Borchs Kollegium 20 Juli 1696 »*de scholis et academiis Hebræorum*« blev der saaledes baade opponeret og responderet i det hebraiske Sprog (Bircherods Dgb. S. 321).

[2]) Danm. og Norges Beskriv. S. 185.

studerede Forfattere skreve Latin, og de Faa, der ikke lode haant om at benytte Modersmaalet, i Reglen skreve et Sprog, der hverken kunde kaldes Dansk eller Latin, men i Virkeligheden var en broget og smagløs Mosaik af begge — saa maa det paa den anden Side erindres, at netop Nødvendigheden af med Hurtighed og Lethed mundtlig at udtrykke sig i det latinske Sprog førte til, at heller ikke dette Sprog i Almindelighed benyttedes i nogen reen eller klassisk Form. Holberg selv glemmer ikke i samme Aandedræt, i hvilket han roser Klosterstudenterne for deres Færdighed i Latinen, at tilføie, »at det hænder sig jo ofte, at Mange derover faae en *habitude* til at tale lidet akkurat, hvilken de siden neppe kan vænnes fra igjen«, og at det kommer heraf, »at mange af Studenterne selv gjøre Forskjel paa god Latin og brugelig Klosterlatin«. Og fattes der end ikke Exempler paa Forfattere, der selv til en Tid, da det hele videnskabelige Liv her i Landet var i Dalen, endnu kunde rivalisere med de gamle Sprogmestere i en ædel og klassisk Latin, saa afgive Datidens lærde Værker dog kun altfor mange Vidnesbyrd om, at »Klosterlatinen« ikke alene havde hjemme i Kommunitetets Spisesal, og at Smagløsheden i det skriftlige Udtryk kunde være ligesaa stor hos de Forfattere, der benyttede det latinske Sprog, som hos dem, der skreve et saakaldet dansk.

Næst Lethed i Latinens Brug maatte selvfølgelig den daglige Øvelse i at disputere medføre en ikke ringe dialektisk Færdighed. Det sees ogsaa, at medens Fremmede lode vort Universitet høre ilde, fordi det i lange Tider fast udelukkende syntes at være stiftet for Theologiens Studium, maatte de indrømme de kjøbenhavnske Studenter ikke alene, at de vare store Latinere, men ogsaa, at de vare Mestere i den dialektiske Fægtekunst. Naar danske

Studenter i det 18de Aarhundrede besøgte tydske Høiskoler, indlagde de sig ved akademiske Disputatser den samme Respekt, som der nutildags i de mindre tydske Universitetsstæder ydes den, der fører den bedste Klinge. Fra nordtydske Universiteter droge Studerende endog jævnlig hertil for at erhverve noget af denne Færdighed, og endnu i Slutningen af Aarhundredet, da en Hertug af Würtemberg under et Ophold i Kjøbenhavn bl. A. ogsaa skulde stifte Bekjendtskab med Universitetet, forlangte han ved sit Besøg sammesteds at bivaane en offentlig Disputats for at see Høiskolen fra dens mest glimrende Side[1]). Men dette tilsyneladende saa tillokkende Billede har en Vrangside. Vi ere vel langtfra at ville bryde Staven over det ældre Disputationsvæsen som Moment i det akademiske Livs Udvikling, og vi indrømme villig, at Enkelte i den senere Tids Opposition med denne Side af Universitetslivet gik saa vidt, at de med Grund kunde beskyldes for at ville have al mundtlig Drøftelse af videnskabelige Sætninger afskaffet. Men det er paa den anden Side vist, at Disputationsvæsenet, saaledes som det var nedarvet fra Middelalderen, nærmest var afpasset efter hiin Tids Forhold, da de formelle Videnskaber vare det mest Fremtrædende og de reelle det Underordnede, da det mere kom an paa gjennem hine at bibringe den akademiske Ungdom Dygtighed til at kombinere og deducere det fattige Indhold af disse, og at det maatte have været underkastet en gjennemgribende Reform, naar det skulde have afgivet et sundt og frugtbart Dannelsesmiddel i en Tidsalder, da Menneskeaanden var kommen langt videre end til en Dvælen ved sin egen formelle Virksomhed og dennes Love. Det var imid-

---

[1]) Badens Univ.-Journal II. S. 61, Philomusus Om Stiftelser S. 109.

lertid saa langt fra, at man hertillands tænkte paa nogen Reform i saa Henseende, at man meget mere endnu længe, efterat man ved Europas første Universiteter var kommen til en Erkjendelse af det Uberettigede i den Forgudelse, der forhen ogsaa ved disse var dreven med Disputationsvæsenet, synes at have betragtet Institutionen i den Skikkelse, den nu engang havde, som en uundværlig Grundpille for det akademiske Liv. Holberg stod heri Landet vistnok endnu ganske ene med den Anskuelse, at Disputatser »mere tjene til Ornament og Zirat end til Beviis paa Ens Lærdom«, efterdi som oftest »de allerulærdeste Mænd, som fast ikke vide Andet end *methodum disputandi* og kan tale nogenledes Latin, komme bedst derfra« [1]) — og han formaaede under alle Omstændigheder ikke at modvirke sine Samtidiges Overvurdering af Institutionen, der tilsidst maatte føre til, at denne fuldstændig udartede og undergravede sig selv. Det var imidlertid ikke alene som Led i det almindelige akademiske Disputationsvæsen, saaledes som det dreves ved Kjøbenhavns Universitet, at Klosterdisputationen tilsidst tog en saadan Retning, at de fordærvelige Følger, den drog efter sig, utvivlsomt langt overgik den Nytte, som den nogensinde havde stiftet. Til den skjæve Udvikling, som den tog, laa Spiren nemlig ogsaa særlig i den allerede tidligere paapegede Omstændighed, at man som Grundlag for Bordøvelserne Aar ud og Aar ind benyttede de samme forældede Haandbøger. Denne Omstændighed maatte naturligen føre til, at, hvad der oprindelig ikkun skulde være et Middel, tilsidst betragtedes som Formaalet, at Stoffet, der behandledes, blev af en forsvindende Betydning i Modsætning til Behandlingsmaaden. Dette virkede atter

[1]) Danm. og Norges Reskriv. S. 187.

tilbage paa de offentlige Disputereøvelser, og det saavel med Hensyn til Valget af Emner som med Hensyn til Emnets Behandling. Det havde ganske vist aldrig været saaledes, at den, der var den stærkeste Disputator, ubetinget var i Besiddelse af den største Indsigt og Kundskabsfylde; men det kom tilsidst dertil, at der ved Disputatserne saa godt som heller ikke spurgtes om disse Qvalifikationer, men fortrinsviis eller alene om »Distinktionerne« og den dialektiske Færdighed. Under denne Tingenes Tilstand kunde det ikke være Andet, end at Pedanteriets Ukrudt altfor ofte trivedes paa den virkelige Dygtigheds Bekostning, og at Klosteret efterhaanden nærmest blev en Skole for en tom Formalisme og et afskyeligt Syllogisme-Jægeri. I den Tid, da Johan Ernst Gunnerus — den Mand, Struensee som bekjendt senere udsaae til at reorganisere Kjøbenhavns Universitet — var Provst paa Klosteret (1755—58), synes vel Formalismen at være veget for en sand og alvorlig videnskabelig Stræben, der skyldtes denne høitbegavede Nordmands vækkende Indflydelse[1]). Men Gunnerus kaldtes snart bort fra sin Plads som Klosterøvelsernes Leder, og Tilbagefaldet til den gamle Slendrian blev nu saameget krassere. Datidige Forfattere, der af egen Erfaring kjendte Kommunitetets Disputatser og tilsidst traadte i Skranken imod den hele Institution, kunne ikke finde Udtryk bittre nok til at skildre det antydede Uvæsen, ja selv indenfor Klostersalens egne Vægge hørtes der Yttringer, der brød Staven over Øvelserne, som de da dreves. Da Fakultetet nemlig i Aaret 1774 gjennem Prövsten lod Dekanerne irettesætte i Anledning af deres hyppige Forsømmelser, traadte deres Senior Niels Christopher Kall frem og er-

[1]) Danm. litt. Progresser IV. S. 76.

klærede, at Aarsagen til den paaankede Brøde var den, at de Alle »ansaae *exercitia* paa Kommunitetet for en Tidsspilde saavel for Dekanerne som for Alumnerne, hvorfor de og maatte begjære, at det maatte være dem tilladt at gjøre med forenede Kræfter et Forslag til Øvelsernes Forbedring« [1]). Det er imidlertid ikke engang fornødent at tye til Raab fra den datidige litterære Oppositions Leir eller til Udsagn af saa villige Vidner som Klosterdekanerne. Større Vægt tør der vel tillægges en Yttring af Professor Rottbøll — en Mand, der selv i sin Tid havde været anseet for vort Universitets maaskee største dialektiske Fægtemester, og som, dengang Ordene faldt, allerede længe havde siddet paa det konservative Konsistoriums Bænke. I en latinsk Tale, som han holdt ved Universitetsfesten i Anledning af Christian VII.s Fødselsdag 1777, gav han følgende Charakteristik af Kommunitetets Disputereøvelser. »Hine Øvelser — saaledes kunne omtrent hans Ord gjengives — ere i Tidernes Løb udartede til et snakkesaligt Ordgyderi og til et høirøstet Kjævleri om Pavens Skjæg, saaledes at den hele Institution snarere synes at føre til en anmassende og kaad Trættesyge end til en fornuftig Iver efter at komme paa Spor efter Sandheden. Man kan ikke uden Harme være Vidne til, hvorledes disse Narrekampe bidrage til at vække og nære Ungdommens Uforskammethed istedetfor at tjene til at udvide dens Kundskaber« [2]).

---

1) Theol. Fak. Kopibog VI. S. 1122.

2) Baden Univ.-Journal I. S. 62.

# VII.

65. Almindeligt Overblik over Alumnernes og tildeels den hele akademiske Ungdoms Standpunkt i sædelig og social Henseende: Raaheden afløst af Pedanteriet; Fattigdom parret med aandeligt Hovmod; ligesom før intet egentligt Samliv, men kun et udvortes Sammenhold; Konflikter med de Militære; Deeltagelse i de kirkelige Stridigheder. 66. Disciplinen og Tilsynet; Bestyrelsen som Alumnernes Værge overfor andre Autoriteter. 67. Overgang til en i den omhandlede Henseende bedre og lysere Tidsalder.

**65.** Som Kjøbenhavns Historie i Tidsrummet fra den store Ildebrand 1728 og indtil 1777 overhovedet er fattig paa mærkelige og følgerige Begivenheder, saaledes frembyder den heller ikke nogen Hændelse, der havde en saadan sær indgribende Betydning for Kommunitetets og Regentsens Skjæbne eller deres Alumners Vilkaar som Beleiringen under Krigen med Carl X eller Pesten 1711. Der staaer for dette Afsnits Vedkommende saaledes kun tilbage at kaste et Blik paa Grundtrækkene af det Liv, som i det foreliggende Tidsrum rørte sig mellem hine Stiftelsers Alumner, hvorved det dog ligesom paa det tilsvarende Sted i det Foregaaende bliver nødvendigt at see hen til Livet, som det yttrede sig hos Studenterstanden i dens Heelhed.

Sammenlignet med den tidligere Tid havde det sædelige Standpunkt, denne indtog, nu i flere Henseender udviklet sig til det Bedre. Det stærke Hang til Drikfældighed og de raae Udskeielser, som tildeels vare Følger heraf, besmittede nu ikke længer i den Grad som fordum Standen i dens Heelhed. Der kunde naturligviis endnu blandt den akademiske Ungdom findes baade Sviregaster og Slagsbrødre, og i de Love, som enhver Student ved sin Optagelse paa Regentsen maatte forpligte sig til at adlyde, havde man

endnu ikke troet at turde udelade Straffebestemmelser for den Alumnus, der blev antruffet drukken. Men til at anvende disse Straffebestemmelser synes der dog kun sjeldnere at have været Opfordring, og uagtet den Fristelse til et uordentligt Levnet, som indeholdtes deri, at Studenterne, hvergang de optraadte i deres besynderlige Egenskab af Ligbærere, maatte smage paa de i Sørgehuset i rigt Maal fremsatte Drikkevarer, maatte dog selv den strænge Professor Holm under den Diskussion, der reistes i Anledning af hans Plan til Oprettelsen af en Filial-Regents, give de Studerende baade i og udenfor Kommunitetet det Vidnesbyrd, at de nu i omtrent 16 Aars Tid »havde forholdt sig saa skikkeligen, som de hverken her have været tilforn, ei heller lettelig ved noget andet Universitet ere eller have været« [1]). Det var jo overhovedet heller ikke de raae og

---

[1]) Nyerups Univ.-Ann. S. 348. Et Vidnesbyrd om, at der, som antydet, kunde være Undtagelser fra Reglen afgiver Dommen i en mod tre islandske Studenter Haldor Jakobsen, Thorstein Nikolai og Magnus Olsen i Aaret 1756 anlagt Sag (Kons. Domkopibog for 1750—71 S. 48 ff.). De to Førstnævnte vare første Paaskedags Aften den 18 Apr. s. A. komne drukne hjem paa Regentsen, hvor de væltede sig ind paa nogle danske Studenter, der gik fredelig omkring og af Hensyn til den Tilstand, i hvilken hine befandt sig, ikke gjorde nogen Modstand, indtil Islænderne endelig trak blank, hug omkring sig med Kaarden og udæskede de Danske til Kamp. En af disse, Nikolai Ole Stolpe, greb for at værge sig en Kjæp, men faldt og fik, inden han kunde komme paa Benene igjen, af Haldor Jakobsens Kaarde et Hug over Næsen, »saaledes at han deraf fik blodigt Saar, ja saadan Skade, som man maa befrygte at kunne blive hans Velfærd i nogen Maade til Hinder.« Den tredie af de ovennævnte Islændere deeltog vel ikke umiddelbart i Angrebet, men istedetfor at vriste Kaarden fra sin drukne Landsmand tog han det improviserede Værge fra Stolpe og inddroges saaledes under den paafølgende Tiltale og Dom, som for hans Vedkommende gik ud paa 4 Ugers »Extrusion« af Kommunitetet og Berøvelse af Ligbærerpenge og for de tvende Andre paa fuld-

tøilesløse Tilbøieligheder, af hvilke det 17de Aarhundrede endnu saae Yttringer, der dannede Særkjendet for den Periode i vort Lands Historie, vi her have for Øie. Ikke alene havde den stigende Kultur i det Hele gjort Sit til Sædernes Forbedring, men den i Folkets Liv saa dybt indgribende Enevælde havde ogsaa særlig paavirket det i den Retning, at det overhovedet nu var mere tamt og spagfærdigt end forhen. Hertil kom, saalænge Christian VI sad paa Thronen, endnu den religiøse Terrorisme, der tvang Nationen til at vende Verden og dens Glæder, de gode med de onde, Ryggen og hengive sig til en kun altfor ofte fremhyklet Fromhed i Tale og Gjerning. Det var derfor Spidsborgerligheden og tildeels Bigotteriet, ikke Raaheden, der i denne Tidsalder dannede det mest fremtrædende Træk ved Nationen. I saa Henseende viste Studenterne sig ogsaa at være Tidsaldrens Børn: den almindelige Borneerthed iklædte sig hos dem ikkun en anden Form; hvad der hos de Andre var Spidsborgerlighed, fremtraadte hos dem nærmest som Pedanteri, to Sider af en og samme aandelige Retning. Det er derfor selv med den Fremgang til det Bedre, vi nys antydede, et Spørgsmaal, der turde blive vanskeligt at besvare, om Billedet af det Liv, der i Størstedelen af denne Periode rørte sig hos Kommunitets- og Regents-Alumnerne som hos Studenterne overhovedet, i det Hele frembyder flere Lyssider end det, vi ovenfor udkastede af det 17de Aarhundredes akademiske Ungdom. Fra Holbergs udødelige Mesterværker kjende vi Alle Spidsborgerne fra den første Halvdeel af det 18de Aarhundrede, og turde han end ikke røre ved Tartufferne,

---

stændig Berøvelse af Universitetets Beneficier og to Aars Relegation.

saa forglemte han dog ei Pedanterne. Det var netop i Klosterets Spisesal og Regentsens Kamre, de Figurer færdedes, der vare Forbillederne for hans Montanus, og han havde en altfor stor Færdighed i at male efter Naturen, til at et saadant Portræt ikke skulde ligne. Hvor frodig dèn aandløse scholastiske Formalisme, der danner et af de mest fremtrædende Særkjender ved hiin pedantiske Figur, i denne Tidsalder blomstrede paa Klosteret, have vi udviklet i det umiddelbart Foregaaende, og det indsees let, at en Ungdom, der dannedes i en saadan Skole, ikke særlig skulde føle sig hendragen til natlige Orgier paa Kipper og Krostuer eller til Slagsmaal paa Næver eller med blanke Vaaben. Men det er paa den anden Side heller ikke at undres over, om et freidigt og ungdommeligt Sind kunde gaae tilgrunde og et frit og ideelt Blik paa Livet sløves i den Luft, som indaandedes i Kommunitetets Spisesal, og som vistnok kun var lidet mere mættet af Pedanteriets Dunster end den, som viftede derudenfor. Hertil kommer, at ihvorvel de økonomiske Forhold, under hvilke Studenterne i Almindelighed levede, paa Grund af den i det Hele forøgede Velstand vel neppe naaede den Elendighed, som kuede Størstedelen af deres Forgjængere i det 17de Aarhundrede, var Armoden dog endnu de Flestes Lod[1]), og

[1]) Var der endog for de Studerende nu mere end fordum Leilighed til at fortjene Noget ved at undervise, saa var dog det Vederlag, der tilbødes for denne Beskjæftigelse, saa ringe, at det neppe var tilstrækkeligt til det tørre Brød. Endnu fra Tiden henimod nærværende Periodes Slutning haves der Vidnesbyrd om, at der for 3 Timers daglig Underviisning i de almindelige Skolekundskaber kunde bydes en Student 8 til 10 Mark maanedlig (altsaa omtrent 2 Sk. for Timen), medens han til et tarveligt Underhold ansloges at behøve mindst 140—150 Rdr. aarlig. Det var følgelig intet Under, at der kunde klages over, at »en Dandsemester kan i en eneste Time fortjene ved at lære Andre siue Kaprioler mere end

dennes Tryk i Forbindelse med det nysomtalte Moment gjør det forklarligt, om denne Tidsalders Studenter fuldt saa meget som den foregaaendes i Reglen savnede den høiere Beaandelse og det Skjær af Idealitet, uden hvilket vi saa ugjerne tænke os Musernes unge Dyrkere. Det gjennemgaaende Træk synes snarere at have været en vis nøgtern Forstandighed og philistrøs Spidsfindighed end et aabent Øie for det Store og Skjønne og Lethed til at lade sig henrive til Begeistring herfor. Forgjæves søge vi ogsaa endnu hos Studenten en udviklet Æresfølelse, og han ansaae sig endnu ikke for god til Meget, der i vore Øine synes dybt under hans Stands Værdighed. Der maa for Nutidens unge akademiske Borgere allerede være noget Ydmygende i den Tanke, at deres Standsfæller i forrige Aarhundrede vare Stadens bestalter Ligbærere; men denne Følelse forøges endnu, naar det erfares, at de satte stor Priis paa denne deres Forretning og med et monopoliseret Laugs hele Skinsyge vaagede over formeentlige Indgreb i Næringen. Istedetfor en sand Æresfølelse traadte et vist aandeligt Hovmod, en Ringeagt for Alt, hvad der ikke var opammet ved den latinske Grammatik og Glosebog, som maa have dannet en skjærende Modsætning til den ydmyge og beskedne Stilling, Størstedelen af den studerende Ungdom indtog i Samfundet. Dette Hovmod bidrog i Forening med hele det afstikkende og fremmedartede Præg, der hvilede over de Studerendes udvortes Fremtræden, til, at disse, hvormeget end iøvrigt Enevælden havde gjort til at udfylde Kløften mellem de forskjellige Stænder,

---

en Student udi 6 Timer ved Information udi Geographi, Historie, Læsning, Skrivning, Latin etc.« (Ny Plan til Forbedring i Studenternes Vilkaar, forestillet i Breve til Hr. Raadvild, Kbh. 1771, S. 13, 21, 25).

isoleredes fra den øvrige Befolkning. Studenterne følte sig for gode til at have videre at skaffe med den jævne Borger, der paa sin Side ogsaa holdt sig fjernt fra hine, som i hans Øine afgave et til det Latterlige grændsende Phænomen; til Optagelse i den fornemme, adelige eller betitlede, Verdens Liv manglede de paa ganske enkelte Undtagelser nær enhversomhelst Adkomst, og de vare saaledes udelukkende henviste til deres Standsfællers Omgang. Dette maa imidlertid ikke misforstaaes saaledes, som om der indenfor Studenterstandens egne Grændser skulde have været Tale om et noget mere udviklet Samliv end i den foregaaende Tidsalder: et saadant synes tvertimod ligesaalidt nu som forhen at have kunnet trives. Selv et blot og bart selskabeligt Samqvem var tildeels noget Ukjendt, og endskjøndt der omtales ikke faa særlige Kommunitets- og Regentsfester[1]), havde disse dog ligesom forhen et udelukkende og strængt officielt Præg og glædede sig neppe ved nogen mere virksom Deeltagelse fra Alumnernes Side end almindelige Universitetsfester fra Studenternes overhovedet, medmindre man hertil vil henføre den Kjendsgjerning, at Klosterdekanerne aldrig lode nogen Begivenhed af Betydning for Kongehuset — hvad enten den nu iøvrigt paa anden Maade feiredes af Stiftelsen eller ei — gaae forbi, uden at de tilstillede Hoffet meer eller mindre krybende latinske Lykønskningsqvad[2]). Det var først ved Kommunitetets anden Hundredaarsfest 1769, at der synes at have været nogen almindelig Deeltagelse fra Studenternes Side. Den feiredes den 11 Okt., efterat der i Forveien var udstedt et latinsk Indbydelsesskrift af Professor

---

[1]) F. Ex. til Minde om Reformationens og Enevældens Indførelse, i Anledning af Dronningerne Lovises og Juliane Maries Indtog o. s. v.

[2]) Beckman a. St. S. 87, 88, 91 m. fl.

Holm, der i det Aar var Universitetets Rektor. Den bekjendte geistlige Taler Joh. Andr. Cramer gav i sin Jubeltale Grundtrækkene af Stiftelsens Historie, og ikke alene de daværende Dekaner, men ogsaa flere forhenværende samt den ældste af Alumnerne optraadte ved denne Leilighed som Festsangere [1]). Saalænge den mørke og munkeagtige Aand, der stemplede Christian VI.s Regjeringstid, rugede over Folket og hæmmede enhver frisk Livsyttring, var iøvrigt det antydede Savn af et Samliv mellem Studenterne saare forklarligt. For den gjensidige Frygt og Mistænksomhed, der var en Følge af hiin Aands Herredømme, gik vel heller ikke den akademiske Ungdom fri, og selv iblandt den Deel af denne, der daglig samledes til Øvelser paa Klosteret, har Samlivet høist indskrænket sig til smaa disputerende Selskaber eller private religiøse Forsamlinger af de ivrige Pietister. Men endog efterat Frederik V.s Thronbestigelse havde bragt lysere Tider, varede det dog længe, inden der viste sig Spor af en Trang hos Studenterne til at søge den Udvikling, som erhverves ved Ideeudvexling og overhovedet ved et livligt Samqvem med Andre. Derimod er der Tegn nok til, at hiint Laugs-Sammenhold, der allerede tidligere knyttede Medlemmerne af den akademiske Stand til hinanden, vedligeholdt sig og viste sig virksomt ligeoverfor Medlemmer af andre Samfundsklasser, og det var naturligt, at Regentsen ved alle Leiligheder, hvor dette Sammenhold maatte staae sin Prøve, dannede et Tilknytningspunkt for alle det lærde Laugs unge Medlemmer. Det turde vel iøvrigt neppe miskjendes, at der i den sidste Deel af det foreliggende Tidsrum, da det nationale Theater var gjenfødt og efterhaanden udøvede

[1]) Smstds S. 99 f., J. Møllers Nyt theol. Bibl. III. S. 25.

en saadan Tiltrækningskraft over den akademiske Ungdom, at denne jævnlig var temmelig talrig repræsenteret i dets Parterre (om den end ikke endnu som i en noget yngre Tid dominerede der), blev pustet et noget høiere Liv ind i Sammenholdet, saaledes at de Enkelte stode Last og Brast med hverandre ikke alene som Medlemmer af samme Korporation, men ogsaa fordi de repræsenterede en fælles Anskuelse. Men hvor langt hen i Tiden Laugsaanden dog endnu vedligeholdt sit gamle indskrænkede og sneverhjertede Præg, derom vidner tilstrækkelig hiin Kjendsgjerning, at da Ulrik Green i Aaret 1765 havde begyndt sine naturvidenskabelige Foredrag for Menigmand, vakte dette Foretagende et saadant Misnøie mellem hans unge lærde Laugsbrødre, at en Hob Studenter en Aften brøde ind og forstyrrede Forelæsningen, fordi »Ulærde ikke burde høre saadanne Ting, som alene skulde være for Studerende« [1]).

Med det her omtalte Sammenhold, med det hele særegne skarpt udprægede Physiognomi, der endnu betegnede Studenterne, var det ikke underligt, om der kunde opstaae Rivninger imellem dem og andre Samfundsklasser, navnlig naar disse sidste, saaledes som Tilfældet var med Officeerstanden, med et ligesaa opblæst Hovmod saae ned paa Andre og derhos udmærkede sig ved en endnu høiere Grad af *esprit de corps* og Sammenhold end hine. Rivninger mellem Officerer og Studenter udeblève heller ikke, og da de trods de forandrede Forhold have strakt deres Eftervirkninger ned næsten lige til vore Dage, skulle vi noget nærmere berøre dem. Allerede i Slutningen af forrige Tidsrum havde der mellem Studenterne og de Militære begyndt at danne sig et spændt Forhold, som navnlig

---

[1]) N. M. Petersen Bidrag til den danske Litt.s Hist. V. 2den Afd. S. 35.

kom til Udbrud i de ovenomtalte Sammenstød mellem hine og Landkadetterne, og som gjør det forklarligt, at Holberg kunde lade sin Jakob von Tybo undfange Ideen til hans martialske Angreb paa Regentsen. Forholdet udviklede sig i denne Periode ikke til det Bedre, meget mere synes Stemningen at have antaget Charakteren af et bestemt udpræget Fjendskab, der nu og da gav sig Luft i Smaakampe af en ligefrem blodig Natur. I Aaret 1734 var det saaledes i »Krindsen« eller Runddelen omkring Rytterstatuen paa Kongens-Nytorv kommet til et heftigt Sammenstød mellem Officerer og Studenter, uvist i hvilken Anledning, og i længere Tid derefter synes en Student ikke at have kunnet lade sig see paa Gaden uden at staae Fare for morderiske Anfald fra Officerernes Side. Rahbek fortæller etsteds, at hans Morfader, der, skjøndt ikke Student, var bleven antaget for en saadan, under slige gjentagne Angreb endog svævede i Livsfare, da hans pyntelige, men spinkle Modekaarde var et vel ulige Vaaben ligeoverfor Officerernes Pallasker[1]). Ligesom hiin Feide i en daværende Regentsianer, den bekjendte smagløse Leilighedspoet Wadskjær, fandt sin Homer[2]), saaledes have Regentsalumnerne vistnok ogsaa taget en særlig fremragende Deel i Kampen. Men iøvrigt tør det vel ansees som temmelig utvivlsomt, at det har været Officererne, der optraadte som Angribere, og at Studenterne, som, efter hvad ovenfor er bemærket, maatte være langt mere oplagte til det Slags Kampe, hvor Syllogismer og Distinktioner vare Vaabnene, end til saadanne, hvor der flød Blod, have indskrænket sig til det blotte Forsvar og vel ogsaa været de Tabende. I mange Aar kom

---

[1]) Rahbek Om Ludv. Holberg som Lystspildigter II. S. 174.

[2]) O. Wolf Journal for Politik, Natur- og Menneskekundskab f. 1816 III. S. 195.

det heller ikke til noget Sammenstød i større Stiil; men Spændingen vedligeholdtes bestandig og fik for Studenternes Vedkommende ikke sjelden Næring ved hensynsløse og brutale Anfald paa enkelte af deres Standsfæller fra Modstandernes Side[1]). Først henimod Slutningen af dette Tidsrum gav den gjensidige Stemning sig paany Luft i en Kamp af en mere almindelig Charakteer, hvor Officererne atter vare de Udfordrende. Vi sigte herved til den bekjendte Begivenhed, der gav Johannes Evald Anledning til at skrive sine »Brutale Klappere«. For at hævne sig i Anledning af en stræng Recension over Syngespillet »Thronfølgen i Sidon«, der var optagen i Tidsskriftet »Den dramatiske Journal«, havde Forfatteren af hiint, N. K. Bredahl, der imidlertid var bleven Theaterdirektør, faaet den uheldige Idee at lade opføre et Leilighedsstykke, der bar Navnet »Den dramatiske Journal«, og hvori han persiflerede sin Recensent. Da det var blevet bekjendt, at en Deel Studenter ved en Udpibning heraf vilde nedlægge Indsigelse mod en slig Taktløshed, havde Bredahl fordeelt et stort Antal Fribilletter til Garnisonens Officerer, der ikke vilde taale, »at en Blæksmører spillede en af Hans Majestæt bestaltet Direktør og galant Mand paa Næsen«, og »give Journalisten med hans ganske Anhang en Lektion, saa at de skulde krybe i et Musehul«. Paa Forestillingsaftenen den 25 Nov. 1771 indtoge Officererne under Anførsel af

---

[1]) Saaledes blev en Student Borgen, da han en Aften i Juni 1756 i al Stilhed og Fredelighed kom gaaende ind ad Vesterport med et Par Kammerater, angreben af en Lieutenant H. B. v. Gotbeck med et saadant Stokkeslag over Ansigtet, at Stokken gik istykker; men han fik en glimrende Satisfaktion, idet Lieutenanten i Nærværelse af 4 andre Officerer og et stort Antal Studenter for Konsistorium maatte give Borgen en for ham selv høist ydmygende Æreserklæring (Kons. Domkopibog for 1750—71 S. 51 ff.).

Oberst Køhler[1]) deres Post i Parterret, og da Studenterne, efterat Tæppet var gaaet op for »Journalen«, begyndte at pibe og ikke vilde lade sig imponere af alt Officerernes Spektakel, brølede Køhler: »Schufte, Schlingels, vermaledeitetes Krapule! ‚H'raus mit den Lümmeln!«, og dette var Signalet til et Haandgemæng med Stokke, Kaarder og Næver, der, efterat Studenterne vare drevne ud af Theatret, fortsattes ude paa Torvet og senere omkring paa Værtshuse og andre offentlige Steder. Denne Gang var der imidlertid en offentlig Mening til, og den var Studenterne gunstig. I hele Kjøbenhavn var der den mest ophidsede Stemning mod Officererne, og da Stykket faa Dage efter igjen ansattes til Opførelse, var Theatret beleiret af en uoverskuelig Menneskemasse. Ved denne Leilighed røbede Matroserne for første Gang den gunstige Stemning imod Studenterne, der senere ved flere Leiligheder har lagt sig for Dagen, idet de med høie Raab forsikkrede, at de vilde »pudse Stivstøvlerne, hvis de gjorde sig mussige mod de Sorte«. Stykkets Afbestilling forhindrede iøvrigt videre Ulykker; men i lang Tid efter turde de mest kompromitterede Officerer neppe lade sig see paa Gaden, og næsten hele den theaterbesøgende Ungdom udenfor den militære Stand forenede sig med Kollegiernes Studenter om ikke at betræde Skuespilhuset, saalænge Bredahl var Direktør[2]).

Studenterne i og udenfor Kommunitetet bleve ogsaa Deeltagere i Kampe af en ganske anden Natur end de her omtalte. Vi ere paa flere Steder i det Foregaaende komne til at berøre de religiøse Foranstaltninger, der dannede det

---

[1]) Den samme, der fik en sørgelig Berømthed ved sin Deeltagelse i Begivenhederne den 17 Jan. næste Aar og derfor adledes under Navnet Køller-Banner.

[2]) Jfr. Th. Overskou Den danske Skueplads II. S. 473 ff.

mest fremtrædende Moment i Christian VI.s Regjering, og deres Indflydelse paa Folkets ydre og indre Liv. Det er bekjendt, at der ved disse Foranstaltninger bl. A. ogsaa tilsigtedes opnaaet »Uniformitet« paa det kirkelige Omraade, og det er ligeledes bekjendt, at denne Hensigt uagtet al Strænghed og uagtet det endog med Grund kan siges, som der er sagt, at Kong Christians General-Kirke-Inspektions-Kollegium var en Omplantning af Inqvisitionen paa protestantisk Grund — dog i Virkeligheden saa lidet opnaaedes, at der tvertimod udbrøde heftige Stridigheder i den dansk-norske Kirke. Det er naturligt, at Studenterne, der fremfor Andre maatte paavirkes af Bevægelser paa de aandelige Enemærker, toge ivrig Deel i disse Stridigheder, og som Bidrag til et fuldstændigt Billede af deres Liv i denne Tidsalder turde derfor nogle Ord herom være paa deres Plads. Idet vi iøvrigt ikke skulle gaae ind paa Enkelthederne i den lidenskabelige Kamp, som i Aarene 1733—34 deelte navnlig Hovedstaden i tvende fjendtlige Leire, den orthodoxe og den pietistiske, i hvilken de forskjellige Partiers Høvdinger fra Prædikestolen med den yderste Voldsomhed tordnede imod hverandre, og som efter at have beredt Regjeringen de alvorligste Vanskeligheder først nogenlunde stilledes, da det sidstnævnte Parties mest fremtrædende Repræsentant, Kapellanen ved Trinitatis Kirke P. N. Holst, i Jan. 1735 ved Provsteretsdom var bleven berøvet sit Kald og sin Kjole og derefter sendt i Forviisning[1]) — skulle vi dog minde om, at Studenterne og ikke mindst Klosteralumnerne, der jo saagodtsom alle dyrkede Theologien, paa en meget virksom Maade toge Parti med i disse kirkelige Tvistigheder. Saavel den

[1]) See J. Møller Mnenosyne IV. S. 329 ff.

gamle Rettroenhed som den moderne Pietisme havde blandt dem sine lidenskabelige Forsvarere og Angribere, hvilke sidste i anonyme Stridsskrifter droge heftig tilfelts imod Modpartiet. Men trods al den Vægt, der paa Klosteret lagdes paa »*theologia polemica*«, fandt Regjeringen ikke noget Behag i denne praktiske Anvendelse af Kommunitets-Øvelsernes Udbytte. Ved et Reskript af 23 April 1734 [1]) erklærede Kongen, at han med særdeles Mishag havde erfaret, at en Deel af Studenterne havde misbrugt deres Tid og de akademiske Beneficier til at »melere sig« i de omtalte »bedrøvelige og Studenterne dog ikke vedkommende Tvistigheder«, og at de havde været de fornemste Redskaber for disses Tilblivelse og Udbredelse, »ikke at tale om de ugudelige uden Navn hid og did udspredte Pasqviller, hvilke dog efter Sproget og deres Indhold ei kan komme fra nogen Anden end de saakaldte Studerende«. Universitetets Rektor fik derfor Befaling til eftertrykkelig at anmode Studenterne om aldeles at »entholde sig fra at indmænge sig i de imellem Præsterne udi Residentsstaden opkomne Tvistigheder« og »langt mindre nogen Persons Meninger og Skrifter at kritisere«, da de i modsat Fald skulde miste al akademisk Understøttelse eller endog relegeres. Det paalagdes sluttelig ganske særlig Provsten paa Regentsen at paaminde Alumnerne om Opfyldelsen af dette Kongebud og at angive dets Overtrædere. For denne Strænghed blev, om ikke Andre, i alt Fald en af Dekanerne paa Klosteret, Vilh. Alb. Lange, et Offer, idet han nemlig endnu i samme Aar, efter at være fjernet fra sin Post og formodentlig midlertidig relegeret, forvistes til Bornholm [2]).

---

[1]) Trykt i Fogtmans Saml.

[2]) Beckman a. St. S. 154.

Kongebudet kunde imidlertid ikke dæmpe den religiøse Bevægelse blandt Studenterne: »melerede« de sig end ikke mere i de kirkelige Tvistigheder paa den fremtrædende Maade som før, saa sees det dog, at mange Gemytter vare saa dybt grebne af den moderne religiøse Retning, at de kom i Kollision med de Love og Anordninger, de akademiske Foresatte vare satte til at haandhæve. I Efteraaret 1734 indgave saaledes tvende Missionselever, der vare Alumner paa Klosteret, et Andragende til det theologiske Fakultet, hvori de vægrede sig ved at deeltage i Kommunitets-Øvelserne, som besværede deres Samvittigheder[1]). Denne Vægring begrundedes ved følgende charakteristiske Yttringer: »Hvad sig *theses philosophicæ* er anlangendes, da forstaaer vi ikke *philosophiam*, saasom det ikke er vores *studium*; thi at gjøre *syllogismos logice* med Alt det, dertil hører, med Behændighed at drage Falskhed af Sandhed, at lægge Tiden an derpaa agter vi unyttigt og for Skam og Skade at være imod Jesu Christi Kundskabs Ypperlighed og for det, vi ingenlunde behøver til at erlange den aandelige Viisdom. Hvad sig *theses theologicæ* er anlangendes, da bekjender vi, at vi ikke uden vore Sjæles Skade og Fordærvelse kan opponere og disputere derimod; thi Christus siger: »»Hvem som nægter mig for Menneskene, den vil jeg og nægte for min Fader, som er i Himlen««: nu enten vi opponere imod Christi Sandhed, hvad heller det er af Skrømt eller Alvor, saa nægte vi samme dog.« Andragendet faldt naturligviis hverken i god Jord hos Fakultetet, hvis fleste Medlemmer vare indtagne imod den pietistiske Retning, eller hos Konsistorium, og den almindelige

---

[1]) Andragende fra Frederik Petersen Svane og Christian Jakobsen Protten, *Africani*, i theol. Fak. Kopibog IV. S. 166 ff.

Stemning var for de to Studenters Udelukkelse af Kloster og Regents; men det synes dog, som om Professor Reuss, der selv var en af Pietismens mægtigste Talsmænd, fik Sagen jævnet i Mindelighed. Fire Aar senere indgaves der af Provsten en Klage over en Regentsianer, der istedetfor at holde sig til den anordnede Formular for Bønnen ved Kollegiets daglige Gudstjeneste bad, »som Aanden drev ham til«, og, hvis Saadant ikke indrømmedes ham, forbrede Fritagelse for at holde Bøn. Herpaa vilde Fakultetet imidlertid heller ikke gaae ind, men truede den Paagjældende, der var Lærer ved Vaisenhuset, med Anklage for dettes Bestyrelse i Tilfælde af, at han gjentog sin Forseelse, og de andre Alumner, der maatte ville følge hans Exempel, med Udstødelse af Kollegiet[1]).

**66.** I den strænge Tugt, som vi saae den tidligere Periodes Studenter og i Særdeleshed Alumnerne paa Klosteret og Regentsen at være undergivne, og som i saa høi Grad indvirkede paa det Liv, der yttrede sig hos og iblandt dem, var der nu indtraadt nogen Slappelse. Universitets-Bygningens Kjælder var ikke længer et jævnligt Qvarteer for Studenter, Relegation hørte heller ikke mere til Dagens Orden[2]), og uagtet »Extrusion« af Kloster og Regents

---

[1]) Theol Fak. Kopibog IV. S. 590 ff. Den paagjældende Student hed Erik Lemming.

[2]) Den mest opsigtvækkende af de faa Relegationsdomme fra dette Tidsrum overgik en fortrinlig begavet Kloster- og Regentsalumnus Frants Mygind, der var dristig nok til ved en offentlig Disputats 1734 at ville reducere Universitetets daværende Rektor Detharding *in absurdum*. At Mygind som Opponent havde den materielle Ret paa sin Side, turde være ligesaa utvivlsomt som, at Maaden, hvorpaa han optraadte, var temmelig kaad (der forefaldt t. Ex. følgende Ordvexel mellem ham og Præses: M. *An medicus inspirare possit juveni etc.* P. *Utique!* M. *Forte per clysterem?*), og Dommen synes under alle Omstændigheder at have været urimelig haard.

endnu paa Papiret hang over Alumnernes Hoveder som et Damoklessværd, der kunde falde for endog forholdsviis mindre betydelige Forbrydelser, synes den i Virkeligheden dog ikke at have været saa hyppig anvendt som forhen. Dette laa iøvrigt mindre i en Tilbøielighed til at indrømme den personlige Frihed større Raaderum end i den anførte Omstændighed, at Tidsalderens hele Retning førte bort fra saadanne Udskeielser, som den akademiske Justits fornemmelig tog sig af, saavelsom ogsaa deri, at blotte Advarsler fra de Foresattes Side maatte være mere virksomme i en Tid, da den Underdanighedsfølelse for den kongelige Almagt, der betegnede den hele Slægt, strakte sig ogsaa til enhver af de Autoriteter, gjennem hvilke en eller anden Green af denne Magt udøvedes. Som et Vidnesbyrd om den i det Hele gjennemgaaende Lydighed mod den akademiske Øvrighed kan det tjene, at det nu endelig var lykkedes at faae Studenterne til altid at være iførte den halv geistlige Dragt, deres Forgjængere saa længe havde søgt at unddrage sig fra at anlægge, og uagtet Tidsalderen ellers ikke savnede Luxus- og Mode-Anordninger, saa vare de dog af en mere almindelig Tendents, og der behøvedes ikke saadanne, der særlig henvendte sig til Studenterne. Til den sorte Dragt bares jo rigtignok den tidligere saa haardt forfulgte Kaarde, men Retten dertil var ikke som før en de akademiske Fædre aftvungen Indrømmelse, og der var ingen Anledning for disse til at forbyde Kaarden. Den var heller ikke længer noget Særeget for Adelsmanden

---

Mygind kom aldrig senere tilbage til Fædrelandet og døde efter et bevæget Liv i Wien 1789 (jfr. Philomusus Om Stiftelser S. 100, Baden Univ.-Journal f. 1797 S. 151 f., Biogr. Eft. om Botanikeren Frants Mygind ved E. C. Werlauff i J. D. Herholdts og F. V. Mansas Saml. til den danske Medicinalhist. I. S. 277 ff.).

og Studenten, den var ligesom Parykken bleven et anerkjendt Modestykke, der bares af Alle lige ned til Kramboddrengen, indtil Moden endelig skiftede Lune og den meget omtvistede Sideprydelse endelig sporløst forsvandt fra Studenterverdenen i Aarene 1760—70. Fortræd gjorde den under ingen Omstændigheder: i samme Brev, hvori Holberg som ovenanført skildrer Duel- og Fægtelidenskaben ved Aarhundredets Begyndelse, forsikrer han udtrykkelig, at 40 Aar senere havde »*Præsides* udi *cathedris* og deres *Respondentes*« aldeles taget Luven fra Duellanter og Sekundanter og det store akademiske Auditorium fra »det Sted udenfor Porten kaldet Fuglestangen«. Fra den antydede Slappelse i Tugten var der forøvrigt et stort Spring til en Opgivelse af denne og et end større til en Opgivelse af eller endog kun en Indskrænkning i det smaalige Opsyn, der førtes med de Studenter, der nøde Godt af Kommunitetet og Regentsen. Det er naturligt, at den Tidsalder, i hvilken det endog var tilladt Forældre uden Lov og Dom at faae de Børn, de havde Grund til at bebreide nogen »grov eller liderlig Ting«, anbragte i Christianshavns eller Møens Tugthuse[1]), ikke kunde tænke sig den akademiske Ungdom overladt til sig selv midt i en Hovedstads Fristelser og unddraget et omhyggeligt og stadigt Tilsyn af Myndigheder, som i fornødent Fald havde Revselsesmidler til deres Raadighed. Kloster- og Regents-Alumnerne vedbleve derfor endnu bestandig at være undergivne en Inqvisition, der strakte sig til enhver Side af deres Leven, til deres Flid, deres Sædelighed og deres Religiøsitet. Inspektorer og Dekaner skulde vide Besked med hvert Skridt, hine foretoge sig, og for høiere Vedkommende angive ethvert

---

[1]) Plakaten af 9 Jan. 1741.

Feiltrin, og det er betegnende nok, at Regentsens Love ikke kjendte nogen større Brøde end at unddrage sig det befalede Tilsyn ved at udeblive fra Kollegiet om Natten. Den Student, der ikkun en eneste Gang var funden skyldig heri, skulde uden Naade forvises Regentsen, ja blot at komme for sildig til Kollegiets Port, der lukkedes om Sommeren Kl. 10, om Vinteren Kl. 9, straffedes med Tabet af det første »Pengelig«, der skulde have tilfaldet den Paagjældende[1]). Man maa iøvrigt lade Bestyrelsen, at den i alt Fald i den senere Halvdeel af nærværende Tidsrum opfattede sit Formynderkald for Alumnerne saaledes, at dens Medlemmer ikke udelukkende optraadte som disses Storinqvisitorer og Tugtemestere, men ogsaa værnede om deres Ret i Tilfælde af virkelige eller formeentlige Indgreb i denne og under alle Omstændigheder ikke vilde finde sig i, at saadanne skete fra en ikke-akademisk Autoritets Side. Dette synes i alt Fald at fremgaae at følgende lille Begivenhed, der indtraf i Foraaret 1772. Politiet havde Mistanke om, at der i et Huus ligeoverfor Regentsen, hvor dennes Alumner pleiede at søge, spilledes Hasard, og anstillede i den Anledning en Huusundersøgelse. Denne fremkaldte et lille Opløb, under hvilket der blev pebet og kastet med Stene efter Politiet. Da Politimesteren, der ansaae Studenterne for Urostifterne, sendte den optagne Rapport til det theologiske Fakultet med Anmodning om at forhindre slige Uordener for Fremtiden, modtog han til Svar et af Professor Holm affattet Brev fra Fakultetet, hvori dette oplyste, at det omtalte Huus ikke var noget Værtshuus, men ikkun et Sted, hvor Regentsianerne for Betaling kunde faae Smørrebrød, Øl og Lys, at der vel

---

[1]) Theol. Fak. Resol. af 17 Sept. 1759 i Kopibogen VI. S. 356.

var spillet Halvtolv, »et Navn, vi ei før have hørt«, men at Banken kun var 4—5 Mark, at kun to Regentsianere havde deeltaget i Spillet og neppe en eneste i de senere paafulgte Uordener. Politimesteren anmodedes derhos om at overveie, om det ikke havde været ønskeligere istedetfor at »gjøre Exekution i det Huus saa nær ved Regentsen« i al Stilhed at have anmeldt Sagen for Provsten og paa den Maade forhindret, hvad der var forefaldet. »Vi gjøre os og det Haab — hed det til Slutning — at ligesom vi efter Mulighed ville see derhen, at Studenterne og især de kongelige Alumner forholde sig ordentligen, saa tilholder vel og Deres Velb. Politi-Inspektøren og Betjentene, at de ei uden Fornødenhed opirre og insultere Studenterne eller især Regentsianerne; disse ere et Hundrede, og man kan ei vide, hvor mange Flere der ville gjøre Eet med dem, om det kom dertil, at Mængden troede sig af Modtvillighed og uden Føie at insulteres af Politibetjentene: Ungdom og Viisdom ere ei altid samlede.« Denne energiske Optræden blev ikke uden Frugt. Politimesteren svarede nemlig, at han af Hensyn til Fakultetet vilde stille Undersøgelsen i Bero og under Forudsætning af, at Studenterne forholdt sig rolige, aldeles lade Sagen falde. »Fra Politiets Side — tilføiede han — har Studenterne ingen Rancune at befrygte, naar de vil være rolige; thi mine Betjentere kjende min Tænkemaade altfor nøie til at vove at bryde Nogen uden at være visse paa, at jeg jo uden Skaansel vilde ressentere Alt det, der lugtede af Chikane, hvoraf jeg stedse har været en Hader«[1]).

**67.** Vi have paa sit Sted i det Foregaaende bemærket, at det i Henseende til Skildringen af det Liv, der har

---

[1]) Nyerup Eft. om Reg. S. 73 ff.

rørt sig blandt Kommunitetets Alumner som mellem Studenterne overhovedet, har sin Vanskelighed at overholde Hensynet til den Periode-Inddeling, der iøvrigt er lagt til Grund for nærværende Skrift. Denne Bemærkning finder ogsaa sin Anvendelse paa det Billede, vi i det nærmest Foregaaende have udkastet. Thi ligesom det tomme og opblæste Pedanteri, der danner det mest fremtrædende Træk heri, snarere vil kunne dateres fra Aaret 1700 end fra 1728 og tildeels vistnok staaer i Forbindelse med det Forfald, i hvilket Videnskabeligheden heri Landet var kommen omtrent fra Griffenfeldts Dage, saaledes havde det ogsaa allerede kulmineret henimod Aarhundredets Midte, og fra dette Tidspunkt skete der ikke alene i denne, men ogsaa i mangen anden Henseende en gradeviis Fremgang til en anden og bedre Tingenes Orden. Frederik V.s Thronbestigelse, der gav den Skinhellighed og det Hykleri, som hans Faders forfeilede religiøse Foranstaltninger havde fremkaldt, et uforvindeligt Knæk, løsnede i det Hele de Lænker, der havde tynget Nationens aandelige Liv. Det var, som om en sund og forfriskende Luftning blæste henover Landet og kaldte Kræfter til Live, der traadte i Kamp med gammel nedarvet Slendrian og med alt det fremmede Væsen, som paa Aandens Enemærker søgte at qvæle det Nationale. Fra den gjenfødte Scene svang gamle Holberg sin satiriske Svøbe mod Spidsborgerlighedens og Pedanteriets Magter, og i hans Fodspor traadte mange af de Yngre, om de end virkede ved andre Midler og paa andre Maader. Struensee gav siden alt det Nye, der gjærede i Folket, Ret til at yttre sig, og herved som overhovedet ved hans mange Reformer var der vakt en Aand, som den senere Reaktion ikke ganske kunde lade dele Skjæbne med dens Skaber, og der strakte sine

Virkninger som til den akademiske Verden overhovedet saa og til det stille Liv, der rørte sig bag Regentsens Mure og paa hvert Tagkammer omkring i den store By, hvor der var reist Minerva et Alter.

Denne Overgangens Tidsalder er det ogsaa, at de faa Navne tilhøre, vi for denne Periodes Vedkommende kunne nævne paa Kommunitets- og Regents-Alumner, der senere have erhvervet sig Krav paa ikke at forglemmes af de tvende Folk, som de tilhørte: Biskop Nikolai Edinger Balle, Præsten Christian Bastholm, den Retslærde Jakob Edvard Colbjørnsen, Philosophen og Statsmanden Niels Treschov samt Digterne Thomas Thaarup, Edvard Storm og Christen Pram.

# Tredie Tidsrum.

## 1777 — 1818.

## I.

68, Forberedelser til en indgribende Omordning af Kommunitetets og Regentsens Anliggender; Modstand imod Planen og dennes Gjennemførelse ved den nye Fundats for begge Stiftelser af 25 Juni 1777.

**68.** Det var Klosterøvelsernes Forfald og deres Uovereensstemmelse med Tidens videnskabelige Retning overhovedet, som nærmest hidførte den Reform af Kommunitetet og Regentsen, fra hvilken vi datere det tredie Tidsrum i disse Stiftelsers Historie. Øiet var vel ogsaa blevet aabnet for forskjellige andre svage Sider i deres Organisation; men den offentlige Mening var dog fornemmelig enig i at fordømme den Parodi paa en sund videnskabelig Udvikling, hvorfor Klosteret daglig var Skuepladsen, og under den Iver for at opdage og paapege Brøst og Mangler i det offentlige og videnskabelige Liv, som fremkaldtes ved den af Struensee skjænkede Trykkefrihed, var det fremfor Alt ogsaa denne, imod hvilken anonyme og pseudonyme Forfattere afskjøde deres kritiske Pile[1]). Klagerne over Øvelsernes Tilstand fandt et saameget villigere Øre hos Regjeringen, som Ove Høegh-Guldberg, der fra 1774 var

---

[1]) See (J. Baden) Raisonnements over Kbhvns Universitet (Helsingør 1771) S. 67 ff., Philokalus (B. G. Sporon) Om Studeringers nærværende Tilstand og bedre Indretning (Kbh. 1771) S. 31 ff., samme Forf.s Nærmere Betragtninger (Kbh. 1771) S. 38 ff., Philomusus (R. Fleischer?) Om Stiftelser (Kbh. 1771) S. 103 ff.

Sjælen i Danmarks Styrelse, deelte den almindelige Overbeviisning i den anførte Henseende og nærede den Plan at omdanne Regentsen og det dermed i Forbindelse staaende Kommunitet til et Kollegium efter engelsk Mønster, saaledes at Alumnerne underkastedes en bestemt Studieplan, hvis Overholdelse skulde gjennemføres ved et omhyggeligt Tilsyn[1]), ligesom det vel ogsaa har været hans Ønske ved en Omordning af Stiftelserne at give Modersmaalet, der i ham fandt en saa mægtig og smagfuld Beskytter, dets Ret. Der nedsattes derfor ifølge kongelig Befaling af 14 December 1775 en Kommission, som under Forsæde af Sjellands Biskop Harboe iøvrigt bestod af Etatsraaderne Horrebov, Guldberg og Borch, de theologiske Professorer Balle og Janson samt Kommunitetets Økonom Justitsraad Holtermann som Sekretær, og som det overdroges at tage under Overveielse, hvorledes Klosteret og Regentsen herefter kunde blive til større Nytte for Universitetet, samt at gjøre Forslag til en ny Fundats for begge Stiftelser. Uagtet Guldberg ikke formelt indtog den første Plads i Kommissionen, var det dog selvfølgelig ham, der var Sjælen i dens Forhandlinger, ja det synes endog, at den hele Kommission egentlig ikke har havt andet Hverv end i det Enkelte at udføre de af Guldberg allerede i Forveien opstillede Grundtræk for Omordningen[2]). Imidlertid gik Planens Udførelse ikke igjennem uden en bitter og heftig Modstand fra en af Stiftelsernes daværende Bestyrere, der ikke var optagen som Medlem af Kommissionen, og denne var ingen anden end den Mand, hvis Navn vi allerede saa ofte have havt Anledning til at nævne paa disse Blade, Professor Holm.

---

[1]) Nyt theol. Bibl. f. 1823 S. 45.

[2]) Beckman á. St. S. 102.

Han, der havde viet sine bedste Kræfter til disse Stiftelsers Haandhævelse, kunde nu i sit Livs Aften ikke forsone sig med den Tanke, at Andre skulde skalte og valte med det, som han betragtede særlig undergivet sin Omsorg. Efter bedste Evne modarbeidede han derfor Skridt for Skridt den nye Plans Fremme, i hvilken han blændet af sin eensidige Harme kun saae idel Fordærv. Hvor tilbøielig man end kunde være til at give ham Ret i enkelte af de Paastande, han fremkom med, t. Ex. om det Mislige i at øde 1100 Rdr. aarlig af Kommunitetets Midler og 22 af Regentsens Kamre paa Dekanværdigheden, saa urimelige og feilagtige vare paa den anden Side hans bittre Klager over, at man i formeentlig Strid med de ældre Fundatser vilde tage Brødet ud af Munden paa fattige theologiske Studenter, for hvilke Stiftelserne alene skulde være oprettede, og give det til Jurister og Medicinere[1]). Hans Modstand kunde imidlertid ikke standse den Guldbergske Plans Fremme og skaffede kun ham selv den Ærgrelse, at Kommissionen i ligesaa bittre Udtryk som dem, han havde brugt, tilretteviste ham og forbeholdt sig ved Slutningen af sit Arbeide at indberette til Regjeringen, »hvorvidt han havde fundet for godt at gaae den tilhaande med Efterretninger, som den ikke uden kongelig Ordre havde forlangt«. Han undgik dog den Sorg at see den nye Fundats erholde kongelig Stadfæstelse; thi han døde tre Uger, før denne meddeeltes den 25 Juni 1777[2]).

---

[1]) Nyerups Univ.-Ann. S. 416 ff., N. theol. Bibl. f. 1823 S. 47. Som et Vidnesbyrd om den Bitterhed, Holm nærede navnlig mod Guldberg, hidsættes følgende Brudstykke af en af ham d. 12 Jan. 1776 afgiven Erklæring: »Vinden blæser ei alletider fra een Kant. Sejanus, Struensee, Brandt og utallige Andre have erfaret det. Det er ilde nok, at saa Mange, *qui sublati sunt in altum*, vove, hvad de ville, tænkende Intet derpaa, at de kunne falde«.

[2]) Fundatsen er fuldstændig trykt i Schous Udtog af Forordningerne.

Det var Hensigten med den nye Fundats, at den skulde behandle sin Gjenstand fuldstændig og udtømmende, og ligesom den derfor ophævede alle tidligere om Kommunitetet og Regentsen givne Bestemmelser, saaledes lod den heller ikke noget Punkt henstaae til nærmere Udvikling gjennem Statuter fra Bestyrelsens Side eller paa anden Maade. Ja den gik saa vidt i denne Bestræbelse for at være fuldstændig, at den endog med den yderste Smaalighed gav Regler om, hvilke Bøger Alumnerne skulde benytte til deres Studier — Regler, som den dog selv indrømmede ikkun kunde have temporær Gyldighed, og som derfor skulde kunne forandres i Tidernes Løb. Som sit Formaal angav den at ville give Stiftelserne »Liv og Virksomhed til Statens, Kirkens og Videnskabernes Bedste samt tillige deri at see tilberedte saadanne Personer, som kan blive duelige til at iværksætte, hvad i Skoleforordningen af 11 Mai 1775 er befalet, og bruges til Lærestolene ved Universitetet, hvorved og haabes her at kunne tilvejebringe over en Deel af den yngste studerende Ungdom en gavnlig Opsigt, som baade kunde befordre Flittighed og bevare gode Sæder i den altid farlige Hovedstad, ja at forskaffe for bekymrede Forældre ikke kostbare Tilsynsmænd over de Børn, som de for Universitetets Skyld maatte ellers overlade til en Frihed, der ikke altid har det bedste Udfald«. I Modsætning til det Princip, der i de sidste 20 Aar faktisk havde gjort sig gjældende, opstillede Fundatsen den Grundsætning for Kommunitetets Virksomhed, at »det er bedre, at Nogle faae en skikkelig Hjælp, end at Mange nyde altfor Lidet«, og udtalte som en Konseqvents heraf den Regel, at Enhver, der var udnævnt til Kommunitets-Alumnus, saavidt mulig tillige skulde have Bolig paa Regentsen, uden at der hertil behøvedes nogen særlig Ud-

nævnelse — og den Anskuelse om begge Stiftelsers Eenhed, der hidtil vel i alt Væsentligt var gjort gjældende, men hvis Rigtighed dog ikke altid havde været ganske uanfægtet, fik saaledes endelig legal Stadfæstelse.

Idet vi nu gaae over til at give en Fremstilling af Kommunitetets og Regentsens Forhold i den Periode, i hvilken Fundatsen af 1777 i sin Heelhed var den gjældende Lov for disse, forudskikke vi den Bemærkning, at vi ikke ubetinget ville følge den samme Plan, der er lagt til Grund for Skildringen af de tvende foregaaende Tidsrum, men fravige den i enkelte Punkter, hvor Saadant paa Grund af de forandrede Forhold synes hensigtsmæssigt eller passende.

## II.

69—73. Kommunitetets og Regentsens Bestyrelse, Embedsmænd og Betjente i denne Periode.

**69.** Uagtet der næst Klosterøvelserne neppe var noget Moment i Kommunitetets og Regentsens ældre Organisation, som Oppositionen med større Bitterhed havde angrebet, end det theologiske Fakultets Enebestyrelse af disse Stiftelser, bestemtes det dog i den nye Fundats, at de theologiske Professorer »uden i nogen Maade at dependere af eller staae i Konnexion med *consistorio*« skulde administrere baade Kommunitetet og Regentsen, samt at »Alt det, som bemeldte Stiftelser angaaende af Kongen enten bydes eller forlanges Betænkning om, skal gaae lige til Fakultetet« — og den Uafhængighed, af hvilken dette i mere end et Aarhundrede i Gjerningen havde været i Besiddelse, fik saaledes endelig en utvivlsom retlig Hjemmel. Det var følgelig intet Under, at Fakultetet i Overeens-

stemmelse med de hidtil gjældende Regler fik Bemyndigelse til at beskikke Provst og Økonom — og fra nu af ogsaa umiddelbart Dekanerne — samt til at udnævne begge Stiftelsers Alumner [1]). I Henseende til den sidstnævnte Myndighed kan det bemærkes, at medens Provsten beholdt den ham tidligere tilstaaede Forslagsret, synes der ikke længer at have været Spørgsmaal om at indrømme Private gjennem Udnævnelsesretten til Regentsstipendierne at øve Indflydelse paa Besættelsen af ledige Pladser paa Kollegiet, idet det kun tillodes at uddele Stipendierne til Studenter, der allerede vare Regentsianere [2]). Derimod forandredes den Maade, hvorpaa Fakultetet hidtil havde udøvet det specielle Tilsyn med Stiftelserne. Istedetfor at dette nemlig forhen efter Omgang havde paahvilet hvert af dettes Medlemmer et Aar ad Gangen, forordnedes det nu, at Professorerne ligelig skulde dele de 12 Borde paa Klosteret imellem sig og hver især stedse udøve Forretningen som Inspektor for sine Bordes Vedkommende, medens derimod Tilsynet med Regentsen skulde paahvile det af Fakultetets Medlemmer, der fungerede som Dekanus.

Fra Reglen om det theologiske Fakultets Uafhængighed i Bestyrelsen opstilledes der mærkelig nok en Undtagelse med Hensyn til de nye Klosterøvelser. Til at paasee Overholdelsen af Bestemmelserne om disse forordnedes der

---

[1]) Ved den nye Universitets-Fundats af 1788 undtoges dog Biskoppen fra Deeltagelse i Udøvelsen af denne Ret, ligesom det samtidig bestemtes, at Provsten skulde indsende sin Forslagsliste til Prokansleren, der atter tilstillede Fakultetet samme.

[2]) Af en Erklæring fra Fak. af Marts 1806 (i Kopibogen VII) fremgaaer det endog, at dette paa Regentsens Vegne frivillig havde givet Afkald paa *stip. Justinum* og *Fuirenianum* for at undgaae, at Disponenterne over disse skulde kunne gjøre Paastand paa Udøvelsen af saadan Indflydelse.

nemlig en bestandig Kommission, bestaaende af Sjellands Biskop, Stats- og Kabinetssekretæren, en af de Deputerede i Kancelliet, tvende Professorer af det theologiske Fakultet, en *Professor consistorialis* udenfor samme og endelig Kommunitetets Økonom. Undtagelsesviis indrømmedes der ogsaa denne Kommission en Ret til at raade over Kommunitets-Bygningen; men da den dog nærmest var beskikket for Øvelsernes Skyld, deelte den Skjæbne med disse. Efterat Guldberg var fjernet fra Magten, udnævntes der ingen nye Medlemmer i de efterhaanden Bortdødes Sted, og Kommissionen opløstes lidt efter lidt af sig selv[1]).

Den Fakultetet i 1777 tilsikkrede Myndighed med Hensyn til Kommunitetets og Regentsens Anliggender forblev iøvrigt ingenlunde ganske uanfægtet og usvækket i Løbet af nærværende Tidsrum. De tvende Kommissioner, der i Aarene 1785 og 1790 anordnedes til at foreslaae Reformer i Henseende til Universitetet og det lærde Skolevæsen, synes i det Hele ikke at have været gunstig sindede mod Fakultetet, og den sidste, i hvilken Universitetets Patron Prindsen af Augustenborg førte Forsædet, paatænkte endog bl. A. at berøve det Eneretten til at udnævne Alumner[2]). Da denne Kommission var opløst, oprettedes i Aaret 1805 den permanente Direktion for Universitetet og de lærde Skoler, og denne nye Autoritet, der som Mellemled mellem Fakultetet og Regjeringen traadte istedetfor Universitets-Patronatet, greb i mange Punkter langt mere umiddelbart ind i de tvende Stiftelsers Bestyrelse, end Tilfældet nogensinde havde været med hiint.

**70.** Angaaende Kommunitetets og Regentsens økonomiske Forvaltning bestemte Fundatsen, at der ligesom

---

[1]) Baden Univ.-Journal I. S. 64.
[2]) Minerva for 1793 II. S. 387.

hidtil af Fakultetet skulde beskikkes en Økonom, der skulde oppebære Stiftelsernes Indkomster og saavel for disse som for Udgifterne til hver 1 Jan. aflægge behørigt Regnskab, føre Tilsyn med Bygningerne — hvad Regentsen angaaer, dog med Bistand af Dekanerne — og sørge for Udførelsen af de fornødne Reparationer, af hvilke han paa egen Haand kunde lade de ringere udføre, medens han med Hensyn til de kostbarere forinden skulde indhente Fakultetets Stadfæstelse. Den umiddelbare Bestyrelse af Godset var Økonomen som saadan uvedkommende, idet den ifølge Fundatsen paahvilede særlig dertil antagne Forvaltere. For imidlertid at lette Fakultetet Tilsynet med disse som overhovedet for at befrie det for Detaillen af Bestyrelsen, oprettedes der ved Fundatsen et nyt Embede som Kommunitetets Sekretær, hvilket bestandig skulde være forenet med Posten som Økonom. Sekretærens Forretninger vare i det Væsentlige at bestride Stiftelsernes Brevvexling og føre de fornødne Resolutions- og Expeditionsbøger, at deeltage som Protokolfører i Fakultetets Bestyrelsesmøder, at besørge Archivforretningerne og een Gang aarlig at bereise og syne Godset. Ihændehaveren af det saaledes forenede Embede tillagdes der foruden den Fribolig i Kommunitets-Bygningen, der allerede forhen havde været anviist Økonomen, en aarlig Løn af 500 Rdr.

Den her omtalte Ordning vedblev indtil Aaret 1813, da der i Anledning af den hidtilværende Økonom og Sekretær Konferentsraad Holtermanns Afgang paa Forslag af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler blev truffet den Bestemmelse, at de Forretninger, der hidtil havde paahvilet det omhandlede dobbelte Embede, fremtidig skulde fordeles mellem en Kasserer og en Bogholder, af hvilke den ene tillige skulde fungere som Sekretær, og at Tilsynet med disses

Embedsførelse skulde overtages af et *Inspectoratus quæsturæ communitatis*, bestaaende af det theologiske Fakultets ældste og et andet af dets Medlemmer[1]).

**71.** I Henseende til Provstens Embede lod Fundatsen af 1777 det i alt Væsentligt forblive ved det Bestaaende, og det saavel hvad hans Pligter som Rettigheder angaaer[2]). Ligesom imidlertid Omfanget af de første betydelig indskrænkedes, da Øvelserne senere bortfaldt, saaledes undergik Embedet omtrent samtidig af reent personlige Hensyn adskillige andre Forandringer, der imidlertid kun havde en temporær Gyldighed. For nemlig at skaffe Digteren Baggesen en fast aarlig Indtægt fik hans Beskytter Hertugen af Augustenborg udvirket en kongelig Resolution af 1 Juli 1796[3]), ved hvilken han udnævntes til Viceprovst med en aarlig Løn af 500 Rdr. og Fribolig paa Regentsen, medens den tidligere Provst Gamborg, der iøvrigt fratraadte Stillingen, skulde beholde Notariatet ved det theologiske Fakultet imod at oppebære dettes Indtægter. Da Baggesen senere efter at være bleven virkelig Provst flere Gange reiste til Udlandet, blev Kommunitetets ældste Dekanus Rasmus Nyerup, der ved det nysnævnte Kongebud havde faaet en lønnet Bestilling som Opsynsmand ved Stiftelsens Archiv, konstitueret i hans Sted, og da Baggesen endelig 1802 ganske opgav Provste-Embedet, vedblev Nyerup som konstitueret at beklæde dette — med hvilket det theologiske

---

[1]) Kgl. Resol. af 14 Juli s. A. i Engelstofts Univ.-Ann. for 1813 S. 290 ff.

[2]) Det kan dog bemærkes, at den Kjendelse, Alumnerne ved Beneficiernes Tilirædelse skulde erlægge til ham, nærmere bestemtes derhen, at der ved Antagelsen til Kommunitetet skulde erlægges 3 Rdr., til Regentsen 2 og til beggé paa eengang 5.

[3]) I Kancelli-Promemoria af 12 s. M. (Fogtmans Reskriptsaml.).

Notariat paany forenedes — indtil han i 1814 fik kongelig Udnævnelse[1]).

**72.** I Dekanernes Stilling medførte den Guldbergske Reorganisation af Kommunitetet store Forandringer, og da Dekanatet er et særdeles indgribende Led i den hele Ordning, bliver det nødvendigt noget nærmere at dvæle derved.

Den Reform af Øvelserne, som nedenfor skal omhandles, medførte uundgaaelig, at der iblandt Dekanerne maatte findes Repræsentanter for samtlige de Videnskabsfag, for hvis Dyrkere Stiftelsen skulde staae aaben. Det bestemtes derfor, at af de 12 Dekaner (Provsten indbefattet) skulde 6 »besidde en bekjendt Grundighed« i Theologi, 2 i Retsvidenskab, 1 i Lægekyndighed, 2 i Naturlære og Mathematik og 1 i Historie. I de tre førstnævnte Fag maatte Vedkommende have erholdt »god Charakteer« ved Embedsexamen og Alle med samme Udfald have bestaaet den philosophiske og philologiske Examen[2]). Derhos maatte Ingen antages, som ikke havde fyldt 23 Aar og ikke kunde godtgjøre at have ført en sædelig Vandel. Med Hensyn til deres Beskikkelse var der ikke længer Spørgsmaal om nogen Medvirkning fra Provstens Side: de valgtes umiddelbart af det theologiske Fakultet. Naar en Plads var ledig, skete der herom Opslag paa Klosteret, og Lysthavende, blandt hvilke der, naar Alt iøvrigt var lige, skulde tages særligt Hensyn til Kommunitetets Alumner eller Hørerne i de lærde Skoler, kunde da inden en bestemt kort Frist indgive deres Ansøgninger. De theologiske Dekanatpladser bortgaves derefter uden videre

---

[1]) R. Nyerups Levnetsløb, udg. af C. L. Strøm, S. 39 f.

[2]) Den sidstanførte Bestemmelse traadte dog først i Kraft 2 Aar, efterat Fundatsen var given (§ 9).

af det theologiske Fakultet — dog med Angivelse af de Grunde, hvorfor den Valgte var foretrukken for andre Ansøgere — de øvrige Pladser efter indhentet Erklæring fra Fakultetet i paagjældende Fag, der med Angivelse af den, det holdt for den bedste, foreslog tre, blandt hvilke de theologiske Professorer da valgte een. Forinden Provsten derpaa i Fakultetets Overværelse indsatte den Valgte i hans Embede, skulde han afgive et edeligt Løfte om samvittighedsfuld Opfyldelse af sine Pligter[1]).

Som en Følge af, at Inspektor-Pladserne paa Regentsen ved Fundatsen inddroges og Varetagelsen af deres Hverv fremtidig overdroges Dekanerne, anvistes der hver af disse en af tvende Kamre bestaaende Leilighed paa Kollegiet, hvorhos de istedetfor den tidligere ugentlige »Klosterdaler« fik en aarlig Løn af 100 Rdr. Ved Valget af Leilighederne skulde der sees paa, at hver Dekanus kom til at boe i Nærheden af de til hans Forsorg betroede Alumner, forat han desto bedre kunde føre Tilsyn med deres Studeringer og Opførsel ligesom ogsaa med de dem anviste Værelser med tilhørende Bohave. Medens han vel for Provsten maatte anmelde enhver Forsømmelse eller Brøde i de anførte Henseender, skulde han iøvrigt antage sig sine Alumner »som sine bedste Venner«, hvad enten de havde Plads paa begge Stiftelser eller kun paa den ene, ligesom de paa den anden Side skulde »ære og elske ham som deres Forstander og Lærer«. Han maatte besøge hver af dem mindst een Gang ugentlig og hver Aften paa en bestemt Tid være hjemme »for at imodtage, raadføre og opmuntre dem til Gudsfrygt, Flid og artig Anstændighed«. Fremdeles var han pligtig til at holde og

---

[1]) Edsformularen findes aftrykt hos Schou ved Fundatsen § 13.

føre to Protokoller, en privat og en officiel af Fakultetet autoriseret. Disse Protokoller, i hvilke hver Alumnus havde sit Blad, og hvori Dekanerne om Løverdagen skulde indføre deres Censur over Alumnernes Flid og Opførsel i den forløbne Uge, skulde ugentlig gjennemgaaes af Provsten og siden forevises den inspicerende Professor. De Forpligtelser, der paahvilede Dekanerne med Hensyn til Kommunitets-Øvelserne, ville nærmere blive omtalte nedenfor, og det skal her kun erindres, at det strængt var paalagt dem altid at indfinde sig paa Klosteret til den bestemte Tid og i Tilfælde af Sygdomsforfald i Forveien at gjøre Anmeldelse til Provsten, forat der kunde beskikkes en Vicedekanus. For Pligtforsømmelser kunde de afskediges efter gjentagen frugtesløs Paamindelse, hvorimod de, naar de udviste Dygtighed og Samvittighedsfuldhed, kunde vente at komme i Betragtning ved Besættelse af Embeder som Lærere ved Skolerne og Universitetet. Medens det tidligere forsøgsviis var blevet paalagt Dekanerne af holde private Forelæsninger, var der i Fundatsen kun Tale om en Tilladelse for dem til, hvis de selv følte Kald og Lyst, at optræde som Docenter, i hvilket Fald de dog forinden skulde raadføre sig med en Professor i den paagjældende Videnskab.

Dekanatet var iøvrigt saa nøie knyttet til Klosterøvelserne, at det ikke kunde overleve disses Ophør. Fra Midten af Aarhundredets sidste Decennium beskikkedes der ingen nye Dekaner i de Fratrædendes Sted, og de to bekjendte Litterater Odin Wolff og Otto Horrebov vare de Sidste, der beklædte denne ligefra Kommunitetets ældste Dage vedligeholdte Værdighed [1]).

---

[1]) Nyerups Eft. om Reg. S. 54.

**73.** Af Kommunitetets tidligere reent underordnede Bestillingsmænd synes den saakaldte Skjænker at være bortfaldet samtidig med Reformen af 1777, medens man derimod endnu i længere Tid vedligeholdt Posten som Kommunitetets Famulus, hvem det ved Fundatsen overdroges under Provstens Tilsyn at forrette Tjeneste som Bibliothekar ved den Bogsamling, der foranledigedes anskaffet til Alumnernes Afbenyttelse (jfr. nedenfor), og hvis Løn i den Anledning forbedredes. Til en bedre Ordning af Bestillingen som Portner eller — som han nu skulde hedde — Underbetjent paa Regentsen gav Fundatsen, der overhovedet fast Intet havde glemt, nogle almindelige Grundtræk, der nærmere udvikledes i en ham af Fakultetet meddeelt Instrux, og samtidig hermed forbedredes tillige hans Lønning[1]). Han havde Ret til i sin Leilighed paa Kollegiet at holde en lille Beværtning for Alumnerne med Kaffe, Thee og Brød, hvorimod Fakultetet 1778 forbød ham at skjænke Brændeviin, Øl eller Viin »for de Herrer Studenter« eller at tillade dem at spille hos sig[2]). Paa Provst Hviids Forslag fik Regentsen 1784 endnu en underordnet Betjent, der i den første Tid hed Dagvægter eller Sveitser og fra 1806 Portner. Han fik sin Station i Kjælderen, hvor der med Indgang fra Porten indrettedes et Kammer til ham, fra hvilket han nøie skulde holde Udkig med alle Ind- og Udpasserende, som ikke hørte til Gaardens Beboere. Da Bestillingen 1806 skiftede Navn og tildeels ogsaa Forretninger, paalagdes det ham

---

[1]) Af Kommunitetet skulde han have 72 Rdr. 4 Mark og af hver Alumnus 1 Rdr. aarlig foruden 1 Rdr. ved Tiltrædelsen af Regentsen og endelig 8 Sk. for hvert *test. publ.*, der løstes. (Nyerup a. St. S. 57 ff).

[2]) Nyerup a. St. S. 77.

bl. A., naar Alumnerne forlangte det, at vække dem om Morgenen, »om det end var Kl. 4«, ved Vintertid at lægge Ild i deres Kakkelovne og fra Kl. 4 til 7 om Morgenen at forsyne dem med kogt Vand — Alt uden Betaling[1]).

## III.

Alumnerne. 74—76. Deres Antal; Betingelserne for Optagelse som saadanne m. m.; privilegerede og extraordinære Alumner.

**74.** Som det vil erindres, udgjorde Antallet af Kommunitetets Alumner i videre Forstand paa den Tid, den nye Fundats udkom, ikke mindre end 200, af hvilke de 157 som Alumner i indskrænket Betydning deeltoge i Klosterøvelserne. I dette sidste Tal, der ikke omfattede Provsten og Dekanerne, gjorde Fundatsen ikke nogen Forandring. Derimod erklærede den, at de privilegerede og extraordinære Alumners Antal ikke skulde forøges udover det bestaaende, ligesom den betingede en Udvidelse af de ordinære Alumners Tal af, at Midlerne tillige tillod en Forhøielse af Stipendiet. Da enkelte Klasser af de Privilegerede i videre Forstand imidlertid senere hen i Tiden bortfaldt (jfr. nedenfor) og der gjennem Størstedelen af dette Tidsrum ikke udnævntes flere af de øvrige Alumner, end at deres Antal beløb sig til 154[2]), udgjorde hele Antallet af Personer, der understøttedes af Kommunitetet, ved Periodens Slutning kun 167[3]).

---

[1]) Hans Løn bestemtes til 9 Mark ugentlig foruden den nævnte Fribolig, 2 Favne Brænde »og engang om Aaret en varm Overkjole« (Nyerup a. St. S. 59 ff).

[2]) Engelstoft Eft. ang. Kbhvns Univ. m. v. S. 254.

[3]) Kollegialtidenden for 1818 S. 794.

Uagtet det, som ovenfor berørt, efter Fundatsen af 1777 skulde være Reglen, at enhver Klosteralumnus tillige erholdt Plads paa Regentsen, kunde denne Hensigt dog ikke opnaaes, da Kollegiet selv efter den Udvidelse af Bygningen, som nedenfor skal omtales, ikkun formaaede at rumme lidt over 100 Alumner — et Tal, der endog betydelig formindskedes, saalænge Dekanatet bestod i usvækket Virksomhed. Det lod sig saaledes tænke, at mangen Kommunitets-Alumnus aldrig fik Regentsen, ligesom der saagodtsom aldrig opnaaedes Adgang til denne samtidig med Udnævnelsen til Kommunitetet. Under disse Omstændigheder var det saare naturligt, at den nye Universitets-Fundats af 7 Mai 1788 udtalte den Regel, der forøvrigt ogsaa var i den bedste Samklang med den nøie Forbindelse, som bestod mellem begge Stiftelser, at Ingen maatte faae Bolig paa Regentsen, som ikke allerede var Klosteralumnus[1]) — en Regel, fra hvilken der dog nu og da gjordes en Undtagelse, forsaavidt som Regentspladser, der bleve ledige i Utide, midlertidig besattes med Studenter, der endnu kun aspirerede til Kommunitetet, ligesom der ogsaa saaes igjennem Fingre med, at Alumnerne paa egen Haand indtoge Brødre eller andre Slægtninge som Gratister[2]).

**75.** I den Omstændighed, at det endnu under Forhandlingerne om den nye Fundats kunde paastaaes, at Kommunitetet og Regentsen ikkun vare stiftede for theologiske Studenter, havde Kommissionen, der skulde gjøre Forslag til Omordningen, tilstrækkelig Opfordring til at afskjære al Tvivl i saa Henseende. Fundatsen erklærede

---

[1]) Jfr. Fundatsen (i Schous Saml. af Forordn.) Kap. VI § 2.

[2]) Baggesen og Poul Møller laae saaledes i den første Tid paa Regentsen i Egenskab af Gratister.

derfor ogsaa udtrykkelig, at Studerende af ethvert Videnskabsfag havde Adgang til begge Stiftelser. Imidlertid fastsattes der ingen nærmere Regler for Fordelingen af Pladserne mellem de forskjellige Studiefag, og Bestyrelsen havde i Bestemmelsen om, at Halvdelen af Dekanerne skulde være Theologer, i alt Fald et Skin af Hjemmel til at begunstige theologiske Studerende ogsaa ved Alumne-Pladsernes Besættelse. Dette skete ogsaa i et temmelig stort Omfang, og endnu i Aaret 1790 troede den da nedsatte Universitets- og Skole-Kommission, hvis Tendents dog i det Hele var reformatorisk, ikke at turde gaae videre i det Forslag, den agtede at gjøre til bestemte Regler i den anførte Henseende, end at Halvdelen af de 154 Portioner, hvortil Kommunitets-Stipendiet paatænktes fastsat, skulde tildeles det theologiske Fakultet og af den anden Halvdeel 10 det juridiske, 10 det medicinske, 13 det philosophiske og Resten forbeholdes deels for Studenter, der endnu ikke havde valgt noget bestemt Studiefag, deels for Elever af det da paatænkte philologiske Seminarium[1]). Iøvrigt fordredes der som Betingelser for Adgang til de tvende Stiftelser, at Ansøgerne vare »flittige, skikkelige, duelige og fattige«. I Henseende til den næstsidste af disse Betingelser forlangtes det, at Vedkommende, naar han ikke hørte til de Privilegerede, havde taget den philosophiske Examen[2]); tog han tillige den philologiske Examen,

[1]) Minerva f. 1793 II S. 386. I et vilkaarlig valgt Aar fra den anden Halvdeel af denne Periode (1808) studerede af samtlige daværende Alumner 124 Theologi, 17 Retsvidenskab, 7 Lægevidenskab og 4 Philologi (Engelstoft Univ.- og Skoleann. for 1808 I S. 92).

[2]) Den særlige Adgangsprøve i latinsk Stiil omtales vel endnu i Fundatsen af 1777 (§ 21 c), hvor Privilegiet for to Studenter fra Frederiksborg Skole bekræftes under det Vilkaar, at »de først for *præposito* have gjort det sædvanlige Prøvespecimen eller Stiil«, men synes dog snart at være gaaet af Brug.

beholdt han sin Plads i 5 Aar, ellers kun i 3. Disse Regler bestemtes ved Universitets-Fundatsen af 1788 nærmere derhen, at Studenter, som ved *Examen artium* havde faaet mindst anden Charakteer, som i det første halve Aar derefter flittig havde hørt Forelæsninger, og som ikke havde Oplagspenge fra Skolen, skulde kunne erholde Kommunitets-Stipendiet, dog at de bestode den følgende philosophiske Examen ligeledes mindst med anden Charakteer, at samme Examen med lige Udfald var Betingelse for senere at stedes til Plads paa Regentsen, og at der til at nyde begge Beneficier i 5 Aar udfordredes første Charakteer ved titnævnte Examen[1]). Mærkelig nok indeholdt den nye Kommunitets-Fundats trods den Fuldstændighed, der iøvrigt udmærkede den, ikke nogen Bestemmelse om, hvorvidt det maatte opstilles som en Betingelse for Adgang til Kloster og Regents, at Ansøgerne vare fødte Nordmænd eller Danske (Sønderjyder herunder indbefattede, jfr. ovenfor S. 206), eller om det var tilstrækkeligt overhovedet blot at have Indfødsret i de danske Stater, saaledes at ogsaa Holstenere, der vare indskrevne som Studenter ved Kjøbenhavns Universitet, kunde optages som Alumner. Det turde imidlertid være temmelig utvivlsomt, at dette Spørgsmaal, om det har foreligget, er blevet besvaret derhen, at Hol-

---

[1]) Jfr. Fundatsen Kap. VI. § 2, hvor det tillige bestemtes, at enhver Vakance skulde offentlig opslaaes. Tiden for Beneficiernes Nydelse paatænktes senere af Univ.- og Skole-Komm. indskrænket til 4 Aar (Minerva a. St. S. 381). Bestemmelsen om Nødvendigheden af efter Udnævnelsen til Kommunitetet at have bestaaet anden Examen med *haud. illaud.* overholdtes ikke saa strængt, at der jo forekommer Exempler paa Undtagelser fra Reglen; saaledes blev det ved Reskripterne af 5 April 1793 og 3 Jan. 1794 (i Badens Univ.-Journal I. S. 47 og II. S. 42) indrømmet to Studenter, der kun havde faaet 3die Charakteer, at beholde Kommunitetet endnu i henholdsviis tre og et halvt Aar.

stenere og efter Norges Afstaaelse ligeledes Lauenborgere maatte ansees som uberettigede til Optagelse blandt Stiftelsernes Alumner. Der vilde vistnok heller ikke endnu i dette Tidsrum være blevet tilstaaet Bekjendere af andre Religioner end den evangelisk-lutherske Adgang til nogen af Stiftelserne; men Spørgsmaalet herom vides ligesaalidt nogensinde at have foreligget til Afgjørelse som det nysberørte. — I Forbindelse med det her Anførte kan endnu bemærkes, at det ved Reorganisationen af Kommunitetet og Regentsen var paatænkt i Overeensstemmelse med de ældre Bestemmelser om de saakaldte *exercitiarii* at give indtil 48 formuende Studenter Adgang til at deeltage i Klosterøvelserne, imod at de herfor skulde erlægge et aarligt Vederlag og en Kjendelse til Provsten ved deres Optagelse, samt imod at de iøvrigt i enhver Henseende underkastede sig de for de egentlige Alumner gjældende Regler. Men denne Plan døde i Fødselen; thi, saavidt vides, meldte der sig kun en eneste Student til Optagelse blandt disse moderne *exercitiarii*[1]).

**76.** Som nys antydet medførte Reformen af 1777 ikke nogen Formindskelse i Antallet af de Studenter, der vare privilegerede til Kommunitetet og Regentsen, eller af de Personer, som af Hensyn til de Stillinger, hvori de allerede vare indtraadte, eller til hvilke de i alt Fald forberedte sig, nøde Understøttelse af hiint eller tillige Bolig paa denne, idet Fundatsen — der iøvrigt udtrykkelig erkjendte Studenter, dimitterede fra Grønland, for privilegerede — ikkun indskrænkede sig til at forbyde en Udvidelse af samtlige disse Begunstigedes Antal[2]). Ligesom dette

[1]) Nyerups Univ.-Ann. S. 86.

[2]) Fundatsen modificerede forøvrigt enkelte af de tidligere i den anførte Henseende tilstaaede Begunstigelser, saaledes nemlig at An-

imidlertid allerede tydede paa, at man nu for Alvor var kommen til Erkjendelse af, at navnlig de sidstomtalte extraordinære Alumners Antal var udvidet ud over rimelige Grændser, saaledes var det ogsaa en af de første Frugter af den i 1790 nedsatte Kommissions Forhandlinger angaaende hine Stiftelser, at Antallet af de nysnævnte Personer indskrænkedes ved en kongelig Beslutning af 13 Mai 1791[1]). Ifølge denne skulde Kommunitets-Stipendiet inddrages for den første Katechet ved Holmens Menighed, for det kongelige Bibliotheks Amanuensis og Universitets-Bibliothekets Famulus, saasnart de daværende Stipendienydende afgik, for Læreren ved de 32 Mænds Skole, naar denne sidste ved en Omordning af Kjøbenhavns Skolevæsen nedlagdes, og for Landmaaler-Assistenterne[2]), naar deres Arbeider ophørte, hvorhos Antallet af de Vaisenhuuslærere, der oppebare Kostpenge af Kommunitetet og havde Bolig paa Regentsen, indskrænkedes fra 5 til 3. Medens vel de øvrige extraordinære Alumner vedligeholdtes, bestemtes det dog for at bøde herpaa, at Katecheten ved Trinitatis Kirke saavidt mulig skulde vælges blandt de ordinære Alumner, og at ingen af de Stipendienydende, der ikke kunde henføres under Begrebet af egentlige Studerende, skulde kunne gjøre Fordring paa Deelagtiggjørelse i en mulig Forhøielse

---

tallet paa Elever af den norske og grønlandske Mission aldrig paa eengang maatte overstige 7, nemlig 4 af disse (med dobbelt Portion Kostpenge) og 3 af hine (med sædvanlige Kostpenge), at Plads paa Kommunitetet og Regentsen »ikke maatte nægtes« ostindiske Missionselever, der opholdt sig her, naar Saadant forlangtes af Missionskollegiet, og at Antallet af de med Kostpenge og Regentsplads beneficerede Vaisenhuuslærere ikke maatte overstige 5.

[1]) I Kanc.-Skr. af 17 s. M. (Fogtmans Saml.).

[2]) Disses Antal var 1781 ved Renunciation fra Videnskabernes Selskabs Side for Regentsens Vedkommende indskrænket til 2, men voxede senere igjen til 3.

af Stipendiet for hine. Senere indtraadte Begivenheder formindskede yderligere Antallet af de omtalte begunstigede Personer. Vaisenhusets Tilintetgjørelse under Kjøbenhavns Brand 1795 foranledigede, at Børnene anbragtes hos Plejeforældre omkring i Landet, og at Informatorerne saaledes bleve overflødige, og ved Anstaltens senere Gjenoplivelse blev der ikke Spørgsmaal om at paalægge Kommunitetet noget Bidrag til Lærernes Lønning[1]). Ved Norges Skilsmisse fra Danmark bortfaldt foruden Privilegiet for de Studerende fra Trondhjems Skole endvidere Understøttelsen til dem, der uddannedes til Missionsvirksomheden i Nordlandene og Finmarken, og endelig ophørte, saavidt vides inden Udgangen af dette Tidsrum, af sig selv det Beneficium, der tidligere var blevet tilstaaet de tvende Studenter, der gik tilhaande ved de astronomiske Observationer[2]). — Hvad de extraordinære Alumner angaaer, kan iøvrigt endnu bemærkes, at i Aaret 1803 nedsattes Antallet af de til Understøttelse af Kommunitetet henviste islandske Studerende, der forberedte sig til Ansættelse som Læger paa deres Fødeø, fra 4 til 3; men det bestemtes samtidig, at de hver foruden Bolig paa Regentsen skulde have en dobbelt Portion Kostpenge, og at det fornødne Antal Pladser paa begge Stiftelser skulde holdes dem aabne[3]).

---

[2]) Nyerups Eft. om Reg. S. 16, jfr. Scheel Om Univ. Koll. og Stip. S. 30.

[2]) Scheel a. St. S. 31.

[3]) Kgl. Resol. af 14 Jan. 1803 (Engelstoft Univ.- og Skole-Ann. for 1808 I. S. 343 ff.).

# IV.

Fortsættelse. 77. Størrelsen af den Klosteralumnérne ydede Understøttelse. 78—81. De begge Stiftelsers Alumner paahvilende Pligter navnlig i Henseende til Deeltagelse i de nye ved Fundatsen af 1777 indførte Kommunitets-Øvelser; disses Værd, Forslag til en Reform af samme og deres endelige Ophør. 82. Kommunitets-Bygningen ved denne Begivenhed tabt sin Betydning for nærværende Skrift, kort Udsigt over dens Skjæbne efter 1777.

**77.** Det var forlængst blevet besluttet, at det skulde have sit endelige Forblivende ved den i Aaret 1736 som en midlertidig Foranstaltning vedtagne Ophævelse af Klosterspiisningen, og uagtet der stundom endnu kunde hæve sig en enkelt Stemme for dennes Gjenindførelse[1]), paatænktes Saadant i Virkeligheden hverken af Bestyrelsen eller Regjeringen. Spørges der derfor om de Goder, Kommunitetet i dette Tidsrum ydede sine Alumner — Regentsen forbeholde vi os i saa Henseende at omtale paa et noget senere Sted — kunne vi fatte os langt kortere end i nogen af de foregaaende Perioders Historie. De 4 Mark ugentlig, der 1736 vare traadte i Stedet for Spiisningen, vare i dette Tidsrum ikke længer at betragte endog blot som et tilnærmelsesviis passende Vederlag for de tvende Maaltider, som tidligere daglig ydedes Alumnerne, og uagtet en Forhøielse af Kostpengene allerede i Fundatsen af 1777 var stillet i Udsigt og senere gjentagne Gange bragtes paa Bane[2]), var det dog kun som

---

[1]) See t. Ex. Badens Univ.-Journal II. S. 56.

[2]) I Sept. 1791 foreslog Økonomen at forhøie dem til 1 Rdr. ugentlig, hvilket Forslag med Fakultetets Anbefaling i Jan. næste Aar indstilledes til Kommissionen for Univ. og Skolerne, og d. 29 Nov. 1806 androg Fakultetet hos Universitets-Direktionen paa en lignende Forhøielse (Fak. Kopibog VII.).

en reen midlertidig Foranstaltning, der fremkaldtes ved de ulykkelige Tidsforhold, at de i Krigsaarene fra 1808 til 1814 forøgedes til 1 Rdr. ugentlig[1]). Undladelsen af at forhøie Kostpengene laa ikke i en Mangel paa Evne; thi naar der kun sees bort fra de kritiske Aar i Slutningen af den nysnævnte Krigsperiode, forbedredes iøvrigt Stiftelsens økonomiske Forhold bestandig, og Bestyrelsen kunde derfor ogsaa fra det 18de Aarhundredes sidste Decennium aarlig uddele flere hundrede Rdr. i overordentlig Understøttelse til trængende Studenter[2]).

**78.** Medens Kommunitetet saaledes nu var langtfra i Virkeligheden at yde den fattige Deel af Studenterstanden det Samme som i ældre Tider, skulde dog Nydelsen af Stipendiet og den dermed forbundne Fribolig paa Regentsen for samtlige ordinære Alumners Vedkommende være betinget af Opfyldelsen af en lignende Række Forpligtelser som de, der paabødes i de ældre Bestemmelser. Fundatsen befaler dem saaledes for det Første flittig at søge Kirken »saavel Søndage som andre hellige og Bededage og der med Andagt høre Guds Ord«, ligesom ogsaa hver Dekanus med sine Alumner daglig Morgen og Aften skulde indfinde sig ved Lovsangen i Regentskirken og Provsten nøie paasee, at Saadant skete. Medens der ikke længer udtrykkelig foreskreves nogen Straf for Overtrædelse af den førstnævnte Befaling, skulde derimod Forsømmelse

---

[1]) Ifølge kgl. Resol. af 18 Juni 1808 (Engelstoft Eft. ang. Kbhvns. Univ. m. m. S. 159).

[2]) I Aaret 1786 var Stiftelsens rentebærende Kapitalformue 31,850 Rdr., Overskuddet for 1785 var 3001 Rdr. og for 1786 2570 Rdr. (ifølge H. F. Jansons Beskriv. over samtlige det kgl. Univ. i Kbh. tilh. Midler og Indk.), og i de følgende Aar maa det have været endnu større, thi 1791 var Formuen 52,850 Rdr. (ifølge et Andragende fra Økonomen af Sept. s. A. i Fak. Kopibog VII.).

af Lovsangen »ansees, efter hvad hidindtil brugeligt har været«. I Virkeligheden synes der imidlertid at have været seet igjennem Fingre med Overtrædelse af begge Befalinger, og omtrent fra indeværende Aarhundredes Begyndelse bortfaldt den daglige Gudstjeneste i Regentskirken af sig selv[1]).

**79.** Fremdeles skulde Alumnerne ligesom forhen under Straf af at miste deres Plads baade paa Kloster og Regents flittig bivaane de akademiske Forelæsninger, og enhver ved sin Antagelse nævne mindst to af Universitetslærernes Forelæsninger, som han daglig vilde høre. At dette virkelig var Tilfældet, skulde han, naar det forlangtes, kunne bevise, hvorimod der ikke længer som fordum hver Dag anstilledes Inqvisition i saa Henseende.

**80.** Endelig paahvilede der Alumnerne en Forpligtelse til stadig at deeltage i de Øvelser, som dannede det betydningsfuldeste Moment i den hele nye Ordning af de tvende Stiftelsers Forhold og væsentlig gav denne dens særegne Charakteer. Vi skulle derfor ogsaa gaae ind paa en udførligere Skildring af disse reformerede Klosterøvelser.

Alumnerne vare, forsaavidt disse angaaer, fordeelte ved de 12 Borde i Kommunitetets tidligere Spisesal, saaledes at der til hvert Bord, ved hvilket en Dekanus førte Forsædet, hørte 13 Alumner med Undtagelse af det øverste, hvor Provsten selv traadte i Dekanens Sted, og hvor der var 14. Ved Udnævnelsen til Kommunitetet anbragtes Alumnerne ved de Borde, hvor Pladser netop vare ledige, og forbleve der i de første 3 Aar. Efter denne Tids Udløb skulde derimod de, der valgte Theologien til deres

---

[1]) Nyerup Eft. om Reg. S. 58.

Hovedfag, ansættes ved et af de særlig theologiske Borde, de, der valgte Retsvidenskaben, ved et af de juridiske o. s. fr., og skulde Saadant i enkelte Tilfælde af Mangel paa Plads ved de paagjældende Borde ikke strax kunne skee, fordeeltes Vedkommende midlertidig efter Fakultetets Skjøn. Bordenes indbyrdes Rang bestemtes saaledes, at de theologiske ansaaes som de fornemste og efter disse de to juridiske, det medicinske, de to naturvidenskabelig-mathematiske og endelig det historiske. Tiden til Øvelserne, der ligesom i Spiisningens Dage begyndte og sluttedes med en Bøn[1]), fastsattes til om Form. fra Kl. 11 til $12\frac{1}{4}$ hver Søgnedag undtagen i de anordnede Ferier samt paa de Dage, da der holdtes theologisk Examen eller Universitetsfester. Ligesom Alumnerne kun maatte reise bort efter indhentet Tilladelse, der efter Fraværelsens Varighed meddeeltes af Provsten, den theologiske Professor, der havde Tilsynet med den Paagjældendes Bord, eller det hele Fakultet, saaledes maatte enhver Deeltager i Øvelserne møde bestemt til den fastsatte Tid og i andet Fald erlægge en Bøde af 2 Mark, der i Gjentagelsestilfælde forhøiedes, og naar tre saadanne Bøder vare erlagte og Vedkommende atter gjorde sig skyldig i Forsømmelse, forbrød han sin Plads baade paa Kloster og Regents. Forat ikke den Regentsianerne paahvilende Ligbæren skulde træde hindrende iveien for deres Deeltagelse i Øvelserne, bestemtes det, at naar det tilfaldt nogen at bære Lig den Dag, »han havde *partes*« paa Klosteret, skulde vedkommende Dekanus drage Omsorg for, at en anden kom til i hans Sted at udføre hiint Hverv.

---

[1]) Derimod var der ikke længer Spørgsmaal om den tidligere Oplæsning af et Kapitel i Bibelen.

Hvad Øvelsernes Gjenstand angaaer, skulle vi til fornøden Oplysning foreløbig bemærke, at ifølge Forordningen af 11 Mai 1775 maatte enhver Student, der vilde stedes til en Embedsexamen, i Forveien have underkastet sig den philosophiske Examen, ved hvilken der fordredes Kundskab i Philosophi, Naturlære og Mathematik, hvorimod der ikke i Almindelighed paahvilede Studenterne nogen Forpligtelse til at tage den saakaldte philologiske Examen, der forudsatte en mere omfattende Indsigt i de gamle Sprog, Historie, Geographi, Mythologi og Antiqviteter. Som allerede ovenfor antydet, kunde en Plads paa Kommunitetet og Regentsen ifølge Fundatsen af 1777 ikke beholdes længere end i 3 Aar, medmindre den Paagjældende inden denne Tids Forløb underkastede sig den philologiske Examen[1]), og Alumnerne skulde derfor i de første 3 Aar dyrke de Lærefag, der dannede Gjenstandene for nysnævnte Examen, dog uden at være fritagne for at vedligeholde deres Kundskaber i den philosophiske Examens Discipliner, i hvilken de gjennem hele det Tidsrum, Beneficiet overhovedet kunde nydes, hver anden Maaned paa en bestemt Dag skulde prøves. Øvelserne i de philologiske Examensfag vare imidlertid de første 3 Aar Hovedsagen, og hertil bestemtes de tre første Dage i Ugen, saaledes at Mandag anvendtes til det latinske, Tirsdag til det græske Sprog og Onsdag til Resten af hine Discipliner, og det skulde strængt paasees, at hver Alumnus i de 3 Aar kom til at gjennemgaae et fuldstændigt Kursus i de ved oftnævnte Examen fordrede Lærefag. Til den Ende skulde enhver Student ved sin Optagelse paa Klosteret for sin Dekanus afgive en Erklæring om, i hvad Orden han vilde læse de anordnede Bø-

[1]) Forandret ved Universitets-Fundatsen af 1788, jfr. ovenfor S. 288.

ger, hvilken Erklæring skulde indføres i vedkommende Bordprótokol og ikke siden kunde fraviges. Ved Studiet af de paagjældende Fag virkede Dekanerne ligefrem som Lærere. Daglig skulde 4 Alumner skifteviis, hver i et Qvarteer, vise deres Dekanus, hvad de havde læst, spørge ham tilraads om, hvad de ikke havde forstaaet, og »høre lærvillig hans Anmærkninger«. Forat Dekanerne ikke skulde sættes i Forlegenhed ved uden Forberedelse at opfylde denne deres Forpligtelse, maatte Alumnerne endda allerede Aftenen forud foreløbig anmelde, hvad de næste Dag vilde hente Oplysning om. At de virkelig havde forstaaet det Læste, skulde de, hvergang et af de befalede Værker var gjennemlæst, godtgjøre for Dekanerne »enten ved at give en Plan af et mærkværdigt Stykke i den forehavende Autor eller Poet, eller ved at forklare et besynderlig vanskeligt Sted derudi, eller ved at udkaste Hovedanlægget til en Oration efter de deri befundne Talekunstens Regler eller gjøre Reflektion over de Tiders Tænke- og Levemaades Forskjellighed fra vore Tider eller sammenligne en Autor eller Poet imod en anden og vise, hvorvidt den ene har været lykkeligere end den anden«. Foruden at Alumnerne paa denne Maade mundtlig skulde gjøre Rede for Frugten af deres Studier, maatte de ogsaa for hver gjennemlæst Bog levere en skriftlig Udarbeidelse i Anledning af samme til Bedømmelse af vedkommende Dekanus. Som Meddelelsesmiddel ved Øvelserne var det dem ikke formeent at benytte Modersmaalet, idet det kun foreskrives, at det latinske Sprog skal bruges, »naar Leilighed og Omstændigheder det tillade«.'

Med det fjerde Stipendieaars Begyndelse skulde Alumnerne som antydet gjøre Valget af deres fremtidige Hovedstudium, og de fritoges nu for Deeltagelse i de philolo-

giske Øvelser for at kunne anvende Tid og Kræfter paa hiint. Ogsaa med Hensyn hertil var det med den yderste Detail fastsat ikke alene, hvilke Værker der i de enkelte Fag under Dekanernes Veiledning og Tilsyn skulde gjennemlæses, men ogsaa, i hvilken Orden hvert Fags forskjellige Discipliner skulde tages for. Hver Torsdag og Fredag bestemtes til Afholdelsen af Øvelser svarende til de ovenomtalte, ved hvilke Alumnerne skulde gjøre Rede for deres Fremskridt, og under disse skulde, undtagen hvad de juridiske Studerende angaaer, det latinske Sprog stedse benyttes som Meddelelsesmiddel.

I det sidste Halvaar, Alumnerne tilbragte paa Klosteret, betragtedes de »som de, der da vide, hvorom de grundigen og værdigen kan tvivle«, og først nu kunde det derfor tillades dem at disputere. Themata for disse Disputereøvelser fastsattes maanedlig efter Dekanernes Indstilling af Provsten, og under hines Præsidium skulde hver Løverdag skifteviis to af Alumnerne opponere og respondere. Fra Forpligtelsen til at deeltage i Disputereøvelserne vare dog det juridiske Bords *commensales* undtagne. Det paahvilede derimod disse de tvende sidste Aar nu og da at affatte en Betænkning over et tvivlsomt Retsspørgsmaal, skifteviis at procedere og paadømme tænkte Retssager, gjøre Uddrag af virkelige Akter og deducere de saaledes extraherede Sager — Alt paa Dansk — og forsaavidt disse Øvelser skete mundtlig, anvendtes dertil den samme Tid, der for de øvrige Fags Vedkommende medgik til Disputation: Endelig paalaa det enhver Student, ligegyldig hvilket Studium han dyrkede, i den sidste Maaned, han var paa Klosteret, at udarbeide en større Afhandling og offentlig at forsvare denne i Regentskirken.

Foruden den stadige Tilsynspligt med Alumnernes

Studier og Øvelser, der efter det Anførte paahvilede Dekanerne, skulde Provsten hver Dag i det sidste Qvarteer af Forsamlingstiden gaae fra Bord til Bord for at paasee, at Alt var i Orden og Alle tilstede, ligesom han hver Løverdag, naar Studenterne havde forladt Salen, skulde lade sig forevise Dekanernes Censurprotokoller. Fremdeles maatte hvert af det theologiske Fakultets Medlemmer en Gang hver anden Uge indfinde sig ved Øvelserne, gjennemsee Bordprotokollerne, forsyne dem med sit »*vidi*« og efter Omstændighederne opmuntre eller formane Alumnerne. Endelig paalaa det den ovenfor omhandlede Kommission en Gang maanedlig ved mindst 5 af dens Medlemmer at besøge Klosteret, paahøre Øvelserne og gjennemsee Protokollerne bl. A. for herved at kunne sættes istand til at medgive Alumnerne et paalideligt Vidnesbyrd, naar de forlode Klosteret.

Slutstenen i den hele Institution var Oprettelsen af et særligt Bibliothek for Alumnerne, der, naar det erindres, at disse vare bundne til Benyttelsen af bestemte, i Fundatsen anordnede Bøger, maatte betragtes som ligefrem nødvendigt. Dette Bibliothek grundlagdes derved, at Kongen, Kronprindsen og Arveprinds Frederik forøgede det forhen omtalte Caroline Mathildes Stipendium med 1000 Rdr., af hvilke de 400 strax skulde anvendes til Bogkjøb og efterhaanden ligeledes Renten af de øvrige 600 Rdr.; hvorhos ogsaa de Alumnerne idømte Bøder skulde komme Bogsamlingen tilgode[1]). Denne hensattes i Regentskirken

---

[1]) Ved sit i Aaret 1783 oprettede Testamente skjænkede Geheimeraad Luxdorph Bibliotheket et Legat paa 400 Rdr. (Engelstoft Univ.- og Skole-Ann. for 1812 S. 205); angaaende dette Legats senere Skjæbne jfr. H. P. Selmer Kbhvns Universitets Aarbog for 1846 S. 61 ff.

og underlagdes Kommunitetets Famulus som Bibliothekar, dog under Fakultetets Overtilsyn. For ikke i det Følgende at komme tilbage til dette Laanebibliothek, der siden en Tidlang henstod i Kommunitets-Bygningen, skulle vi allerede paa dette Sted bemærke, at det, efterat de Bøger, der maatte betragtes som fremmede for dets Øiemed, allerede 1837 vare udsondrede derfra, bestod indtil Aaret 1852, da det ifølge en kongelig Resolution ophævedes og indlemmedes under Universitets-Bibliotheket, der lod de Værker, for hvilke det ikke selv havde Brug, bortsælge ved offentlig Auktion[1]).

**81.** Den nye Ordning af Klosterøvelserne, hvoraf vi her have givet en Fremstilling, tillagdes der en saadan Betydning, at Kommunitetet særlig med Hensyn til denne betragtedes som gjenfødt og paany høitidelig indviedes ved den Universitetsfest, der den 31 Jan. 1778 afholdtes i Anledning af Christian VII.s Fødselsdag. Det theologiske Fakultets Dekanus Nikolai Edinger Balle, der samtidig indsatte den nye Provst Professor Nikolai Christopher Kall og de nye Klosterdekaner, holdt ved denne Leilighed Festtalen, en Kantate var skreven af P. T. Wandall, og Regentsen var om Aftenen illumineret[2]). Men trods den store Betydning, man saaledes tillagde det Værk, Guldberg havde grundet, stod dette ikke engang saa mange Decennier, som de ældre Klosterøvelser oplevede Aarhundreder. Det kan heller ikke Andet end erkjendes, at i hvor mange Henseender den nye Ordning end udmærkede sig fremfor den Tilstand, som den afløste, bar den dog Spiren til sit

---

[1]) Skr. fra Univ.- og Skole-Dir. af 13 Mai 1837 og kgl. Resol. af 28 Juli 1852 (i Reskriptsaml.).

[2]) Jonge Kbhvns Beskriv. S. 321, Beckman a. St. S. 114, Programmet til Regentsfesten 1823 S. 14.

Forfald i sig selv. Den udvidede vel Gjenstanden for Øvelserne saaledes, at de i Virkeligheden kunde blive en frugtbar Skole for Alumnerne saavel i de humanistiske Videnskaber, der betinge den almindelige akademiske Dannelse, som i de specielle Fagstudier, der skulde tjene dem hver især som Forberedelse til deres senere Livsvirksomhed; den indskrænkede fremdeles det forældede og latterlige Disputationsvæsen inden fornuftige Grændser, og den indrømmede Modersmaalet en Plads ved Siden af det hidtil enevældige latinske Sprog. Men den gav ikke Friheden dens Ret, den gjorde Klosteret i det Væsentlige til en storartet Manuduktionsanstalt, der, naar der ikke skulde stilles Fordringer til Bærerne af den hele Institution, Dekanerne, som disse i Reglen ikke vilde kunne opfylde, efterhaanden maatte forvandle Alumnerne fra Studenter til lektielærende og opremsende voxne Skoledrenge. Institutionen overlevede derfor heller ikke længe den Tid, da dens Ophavsmand fjernedes fra Magten. Allerede under de Forhandlinger, der forberedte Universitets-Fundatsen af 1788, var man paa det Rene med, at den hele Indretning var et Feilgreb, og i Fundatsen selv stilledes en Reform af dem udtrykkelig i Udsigt[1]). En saadan kom ogsaa paa Bane i den i Aaret 1790 nedsatte Kommission for Universitetet og det lærde Skolevæsen, og efterat Kommissionen foreløbig havde udvirket en kongelig Befaling af 15 Juni 1793[2]), ifølge hvilken Øvelserne skulde indskrænkes til de tvende Dage om Ugen, Onsdag og Løverdag, offentliggjorde den Grundtrækkene til de Reformer, den bl. A. ogsaa i denne

---

[1]) Nyerups Univ.-Ann. S. 433, jfr. Fund. VI. § 2 Nr. 10.

[2]) Hos Fogtman.

Henseende havde tænkt at ville bringe i Forslag[1]). Forsaavidt Øvelserne angaaer, skulde Reformen gaae ud paa »at give Alumnerne Leilighed til tidligen at øve sig i at foredrage deres Tanker saavel skriftlig som mundtlig, paa en mild Maade og indirekte at nøde dem til vedholdende, endog huuslig og privat Flid, at virke hos dem en nyttig Nidkjærhed og Kappelyst, at gjøre Philosophiens og de skjønne Videnskabers grundige Studium mere almindeligt, og endelig at give et ungt Geni og Talent tidligere Leilighed til at vise og udvikle sig«. Øvelserne, i hvilke der ikke skulde kræves nogen Deeltagelse for det første Studenteraars Vedkommende, maatte fremdeles »ikke være blotte Skoleøvelser, men noget Mere og staae i den nøieste Forbindelse med de akademiske Læreres offentlige Forelæsninger«. Den ene Dag om Ugen skulde være viet Behandlingen af saadanne Fag, som Philosophi, Æsthetik o. s. v., i hvilke Alle uden Hensyn til Embedsstudium kunde tage Deel, den anden til særlige Øvelser i Theologi, Retsvidenskab o. s. fr. Hvad Formen for de nye Øvelser endelig angaaer, skulde de bestaae deels i skriftlige, snart danske snart latinske, Udarbeidelser over opgivne Emner, deels i Disputation og i Foredrag, efter Omstændighederne enten udarbeidede i Forveien eller improviserede paa Stedet. — Den Plan, Kommissionen saaledes havde udkastet til en Reform af de Guldbergske Klosterøvelser, deelte imidlertid Skjæbne med saa mange andre af dens Planer: den kom ikke til Udførelse. Efter Kjøbenhavns Brand 1795 gik nemlig Øvelserne ganske istaa[2]), og de bleve aldrig senere optagne paany, uagtet Tanken herom i Begyndelsen

---

[1]) Minerva for 1793 II. S. 380 ff.

[2]) Engelstoft og Werlauff Kbhvns Univ.-Bygn. Hist. S. 69.

ingenlunde aldeles var opgivet, og uagtet man endnu i længere Tid vedblev at fordele nyudnævnte Alumner til de forskjellige Borde paa Klosteret.

**82.** Da Kommunitets-Bygningen efter Øvelsernes Ophør bliver os ligegyldig, skulle vi, forinden vi for bestandig forlade den, paa dette Sted i faa Ord minde om dens Skjæbne efter 1777. Professor Holms fornuftige Plan at benytte en Deel af denne Bygning til Oprettelsen af en lille Regents havde ikke været den Kommission, der udarbeidede den nye Kommunitets-Fundats, aldeles fremmed. I alt Fald indeholdt Fundatsen selv en Bemyndigelse for den til Tilsyn med Øvelserne forordnede Kommission til, naar de Personer, der da havde Fribolig sammesteds, vare bortdøde, »at indlægge deri en *decanum* med nogle *alumnis*«. Men denne Bemyndigelse blev aldrig benyttet. Lige indtil 1805 vedblev Størstedelen af Bygningens nederste Etage at være afbenyttet til Boliger for Enker efter Professorer og Andre, og Aaret efter indrettedes den til Kontorlokaler og til Bolig for en Betjent, der kunde føre Tilsyn med Bygningen i det Hele. Allerede tidligere var den store Sal, i hvilken Klosterøvelserne havde været afholdte, bleven afdeelt i tvende Rum, af hvilke det ene ud til Gaarden anvendtes til Lokale for det pædagogiske Seminariums Øvelser, det andet ud til Nørregade til et Auditorium. Under Bombardementet 1807 deelte Kommunitets-Bygningen Skjæbne med de egentlige Universitets-Bygninger, om den end ikke ødelagdes saa fuldstændig som disse, og efterat den paany var gjenopført — hvad det Ydre angaaer, i alt Væsentligt som efter Branden 1728 — blev den efterhaanden indrettet til Boliger for Professorer og for den ene af de akademiske Pedeller, til Lokale for Uni-

versitetets Kontorer og Archiver samt for adskillige af dets Samlinger[1]).

## V.

Regentsen. 83. Udvidelse af Bygningen og andre Forbedringer ved samme navnlig med Hensyn til Værelserne. 84—85. Alumnernes Opvartning, Brændselsforsyning, Stipendier, Sygehjælp og Ligbæren; Forandring i Reglerne om denne sidste og dens Ophævelse mod Vederlag til Regentsianerne.

**83.** Saalænge Spiisningen vedligeholdtes og tildeels endnu lige indtil Klosterøvelserne ganske ophørte, opfattedes og maatte vel ogsaa rettest Kommunitetet opfattes som den vigtigste af de tvende Stiftelser, til hvilken Regentsen sluttede sig som et Tilbehør. Men ved Øvelsernes Ophør svinder Kommunitetet ind til et blot Stipendiefond og mister derved den Betydning for Udviklingen af Studenternes sociale og videnskabelige Liv, der allerede led et Skaar ved Spiisningens Ophævelse, og fra nu af træder Regentsen i Forgrunden. Vi vende os da til denne ærværdige gamle Gaard, som herefter skal danne nærværende Skrifts Hovedgjenstand, idet vi foreløbig bemærke, at ingen af de Ulykker, der i Løbet af dette Tidsrum hjemsøgte Hovedstaden, strakte sine Virkninger til den. Kjøbenhavns anden store Ildebrand 1795, der udbrød paa en ganske anden Kant af Byen end den, hvor Regentsen ligger, naaede, hvor lang en Vei end Flammerne vandrede, dog ikke længer end til Skindergade og standsede saaledes sin Ødelæggelse i Kollegiets Nabolag. Nærmere var Faren i de tre forfærdelige Septembernætter 1807. Regentsen var kun ved Kannikestrædes Længde skilt fra den herlige

---

[1]) Jfr. herved Engelstoft og Werlauff a. St.

Kirkebygning, der var Rædslernes Midtpunkt; men den undgik dog at dele Skjæbne med Universitets- og Kommunitets-Bygningen og med det i samme Gade beliggende Borchs Kollegium.

Allerede under Forhandlingerne om den Reorganisation af Kommunitetet og Regentsen, der gjennemførtes 1777, var det ved en kongelig Resolution af 11 Septbr. Aaret forud[1]) befalet, at der skulde opføres en ny Etage over Regentsens 3die og 4de Gang eller den østlige Halvdeel af Længen ud til Kannikestræde — en Foranstaltning, som nærmest blev truffen til de nye Dekaners Tarv, der som ovenanført skulde have Bolig paa Kollegiet. Ved denne Paabygning, der begyndtes 1777 og fuldendtes i Løbet af det følgende Aar, blev der indvundet 8 Dobbeltkamre. Disse vare imidlertid ikke tilstrækkelige til at huse de 11 Dekaner, som hver skulde have to Værelser, og det gik derfor ud over Alumnerne, hvis Tal indskrænkedes, saalænge indtil Dekanatet efterhaanden uddøde. For at raade Bod paa denne Ulempe paatænkte man senere enten at forandre Kirken til Beboelsesleiligheder eller at opføre en tredie Etage paa Længen ud til Krystalgade[2]). Men ingen af disse Planer kom til Udførelse, og Kirken stod, efterat Lovsangen var ophørt, saagodtsom ubenyttet, indtil den, efterat Studiigaarden under Bombardementet 1807 var nedbrændt, toges i Brug til Afholdelsen af akademiske Fester og Promotioner. Udvidedes saaledes Bygningen end ikke yderligere, end skeet var i 1777, saa modtog dog Gaarden i denne Periode flere Forbedringer og Udsmykninger. I Aaret 1780 fik Kirken nemlig sin nuværende pynte-

[1]) I Kommunitetets Archiv.

[2]) Minerva for 1793 II. S. 387.

lige lille Taarnbygning med tilhørende Uhr[1]), og fem Aar senere — den 12 Mai 1785[2]) — skjænkede Provst Hviid Kollegiet den Lind, der i vore Dage overskygger Størstedelen af den rummelige Gaard og danner dens maaskee skjønneste Smykke. Det saaledes af Hviid givne Exempel efterfulgtes senere af Alumnerne selv, idet 69 Regentsianere i April 1803 forenede sig om paa Gaardens østlige Side udenfor Kirken at plante 4 Lindetræer, af hvilke imidlertid det ene allerede Aaret efter gik ud[3]). Omtrent samtidig med, at Provst Hviid plantede sit Træ midt i Regentsgaarden, lod Bestyrelsen omkring i denne anbringe Bænke, ligesom der allerede et Par Aar tidligere var blevet opført et Soltag af Bræder, som imidlertid paa Grund af den Overlast, der tilføiedes det, snart forfaldt og ikke senere gjenopførtes[4]). I Forbindelse hermed kan det bemærkes, at da Nyerup var bleven Provst, overlod han Alumnerne Afbenyttelsen af den lille Have ud til Krystalgade, der var anlagt 1748[5]), og at det Plankeværk omkring Provsteboligen, der skjæmmede Gaarden saameget, i Løbet af dette Tidsrum forsvandt.

**84.** Endelig var ogsaa den Tid kommen, da de første Skridt skete til at give Studenterboligerne paa Regentsen et noget hyggeligere og venligere Præg end

---

[1]) Jonge Kbhvns Beskriv. S. 314.

[2]) Paa en nu forsvunden Vinduesrude i Provsteboligen paa Regentsen var indridset: »*D. 12 Mai 1785 fa piantare un arbore nel mezzo della cortina. A. C. Hviid.*«

[3]) En af P. T. Hanssen skreven Fortegnelse over de 69 Alumners Navne findes vedheftet Universitets-Bibliothekets Exemplar af Programmet til Regentsfesten 1823.

[4]) Ifølge Indstilling fra Underbetjenten af 21 Febr. 1789 (i Kommunitetets Archiv).

[5]) Nyerups Levnetsløb, udg. af Strøm, S. 41.

forhen. I de Leiligheder, der indrettedes i den nysomtalte nye Etage over 3die og 4de Gang, traadte Gipslofter istedetfor de øvrige Kamres Bjælkeloft, og efterat man samtidig havde ladet alle de for Dekanerne bestemte Værelser forsyne med Brædegulv, indrømmedes den samme Begunstigelse efterhaanden paa særligt Andragende Beboerne af en Deel andre Leiligheder[1]). Da det theologiske Fakultet senere i Anledning af en Indstilling fra Provsten angaaende forskjellige Mangler ved Kollegiet viste den Liberalitet ved en Skrivelse af 22 Sept. 1792 at tillade, at et Udvalg af de ældste og blandt deres Kammerater mest ansete Regentsianere selv fremkom med Forslag til Manglernes Afhjælpning, sammentraadte 10 af Alumnerne med Dekanerne Hornsyld og Wolff i Spidsen og foresloge bl. A., at Kamrene maatte males med Vandfarve, og at Jernstængerne maatte borttages fra Vinduerne[2]). Hvor forhadt det nævnte mærkværdige Vinduesudstyr var, fremgaaer tilstrækkelig af følgende Brudstykke af det til Fakultetet indgivne Forslag: »Den mest upassende Indretning paa Regentsen for Studenterne, som de nu ere, er udentvivl Jernstængerne i Vinduerne. Disse modbydelige Jernstænger have paadraget Studenterne mange for et ærekjært Menneske ubehagelige Raillerier. Det vilde kuns hjælpe lidet, at Studenterne ved stræng Økonomi søgte at undgaae Slutteriet, og at gjøre de Studerende deres Bolig behagelig og dem glædeligt at være hjemme, er af megen Vigtighed. Naar disse to Punkter (det andet var Forslaget om en forandret Tid for Portens Lukning, hvorom senere) bevilges os, saa

---

[1]) Ifølge forskjellige Dokumenter i Kommunitetets Archiv.

[2]) Allerede et Par Aar i Forveien havde Regentsianerne i Anledning af Kronprindsens og hans Bruds Indtog andraget paa den sidstnævnte Foranstaltning, men uden Resultat.

ønske vi, at dersom Nogen endda skulde være saa nedrig at gaae ind ad Vinduerne eller gjøre anden Misbrug deraf, at saa den eller de strax udelukkedes fra Stiftelsen, som kun bør være for honnette Folk« [1]). Begge de omhandlede Forslag bleve da ogsaa efter forskjellige indhentede Erklæringer bevilgede. Jernstængerne borttoges allerede i Løbet af 1793, men først i Aaret 1806 erhvervedes der kongelig Tilladelse til, at Lofter, Vindueskarme og Døre i alle Kamrene paa Kollegiet maatte males, ligesom ogsaa til, at der maatte lægges Trægulv i de Læseværelser, hvor der endnu fandtes Steengulv [2]). — I Forbindelse med de her omtalte Forbedringer kan det bemærkes, at af det Bohave, der tidligere hørte til Regentsleilighederne, forsvandt i dette Tidsrum efterhaanden Kistebænkene, der afløstes af Madskabe, og tildeels de gamle Himmelsenge. Alumnerne kunde nemlig i Reglen ikke længer finde sig i, at Kontubernalskabet udstraktes endog til Natteleiet, og det begyndte derfor efterhaanden at blive Skik, at hver af de to Beboere af en Regentsleilighed anskaffede sig en Feltseng. Bordet vedligeholdtes derimod ligeindtil den Dag idag, og efterhaanden forsynedes ogsaa de Værelser, der ikke allerede tidligere havde Klædeskab, med dette Stykke Bohave [3]).

**85.** Den tidligere Regel om, at Regentsianernes Opvartning udelukkende skulde bestrides af Portneren og hans Tyende, havde i Tidens Løb ikke ladet sig overholde, og ligesom i ældre Dage holdt de Alumner, der

---

[1]) Nyerup Eft. om Reg. S. 80 ff.

[2]) Nyerup a. St. S. 90.

[3]) Nyerup a. St. S. 11. Det kan iøvrigt bemærkes, at uagtet Kontubernalskabet vedblivende var det almindelige, vedtoges det dog i Løbet af denne Periode at lade de tre Leiligheder Nr. 1, 7 og 11 i 3die Gang beboe af en enkelt Alumnus, ligesom et Enekammer ogsaa fandtes i den saakaldte store Kirkegang (a. St. S. 10).

ikke selv børstede deres Støvler og gik deres Ærinder, Karle eller Drenge til slige Forretningers Udførelse. Ulemperne herved vare Gjenstand for Overveielse i det ovenomtalte Udvalg af Regentsianere, der nedsattes 1792, og der fremkom et Forslag til Antagelsen af 10 faste Bud eller Opvartere, som skulde have Eneret til at betjene Alumnerne; men dette Forslag fik ikke Bestyrelsens Stadfæstelse. Brændsels-Forsyningen undergik i dette Tidsrum kun den Forandring, at det Noldske Legat ikke længer anvendtes til særlig at begunstige enkelte Værelser i denne Henseende, hvorimod der til hver Leilighed uden Undtagelse ligesom endnu den Dag idag leveredes 1½ Favn Brænde om Aaret[1]). De i Løbet af de foregaaende Tidsrum stiftede Regentsstipendier — hvis Antal iøvrigt forringedes, idet nemlig det Nannestadske og det Steenbuchske Stipendium ved Oprettelsen af Universitetet i Christiania skiltes fra Regentsen og overførtes til dette[2]), medens *stipendium Justinum* samt det Fuirenske Legat paa anden Maade unddroges Kollegiet[3]) — vedbleve endnu stedse at være henlagte til bestemte Værelser paa Kollegiet. Derimod kom det alle Regentsens Alumner uden Hensyn til, hvilke Værelser de beboede, til Gode, at Bestyrelsen i December 1792 paa Indstilling af det ovenomtalte Udvalg af Regentsianerne bifaldt, at der herefter for syge Alumners Kur og Pleie paa Frederiks Hospital af Kommunitetet skulde betales 3 Rdr. ugentlig istedetfor som forhen kun 11 Mark, og saaledes forskaffede de Paagjældende en langt bedre Forpleining end hidtil, hvorved det dog maa bemærkes, at de Syges Kommunitets-Stipendium indehold-

---

[1]) Nyerup a. St. S. 47.

[2]) Engelstofts Univ.- og Skole-Ann. for 1811. II. S. 254 f.

[3]) Jfr. ovenfor S. 277 Anm. 2 samt Nyerup Eft. om Reg. S. 41 ff.

tes, saalænge de henlaae paa Hospitalet[1]). Hertil kom, vistnok allerede i dette Tidsrum[2]), den Velgjerning mod Regentsianerne, at der af Renten af en Deel af den Formue, som den ovenfor omtalte Dr. Bing havde skjænket Universitetet, anskaffedes Lægemidler til syge Alumner, der ikke indlagdes paa Hospitalet, ligesom de ogsaa kunde henvende sig om Hjælp til en dertil antagen Læge, som erholdt 1 Rdr. for hver Student, der saaledes søgte Raad hos ham, medens det efter de her nævnte Udgifter mulig overskydende Beløb af Renten anvendtes til at skaffe rekonvalescente Alumner en bedre Pleie paa Hospitalet end den almindelige. Hvad endelig angaaer den Pengeindtægt, Regentsianerne siden Aaret 1714 havde havt af deres Ligbærer-Privilegium, og hvis Størrelse for hver Enkelt, som forhen anført, hidtil havde beroet paa Tilfældets Gunst eller Ugunst, bestemte Fundatsen af 1777, at Pengene herefter skulde indflyde i en fælles Kasse og af Provsten maanedlig fordeles ligelig mellem samtlige Alumner[3]), saaledes at enhver fra den Tid af i Gjennemsnit oppebar omtrent 25 Rdr. aarlig[4]). Det varede imidlertid heldigviis ikke længe efter denne Forandring, inden Regentsianerne uden Tab i Indkomster bleve fritagne for den i alt Fald i vore Øine anstødelige Forretning, for hvilken

---

[1]) Nyerup a. St. S. 44 og 89.

[2]) See Motiverne til den kgl. Resol. af 9 Juli 1831 (i Reskriptsaml.), hvor det hedder, at det Bingske Legats Renter »efter lang Praxis« havde faaet den omtalte Anvendelse.

[3]) Det bestemtes tillige, at for Fremtiden ikke længer Provsten, men den yngste *Prof. juris consistorialis* skulde tiltræde Politiretten ved Paadømmelse af Uordener i Anledning af Ligbæringen, og at Forsømmelse af denne Forretning skulde straffes de 3 første Gange med Bøder og den 4de Gang med Udelukkelse af Regentsen.

[4]) Jonge Kbhvns Beskrivelse S. 319.

hine Penge dannede Vederlaget, og som deres Forgjængere i sin Tid saagodtsom havde tiltvunget sig, idet Ligbærerpengene forandredes fra en Betaling for et ydet Arbeide til et egentligt Stipendium. Allerede i Aaret 1785 var Fakultetet kommet til den Erkjendelse, at det var ønskeligt, om Regentsianerne kunde blive forskaanede for at bære Lig, og det fik heri Medhold af den da bestaaende Kommission for Universitetet og Skolevæsenet[1]). To Aar derefter var et hertil sigtende Forslag udarbeidet, og paa Indstilling af den Kommission, der 1790 afløste den nysnævnte, bifaldt Kongen den 13 Mai 1791, at Regentsalumnernes Ligbæren for Fremtiden skulde bortfalde og Forretningen besørges paa anden Maade, dog saaledes at de Indtægter, som faldt derved, skulde indflyde i Kommunitetets Kasse og heraf afholdes 20 Rdr. aarlig i Vederlag til hver Regentsianer[2]). Fakultetet fortolkede dette Kongebud saa strængt, at det ikke engang vilde tillade Regentsianerne at

---

[1]) Nyerup a. St. S. 20 f.

[2]) Resolutionen er aftrykt i Fogtmans Reskriptsaml. Senere ordnedes det hele Forhold (ved Pl. 24 Mai 1792 og 21 Aug. 1798) nærmere saaledes, at Ligbæringen bestredes af leiede Folk, der paa Regentsens Vegne antoges af det theologiske Fakultet imod en vis aarlig Løn af Kommunitets-Kassen, hvorhos der sattes en bestemt Taxt for Forretningen. Denne gav et forholdsviis ikke ubetydeligt Overskud (fra 1792 til 1845: 28,933 Rdr. 17 Sk.), der vedblev at komme Regentsen tilgode lige indtil den seneste Tid, da efter langvarige Forhandlinger en kgl. Resol. af 1 Sept. 1850 endelig bemyndigede Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet til at give Kjøbenhavns Kommune Løfte om, at Regentsens Privilegium i denne Henseende under Forudsætning af en hensigtsmæssig Ordning af Hovedstadens Begravelsesvæsen og efter Rigsdagens dertil indhentede Samtykke uden Erstatning vilde blive overdraget Kommunen. Hiint Samtykke er senere meddeelt og den antydede Omordning af det kjøbenhavnske Begravelsesvæsen iværksat ved Plakat og Regl. af 22 Dec. 1860 (jfr. A. C. P. Linde Meddelelser ang. Kbhvns Univ. o. s. v. S. 901 ff.).

bortbære afdøde Kammeraters Lig. Da nemlig Liget af en Alumnus, en vis Herman Keutel, der sagdes at have taget sig selv af Dage, Aaret efter var blevet baaret til Graven af en Deel af den Afdødes Kammerater, opsloges der i Regentsens Port et skarpt Forbud fra Bestyrelsen mod fremtidig at følge det saaledes givne Exempel — et Forbud, der med stor Bitterhed blev angrebet i et anonymt Skrift »Herman Keutels Minde«, som atter fremkaldte en heel lille Litteratur af trykte Indlæg for og imod Fakultetet[1]).

## VI.

86. Henblik paa det Standpunkt, Studenterne indtoge nu i Sammenligning med før, og paa deres indbyrdes Samqvem. 87. Kommunitetets og Regentsens Alumner i flere Henseender stillede under andre Betingelser og tildeels i Modsætning til de øvrige Studerende; Sammenholdet mellem dem stærkere end mellem hine; Posthuusfeiden. 88. Indvirkningen af de Reformer i Alumnernes Vilkaar, som foregik i Aarene 1790. Rasmus Nyerup og Regentsianerne under hans Ægide: det stille tilbagetrukne Liv i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede; Regentsen senere hen tildeels Udgangspunkt for et vaagnende Foreningsliv mellem den akademiske Ungdom.

**86.** Allerede siden Midten af det 18de Aarhundrede havde der, som ovenfor antydet, i den akademiske Verden været en gradeviis Fremskriden til det Bedre, og i Løbet af det her foreliggende Tidsrum, fornemmelig da i dets sidste Halvdeel, var det med Kjæmpeskridt, Udviklingen gik fremad. Studenternes strængt videnskabelige Liv ligger vel udenfor vor Opgave; men da dettes Beskaffenhed dog altid for en stor Deel betinger deres Standpunkt i alle

[1]) Der udkom ikke mindre end 8 Pieeer i den omhandlede Anledning. Forfatteren til »Herman Keutels Minde« var iøvrigt en Nordmand ved Navn Svend Aschenberg.

andre Retninger, skulle vi minde om, at Udviklingen af hiint gik Haand i Haand med deres Fremskriden til et Standpunkt i sædelig og social Henseende, som dannede en glædelig Modsætning til det, de havde indtaget i tidligere Dage. Reformerne i Skole- og Universitets-Væsenet bibragte dem en grundigere og alsidigere Dannelse. Modersmaalets Gjenindsættelse i sine Rettigheder og den fremblomstrende nationale Litteratur bortkyste fra Studenterverdenen de sidste Rester af det stive latinske og scholastiske Pedanteri. De liberale Ideers Udbredelse nedbrød de tidligere Skranker mellem de forskjellige Stænder i det sociale Liv, og der aabnedes saaledes den studerende Ungdom Adgang til Kredse, som hidtil havde været afspærrede for dens fleste Medlemmer. Den herved betingede Vexelvirkning mellem Personer af forskjellige udvortes Vilkaar og forskjelligartet Dannelse udbredte efterkaanden en bedre Tone saavel i det almindelige Omgangsliv som ogsaa i Studenternes engere Samqvem. De høiere stillede Samfundsklasser ansaae det heller ikke længer for at være under deres Værdighed at lade deres Sønner gjæste Høiskolens Høresale, og dette i Forbindelse med den forøgede Velstand i de Stænder, fra hvilke den akademiske Ungdom forhen saagodtsom udelukkende og endnu dog altid overveiende rekruteredes, gjorde, at den i sin Heelhed nu ikke længer fristede saa elendige økonomiske Vilkaar, at den maatte forkues og nedværdiges undet Trykket af egentlig Armod. Ligesom dette ikke kunde Andet end indvirke paa de Studerendes personlige Selvagtelse og Æresfølelse, saaledes skjærpedes denne ogsaa ved Bevidstheden om, at den flinke og begavede Student havde en Fremtid for sig, der ikke som tidligere var priisgivet Tilfældigheden eller en enkelt formaaende Stormands Lune,

og at den grundige Forberedelse til at træde i Statens eller Kirkens Tjeneste ogsaa gav et Krav paa at komme i Betragtning til Ansættelse heri. Hvor forskjellig farvet den akademiske Ungdoms Liv end iøvrigt kunde være i de enkelte mindre Tidsafsnit indenfor Grændserne af den foreliggende Periode, hvor stor en Andeel den end havde i de Forvildelser og Brøst, som Tid efter anden klæbede ved den hele Slægt, dens eensidige Syslen med Livets materielle Side, dens tomme Rationalisme o. s. fr. — vist er det dog, at alle de ovenanførte Momenter i deres Forening dannede en Studenterstand, der stod høit over det pedantiske, sneverhjertede og i sig selv afsluttede Laug, som tidligere bar hiint Navn. Fra et mere frit og ideelt Synspunkt end forhen opfattede dens Medlemmer nu deres videnskabelige Sysler, men ved Siden heraf oplodes deres Sind for Interesser, som havde været deres Forgjængere ukjendte. Det Almeenmenneskelige var ikke længer Studenten et uvedkommende Begreb, og der var i alt Fald en lang Tid, da han med Varme omfattede ikke alene Fædrelandets, men ogsaa Frihedens Sag. Sin Adspredelse søgte han i Reglen ikke længer paa Steder og i Omgivelser, som vare ham uværdige, og der foreligger Vidnesbyrd om, at den Drift til Livsglæde, som er uadskillelig fra Ungdommen, hos ham kunde være parret med en Alvor, der var rede til Offre, naar saadanne behøvedes.

Med det Omrids af den akademiske Ungdom for Øie, som vi her have givet, og naar det derhos erindres, at der i alt Fald i Tidsalderens første Halvdeel hos hele den dannede Befolkning yttrede sig en levende Trang til i videre Kredse end blotte Familiesamqvem at søge ikke alene selskabelig Adspredelse, men ogsaa Leilighed til en friere og almindeligere Udvexling af Tanker og Anskuelser angaaende

Tidens store Spørgsmaal — er det mærkeligt nok, at de i Hovedstadens Vrimmel spredte Studenter ikke sees at have røbet nogen Tilbøielighed til at forene sig i lignende Øiemed. De mest fremragende af Datidens Klubber havde vel en stor Tilgang fra den akademiske Verden; men ligesom der dog ikke fandtes nogen udelukkende akademisk Klub eller Forening, saaledes var ogsaa Adgangen til Klublivet i Reglen spærret for den egentlige studerende Ungdom. Det var ret, ligesom om Reaktionen mod Studenterstandens tidligere Isolation fra den øvrige Befolkning nu gik saa vidt, at man skyede Tanken om et exklusivt akademisk Foreningsliv. Forklaringen af det antydede Særsyn kan mulig ogsaa for en Deel søges i den Sondring mellem det danske og norske Element, der allerede i Slutningen af det foregaaende Tidsrum yttrede sig i den fælles Litteratur og t. Ex. fandt sit Udtryk i den stærke Modsætning mellem Evalds og Wessels Tilhængere. Det er bekjendt, at denne Sondring ogsaa var tilstede i Studenterverdenen, hvor den navnlig fremtraadte i Drillerier og Smaakampe mellem Russerne. Henimod de Timer, da Forelæsningerne for disse skulde tage deres Begyndelse, pleiede Nordmændene at opstille sig paa Studiigaardens Trappe for at tvinge de forbipasserende »Jyder« til at tage Hatten af for dem. Som venteligt var, vilde »Jyderne« ikke finde sig i at yde deres brøsige Kammerater denne Hylding, og der forefaldt derfor mellem begge Nationers Repræsentanter jævnlig smaa Haandgemæng, der undertiden endog fortsattes inde i Rusauditoriet og en enkelt Gang kunde antage en noget alvorligere Charakteer[1]). Hvor liden Vægt der nu end

---

[1]) K. L. Rahbek Erindringer I. S. 190 f., H. Steffens Was ich erlebte II. S. 37.

iøvrigt kan være at tillægge disse Skjærmydsler, som i det Hele havde samme gemytlige Præg som de fælles Forfædres Holmgange, turde dog den Sondring, der aabenbarede sig i dem, have ligget endeel dybere og maaskee halv ubevidst været en Dæmper paa Tilbøieligheden til at stræbe henimod et Studenterliv som Nutidens, hvor Modsætningen i Sympathier og Charakteer vilde være fremtraadt endnu stærkere end under de bestaaende Forhold.

Der manglede saaledes endnu bestandig et fælles Foreningspunkt for og et Alle omfattende Samliv mellem Kjøbenhavns Studenter, og midt i Adsplittelsen var det — naar vi see bort fra Kollegierne — egentlig kun i Theatret, at man kunde see Studenterne optræde som en sluttet Phalanx. I Parterret, hvortil mangen fattig Student tilkjøbte sig Adgang med sine sidste 2 Mark, for Dagen efter at lade Middagsmaden fare, herskede Studenterne. Her var vel ingen Leilighed til en almindelig Drøftelse og Meningsudvexling; men til en Meningsyttring var der tilstrækkelig Leilighed, og den Dom, der lød gjennem Bifaldet eller Mishaget fra den tætte sorte Flok, der fyldte Baggrunden af Theatret, var saa mægtig, at den var eenstydig med Publikums Dom. Derhos maa det vel erindres, at der ingenlunde savnedes et livligt Samqvem i engere Kredse, hvis Medlemmer sammenknyttedes ved et personligt Venskabsbaand. Fremfor nogen anden Tid var maaskee netop Aarene fra 1777 til 1800 Studentervenskabernes Æra: beslægtede Sjæle fandt snart hinanden, indgik Broderskab og samledes saa jævnlig om den rygende Bolle. Den var det nødvendige Tilbehør ved en saadan Sammenkomst, dog kun som Midlet for en livligere Stemning og en friere Udvexling af Tanker, ikke som Endemaalet. Og vankede der end tit en Ruus i et sligt Vennelag, saa turde dog

den Dom have almindelig Gyldighed, som en berømt Samtidig, hvis Studenteraar ved Kjøbenhavns Universitet falder indenfor Grændserne af det nævnte Tidsrum, udtaler om sin Deeltagelse i denne Side af det akademiske Liv. »Jeg tilstaaer, at det vil falde mig vanskelig at betragte disse lystige Momenter af min Ungdom med synderlig Følelse af Anger«, siger han og tilføier, at de Aftener, han og hans Kammerater tilbragte paa saadan Viis i hensynsløs Glæde, aldrig sank ned til den aandsforladte Plumphed og Raahed, der paa en modbydelig Maade skræmmede ham tilbage, da han senere i Jena bivaanede det første »Biergelage« blandt tydske Burscher[1]). Og vel var det den Tid, da man »drak til sin Sang«, men endnu mere den Tid, da »man sang til sin Drik«, det var Visens og især Drikkevisens Guldalder. I en Vise tordnede man mod Tyranniet og lovpriste Friheden, i den bragte man Skjønhed og Ynde sin Hyldest, i den drog man tilfelts mod nedarvet og nymodens Daarskab. Skulle vi med eet Ord betegne Charakteren af dette Samliv ved Bollen, hvor man i Dithyramben forstod at udtale Alt det, hvortil man i vore Dage bruger Bordtalen, da turde maaskee Udtrykket »Gemytlighed« være det mest betegnende, naar vi lægge et Stænk af det Philistrøse ind i dette Begreb. »Mod Despoti og Fordom og Nykker« kjæmpede man ufortrøden; men Idealerne, i hvis Navn man kjæmpede, vare stundom smaa nok, og hos de Fleste var der midt i Kampen Noget, der lod, som om man ikke meente det saa slemt endda. Den medfødte nationale Godmodighed fornægtede sig ei og forlod end ikke dem, der i Aarene 1790 med Punscheglasset drømte sig som Danton'er og Robespierre'r.

---

[1]) Steffens Was ich erlebte I. S. 109 og 125.

**87.** Naar vi i det umiddelbart Foregaaende kortelig have gjort Rede for, hvorledes det nu stod sig til med Samlivet blandt Medlemmerne af den akademiske Ungdom overhovedet, have vi nærmest havt Tilstanden i den første Halvdeel af dette Tidsrum for Øie. Vende vi os nu særlig til den Deel af de Studerende, som i Universitetsaarene havde deres Hjem bag Regentsens Mure og et Bidrag til deres Livsophold af Kommunitetets Kasse, da vil en saadan Sondring mellem tvende mindre Tidsafsnit indenfor Grændserne af Perioden fra 1777 til 1818 være endnu mere paa sin Plads. Passe end nemlig de lyse Træk i det ovenfor udkastede Billede af det almindelige Standpunkt, denne Tidsalders Studenter indtoge, ogsaa paa hine, kan det dog ikke miskjendes, at der var og maatte være en indgribende Forskjel mellem deres sociale Liv før og efter det 18de Aarhundredes sidste Decennium.

I hvor mangen Henseende end den Omordning af Kommunitetet og Regentsen, der fandt sit Udtryk i Fundatsen af 1777, fortjener at kaldes en Reform, saa bibeholdtes der dog adskillige Momenter af den gamle Tingenes Orden, der, saalænge de bestode i usvækket Virksomhed, ikke kunde Andet end paatrykke Alumnerne et særeget Præg, beslægtet med det, der tildeels var fælles for hele Studenterstanden i en noget ældre Periode. En saadan uheldig Arv fra Fortiden var først og fremmest Ligbæringen. Med den mere udviklede Æresfølelse, hvoraf Studenterne i Almindelighed nu vare i Besiddelse, forandredes de tidligere Anskuelser om det Sømmelige i, at denne Forretning som en Erhvervskilde var henlagt til en Deel af Videnskabens unge Dyrkere, af Statens og Kirkens tilkommende Embedsmænd, og blandt Regentsianerne var der ikke Faa, som trykkede af det Ydmygende, der nu i

det almindelige Omdømme heftede ved Forretningen, søgte at leie Kammerater med mindre udviklet *point d'honneur* til at udføre deres Forpligtelser i saa Henseende. Det Trykkende, der saaledes i og for sig laa i Ligbæringen, forøgedes endmere netop ved Regentsianernes Trang. Penia, der altid havde været Huusgudinde paa Regentsen, var det endnu, og naar vi erindre, at mangen Alumnus til Bestridelse af alle Fornødenheder undtagen Huusly og Brændsel kun havde de 50—60 Rdr. aarlig, som Kommunitetet og Regentsen skjænkede ham, er det ikke at undres over, at Nøden, der bryder alle Love, ogsaa kunde bryde det Forbud, Fundatsen indeholdt imod, at Studenterne maatte gaae med »sluddervorne Klæder« [1]). Men Ligbæringen tvang Regentsianerne til at bære Armoden tilskue paa Gader og Stræder, og det var vel særlig den lurvede Garderobe, som var Skyld i den ydmygende Medfart, de lærde Ligbærere i Almindelighed fristede under Udøvelsen af deres Hverv. Gamle Folk vide endnu at fortælle om, hvorledes man selv i Familier af Middelstanden, hvor der var indtruffet Dødsfald, ugjerne saae Regentsianerne blande sig mellem Ligfølget, »fordi de udbredte en ilde Lugt i Stuen«, og derfor satte et Bord med Smørrebrød og Brændeviin til dem ud paa Gangen eller i For-

---

[1]) Det Vederlag, en Student kunde faae for Underviisning, var endnu i dette Tidsrum kummerligt nok: 6 Sk. for Timen var det sædvanlige, og 8 Sk. blev anseet for ualmindelig høit (Hist. Tidsskr. 3die Række II. S. 111 Anm. 2). Som et Vidnesbyrd om, hvor tarvelig i det Hele den uformuende Students Leveviis var endnu ind i dette Aarhundrede, kan det tjene, hvad N. M. Petersen engang har fortalt Forf. af nærv. Skrift, at det, da han boede paa Regentsen sammen med Rask, af Kontubernalerne ansaaes som en sær Luxus, naar Finantserne engang imellem tilstedede at sende Bud efter en Portion kogte Kartofler fra en nærliggende Stegekjælder.

stuen. Høiere staaende Familier saae med sure Miner til de luslidte Studenter, der skulde bortbære deres Afdøde, og uddeelte for at bøde paa deres tarvelige Udstyrelse Handsker til dem ligesom til Tjenerskabet. Det var derfor intet Under, at Regentsianerne isoleredes fra de øvrige Studenter, og at disse ofte med en vis Ringeagt saae ned paa dem. Ligbæringen var imidlertid ikke det Eneste, der bidrog til at isolere Regentsianerne: der var Momenter i den Lovgivning, de vare underkastede, som ikke mindre indvirkede paa deres sociale Stilling og derhos endog paatrykte deres videnskabelige Liv et særeget Præg. At man ved Reformen af Klosterøvelserne vel tildeels kastede Disputationsvæsenet overbord, men paa den anden Side lænkebandt den frie Dyrkelse af Videnskaberne ved et skolemæssigt Lektielæreri, have vi allerede antydet. Hertil kom, at man af den tidligere Ordning beholdt hele det sammensatte Apparat, der gik ud paa at holde Alumnerne under et stadigt Tilsyn og lade dem føle Skoletvangen endogsaa udenfor de Timer, der tilbragtes paa Klostersalens Bænke. I Modsætning til de øvrige Studenter, som nu ikke følte noget Tryk af den almindelige akademiske Disciplin, kom der herved til at hvile en Uselvstændighed over Regentsens Beboere, som hæmmede Udviklingen af det freidige Liv, der rørte sig mellem hine. Tilsynet tilstedede ikke, at der indenfor Gaardens egne Grændser kunde tænkes nogen Sammenkomst om Bollen, der hos Tidsalderen nu engang betingede den meddeelsomme Stemning, og en stor Deel af Alumnerne, der hørte hjemme i Provindserne, manglede Adgang til den Adspredelse, som kunde hentes i Familiekredse. For at faae Bogstøvet rystet af sig maatte de derfor søge langt fra Arnen, og man samledes saaledes stundom med nogle Venner paa et eller

andet offentligt Sted udenfor Byen, hvor Varerne vare billige. Her tømtes da Bollen, her lød »Diogenes vranten og stolt«, »Hvi rose I saa vore Fædre« og alle de andre fra et Symposion uadskillelige Viser fra hine Dage, og paa Hjemveien kunde der da nu og da være faret en Kamplyst i Blodet, som gik ud over Retssikkerhedens natlige Haandhævere, af hvis Insignier en Kabuds eller en Morgenstjerne stundom som Trophæ gjemtes i Regentscellens Klædeskab. For Deeltagerne i disse smaa Udvandringer ligesom ogsaa for de enkelte Regentsianere, der havde Adgang til Hovedstadens selskabelige Kredse, var det imidlertid en trykkende Bevidsthed, at Regentsporten i disse Aar allerede lukkedes Kl. 11. Havde man ikke saadanne fidele Venner ude i Byen som Rahbek, der ofte optog slige Udelukkede i sit Kammer og i sin Seng, hvor han en Nat endog laa selvfjerde bl. A. med Baggesen[1]), kunde man staae Fare for at tilbringe Natten paa Gaden og endda Dagen efter faae en Anmærkning i vedkommende Dekans Protokol. Det senere saa almindelige Middel til at slippe ind paa Kollegiet, at krybe ind ad Vinduerne, lod sig paa Grund af Jernstængerne ikke benytte, og det var vistnok i saa Henseende en reen Undtagelse, at Landmaalerne i 1785 havde — for at bruge Alumnernes egne ovenfor anførte Udtryk — været »saa nedrige« at faae Jernstængerne gjort løse og derefter om Natten krøbet ind gjennem Vinduet til deres Værelse i 2den Gang[2]). Da Regentsianerne 1792 opfordredes til at fremkomme med deres Reform-Forslag, blev det derfor ogsaa et af de mest indtrængende af disse, at Porten Sommer og Vinter maatte staae aaben til Kl. 12.

---

[1]) Rahbeks Erindringer III. S. 15.

[2]) Nyerup Eft. om Reg. S. 77.

»Vor Tids Levemaade — erklærede de — fører det med sig, at Selskaber i mange Huse, hvor Studenterne have eller kunne faae Adgang, sjelden ophøre før denne Tid, og tvungent er det dog og for en Student upasseligt at bryde Selskabet først« [1]). Provst Gamborg meente vel i sin Erklæring, at en Student, sin Ære uforkrænket, hemmelig kunde forlade et Selskab uden just at behøve at bryde det eller minde de andre Gjæster om at gaae hjem, men tilraadede ikke desmindre, at Begjæringen maatte blive opfyldt [2]), og dette skete da ogsaa.

Mellem Kommunitetets og Regentsens Alumner var der iøvrigt ligesaalidt som mellem de andre Studenter endnu Tale om noget egentligt, Alle omfattende Fællesliv. Men medens det udvortes Sammenhold, der forhen betegnede den akademiske Ungdom i det Hele, nu da Forholdene vare forandrede og den ikke længer isolerede sig fra den øvrige Befolkning, havde tabt i Styrke, vedligeholdtes det derimod for hines Vedkommende uforandret, saalænge Klosterøvelserne bestode og den daglige Samværen ved disse affødte et gjensidig personligt Bekjendtskab. Alumnerne, navnlig paa Regentsen, kom herved og paa Grund af de allerede forhen anførte Momenter til at staae som en mere afsluttet Korporation i Modsætning til de øvrige Studenter. Deres Sammenhold var imidlertid ingenlunde af en saa exklusiv Natur, at de over det engere Samfund glemte det videre; tvertimod boede Ideen om et almindeligt, den hele studerende Ungdom omfattende Broderskab, om end maaskee kun halv bevidst, snarere indenfor end udenfor Regentsens Mure, og Gaardens Sønner vare de Første til at træde op som Handlende, naar de

---

[1]) Nyerup a. St. S. 85. [2]) Smstds. S. 89.

troede, det gjældte et fælles. Studenteranliggende. Det er just fra den Tid, der, efter hvad ovenfor er yttret, danner Skjellet mellem de tvende mindre Afsnit indenfor Periodens Grændser, at der foreligger et Vidnesbyrd herom i en Begivenhed, som vi skulle skjænke en udførligere Omtale, da den — afseet fra det ret charakteristiske Bidrag, den yder til Opfattelsen af kjøbenhavnske Stemninger og Tilstande i Revolutions-Decenniet — blev Skyld i, at Regentsen og Regentsianerne fik Plads ikke alene i Forhørsprotokoller og kongelige Reskripter, men ogsaa i Ind- og Udlandets Aviser, ligesom den heller ikke ganske blev uden Følger for Kollegiet og dets Beboere. Vi sigte til den saakaldte Posthuusfeide, et Opløb, i hvilket Mange dengang i den første Skræk saae Begyndelsen til en heel kjøbenhavnsk Revolution. Det vil erindres, at der allerede lige siden Begyndelsen af det 18de Aarhundrede havde hersket en bitter Stemning mellem Armeens Officerer og Studenterne. Denne Stemning havde overlevet den Tid, da de sidste ophørte at danne en fra den øvrige Befolkning isoleret Samfundsklasse, og havde ligesom tidligere endnu i Aaret 1787 givet sig Luft i en Kamp mellem »de Sorte og de Røde« i Philosophgangen, der dengang var den mest yndede Spadseregang i Kjøbenhavn, og hvor om Aftenen en Mængde Harpespillerinder og lignende Kunstnere af lavere Rang søgte at tildrage sig Menneskevrimlens Opmærksomhed — en Kamp, om hvis Anledning Traditionen iøvrigt ikke har opbevaret Noget, og i hvilken det heller ikke vides, om Regentsianerne spillede nogen særlig Rolle. Siden den Tid havde Misstemningen mod Officeerstanden antaget en mere almindelig Charakteer. Den gjennem flere Menneskealdere uforstyrrede Fred i Forbindelse med Revolutions-Ideerne, der som bekjendt fandt levende

Anklang i de dannede kjøbenhavnske Kredse, gjorde, at man i den staaende Hær efterhaanden kun saae en unyttig Byrde for Samfundet, og den taktløse og lidenskabelige Maade, hvorpaa flere Officerer førte deres Stands Sag, skulde ikke bevirke, at den blev seet med gunstigere Øine. Under denne Stemning var det, at Posthuusfeiden udbrød den 2 Febr. 1793, samme Dag, som Efterretningen om Ludvig XVI.s Henrettelse havde naaet Kjøbenhavn. Anledningen dertil var følgende. Da en Flok Studenter paa deres Vei til Universitetet den nysnævnte Dag ilede opad Kjøbmagergade, kom en af dem ved Navn Michelsen[1]) til noget ublidt at berøre en Lieutenant Rømeling af Garden tilfods, der stod paa Hjørnet af Løvstræde samtalende med en Dame i et Vindue. Lieutenanten var saa taabelig for denne ufrivillige Berørelses Skyld at trække blank; men Studenten lod sig ikke forknytte, rev Sabelen fra ham og brækkede den itu over Knæet. Som det var at vente, samlede dette Optrin strax en Mængde Folk, der oprørte over Officerens Taktløshed gjorde Nar ad ham og nødte ham til at søge Tilflugt i Postgaarden, hvis Port man for at beskytte ham mod den stedse voxende Vrimmel strax lukkede[2]). Men Massen fordrede høirøstet, at Officeren skulde arresteres eller udleveres: »Aa sæt en Konvolut om ham og send os ham herud!« hed det, og da denne Fordring ikke opfyldtes, og det Skete gjennem de tusinde Munde allerede var blevet forvansket derhen, at Officeren havde stukket Studenten ihjel eller i alt Fald saaret ham dødelig, blev Larmen stedse større. Imidlertid var Efterretningen

---

[1]) Hans Christian M.; han var Kommunitets-Alumnus, men laa ikke paa Regentsen.

[2]) F. Hammerich: Et Par Smaatræk af Livet i Skolerne og ved Universitetet i Slutn. af forrige Aarh. (i Tidsskriftet Folke I. S. 212 ff.).

om Begivenheden, formodentlig ogsaa temmelig forvansket, naaet til Regentsen, hvor den vakte en overordentlig ophidset Stemning. Klokken, der hidtil var brugt til at kalde Regentsianerne til Lovsang og Ligbæren, anvendtes nu som Stormklokke, alle Gaardens Beboere styrtede ud af deres Værelser og, da de erfarede det Skete, hen til Begivenhedens Skueplads, fulgte af en Skare Matroser. Politiet, som imidlertid var kommet til, blev fordrevet og tildeels gjennempryglet, og imod de Tusinder af Mennesker, der fyldte Kjøbmagergade og det tilstødende Qvarteer, maatte der nu opbydes militær Magt, som efterhaanden fik Hoben fordrevet fra Posthuset og afspærret Kampens Skueplads fra Nabogaderne[1]). Som det i Almindelighed pleier at gaae ved lignende Leiligheder, kom Anvendelsen af disse kraftige Sikkerheds-Foranstaltninger til at gaae ud over Uskyldige. Under Rydningen af Pladsen fik en Student Engelbreth, der ikke havde taget nogen aktiv Deel i Opløbet, et Kolbestød for Brystet, der blev hans Død, og Dagen fik saaledes i ham et blodigt Offer. En lignende Medfart overgik der kort efter en Student, som ligeledes uden at have havt Deel i eller endog Kundskab om det Skete vilde begive sig til sit Hjem, der laa indenfor Grændsen af den afspærrede Deel af Byen, og desangaaende parlamenterede med den Officeer, der havde Befalingen over Vagten — og denne Student, som herved kom til at spille den mest fremragende Rolle i Dagens Begivenheder, var ingen anden end den berømte Henrik Steffens. Underhandlingen endte med, at en Soldat stødte ham sin Geværkolbe for Brystet, saa han tumlede tilbage i de Omkringstaaendes Arme. Dette var nyt Tønder for Hobens

[1]) Steffens Was ich erlebte II. S. 297.

Forbittrelse. Alle tilraabte Studenten, at han skulde ile til Raadhuset for at klage, og fulgt af en uoverskuelig larmende Folkemasse styrtede han afsted. Han blev indladt paa Raadhuset og forebragte sin Klage; men da imidlertid det Rygte udbredte sig blandt Massen udenfor, at han tilbageholdtes som Fange, og man desaarsag under vilde Skrig begyndte et Bombardement med Stene mod Bygningens Vinduer, maatte han paa Autoriteternes Opfordring atter ud paa Raadhuustrappen for at vise Hoben, at han var fri, og fortælle den, at han vilde erholde Fyldestgjørelse, hvorefter han, da Blodet nu var koldere end han begyndte at blive ængstelig for Følgerne af sin Martyrrolle, saa ubemærket som mulig sneg sig hjem[1]). Begivenheden begyndte nu at antage saadanne Dimensioner, at Regjeringen frygtede for et formeligt Oprør. For at gjenoprette Roligheden fandt man det fornødent at uddele skarpe Patroner, kjøre op med Kanoner og lade Kavalleri-Afdelinger jage gjennem Byens Gader[2]). Endnu samme Aften blev der anordnet en Kommission til at undersøge det Forefaldne og Konsistorium af Kancelliet beordret til at advare Studenterne paa Regentsen og de øvrige Kollegier om at afholde sig fra videre Deeltagelse i Opløbet, hvorom der allerede næste Dag læstes et Opslag i Regentsens Port[3]). Denne Dag blev Roligheden vel ikke forstyrret, men Op-

---

[1]) Steffens a. St. S. 286 ff. Naar det hos Hammerich a. St. hedder, at S. efter at være sluppet ud af Raadhuset blev baaren i Triumph omkring i Byen af den forsamlede Mængde, maa dette vistnok beroe paa en Feiltagelse; thi S. nævner Intet herom, og da han iøvrigt er tilbøielig til at give sit Eventyr ved hiin Leilighed et vist dramatisk Sving, havde han vistnok ikke stukket hiint Triumphtog under Stolen, hvis det var sandt.

[2]) Hammerich a. St., see ogsaa Rahbeks Erindringer IV. S. 200.

[3]) Baden Universitets-Journal I. S. 45.

hidselsen var uhyre, de mest foruroligende Rygter gik fra Mund til Mund, og store Menneskemasser vare paa Benene. To Afsendinge fra Holmens Skibstømrere henvendte sig opad Dagen til Regentsprovsten Professor Gamborg med det Spørgsmaal, om han ikke var Formand for Studenterne, og da han ikke afgjort turde benægte dette, erklærede de, at naar Studenterne vilde gjøre deres krænkede Ret gjældende med Magt, stode 200 nævestærke Mænd med Øxer til deres Raadighed. Man tænke sig den indesluttede, svagelige og stuelærde Mands Forbauselse ved dette Tilbud! Den kunde kun lignes med den Studsen, hvormed Studenternes troe Allierede fra Nyboder hørte Gamborg forsikkre, at det var hans Pligt som et Slags Officeer over Studenterne at overholde Ro og Orden mellem disse og at angive enhver Deeltager i Opløbet, ligegyldig om han var Student eller ei[1]). Den almindelige Ophidselse lagde sig efterhaanden, men Forholdet mellem Studenter og Officerer var selvfølgelig ikke blevet bedre. De sidste skjævede med forbittrede Blik til »Studenternes Kaserne«, og en Student gik aldrig af Fortoget for en Officeer. Udfaldet af den nedsatte Kommissions Virksomhed blev ikke saa slemt, som man havde ventet. Man vilde skaane den Officeer, der havde foranlediget det hele Opløb, og kunde da heller ikke med Billighed være for streng mod Studenterne. Den 12 April resolverede Kongen paa Kommissionens Indstilling, at der i Konsistorium ved Universitetets Rektor skulde tildeles Studenterne Henrik Steffens og Peter Wieck — af hvilke den sidste nok kun havde havt en temmelig ringe Deel i det Forefaldne — »en alvorlig Irettesættelse for deres ved Opløbet af 2 Febr. sidstleden

---

[1]) Steffens a. St. S. 298 ff.

udviste egenraadige og lovstridige Forhold«; at det igjennem Provsten skulde tilkjendegives samtlige Studenter paa Regentsen, »at de iblandt dem, der ved bemeldte Leilighed havde opført sig anstændig og rolig, fortjente Agtelse, men at Hans Majestæt med Mishag havde erfaret den ubesindige og egenraadige Adfærd, som nogle af dem i denne Anledning havde brugt, og at Hans Majestæt, idet han tilgav de Skyldige deres Forseelse for denne Gang, haabede, at de Studerende, som nøde Understøttelse af Universitetets Beneficier, herefter i Særdeleshed vilde udmærke sig ved den Sædelighed, Rolighed og Anstændighed, som baade Kongen og Medborgere fornemmelig burde kunne vente at finde hos dem, der modtage Velgjerninger af Staten for at gjøre sig duelige og værdige til dens Tjeneste som Embedsmænd«; endelig at Regentsianerne skulde miste den Klokke, der havde spillet en saa væsentlig Rolle hiin Dag, saaledes at de for Fremtiden ikke længer skulde høre deres Uhr slaae Fuldslag[1]). Hvad det sidste Punkt angaaer, søgte Konsistorium først paa Provstens Indstilling at fortolke Kongebudet saaledes, at det var tilstrækkeligt, naar det Reb borttoges, ved hvis Hjælp man fra Regentsgaarden kunde ringe med Klokken, men paadrog sig kun i den Anledning en allerhøieste Irettesættelse[2]), hvorefter Klokken blev fjernet og henlagt paa Provstens Loft, hvor den forblev indtil efter Bombardementet 1807, da man formedelst Savnet af Fruetaarns Slaguhr tillod, at den igjen ophængtes. Den Steffens og Wieck dikterede Straf blev exeqveret saa lempelig som mulig. Efter Tilsigelse mødte de den 8 Mai i Universitetets Examenssal, hvor Konsisto-

---

[1]) Resolutionen er trykt i Fogtmans Reskriptsaml.

[2]) Reskr. af 24 Mai i Badens Univ.-Journal I. S. 91.

rium sad omkring et Bord i høitidelig Taushed, og hvor Rektor tiltalte dem saaledes: »Vi have af Universitetets høieste Foresatte faaet det Hverv at tildele Dem en Tilretteviisning; vi beklage, at denne Straf skal ramme udmærkede Medlemmer af vort Universitet, og ere overtydede om, at De selv hjertelig angre deres Opførsel«. De to Studenter taug, bukkede og gik, og da de vare komne udenfor, bragte den tætte Skare af deres akademiske Medborgere, som havde flokket sig i Gaarden og under Exekutionen havde været meget høirøstet, dem et jublende Hurra[1]).

**88.** Regentsianernes Fritagelse for Ligbæringen og Ophøret af Klosterøvelserne samt af det i Forbindelse hermed staaende skolemæssige Opsyn med Alumnerne stillede disse jævnbyrdig med de andre Studenter. Som hiin Foranstaltning hævede deres Selvfølelse, tillod denne Livet indenfor Regentsens Mure at yttre sig med en aldrig forhen kjendt Frihed. Det er ikke umærkeligt, at det var i Aarene 1790, at begge disse indgribende Forandringer indtraf. Det er ret, ligesom om Vingeslaget af den mægtige Frihedsaand, der dengang nylig var født ved Bredden af Seinefloden, og som i saa mangen Henseende skulde give Europa en ny Skikkelse, ogsaa kunde spores i den lille Verden, som færdedes bag de gamle røde Mure i Kannikestræde. Tidsaanden drev jo endog Stiftelsens høiærværdige Fædre til, hvad der kun 10 Aar tidligere havde været utænkeligt, at indrømme Alumnerne saa at sige en konstitutionel Medvirkning til Afhjælpning af deres materielle Mangler og Ulemper, og som et betegnende Symbol paa, at de gamle Tider nu vare forbi,

---

[1]) Steffens a. St. S. 303 f.

faldt Jernstængerne fra Regentsens Vinduer. Gaarden blev fra nu af ikke mere, hvad den i flere end denne ene Henseende forhen havde været, et Fængsel. Der blev ikke længer Tale om Straffebøder for Dette eller Hiint, Dekanerne skulde ikke længer øve deres inqvisitoriske Talent paa Opdagelsen af Smaaforseelser eller ugentlig holde Censur over Alumnernes Opførsel, og Provsten behøvede ikke længer at være den strænge Overskolemester, der med Tugtens Riis skulde forhindre enhver ungdommelig Livsyttring. Regentsen blev herefter i en dybere Betydning end nogensinde før et Hjem for den fattige, i Hovedstadens Menneskeørk ellers hjemløse unge Student, et Hjem, der ikke paalagde ham større Tvang i Leveskik og Studeremaade end den, enhver af hans Standsfæller udenfor Kollegiets Port var underkastet, og denne Forandring yttrede sig ogsaa i den hidtil næsten ukjendte og til den seneste Alderdom vedligeholdte Kjærlighed og Pietet, med hvilken Alumnerne fra nu af omfattede den Bygning, der havde skjænket dem Ly i de unge Aar.

Omtrent samtidig med den her berørte Forandring i Regentsianernes Vilkaar var det, at Tilsynet med Kollegiets Beboere betroedes til Fynboen Rasmus Nyerup. Der er hidtil ikke i dette Skrift fundet Anledning til at gjøre nogen af Kommunitets- og Regentsprovsterne — alene med Undtagelse af Peder Holm — til Gjenstand for særlig Omtale, og det er kun i Forbigaaende, at vi have havt Leilighed til at nævne enkelte andre. Det er imidlertid umuligt at omtale Livet indenfor Regentsens Mure under den antydede nye Tingenes Orden uden at dvæle lidt nærmere ved hiin Mand, der i en Række af mere end 30 Aar var Kollegiets nærmeste Værge, og hvis Liv er saa indvævet i Regentsens eget, som det neppe har været Tilfældet med

nogen anden af de 49 Mænd, man kjender som Ihændehavere af Provste-Embedet. I tidligere Dage synes Forholdet mellem Provsten og Alumnerne ikke at have været synderlig venligt, og det laa tildeels i Beskaffenheden af hiins Embedspligter, at det heller ikke let kunde være anderledes. Andreas Christian Hviid er den første af Provsterne, om hvem det vides, at han ved en mild og human Fortolkning af sine Pligter og ved en venlig Adfærd ligeoverfor Alumnerne erhvervede sig disses Kjærlighed og Hengivenhed[1]). Hans Efterfølger blev Andreas Gamborg, hvis menneskesky Væsen og kantede Manerer[2]) ikke vare egnede til at lade ham vinde sine Undergivnes Hjerter, og Baggesen, der afløste ham, betragtede sit Embede ikkun som et byrdefuldt og kjedsommeligt Levebrød[3]) og synes navnlig ikke at have skjænket Alumnerne synderlig Opmærksomhed. Da han allerede Aaret efter sin Udnævnelse reiste til Udlandet, overdroges det, som ovenfor anført, Nyerup i Egenskab af Viceprovst, at varetage hans Forretninger, og 1802 blev han Baggesens Eftermand. Valget af en Regentsprovst kunde neppe være faldet paa nogen

---

[1]) Han var Provst 1781—88. P. E. Müller omtaler ham saaledes: »*Ingenio eximius, moribus facilis, multifaria doctrina pollens, hujus collegii præpositus omnium alumnorum mentes humanitate sua divinxerat*« (J. Møller Nyt theol. Bibl. for 1824 S. 272).

[2]) H. Steffens siger om ham (a. St. S. 21): »Er schien still, einsam und verschlossen zu leben und sprach in seinen Vorträgen mehr in sich hinein als aus sich heraus«. Det er ham, om hvem man fortæller, at han altid tiltalte Studenterne med »man«, og da en af disse engang gjorde Gjengjæld, i en stødt og irettesættende Tone svarede: »Man siger ikke man til man!«.

[3]) Han skrev nogen Tid efter sin Udnævnelse til sin Ven Reinhold: »Hertugen har paa eengang gjort mig til Provst, Præpositus, Reparations-Inspektør, Dørvogter, Huusvært, Natvægter, Gaardskarl, Universitetsbud og hvad veed jeg Alt« (J. Baggesens Biographi ved A. Baggesen II. S. 165).

Bedre end paa denne Rahbeks Ven og Medarbeider, der ligesom hiin aldrig ophørte at være Student med Liv og Sjæl. Hans Svigersøn skildrer ham, navnlig i hans Forhold til Regentsianerne, saaledes: »Hans simple fordringsløse Adfærd, hans rene og varme Iver for Videnskabeligheds Fremme som for Alt, hvad han ansaae for ret og godt, i Forening med hans utrættelige Flid, samvittighedsfulde Pligtopfyldelse og exemplariske Vandel, men endnu mere den kjærlige Omhu, hvormed han tog sig af deres Anliggender og ufortrøden gik ind i Detaillen af deres Ønsker og Fornødenheder, den vennehulde liberale Tone, som fandt Sted i hans Omgang med dem, uden at derfor Værdigheden tilsidesattes, den faderlige Velvillie, som viste sig i enhver af hans Foranstaltninger, Raad, Advarsler, Opmuntringer, saa at det stedse var tydeligt, at det kun var deres eget Bedste, han havde for Øie, hans hele humane Tænke- og Handlemaade tilligemed hans øvrige, selv i sine Abnormiteter elskværdige Individualitet — var det, som med uimodstaaelig Magt virkede paa de unge Gemytter ligesom i Almindelighed paa Enhver den, der kom i nærmere Berørelse med ham« [1]). Sandheden af dette villige Vidnes Udsagn om Nyerup stadfæstes af Alle dem, som endnu ere tilbage fra hiin Tid, da han var Regentsianernes Tilsynsmand: alle Beretninger stemme overeens i, at hans Forhold til dem var saaledes, at han i sine yngre Aar fortjente Navn af deres Broder og i de ældre af deres Fader. Blandt de mange Anekdoter, Traditionen har opbevaret som Vidnesbyrd om, hvor ærlig meent det var, naar han kaldte Alumnerne »*commilitones*« og »Medstuderende«, turde maaskee neppe nogen være mere charak-

[1]) Nyerups Levnetsløb, udg. af C. L. Strøm S. 42.

teristisk end følgende. Da en Regentsianer en Aften traadte ind i det kongelige Theaters Forsal, mødte han Nyerup, der langsomt gik henimod Udgangen. Nyerup standsede ham med et »Godaften, kjære Ven!«, fortalte, at det ogsaa havde været hans Agt at gaae i Theatret, men at der var udsolgt til Parterret, og at han ikke kunde gaae i anden Etage, da han kun havde 3 Mark hos sig — og spurgte derfor Studenten, om denne kunde laane ham 1 Mark til, forat han dog ikke skulde være gaaet forgjæves. Denne Begjæring opfyldtes med Glæde af Regentsianeren, der i Øieblikket var rigere end sin Provst, og endnu den Dag idag gjemmer han den Billet, hvormed det laante Beløb senere blev ham tilbagebetalt.

Under denne Mands Ægide var det, at Regentslivet skulde udvikle sig, løst fra de gamle Tiders hæmmende Baand, og det taler til Alumnernes Roes, at det gik saa sømmelig og sædelig til paa Gaarden som maaskee aldrig i den skrappeste Inqvisitions Dage. Der var endog en Tid i Begyndelsen af det nye Aarhundrede, da Stilheden paa Regentsen var saa stor, at alt freidigt Ungdomsliv derinde syntes udslukt. Dette stod for en Deel i Forbindelse med Begivenheder, som strakte deres Virkninger over Folket i dets Heelhed. Den Presselov, der saae Lyset endnu inden Udgangen af det svundne Aarhundrede, antydede et Omslag i Regjeringens Grundsætninger, hvis Følger sporedes i mange Retninger. Med den offentlige Yttringsfrihed følte ogsaa den private sig skræmmet, og den frie livsglade Aand, der havde betegnet de sidste 15—16 Aar, lammedes. Hertil kom, at der paa Fædrelandets politiske Horisont samlede sig truende Tordenskyer, hvis forfærdelige Nedslag i 1807 hos den bedre Deel af Nationen, efterat den første lidenskabelige Smerte var overstaaet,

vakte en dump og stille Sorg, over hvilken Hver især rugede. Disse Stemninger og Tilstande overskyggede ogsaa Studenternes Verden og bragte Lystigheden og Viserne fra Aarene 1780 og 1790 til at forstumme. For Regentsens særlige Vedkommende maa det derhos erindres, at Ophøret af Klosterøvelserne drog en Tilintetgjørelse af det Bekjendtskabs-Sammenhold efter sig, som tidligere havde bestaaet mellem Alumnerne, og saalænge Trangen til et Fællesliv endnu ikke var vaagnet blandt Studenterne, isoleredes den Enkelte herved fra sine Kammerater. Man læste flittig hver paa sit Værelse, med Undtagelse af Kontubernalen og en eller anden Skolekammerat eller personlig Ven havde Ingen nu Noget med Kollegiets øvrige Beboere at skaffe, og man hilste neppe hinanden, naar man paa Veien til eller fra Forelæsninger mødtes i Gaarden. Regentsens Mure gave derfor ligesaalidt nu som tidligere Gjenlyd af klingende Glas eller muntre Drikkeviser, og selv den saakaldte »Kro«, hvor Underbetjenten beværtede med Smørrebrød, Thee o. desl., og hvor man dog i tidligere Dage nu og da traf sammen med hinanden, stod nu tom, ventelig maaskee fordi der var saa svinsk, at man alene af denne Grund ikke skulde føle sig synderlig oplagt til at unde den sin Søgning. For en enkelt Gang at bryde denne Stilhed og forene Alumnerne om et fælles Formaal udfordredes der i alt Fald en alvorsfuld Begivenhed udenfra — som Opbudet til Studenterne om at gribe til Vaaben 1807 — eller ogsaa en Krænkelse, der ramte Alle ligemeget — som da der i et af Hovedstadens daværende Tidsskrifter var bleven indrykket en Artikel, hvori det paastodes, at der paa Regentsen ikke fandtes nogen sand videnskabelig Stræben. Denne Fornærmelse, fortælles der, oprørte Gemytterne saaledes, at nogle Regentsianere henvendte sig

til Udgiveren af Skriftet og under Trusel om Prygl nødte denne — en Boghandler af den mosaiske Troesbekjendelse — til at opgive Navnet paa Forfatteren, der var en nylig paa Regentsen optagen ung Student. En Besværing over ham indgaves af Gaardens fleste Alumner til Konsistorium, der foreholdt ham det Ubillige i hans ubeviste og dristige Paastand, og naar han siden viste sig blandt de øvrige Regentsianere, peb man ad ham, saa at han tilsidst fandt det rettest at fortrække fra Kollegiet.

Paa det her omtalte stille tilbagetrukne Liv, som Regentsianerne deelte med de øvrige Studenter, fulgte imidlertid ind i det nye Aarhundredes andet Decennium en Reaktion, der blev Spiren til et den hele akademiske Ungdom omfattende Fællesliv. I den første Halvdeel af dette Decennium foregik Nordmændenes Udsondring af den kjøbenhavnske Studenterstand, der begyndte 1811 med Oprettelsen af Universitetet i Christiania og fuldendtes ved de tvende Rigers Skilsmisse tre Aar senere, og omtrent samtidig hermed var det, at Livet mellem den studerende Ungdom begyndte at antage en ny Skikkelse. De stille videnskabelige Sysler kunde ikke længer heelt udfylde de Unges Interesse, og der kom en Bevægelighed, en gjærende Uro over dem, som ikke tillod dem at sidde saa stadig som forhen ved Studerekamrets Lampe, men drev dem udad for at søge og finde Fyldestgjørelse for deres Trang til Meddelelse. Det var allerede et ikke umærkeligt Tidernes Tegn, at der, da en Hær sammensat af det halve Europas Folkeslag i Efteraaret 1813 væltede sig ind over den danske Grændse og Fædrelandets Undergang syntes at staae for Døren, paa Ehlers Kollegium sammenkaldtes det første almindelige danske Studentermøde, hvor Ungdommen begeistret lovede at adlyde Grundtvigs Opfordring til at

kjæmpe eller døe for Danmark. Ligesom imidlertid Krigens bratte Afslutning ved Kielerfreden i den paafølgende Jan. Maaned forhindrede, at de Studerende fik Leilighed til at indløse dette deres Løfte, saaledes blev det heller ikke Fædrelandskjærligheden, der umiddelbart gav det frembrydende nye Studenterliv dets Farve: det havde nærmest en reen æsthetisk Charakteer. Den romantiske Poesi havde allerede noget tidligere paavirket Ungdommen og paatrykt dens hele indre Liv et særeget Præg, der i den første Tid navnlig yttrede sig i Tilbøieligheden til et stille sværmerisk Drømmeliv. Men det var dog navnlig fra 1813 eller 1814, at hiin Digtning blev Drivhjulet i Slægtens Liv. Det var, som om den bedre Deel af Folket i et Slags Kraftanstrængelse for at glemme de blodige Saar, der var slaaet Fædrelandet i hine Aar, med al sin Sjæl kastede sig over de litterære og æsthetiske Interesser og i Poesiens Verden, hvor der herhjemme netop dengang ydedes noget saa Stort, fandt Trøst, fordi Fædrelandet selv var blevet saa lille. Hertil kom, at Baggesen omtrent paa samme Tid traadte i Opposition mod den herskende digteriske Retning og netop ved sin Hensynsløshed og Ubillighed tifold forøgede den Varme, hvormed den omfattedes af Slægten og navnlig dennes yngre Deel. Det var i disse Aar, at Poul Møller laa paa Regentsen, og at der, som dennes Biograph siger, »hvilte over det akademiske Liv ligesom en Begeistringens Atmosphære, i hvilken Mange følte sig indbyrdes beslægtede ved de fælles universelle Interesser og knyttedes venskabeligen til hinanden ved Trangen til Meddelelse« [1]). Denne Trang blev nu for stærk, til at den

---

[1]) Efterladte Skrifter af P. M. Møller VI. S. 23.

kunde føle sig tilfredsstillet ved Klique-Samqvemmet fra Aarene 1780 og 1790 eller med andre Ord ved en Ideeudvexling med et Par gode Venner, og som et Overgangstrin til et fast og stadigt Foreningsliv mellem den hele akademiske Ungdom dannede der sig derfor — om vi saa maae sige — et peripatetisk Studenterliv, for hvilket netop Regentsen fortrinsviis var Udgangspunktet, og hvori Poul Møller var Sjælen. Snart hos ham, snart hos de mangfoldige Ligesindede flokkedes saa mange af de Unge, som det snevre Regentsværelse kunde rumme, og ved de dampende Piber, stundom vel og omkring den rygende Bolle, der nu paany blev et fra Studenterlivet temmelig uadskilleligt Tilbehør, drøftedes med Iver og Alvor Alt det, der havde grebet Gemytterne. Der ventedes kun paa en udvortes Anledning til, at Trangen til Samliv skulde skabe et stadigt og fast Foreningspunkt mellem Studenterne.

Af de Unge, der i dette Tidsrum droge ud fra Regentsen for at virke paa en større Skueplads, have vi allerede nævnet tvende: den ene Rasmus Nyerup, der vendte tilbage til Gaarden for aldrig mere at forlade den, den anden Poul Martin Møller[1]). Til disse Navne skulle vi endnu føie følgende: den sidstnævntes Fader, Lollands Biskop Rasmus Møller, Oldgranskeren Finn Magnusen, Sprogforskeren Rasmus Christian Rask, Litteraturhistorikeren Niels Mathias Petersen, Digterne Jens Immanuel Baggesen, Steen Steensen Blicher, Caspar Johannes Boye, Nikolai Søtoft og Christian Winther, Domme-

[1]) Han havde først Værelse paa forskjellige Steder i 6te Gang og beboede senere Leiligheden Nr. 6 i 1ste Gang, i hvis Vindue han tit sad med et Been paa hver sin Side af Vinduesposten og sang, saa det gjenlød over hele Gaarden.

ren og Frihedsvennen Niels Mathias Spandet og endelig nuværende Generallieutenant Christian Frederik Hansen, vistnok den første Regentsianer, der har havt Sæde i Kongens Raad.[1])

---

[1]) Philosophen Frederik Christian Sibbern har havt Kommunitets-Stipendiet, men ikke ligget paa Regentsen.

# Fjerde Tidsrum.

## 1818 — 1848.

## I.

### 89. Forhandlinger om en partiel Reorganisation af de tvende Stiftelser og dennes Gjennemførelse ved Reglementet af 30 Juli 1818.

**89**. Som i det Foregaaende antydet, havde det adskillige Gange været paa Bane at underkaste Fundatsen af 1777 en Revision, og i Tidsrummet fra 1785 til 1805 havde de tvende Kommissioner for Universitets- og Skolevæsenets Omordning gjort en saadan Revision til Gjenstand for Forhandlinger, under hvilke det navnlig bestandig var blevet erkjendt, at Kommunitets-Stipendiet ydede Alumnerne en under de forandrede Tidsforhold altfor ringe Understøttelse. Efterat Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler var bleven oprettet, paatænktes det paany at raade Bod paa denne Ulempe, men nu kom Krigsaarenes forstyrrede Pengeforhold i Veien. Der hengik saaledes atter nogen Tid, inden de langvarige Overveielser gik over til Handling, og først den 30 Juli 1818 udkom endelig det forventede nye »Reglement for *stipendium communitatis* og *beneficium domus regiæ* ved Kjøbenhavns Universitet«[1]). Dette Reglement, hvortil Universitets-Direktionen havde grebet Initiativet[2]), gik imidlertid ikke, som der maaskee kunde have været Grund til at vente, ud paa en fuldstændig Omordning af den hele Institution. Det

[1]) Trykt i Schous Udtog af Forordningerne o. fl. St.

[2]) Engelstoft Eft. ang. Kbhvns Univ. m. v. S. 162, Kollegial-Tidenden for 1818 S. 795.

ophævede ikke Fundatsen af 1777, men underkastede kun enkelte fremtrædende Punkter i denne en Reform, og de øvrige Bestemmelser, der ikke allerede tidligere udtrykkelig eller stiltiende vare traadte ud af Kraft eller afløste af nye, maatte saaledes betragtes som fremdeles gjældende. Reglementet danner derfor heller ikke et saa indgribende Vendepunkt i Stiftelsernes Historie som hiin Fundats; men ved sine for Alumnerne saare vigtige Bestemmelser om Forhøielsen af den ydede Understøttelse, ved den udvidede Indrømmelse af Adgang til Kommunitetet og Regentsen allerede i det første Studenteraar, ved Begrændsningen af disse Goders Nydelse til den Tid, i hvilken en Student ordentligviis kunde antages at ville være istand til at fuldende sine Universitetsstudier, og ved Forbudet imod, at Studerende, der havde afsluttet deres akademiske Løbebane, maatte beholde Beneficierne — er det dog betydningsfuldt nok til, at vi tør begynde et nyt Tidsrum i Regentsens og Kommunitetets Historie fra det Aar, da det sattes i Kraft.

Den Forbedring i Alumnernes Kaar, som Reglementet gjennemførte, forøgede Kommunitetets aarlige Udgift til Stipendier indtil næsten det Dobbelte af hidtil. Men det var saa langtfra, at Stiftelsen herved overbebyrdedes, at dens Formue meget mere, navnlig i de senere for Landets almindelige Velstand saa gunstige Aaringer, forøgedes i et saa betydeligt Omfang, at denne Periode i økonomisk Henseende ubetinget tør kaldes Kommunitetets mest glimrende. For at give en Forestilling om dets Formuestilstand i denne Tidsalder turde det være tilstrækkeligt at anføre, at de Tilskud til Universitetet, som Stiftelsen omtrent fra Midten af forrige Aarhundrede nu og da havde maattet udrede, nu tiltog saaledes i Hyppighed og Størrelse, at de indtil Ud-

gangen af 1847 i Alt beløb sig til ikke mindre end 954,665 Rdr. 89 Sk., og at der ikke desmindre fra Aaret 1836 og indtil nysnævnte Tidspunkt aarlig havde kunnet oplægges over 20,000 Rdr.[1])

Reglementet af 1818 bestod i 30 Aar i usvækket Virksomhed og afløstes da af det nugjældende Reglement for de tvende Stiftelser, der efter længere Tids Forhandlinger udkom den 11 Febr. 1848. Udover dette Tidspunkt skulle vi ikke fortsætte vor Skildring af Kommunitetets og Regentsens Historie. Idet vi iøvrigt henvise til nysnævnte yngste Grundlov for de omhandlede Stiftelser, indskrænke vi os til at bemærke, at Spiren til denne laa i den nedenfor omtalte kongelige Resolution af 15 Dec. 1843, der foranledigede Universitets-Direktionen til at anmode Konsistorium om at indkomme med Forslag til en Forandring af saadanne Punkter i den dagjældende Lovgivning for Stiftelserne, der maatte findes at trænge til en Reform, og at det nye Reglement blev en af de sidste indgribende Foranstaltninger, som det overhovedet faldt i hiin Direktions Lod at gjennemføre, forinden den ikke fuldt to Maaneder efter opløstes.

## II.

90—94. Den overordnede Bestyrelse af Kommunitetet og Regentsen ladt uforandret ved Reglementet af 1818, men i Løbet af Tidsrummet gjort til Gjenstand for en fuldstændig Omordning; Stiftelsernes Embedsmænd og Betjente.

**90.** Uagtet de stærke Angreb, der vare gjorte paa den Bestemmelse i Fundatsen af 1777, at Bestyrelsen af Kommunitet og Regents og i Særdeleshed Udnævnelses-

---

[1]) H. P. Selmer Kbhvns Universitets Aarbog for 1847 S. 1 ff.

retten skulde vedblive udelukkende at tilkomme det theologiske Fakultet, uanseet at hiin Lov udtrykkelig gav Studenter af alle Fag Adgang til Nydelsen af begge Stiftelsers Goder, gjorde dog Reglementet af 1818 ingen Forandring i saa Henseende. Den rørte overhovedet aldeles ikke ved Bestyrelsesforholdene, og de theologiske Professorer vedbleve altsaa fremdeles under Tilsyn af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler at raade over disse den kjøbenhavnske Høiskoles største Beneficier. Det var først i Aaret 1843, altsaa omtrent 70 Aar, efterat der første Gang offentlig var ført Anke over denne Ordning af Stiftelsernes Bestyrelse, at der endelig skete en Indskrænkning i Fakultetets Eneraadighed. Efterat det nemlig først ved en kongelig Befaling af 25 Marts 1843 var blevet paalagt Universitets-Direktionen bl. A. at tage under Overveielse, om der ikke kunde være Anledning til at henlægge Forvaltningen saavel af Universitetets som Kommunitetets Jordegods og Kapitalformue under een Autoritet, stadfæstede Kongen den 15 Dec. s. A. en Indstilling af nysnævnte Direktion, hvorefter Bestyrelsen af samtlige Kommunitetet tilhørende Midler og Eiendomme fra 1 Jan. 1844 skulde henlægges under den i Aaret 1837 oprettede Universitets-Qvæstur, med hvilken et saakaldet *inspectoratus qvæsturæ* skulde føre Tilsyn[1]). Som en Konseqvents af den saaledes tilveiebragte Eenhed i Universitetets og Kommunitetets økonomiske Bestyrelse blev det Aaret efter besluttet ligeledes at forene Bestillingerne som Forvaltere over de tvende Stiftelsers Gods, saaledes at dette under

---

[1]) Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for 1843 S. 10—24. Af Qvæsturkontorets Embedsmænd skulde Bogholderen og Kassereren være fælles for Universitetet og Kommunitetet, hvorimod der for hver af disse Stiftelser ansattes en særlig Kassekontrollør og Sekretær.

Eet deeltes i 4 Forvalterdistrikter[1]). Medens det theologiske Fakultet ifølge det nys Anførte mistede sin Myndighed over Kommunitetets økonomiske Anliggender, skulde det derimod som hidtil bibeholde Bestyrelsen saavel af Stipendievæsenet som af Regentsen, indtil der i saa Henseende blev truffen en anden Bestemmelse, hvortil Universitets-Direktionen skulde indkomme med nærmere Forslag. Men allerede inden den kongelige Beslutning af 15 Dec. 1843 var bleven meddeelt Konsistorium, havde dette af egen Drift udarbeidet et Forslag sigtende til at betage Fakultetet som saadant Resten af dets Raadighed med Hensyn til Kommunitet og Regents. Efter dette Forslag, der foreløbig stadfæstedes af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler og traadte i Kraft fra Begyndelsen af Aaret 1845, overdroges den umiddelbare Bestyrelse af Kommunitetets Stipendievæsen saavel i Henseende til Tilsynet med Alumnerne og Ledelsen af Regentsens Anliggender som i Henseende til den halvaarlige Uddeling af Stipendiet og Tilstaaelsen af overordentlige Understøttelser til en bestandig Bestyrelses-Komitee. Denne skulde bestaae af tre af Konsistorium paa 5 Aar valgte *Professores consistoriales*, af hvilke de to skulde være Medlemmer af det theologiske og den tredie af det juridiske Fakultet, og som alle efter Udløbet af de 5 Aar kunde gjenvælges. Hvert af dens Medlemmer fik en aarlig Godtgjørelse (100 Rdr.) af Kommunitetets Kasse, ligesom der ogsaa stilledes en vis Sum aarlig til dens Raadighed, forat den dermed kunde bestride det fornødne Skriveri samt Budtjenesten. Den overordnede Bestyrelse af begge Stiftelser skulde der-

---

[1]) Skr. fra Univ.-Dir. af 17 Aug. 1844, jfr. Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for s. A. S. 81. ff.

imod tilkomme Konsistorium, saaledes at alle Indberetninger, Forestillinger o. s. v., der tidligere vare gaaede fra det theologiske Fakultet umiddelbart til Universitets-Direktionen, for Fremtiden af Komiteen skulde tilstilles hiint, efter Omstændighederne til endelig Afgjørelse eller til foreløbig Forhandling og Indsendelse til nysnævnte Direktion. Til Konsistorium overdroges det saaledes navnlig at udnævne Stiftelsernes underordnede Bestillingsmænd, at meddele Studenter, der ikke havde taget anden Examen i rette Tid og desaarsag ikke kunde optræde som Ansøgere af Kommunitetet, den hertil fornødne Dispensation, fremdeles under særegne Omstændigheder at tilstaae Alumner et halvt Aars Forlængelse og endelig at fratage en Alumnus hans Stipendium, hvilket sidste dog ikkun kunde skee ifølge Indstilling af Bestyrelses-Komiteen. Til denne var det derimod overladt midlertidig at indeholde Stipendiet saavelsom at standse dets Udbetaling i Tilfælde af, at det var bundet til en Betingelse, som ikke opfyldtes, i hvilket Fald den Paagjældende dog kunde indskyde sig under Konsistoriums Dom[1]).

**91.** Allerede længe forinden der saaledes skete en indgribende Forandring med begge Stiftelsers overordnede Bestyrelse, var der foregaaet en lignende med Provstens Embede. Medens dette i Aaret 1829 stod ledigt, blev det nemlig ved en kongelig Resolution af 15 Sept. s. A.[2]) bestemt, at Provsten ikke længer skulde udnævnes af det theologiske Fakultet, men beskikkes umiddelbart af Kongen,

---

[1]) Jfr. Motiverne til Regl. af 11 Febr. 1848 i Lindes Meddelelser ang. Kbhvns Univ. o. s. v. S. 834. Samtlige Forslagets Bestemmelser ere saagodtsom uforandrede gaaede over i nysnævnte Regl. (see sammes §§ 13 ff.).

[2]) I Reskriptsaml.

og at Adgangen til Embedet, hvorfra Bestillingen som Notarius ved det theologiske Fakultet adskiltes, skulde staae aaben for alle Universitetslærere undtagen *Professores ordinarii* af nysnævnte Fakultet. Embedets Indkomster bestemtes ved samme Leilighed til 300 Rdr. aarlig af Kommunitetets Kasse, Brugen af Boligen i Regentsens 5te Gang og 10 Favne Brænde om Aaret. Den første Provst, der ifølge den saaledes tagne Bestemmelse erholdt umiddelbar kongelig Beskikkelse, var Professor i Philologien Christian Frederik Petersen[1]).

**92.** To Aar efter Provste-Embedets nye Ordning besluttedes det at beskikke en Viceprovst, der i den egentlige Provsts Forfald kunde føre det daglige Tilsyn med Ordenen paa Regentsen. Ved en Skrivelse fra Universitets-Direktionen af 24 Sept. 1831[2]) tillodes det nemlig det theologiske Fakultet at indrømme »en ældre værdig og duelig Akademikus« Brugen af den af to Værelser bestaaende Leilighed paa Regentsen (Nr. 6 i 2den Gang), der tilligemed frit Brændsel hidtil havde været overladt den da afdøde Underbibliothekar ved Universitets-Bibliotheket, Professor Bloch[3]), imod at han til Vederlag herfor skulde overtage den nysnævnte Tilsynspligt. Der fandtes dengang ikke Anledning til at fastsætte nogen Løn for denne nye Bestilling; men senere blev der ifølge kongelig Tilladelse af 10 Okt. 1842 tilstaaet den saaledes udnævnte Viceprovst, nuværende Justitsraad F. Fabricius, for hans Person en

---

[1]) Han administrerede Embedet indtil 1858, da han resignerede (død Aaret efter d. 20 Okt., 73 Aar gl.) og efterfulgtes af den nuværende Regentsprovst Prof. juris F. J. T. Gram.

[2]) I Reskriptsaml. I den anførte Skr. som overhovedet oftere i officielle Udfærdigelser benævnes den omhandlede Embedsmand mindre korrekt Viceinspektor.

[3]) Otto Diderik B, død d. 15 Juni 1831.

aarlig Godtgjørelse af 100 Rdr.[1]) Istedetfor den Viceprovsten fra Først af anviste Bolig i 2den Gang indrettedes der ham i Aaret 1848 en rummeligere (3 Værelser) og smukkere Leilighed i Kirkegangen[2]).

**93.** Blandt de tvende Stiftelsers Embedsmænd maa i dette Tidsrum endnu nævnes Regentslægen. Forat der kunde anvendes saameget mere af det Bingske Legats Renter til Lægemidler for og bedre Forpleining af syge Regentsalumner (jfr. ovenfor S. 310), foresloges det nemlig i Aaret 1831, at Kommunitetet skulde antage og selv lønne en fast Læge for de Regentsianere, hvis Sygdomstilfælde ikke var af den Beskaffenhed, at de burde indlægges paa Hospitalet. Dette Forslag blev stadfæstet af Kongen den 9 Juli s. A., saaledes at Lægens Løn bestemtes til 100 Rdr. aarlig, og det theologiske Fakultet ansatte i Henhold hertil Cand. med. H. C. Crone som første Regentslæge[3]).

**94.** Af underordnede Bestillingsmænd var der nu ikke længer Spørgsmaal om andre end Regentsens Underbetjent og Portner, hvis Forretninger ere omtalte paa sine Steder i det Foregaaende. Som det vil erindres, var der indrømmet den førstnævnte af disse Betjente Tilladelse til i sin Beboelsesleilighed i Kirkegangen at holde en lille Beværtning med Thee, Smørrebrød o. desl. for Alumnerne, medens det derimod tidligere var ham forbudt at udskjænke Brændeviin og andre stærke Drikke. Men dette Forbud var i Tidens Løb blevet forglemt eller overholdtes i alt Fald ikke, og Underbetjentens Leilighed eller »Kroen« var, som senere nærmere skal omtales, i den

---

[1]) Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for 1842 S. 109.

[2]) Lindes Meddelelser ang. Kbhvns Univ. o. s. v. S. 975.

[3]) Den kgl. Resol. findes i Reskriptsaml., jfr. Selmer Akademiske Tidender for 1834 S. 138.

første Deel af dette Tidsrum et fuldstændigt Værtshuus, som havde flittigt Besøg ikke alene af Regentsianerne, men ogsaa af Studenter ude fra Byen. Efter Provsteskiftet 1829, der i saa mange Henseender blev af indgribende Betydning for Regentsens og dens Beboeres Anliggender, indskrænkedes Kroholdet inden de gamle Grændser, idet det 1833 indskjærpedes, at »Værten« kun maatte forsyne Alumnerne med de ovenantydede Artikler og — hvad der da allerede i nogen Tid havde fundet Sted — med Middagsspise ved sluttet Bord, at det vel ikke ubetinget skulde være formeent at optage forhenværende Regentsianere ved Bordet, men at ellers ingen Kollegiet uvedkommende Person maatte have Adgang til Kroen, at Spil, Sviir o. desl. skulde være forbudt sammesteds og al Beværtning ophøre Kl. 11. Denne Indskrænkning dannede Overgangen til en fuldstændig Afskaffelse af al Beværtning i Underbetjentens Leilighed, hvilken Foranstaltning gjennemførtes ved den to Aar efter indtraadte Vakance i Bestillingen, idet Kroen ifølge en Fakultetsbeslutning for bestandig lukkedes den 30 Sept. 1835, og i den følgende Tid tillodes det kun Underbetjenten (og senere Portneren) indtil Kl. 10 om Aftenen at have Udsalg af Kaffe, Thee, Brød og desl. samt efter Overeenskomst med Alumnerne at tilberede Middagsmad for dem, men uden at Noget maatte fortæres i hans Leilighed. Vel nærmest som en Erstatning til Underbetjenten for det Tab i Indtægter, der kunde følge af Kroens Lukning, forhøiedes Aaret efter det Beløb, der var tillagt ham deels i Løn deels til Bestridelsen af det fornødne Tyendehold. Yderligere Forhøielser tilstodes i Aarene 1842 og 1845; men da i 1847 den daværende Underbetjent var afgaaet ved Døden, besluttedes det at virkeliggjøre en Plan, der oftere havde været paa Tale, nemlig at slaae begge de omhandlede Be-

stillinger sammen i een, hvis Ihændehaver skulde føre Navnet Portner. Der fastsattes for denne en passende Løn, og samtidig forøgedes Lønningen for en allerede tidligere til Kollegiets Brug antagen fast Karl. Ved samme Leilighed indrettedes der ved Inddragelsen af to Alumneværelser i 4de Gang en ordentlig og rummelig Portnerbolig med tilhørende Kjøkken og Udgang til Porten, medens derimod den tidligere Underbetjent-Bolig først paatænktes anvendt til to Læseværelser med fælles Sovekammer for to Alumner, men senere, som nys berettet, forandredes til Bolig for Viceprovsten[1]).

## III.

95—99. Alumnernes Antal; Betingelserne for deres Antagelse o. s. v.; privilegerede og extraordinære Alumner; deres Fritagelse for Størstedelen af de tidligere omhandlede Forpligtelser; Størrelsen af den dem af Kommunitetet ydede Understøttelse.

**95.** Uagtet det, som allerede antydet, ikke med Grund var at befrygte, at Kommunitetet vilde blive overbebyrdet ved den forhøiede Understøttelse, det ifølge Reglementet af 1818 var Hensigten at yde, indeholdt dog den Omstændighed, at først Oprettelsen af Universitetet i Christiania og siden Norges Adskillelse fra Danmark maatte antages at have formindsket Tallet af Personer, der vilde attraae og vare qvalificerede til at erholde akademisk Understøttelse, tilstrækkelig Opfordring til at raade Bod paa den i Løbet af det foregaaende Aarhundrede skete uforholdsmæssige Forøgelse af Alumnernes Antal. Det nye

---

[1]) Alt ifølge kgl. Resol. af 15 Okt. 1847, see Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for s. A. S. 76 f.

Reglement bestemte derfor, at Tallet af Kommunitetets Alumner, der 1818 beløb sig til 154, ved Inddragelse i Løbet af 4 Aar skulde indskrænkes til 130.

Derimod skete der ikke nogen Forandring i Antallet af Regentsianerne, der alle 100 skulde være Kommunitets-Alumner. Det var imidlertid i Virkeligheden langtfra, at Antallet af Regentsens Indvaanere var indskrænket til disse 100. Den tidligere omtalte Skik at indtage Personer paa Værelserne som Gratister var allerede i sidste Halvdeel af foregaaende Tidsrum bleven fulgt i et stedse voxende Omfang. Istedetfor at Stiftelsens Foresatte skulde have modsat sig denne Skik, var det ikke sjeldent, at de anbefalede Personer, for hvilke de interesserede sig, til at optages som Gratister i disse eller hine Kontubernalers Leilighed, og det var derfor heller ikke underligt, at Alumnerne af egen Drift stedse meer og meer benyttede sig af Retten til at skjænke Slægtninge og Venner Huusly hos sig. Det var vel en stiltiende Forudsætning, at Gratisterne skulde være Studerende, men dette Ord toges i en saa vid Betydning, at det omfattede endog Skolediscipler, og mangen ældre Embedsmand omkring i vore Provindser har endnu Minder om et Regentsliv ikke alene fra sine Studenter-, men endog fra sine Skoleaar. Endmindre er det da at undres over, at Alumnernes tilreisende Fædre eller andre Slægtninge ofte betragtede Regentsen som et Slags Gjæstgiversted, hvor de havde frit Natteherberg under deres Ophold i Hovedstaden. Hele dette Uvæsen ophørte først ganske henimod Midten af dette Tidsrum. Provsteskiftet i 1829 havde allerede bidraget til væsentlig at indskrænke Ondet, idet det da vedtoges, at en Gratist ikkun kunde optages, naar begge Kontubernaler vare enige i Ønsket herom og udtrykkelig anbefalede den Paagjæl-

dende for god Opførsel og Flid, og den 16 Okt. 1834 stadfæstede Fakultetet en Indstilling fra Provsten om, at Gratist-Væsenet i den her omhandlede Betydning af Ordet skulde være aldeles afskaffet. Aaret efter bestemtes det derimod, at ligesom det allerede længe havde været Regel, at Fakultetet udnævnte en saakaldet fast Gratist, saaledes skulde der for Fremtiden bestandig udnævnes to saadanne.

Under de ovennævnte for begge Stiftelsers Alumner fastsatte Antal indbefattedes baade Privilegerede og Uprivilegerede. Da der imidlertid ikke var sat nogen Grændse for Antallet af de førstnævnte — alene med Undtagelse af de fra Frederiksborg Skole dimitterede Alumner, hvis Tal ikke kunde overstige 8 — lod det sig tænke, at der kunde opstaae et for stort Misforhold mellem Antallet af privilegerede og uprivilegerede Alumner. Dette blev virkelig ogsaa Tilfældet, saaledes at Antallet af hine i Slutningen af Aaret 1831 udgjorde ikke mindre end 28, med andre Ord over $\frac{1}{4}$ af Regentsens og henved $\frac{1}{5}$ af Kommunitetets samtlige Alumner. For Regentsens Vedkommende kunde der imidlertid ikke raades Bod paa denne Ulempe, uden en Begrændsning af de Privilegeredes Antal, hvorpaa der selvfølgelig ikke kunde tænkes. Derimod søgtes Misforholdet, hvad Kommunitetet angaaer, afhjulpet derved, at Bestyrelsen Aaret efter bemyndigedes til, saafremt der ved den halvaarlige Uddeling af Stipendiet fandtes flere end 20 privilegerede Ansøgere, da at uddele saamange overordentlige Portioner af Stipendiets nedenfor omtalte laveste Grad til uprivilegerede Ansøgere, som der var flere end 20 af hine [1]).

---

[1]) Kgl. Resol. af 30 Marts 1832 (Selmer Akad. Tid. for 1834 S. 174 ff.).

**96.** I Henseende til de Qvalifikationer, der skulde fordres som Betingelser for Adgang til de tvende Stiftelser, kan det foreløbig bemærkes, at der i Reglementet af 1818 ligesaalidt som i de tidligere gjældende Bestemmelser udtrykkelig var udtalt Noget om Virkningen af Ansøgernes Fødested og Religionsbekjendelse. Hvad det første Moment angaaer, synes det imidlertid afgjort, at, medens der forhen neppe under nogen Omstændighed var blevet tilstaaet Holstenere og Lauenborgere Adgang til Kommunitet og Regents, saa vilde der, naar Betingelserne for Adgang iøvrigt vare tilstede, i dette Tidsrum ikkun være blevet stillet den Fordring til Ansøgerne, at de skulde have Indfødsret i den danske Stat [1]). I Henseende til det andet Punkt blev det mest praktiske Spørgsmaal i Aaret 1840 af Universitets-Direktionen afgjort derhen, at jødiske Studenter, der ellers havde de fornødne Qvalifikationer, ikke kunde ansees uberettigede til Optagelse blandt de tvende Stiftelsers Alumner [2]). Iøvrigt vare Betingelserne for Adkomst til at komme i Betragtning ved Uddelingen af Pladser paa Kommunitet og Regents ligesom forhen Trang, god Opførsel og Flid. Herom indeholdt Reglementet af 1813 følgende nærmere Forskrifter. Adgang til Optagelse som Alumnus skulde — afseet fra de særegne for Privilegerede gjældende Regler — i det første akademiske Aar

[1]) I Bekjendtgjørelse af 20 Dec. 1833 (i Saml. af Forordn.) hedder det, at de Studenter, som have bestaaet den ved samme anordnede Præliminærexamen, skulle, forsaavidt de ere fødte i de kgl. Stater eller udenfor disse i saadanne Forholde, at dem ifølge Lovgivningen tilkommer Indfødtes Rettigheder, have Adgang til at nyde akademiske Beneficier. Jfr. Regl. for Komm. og Reg. af 11 Febr. 1848 § 3 Nr. 1: »at han (Ansøgeren til Komm.) ifølge Lovgivningen har Indfødtes Ret«.

[2]) Skr. fra Dir. af 7 Nov. 1840 (Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for s. A. S. 54 f.).

staae aaben for Studenter, som vare dimitterede fra en offentlig Skole og der havde været Stipendiater eller Gratister, forudsat at de ved *Examen artium* havde erholdt bedste Charakteer, og under særegne Omstændigheder ogsaa for privat Dimitterede med samme Hovedcharakteer, dog at Udnævnelsesretten i saa Fald tilkom Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler. Den saaledes erhvervede Plads tabtes imidlertid, naar Vedkommende ikke inden eet Aar fra Udnævnelsen bestod begge Afdelinger af anden Examen idetmindste med næstbedste Charakteer, hvorimod Pladsen under den modsatte Forudsætning kunde beholdes i tre Aar, efterat han havde bestaaet nysnævnte Examen. Efter Udløbet af det første akademiske Aar fordredes der som Betingelse for Adgang næstbedste Charakteer ved anden Examen, og Beneficierne kunde da nydes i tre Aar fra Udnævnelsen, i ethvert Fald dog ikke længere end et halvt Aar, efterat den Paagjældende havde bestaaet sin Embedsexamen — en Bestemmelse, fra hvilken der dog af Universitets-Direktionen og senere af Konsistorium i særegne Tilfælde kunde gjøres Undtagelse, saaledes at der tilstodes endnu et halvt Aars Forlængelse. Ansattes en Alumnus i nogen offentlig Betjening, ophørte Beneficierne strax uden alt Hensyn til de nysangivne almindelige Grænser for dets Varighed. — Forat Bestyrelsen kunde sættes istand til at danne sig en saavidt mulig tilforladelig Dom om det vigtige Punkt Ansøgerens Trang, anordnedes der i Aaret 1835 et Schema for de saakaldte *testimonia paupertatis*, som enhver Ansøger under sit Navns Underskrift skulde udfylde, og som Hjemstedets Øvrighed skulde forsyne med Paategning om, at der Intet var den bevidst, som talte mod Angivelsernes Rigtighed[1]).

[1]) Kgl. Resol. 2 Jan. 1835 (Selmer Akad. Tid. for s. A. S. 112 ff.).

**97.** Det Løfte, der i Fundatsen af 1777 var givet om, at der ikke skulde meddeles flere end de da bestaaende Privilegier paa fortrinlig Adgang til Kommunitet og Regents, blev i dette Tidsrum ikke aldeles strængt overholdt. Det bestemtes nemlig i Aaret 1840, at Sønner af danske Undersaatter i de ostindiske Besiddelser, der dimitteredes til Universitetet enten umiddelbart fra disse eller efter forud at have faaet fortrinlig Adgang til Elevpladser paa Sorø Akademi eller til Gratistpladser i nogen lærd Skole, skulde betragtes som privilegerede i den omhandlede Henseende[1]), og Aaret efter udvidedes det Privilegium, der tidligere var meddeelt Personer, der sendtes til Universitetet fra Færøerne eller Grønland, til Studenter, der ikkun hørte hjemme i disse Bilande, naar de ikke havde tilbragt mere end høist 5 Aar heri Landet forinden deres Optagelse blandt de akademiske Borgere[2]). Ligesom imidlertid de Sidstnævnte skulde godtgjøre Trang samt Duelighed og Flid, saaledes forudsatte Privilegiet for de Førstnævnte — hvilket mistede sin Betydning ved de ostindiske Koloniers Salg 1845 — foruden Vidnesbyrd om Uformuenhed endvidere, at den Paagjældendes Forældre enten vare vedblevne at have Ophold i Kolonierne eller vare døde sammesteds. Iøvrigt fortolkedes de ældre Privilegier til Kommunitetet og Regentsen i dette Tidsrum saaledes, at, medens Studenter, der dimitteredes fra Island, Færøerne eller Grønland, samt Islændere, der havde havt fri Skolegang i Kjøbenhavns, Roeskilde, Helsingør eller Slagelse Latinskoler,

---

[1]) Kgl. Resol. af 18 Dec. 1840 (Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for s. A S. 55 ff).

[2]) Kgl. Resol. af 6 Nov. 1841 (Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for s. A. S. 67 f.)

ikke behøvede at godtgjøre Trang[1]) eller at have erholdt bedste Charakteer ved *Examen artium*, skulde de Privilegerede fra Frederiksborg Skole derimod opfylde de almindelige Betingelser for i det første Studenteraar at opnaae Adgang til de tvende Stiftelser. Ligesom Islændernes Privilegium efter det Anførte var det fortrinligste, saaledes bestemtes det endnu i Aaret 1832, at Universitets-Direktionen skulde kunne bevilge særdeles trængende og flittige islandske Studenter en aarlig Forhøielse af deres Kommunitets-Stipendium, saaledes at de kom til at nyde dobbelt Portion af Stipendiets nedenfor omtalte laveste Grad[2]).

Af extraordinære Alumner var der i denne Periode, afseet fra Præsterne ved Trinitatis Kirke, kun Spørgsmaal om de fire grønlandske Missionselever, der ifølge Reglementet af 1818 foruden fri Bolig paa Regentsen nøde hver 2 Rdr. ugentlig, og de tre islandske Studenter, der her i Danmark lagde sig efter Lægevidenskaben, og som ligeledes ugentlig skulde oppebære hver 2 Rdr. af Kommunitetet[3]). Disse extraordinære Beneficier skulde efter Reglementets Bestemmelse ikke have nogen Indflydelse paa Antallet af de ordinære Kommunitets- og Regentspladser.

**98.** Under de Forhandlinger, der gik umiddelbart forud for den Reform af de tvende Stiftelser, som fandt sit Udtryk i Reglementet af 1818, erklæredes det udtrykkelig for uhensigtsmæssigt at tænke paa en Gjenoptagelse af de sidst i forrige Aarhundrede uddøde Kloster-

---

[1]) Kancelli-Skr. af 9 Dec. 1828, Univ.-Dir.-Skr. af 27 s. M., Selmer Akad. Tid. for 1834 S. 176 f.

[2]) Kgl. Resol. af 14 Dec. 1832 (Selmer a. St. S. 177 f).

[3]) See ovenfor S. 212 og 291. Det omtalte Beneficium indrømmedes, saalænge den særlige chirurgiske Examen bestod, ved enkelte kgl. Resolutioner endog Ikke-Studenter (jfr. Scheel Om Kbhvns Univ. Koll. og Stip. S. 30 og de der i Anm. 61 citerede Steder).

øvelser[1]). Da der endnu mindre kunde være Spørgsmaal om som tidligere at paalægge Alumnerne under Straf at deeltage i Gudstjenesten, paahvilede der dem nu ikke længer andre Forpligtelser end flittig at fortsætte deres Studeringer, i hvilken Henseende de navnlig skulde godtgjøre, at de hørte de akademiske Forelæsninger[2]), at udvise en sædelig og anstændig Opførsel og endelig ikke at reise bort udenfor de anordnede Ferier uden Bestyrelsens Tilladelse. For Brud paa disse Forpligtelser kunde Bestyrelsen efter Omstændighederne nedsætte den Paagjældendes Kommunitets-Stipendium fra en høiere til en lavere Grad, midlertidig indeholde det eller endog ganske berøve ham Nydelsen af Stiftelsernes Goder.

**99.** Medens Alumnernes Forpligtelser saaledes vare indskrænkede inden langt snævrere Grændser end efter den ældre Kommunitets-Lovgivning, var, som allerede forhen antydet, den Understøttelse, der ydedes dem, ved Reglementet af 1818 forøget i et ingenlunde ubetydeligt Omfang. Idet vi iøvrigt ogsaa for dette Tidsrums Vedkommende forbeholde os at omtale Regentsen og de Vilkaar, under hvilke dens Beboere vare stillede, i et særligt Afsnit, skulle vi her ikkun foreløbig bemærke, at der ved Reformen i 1818 ikke skete nogen Forøgelse af det oprindelig fra Ligbæringen hidrørende almindelige Regentsstipendium, der vedblivende udgjorde 20 Rdr. aarlig for hver Alumnus. Hvad derimod angaaer Kommunitets-Stipendiet, der, som det vil erindres, ligefra 1736 kun havde været 4 Mark ugentlig, bestemte Reglementet af 1818,

---

[1]) Kollegial-Tidenden for 1818 S. 797.

[2]) Ved Konsistoriums-Beslutning af 17 Marts 1847 indførtes det nu brugelige Schema for Flidsattester (Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for s. A. S. 77).

at det herefter skulde have tre Grader af forskjellig Størrelse, idet nemlig samtlige Alumner fordeeltes i ligesaa mange Klasser, saaledes at 60 skulde oppebære hver 1 Rdr., 40 hver 9 Mark og 30 hver 2 Rdr. ugentlig, dog at Antallet af Personerne i den første eller nederste Klasse kunde forøges i samme Forhold, som der ikke var Qvalificerede nok til de to andre. I det første Aar, en Student havde Kommunitets-Stipendiet, oppebar han kun dettes nederste Grad, og Oprykning fra denne til den næste Klasse og herfra atter til den tredie kunde ikkun tilstaaes, efterat den lavere Grad havde været nydt i et heelt Aar, og forudsatte derhos Indgivelsen af særlig Ansøgning og Godtgjørelse af de samme Qvalificationer, som udfordredes til første Gang at erholde Stipendiet. Som et Slags Reminiscens af den gamle Exspektant-Institution indeholdt Reglementet en Bemyndigelse for Bestyrelsen til at indstille de mest trængende og værdige blandt de Ansøgere, der ikke havde kunnet komme i Betragtning ved den halvaarlige Uddeling af Stipendiet, til af Universitets-Direktionen at erholde en overordentlig Understøttelse af 20 Rdr. hver, dog saaledes at der ikke paa denne Maade maatte raades over mere end 500 Rdr. aarlig. Disse halvaarlige Understøttelser, der iøvrigt senere langt oversteg de fastsatte 500 Rdr.[1]), foresloges i Aaret 1837 inddragne, imod at man kom de mest trængende unge akademiske Borgere til Hjælp paa en Maade, der vilde have indeholdt en nok saa stor Velgjerning mod Studenterstanden i det Hele som hiin Understøttelse. Det var den gamle Plan om at indrette en Filial-Regents, som her gik igjen, idet nemlig det theologiske Fakultet androg paa Tilladelse til

---

[1]) Scheel a. St. S. 28.

for Kommunitetets Regning at kjøbe den tidligere Professorgaard, Eiendommen Nr. 34 (nu 13) i store Kannikestræde, og at indrette den til Bolig for 23 Studenter, som hver skulde have to smaa Værelser med tilhørende Brændeleilighed; men Planen vandt ikke Bifald, og Gaarden kom i privat Eie[1]). Det kan her endnu erindres, at der allerede i dette Tidsrum nu og da af Kommunitetets Midler tilstodes Reiseunderstøttelse til lovende Studerende[2]), og endelig, at der under den i Aaret 1847 herskende Dyrtid tildeeltes Kommunitets- og Regents-Alumnerne et maanedligt Tillæg af 2 Rdr. for Tidsrummet fra 1 Mai til 31 Okt.[3]).

# IV.

Regentsen. 100—103. Omfattende Forbedringer ved Bygningens Indre (Eneværelser); Bohave, Brændsel og Stipendier; Opvartning o. desl.; Læseforeningen og den nyere Læseindretning.

**100.** Som paa sit Sted i det Foregaaende bemærket, fik Regentsbygningen ved den i Aaret 1778 fuldførte Paabygning af en ny Etage over 3die og 4de Gang i det Væsentlige det Udseende, den har den Dag idag, og der er desaarsag saagodtsom Intet at fortælle om Forandringer ved Kollegiets Ydre i det Tidsrum af dets Historie, vi her have for Øie. Det kan kun bemærkes, at der 1846 paa Gaardens vestlige Side op imod Nabostedets Sidehuus op-

---

[1]) Selmer Kbhvns Univ. Aarbog f. 1837 S. 129.

[2]) See t. Ex. Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for 1837 S. 106, for 1839 S. 193.

[3]) Kgl. Resol. af 2 Juli 1847 (Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for s. A. S. 78).

førtes en lille Bygning til Ophold for Alumnernes Karle[1]). Til Forskjønnelse af Gaardsrummet bidrog det væsentlig, at der 1831 blev sat en Række Lindetræer langs med det nysnævnte Sidehuus, og at der 6—7 Aar senere under Vinduerne i den nordre Længe paa nogle Alumners Foranstaltning plantedes tre Viinranker, hvis smukke tætte Løv nu dækker den røde Muur lige op til Tagskjægget[2]).

Hvad Bygningens Indre angaaer, er derimod dette Tidsrum ulige rigere paa Forandringer og Forbedringer. Allerede i Aarene 1833—35 foretoges der en omfattende Reparation af samtlige 50 Læseværelser, hvorved Bjælkelofterne fik Gipsdække, Væggene afpudsedes og alt Træværk blev malet[3]). Dette var vel alt et Fremskridt til det Bedre; men det erkjendtes ikke destomindre fra Bestyrelsens Side, at Alumnernes Værelser »kun lidet svarede til deres Hensigt eller endog til de nøisomste Fordringer, der kunde gjøres til en offentlig Indretning af denne Beskaffenhed«[4]). Efterat der til Godtgjørelse af de mest fremtrædende Mangler ved Kollegiet var blevet optaget et Syn over Bygningen, skred man derfor i Aaret 1843 til en indgribende Forbedring af Regentsens indre Udstyrelse, og det blev den sidste mere betydningsfulde Foranstaltning til Kollegiets Vel, ved hvilken det theologiske Fakultet i sin Egenskab af dettes Bestyrelse indlagde sig Fortjeneste af Stiftelsen. I Løbet af Aarene 1843—46 fuldførtes de

---

[1]) Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for 1845 S. 22 f.

[2]) Den første af disse Ranker blev plantet 1837 under Vinduerne i 1ste Gang af den daværende Regentsalumnus C. F. Frølich (død 1860 som Distriktslæge i Stubbekjøbing). De to andre skulle være plantede Aaret efter, den ene af nuværende Lærer ved Realskolen i Thorshavn Boysen, den anden af en Stud. theol. Hjort.

[3]) Selmer Akad. Tid. for 1834 S. 192.

[4]) Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for 1843 S. 30.

Arbeider, til hvilke Fakultetet saaledes havde grebet Initiativet og Universitets-Direktionen erhvervet kongelig Tilladelse, saaledes at man begyndte med 6te Gang og endte med 1ste og 2den. I alle Alumnernes Værelser bleve de med Liimfarve overstrøgne Vægge, af hvilke Kalken ved enhver Berørelse faldt ned, forsynede med Brystpanel og betrukne med Tapetpapir, Gipsdække anbragt under Lofterne i Soveværelserne, Størstedelen af Gulvene omlagte — ved hvilken Leilighed de sidste Steengulve paa Kollegiet forsvandt — og nye runde Kakkelovne anbragte istedetfor de ældre fra forrige Aarhundrede hidrørende. Ud til Gangene afløstes de gamle plumpe fængselsagtige Døre med deres Jernlaase af nye pyntelige Døre med Messinghaandtag, og Værelserne befriedes herved for den Trækvind og Kulde, som tidligere trængte ind fra Gangene. Istedetfor de gamle udvendige Vinduesskodder i Stuetagen, der alle borttoges undtagen i Ligbærerkontoret ved Siden af Porten, anbragtes hist og her, hvor det for at undgaae Trækvind ansaaes hensigtsmæssigt, indvendige Skodder. Ogsaa til Trappegangene strakte Forbedringerne sig: de bleve afpudsede, malede og forsynede med Gipsloft, Jernstængerne, der havde holdt sig i Gangvinduerne lige indtil nu, borttoges, og i 1ste og 2den Gang, hvor Trappen var saa smal, at de Alumner, der flyttede ind i den øverste Etages Værelser, maatte lade deres Bohave hidse op til denne og trække det ind ad Gangvinduerne, bleve baade Trapper og Gange udvidede og de førstes snirklede Løb gjort lige. Endelig bleve ikke mindre end 16 gamle Skorstene, der optoge en særdeles stor Plads og voldte Røg i Værelserne, nedtagne og ombyttede med 4 Kaminrør. Som det var at vente, blev den til alle disse Foranstaltninger bevilgede Sum ikke ubetydelig overskredet; men Omkostningen ved

de udførte Arbeider var dog ingenlunde for stor, naar der saaes hen til den heldige Modsætning, de nye hyggelige og nette Værelser dannede til de gamle forfaldne Kamre, hvis ubehagelige og frastødende Udseende de ældre Slægter af Regentsianere endnu ville mindes, og det var ikke den mindste Vinding ved Forandringen, at Leilighedernes mere tidssvarende Indretning maatte opmuntre deres Beboere til, ogsaa hvad angaaer Værelsernes Udstyrelse med Bohave o. s. v., mere end forhen at følge med Tiden. Samtidig med Udførelsen af alle de her nævnte Forbedringer indskrænkedes den hidtil stedse saagodtsom undtagelsesfrie Regel om, at to og to Studenter som Kontubernaler vare fælles om to Regentsværelser, forsaavidt som der nemlig i 1ste, 2den og 4de Gang indrettedes 12 saakaldte Eneværelser. Ved de omtalte Byggearbeider indvandtes der nemlig Plads til 6 smaa nye Kamre, der bestemtes til Soveværelser for 12 Alumner, af hvilke hver havde sit eget Læseværelse, medens han kun deelte hiint med Kontubernalen. Skjøndt det ligger udenfor det Tidspunkt, der danner Grændsen for dette Skrift, kan det dog her bemærkes, at der til disse 12 Enepladser i 1848 endnu kom to nye, idet den Leilighed (Nr. 6 i anden Gang), som Viceprovsten hidtil havde beboet, da bestemtes til Bolig for to Alumner, der dog ikke som Beboerne af de andre Eneværelser havde fælles Sovekammer, men hver kun eet baade som Studere- og Sovekammer benyttet Værelse [1]). Indretningen af de her omtalte Eneværelser, der skulde besættes efter Alderen som Alumnus, var et Gode, hvorpaa Regentsianerne satte

---

[1]) Jfr. herved Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for 1843 S. 30 f., 1844 S. 40, 1845 S. 22 f., og Lindé Meddelelser ang. Kbhvns. Univ. o. s. v. S. 974 f.

en Priis, der bedst fremgaaer af den store Konkurrence, der siden bestandig har været om dem.

**101.** Med Hensyn til det Bohave, der i Slutningen af forrige Tidsrum forefandtes i Regentsleilighederne, foregik der i nærværende Periode ingen væsentlig Forandring[1]), og ligeledes forblev det, hvad Beboernes Brændsels-Forsyning angaaer, forsaavidt ved det Gamle, som der ikkun i den senere Tid til ganske enkelte Leiligheder, der paa Grund af deres Størrelse eller af andre Aarsager vare vanskelige at opvarme, leveredes 2 Favne Brænde. For Alumnernes Kuur og Pleie i Sygdomstilfælde sørgedes der fremdeles paa samme Maade som i den anden Halvdeel af foregaaende Tidsrum (jfr. ovenfor S. 309 f.), og forsaavidt Omkostningerne herved oversteg Beløbet af det midlertidig indeholdte Kommunitets-Stipendium, skulde de afholdes af den til overordentlige Understøttelser bestemte Sum. De særlige Regentsstipendiers Antal forøgedes i Aaret 1829 med et af Sekretær K. G. Groth i Anledning af vor nuregjerende Konges Bryllup med Prindsesse Vilhelmine stiftet Legat til Beløb 600 Rdr., hvis Renter skifteviis skulde tildeles en fra Horsens eller Aarhuus og en fra Kjøbenhavn dimitteret Student, der maatte have første Charakteer til begge sine Examiner og ingen ringere Specialcharakteer end *haud illaudabilis*, og som kunde beholde Renten i 3 Aar og, hvis ingen anden Qvalificeret søgte Stipendiet efter disses Udløb, da endnu i 2 Aar[2]).

---

[1]) Det kan kun bemærkes, at der under den ovenomtalte Hovedreparation af Alumnernes Værelser anbragtes faste Mad- og Klædeskabe i en Deel af Leilighederne, og at der til nogle af Eneværelserne, hvor Pladsen var meget indskrænket, paa Stiftelsens Bekostning anskaffedes Sovesophaer.

[2]) Scheel Om Kbhvns Univ. Koll. og Stip. S. 38. Det kan iøvrigt bemærkes, at Slægtninge af det omhandlede Legats Stifter efter

Forsaavidt Renten af det Noldske Legat, som forhen berørt, allerede længe ikke var bleven anvendt til Indkjøb af Brændsel for enkelte Regentsianere, men gaaet ind i Massen af Kommunitetets Midler, kan det endvidere betragtes som en Forøgelse af Regentsstipendiernes Antal, at Universitets-Direktionen i Aaret 1839 tillod, at Renten fremtidig hvert Aar uddeeltes til to trængende Alumner paa Kollegiet[1]). Samtidig stadfæstede Direktionen den Praxis, der maaskee endog allerede fra Slutningen af forrige Tidsrum var bleven fulgt ved Uddelingen af samtlige Regentsstipendier, nemlig at der ikke længere toges noget Hensyn til de oprindelig saagodtsom for dem alle gjældende Bestemmelser, hvorefter de vare henlagte til bestemte af Kollegiets Kamre.

**102.** Som det vil erindres, havde Regentsianernes Repræsentanter allerede i Aaret 1792 andraget paa, at der paa Kollegiet antoges et fast Opvartningspersonale, uden at dette Andragende imidlertid fandt Bestyrelsens Bifald. I Begyndelsen af dette Tidsrum lykkedes det derimod at gjennemføre den i mange Henseende heldige Foranstaltning, at Alumnerne i deres Valg af Oppasser udelukkende skulde være henviste til 12 i det Øiemed fast antagne Karle[2]). Uagtet denne Foranstaltning, der med Fakultetets Tilladelse traadte i Kraft fra 1 April 1824, var udgaaet fra Alumnerne selv, vakte den dog i Begyndelsen nogen Misnøie, og der indgaves endog nogle Aar senere af en stor Deel Regentsianere et Andragende om, at Valget

---

Fundatsen skulle have fortrinlig Adgang til Rentens Nydelse, selv om de ikke ere Regentsianere.

[1]) Skr. af 9 Marts 1839 (i Reskriptsaml.).

[2]) Da denne Beslutning toges, havde ikke mindre end 33 Personer som Opvartere deres Gang paa Regentsen, og blandt disse udtoges ved et af 10 Alumner bestaaende Udvalg de 12.

af deres Opvartere atter maatte være aldeles ubundet, uden at imidlertid Bestyrelsen heri fandt Anledning til at frafalde den gjennemførte Reform. Grundtrækkene af den nye Ordning forbleve uanseet de forskjellige Forandringer, den i Løbet af Tidsrummet undergik, de samme. Et af Bestyrelsen stadfæstet Reglement indeholdt Lovene derfor, og Tilsynet med dettes Overholdelse overdroges et Inspektorat, som fra Begyndelsen valgtes af Provsten, men fra Aaret 1836 af Alumnerne selv. Det dømte i Tvistigheder mellem Alumnerne og Opvarterne og havde Ret til at straffe de sidste med Bøder, som tilfaldt en til disses Bedste oprettet Sygekasse. Karlene, hvis Antal 1839 indskrænkedes til 10, skulde alle hver Morgen og Aften være tilstede paa Kollegiet og skiftedes desuden til paa bestemte Tider af Dagen at forrette Vagttjeneste, til hvilken Ende der anvistes dem et Lukaf i Kirkegangen, hvilket senere ombyttedes med det ovenomtalte lille Vagthuus i Gaarden.

De her omtalte Karle skulde ikkun bestride Alumnernes reent private Opvartning, hvorimod det ligesom forhen paahvilede de af Stiftelsen selv antagne Betjente og disses Tyende at holde Gaarden og Værelserne rene. I Aaret 1842 skete der i saa Henseende flere tidssvarende Reformer, hvis Overholdelse forsaavidt stilledes under Alumnernes eget Tilsyn, som hver Gangs Beboere skulde være beføiede til i det Øiemed at vælge en Inspektor af deres egen Midte. Ved samme Leilighed forpligtedes Portneren til baade Morgen og Aften uden Udgift for Alumnerne at forsyne disse med kogende Vand og i Sommermaanederne tillige med Gløder.

**103.** Vi komme endelig til Oprettelsen af en Anstalt til Regentsianernes Bedste, der spiller en særlig fremtrædende Rolle i dette Tidsrum af Kollegiets Historie,

og som vi derfor ogsaa noget udførligere skulle omtale, nemlig den saakaldte Læseforening. Tanken om Stiftelsen af en saadan skyldes Regentsens Provst Professor Petersen, der ved en Sammenkomst i Studenterforeningen i Sommeren 1831 yttrede sig herom til en af Alumnerne Stud. theol. H. S. Krarup. Denne greb strax med Iver den udtalte Tanke og vakte hos sine Kammerater levende Interesse for dens Virkeliggjørelse. Efter foreløbige Forhandlinger med Provsten angaaende Udførelsesmaaden for Foretagendet sammenkaldtes Regentsianerne den 23 Sept. s. A. til et Møde, paa hvilket det overdroges Krarup i Forening med Alumnerne J. H. Bang og Th. Müller at udarbeide en Plan for den paatænkte Anstalt og at ansøge det theologiske Fakultet om dets Tilladelse og Medvirkning til Udførelsen. Da Planen var færdig og meddeelt Alumnerne, af hvilke 81 strax tegnede sig som Deeltagere, indsendtes den i Begyndelsen af Okt. til Bestyrelsen med en Ansøgning, hvori der navnlig begjæredes et Lokale paa Regentsen med Brændsel og Belysning, Bidrag til Anskaffelse af det fornødne Inventarium, visse Tidsskrifters Holdelse for Kommunitets-Bibliothekets Regning og Hensættelse i Lokalet af enkelte samme tilhørende videnskabelige Bøger. Ansøgningen ledsagedes med Professor Petersens varme Anbefaling, og Fakultetet indstillede Sagen til Universitets-Direktionen, der den 26 Nov. tillod, at Leiligheden Nr. 4 i 2den Gang maatte indrettes til Lokale for Læseforeningen, at der maatte anvendes indtil 142 Rdr. til Anskaffelse af Inventarium, imod at dette blev Stiftelsens Eiendom, og at der maatte henlægges tre Favne Brænde aarlig til Opvarming af de to Læsestuer, hvorhos det paalagdes Fakultetet at tage den udarbeidede Plan under Overveielse og i Forening med Provsten paasee den

hensigtsmæssige Udførelse af de endelige Bestemmelser for Anstalten. Fakultetet betingede sig kun nogle faa Forandringer i den indsendte Plan og lovede Alumnerne enhver mulig Bistand til Iværksættelsen, og paa en Generalforsamling af Deeltagerne den 18 Dec. blev Planen med hine Forandringer endelig drøftet og vedtagen. Som Foreningens Formaal betegnedes det »at fremme sand videnskabelig Aand, selvstændig Tænkning, almindelig Dannelse og en livlig Ideekommunikation blandt Regentsens Alumner«, og af de vedtagne »Grundbestemmelser« kunne her mærkes følgende. Adgang til Optagelse skulde imod Erlæggelse af et maanedligt Pengebidrag, der foreløbig ansattes til 2 Mark, tilkomme Regentsens Embedsmænd, Alumner og Gratister, de sidste dog kun forsaavidt Udfaldet af en i den Anledning foretagen Afstemning ikke gik dem imod. Det udtaltes derhos som billigt, at de Regentsianere, som havde deeltaget i Foreningens Oprettelse og forlode Kollegiet inden Udgangen af 1832, fik Tilladelse til for det Første eet Aar derefter at være Medlemmer, dog uden Andeel i Bestyrelsen, og at overhovedet forhenværende Deeltagere i Foreningen, der efter at have forladt Hovedstaden senere kom hertil paa Besøg, kunde indføres som reisende Medlemmer. Bestyrelsen af Anstalten overdroges et af tre Medlemmer bestaaende Inspektorat; det havde den udøvende og dømmende Magt og var berettiget til efter Anmeldelse for og Tilladelse af Provsten at sammenkalde en overordentlig Generalforsamling. Det daglige og specielle Tilsyn med Lokalet paahvilede 7 Ephorer (een for hver Dag i Ugen), der kontrolleredes og i fornødent Fald straffedes med Bøder af Inspektoratet. Baade dette og hine valgtes paa den to Gange aarlig sammentrædende ordentlige Generalforsamling,

for hvilken Inspektoratet stod til Ansvar, og til hvilken det aflagde sit Regnskab, hvorhos det ved hvert Aars Udgang havde at afgive Indberetning til Fakultetet om Foreningens Størrelse og Virksomhed. Under Straf af Udelukkelse og følelige Bøder var al Beværtning i Lokalet forbudt. Tidsskrifter og Piecer skulde henligge mindst en Maaned i Læsestuen og derefter hensættes i et Bibliothek, hvorfra Inspektoratet bevilgede Udlaan. Lokalet aabnedes af Ephorerne om Vinteren Kl. 9 og om Sommeren Kl. 7 og lukkedes om Vinteren Kl. 11, om Sommeren Kl. 10. Forandring i Lovene kunde ikkun skee ved Generalforsamlingens Beslutning og med Fakultetets Stadfæstelse[1]).

Nytaarsdag 1832 aabnedes den saaledes stiftede Læseforening, og den Interesse, Alumnerne følte for samme, viste sig i et stedse livligere Besøg. Idet vi iøvrigt med Hensyn til dens Betydning for Samlivet mellem Regentsianerne henvise til et senere Sted, skulle vi her bemærke, at dens heldige Indvirkning paa Videnskabelighedens Fremme iblandt dem fandt Anerkjendelse fra Fakultetets Side. Efter Udløbet af Foreningens første Leveaar yttrede dette nemlig sin Tilfredshed med dens Fremgang og Virksomhed, og et Par Maaneder senere viste det sin Velvillie for den ved at bifalde en Generalforsamlings-Beslutning om, at de, der som Regentsalumner havde deeltaget i Foreningen mindst det sidste halve Aar, forinden de forlode Kollegiet, indtil videre kunde vedblive at være Medlemmer, ligesom Retten

---

[1]) Ophævelsen af Regentsens Læseforening, et Supplementblad til Universitetets indre Historie, S. 8 ff., F. Fabricius Et Par Ord i Anl. af Skriftet »Ophæv. af Reg.s Læseforening o. s. v.« S. 10 ff., Selmer Akad. Tid. for 1834 S. 188 ff.; med det næstsidste af de anførte Skrifter kan sammenholdes C. Ploug Reg.s Bestyrelse og Reg.s Læsef., Replik til Sekr. F. Fabricius (Kbhvnsposten for 1839 Nr. 292—93).

til Optagelse allerede Aaret i Forveien var bleven udvidet til Kommunitets-Alumner, som ikke boede paa Regentsen [1]). Men efterat det gode Forhold, der saaledes i Begyndelsen bestod mellem alle i Foreningen interesserede Parter, var blevet lidt forrykket derved, at Provsten enkelte Gange havde troet det nødvendigt at skride ind med Advarsler i Anledning af, at en i Lokalet fremlagt Bemærkningsbog benyttedes til private Kjævlerier, der ikke altid holdt sig indenfor det Sømmeliges Grændser — indtraf der i Aaret 1836 en Begivenhed, som i sine Følger beredede Foreningens Tilintetgjørelse. Paa en i hiint Aar afholdt Generalforsamling vedtoges der et nyt Udkast til Love for Foreningen, hvilket vel i det Væsentlige kun var at betragte som en Omarbeidelse af de ældre, men dog indeholdt enkelte vigtigere nye Bestemmelser. Dette Udkast vægrede Fakultetet sig ved at stadfæste, medmindre der foretoges Forandring i flere af de foreslaaede nye Regler, navnlig saaledes at den paatænkte ubetingede Adgang for forhenværende Regentsianere til at være Medlemmer af Foreningen begrændsedes, og at der til Afholdelse af overordentlige Generalforsamlinger i Exklusionstilfælde skulde udfordres høiere Tilladelse. Foreningen gjentog imidlertid sin Indstilling i uforandret Tilstand, men Fakultetet stod ogsaa fast ved sin Beslutning og afskar tilsidst Aaret efter al yderligere Forhandling ved at tilstille Foreningen Lovene i den Skikkelse, i hvilken det havde ønsket dem affattede, med Befaling om deres Ikrafttræden. Den Spænding, de her omhandlede Forhandlinger havde fremkaldt, for-

---

[1]) Til Oplysning om Foreningens Størrelse og Virksomhed bemærkes, at den 1834 havde 119 Medlemmer, og at der da holdtes 33 Tidsskrifter og Blade foruden 2 for Kommunitets-Bibliothekets Regning anskaffede periodiske Skrifter (Selmer Akad. Tid. for 1834 S. 190).

øgedes ved en kort efter indtraadt Konflikt med Provsten, der vægrede sig ved at tillade Afholdelsen af en Generalforsamling til Drøftelse af et fremsat Forslag om, at der i Foreningens Midte maatte tilstedes Forelæsninger og udførligere Meddelelser af videnskabelig Charakteer. Striden endtes vel med, at Fakultetet gav Tilladelse til den omspurgte Forsamlings Afholdelse — uden at imidlertid den antydede Plan nogensinde blev iværksat — men da Foreningens Bestyrelse omtrent samtidig blev opmærksom paa, at Fakultetet havde begaaet den formelle Feil at indføre adskillige, forøvrigt mindre væsentlige Forandringer i de nys stadfæstede Love, uden at disse Forandringer i Forveien vare vedtagne af Generalforsamlingen, tilstillede Foreningen Fakultetet en temmelig skarp affattet Protest herimod. Fakultetet afviste denne i en halv raillerende halv irettesættende Tone[1]), og Foreningen tog til Gjenmæle i et bittert Indlæg. Men vistnok allerede forinden samme kom Fakultetet ihænde, havde dette, der i Læseforeningens maaskee noget vel vidt drevne Haandhævelse af sin formelle Ret saae en farlig Tendents hos denne til saa at sige at danne en Stat i Staten og ganske at unddrage sig Bestyrelsens Tilsyn, besluttet sig til et Forsøg paa at blive fri for det konstitutionelle Væsen, som Læseforeningen havde bragt ind paa Regentsen. Det indgik nemlig til Universitets-Direktionen med en Indstilling om en fuldstændig Omordning af den hele Læseindretning, der, hvor-

---

[1]) I Læseforeningens Protest hed det bl. A., at Fakultetet havde indrømmet Generalforsamlingen »den høieste dømmende og lovgivende Magt«, dog saaledes, at dens Beslutninger først fik Lovskraft ved Fakultetets Stadfæstelse, og ved at gjengive den udhævede Passus havde dette sidste i sit Svar tilføiet den spydige Parenthes: »formodentlig menes dog kun i Læseforeningens Anliggender«.

meget man end maa holde Professorerne tilgode, at de følte sig stødte over den Tone, hvori Læseforeningens sidste Indlæg var holdt, dog vel meget smagte af det i de Tider saa yndede Princip: »Vi alene vide o. s. v.». Foruden at nemlig Opmærksomheden henledes paa de Udgifter, i hvilke Foreningen satte Medlemmerne, den Tidsspilde, som fulgte af Deeltagelsen i dens Bestyrelse, og de mindre heldige Virkninger, som kunde fremgaae deraf, at en Deel af Medlemmerne (de forhenværende Regentsianere) ikke stode i samme Forhold til Fakultetet som dem, for hvis Skyld Foreningen nærmest var oprettet — yttredes der ogsaa Frygt for, at de i Foreningen forefaldende Forhandlinger og Forsamlinger kunde »foranledige en Virksomhed i en Retning, der hverken kunde være gavnlig for vedkommende Individer selv eller for Samfundslivet paa Regentsen». Hertil kom endnu, hed det, »at Valget af Tidsskrifter og Bøger ved den nærværende Indretning ikke altid kunde ventes at ville blive saa hensigtsmæssigt, som naar det bestyredes af Kyndigere og mere Erfarne». Universitets-Direktionen indstillede Sagen til Kongen, der Nytaarsdag 1839 bifaldt, at der af Kommunitetet maatte anvendes indtil 500 Rdr. aarlig til Vedligeholdelse af Regentsens Læseforening uden nogen Bekostning for Alumnerne, men saaledes at hiin blev sat under nærmere Bestyrelse og Tilsyn af det theologiske Fakultet. I Begyndelsen af Febr. blev den kongelige Beslutning meddeelt Læseforeningen, hvis Medlemmers Fleertal paa en den 10 Marts afholdt Forsamling erklærede, at de betragtede Foreningen som opløst, og overdroge et nedsat Udvalg at realisere dens Eiendele, liqvidere dens Gjæld og for Fakultetet og Provsten at udtale Foreningens Smerte over det Passerede. Hvilke Følger Læseforeningens Op-

løsning drog efter sig for Livet iblandt Regentsianerne og Studenterne overhovedet, skulle vi paa et senere Sted komme til at omtale: her skal det endnu kun bemærkes, at en stor Deel af Alumnerne i den første Harme endog skriftlig forpligtede sig til aldrig mere at sætte deres Fod i Læsestuen, og at det nedsatte Udvalg ikke alene opfyldte det samme udtrykkelig overdragne Hverv, men derhos fandt sig foranlediget til i et særlig udgivet lille Skrift at indanke Sagen for den offentlige Menings Dom [1]).

Den nye Læseindretning, der afkjøbte den ældre en Deel af dens Eiendele, traadte i Live den 1 April 1839 og sattes under Viceprovstens særlige Tilsyn. I Begyndelsen, saalænge Stemningen hos Alumnerne var forbittret over det nys Passerede, benyttedes den kun i et ringe Omfang; men efterhaanden som Gemytterne afkjøledes og Erindringen om hine Begivenheder tabte sig, besøgtes Læsestuen mere og mere og blev senere en af de Indretninger paa Regentsen, hvorpaa Alumnerne sætte størst Priis. Adgangen til den skulde være fri for samtlige baade Regentsens og Kommunitetets Alumner, den skulde aabnes om Sommeren Kl. 8, om Vinteren Kl. 9 om Morgenen og hele Aaret igjennem lukkes Kl. 11 Aften. Anstaltens videnskabelige Apparat ligesom de for kortere Tid fremlagte Bøger, Tidsskrifter og Blade maatte kun benyttes paa Stedet, men kunde efter Udløbet af den Tid, hvori de saaledes skulde henligge i Læsestuen, erholdes tillaans. Hvad der ved Aarets Slutning ikke indlemmedes i det videnskabelige Haandbibliothek, solgtes ved Auktion til Alumnerne. »Specielle Regler for Iagttagelsen af den fornødne Orden og

---

[1]) Selmer Kbhvns Univ. Aarbog for 1839 S. 81 ff. samt de ovenfor S. 366 citerede Smaaskrifter.

Stilhed i Læsestuen — hedder det i Bestemmelserne for samme — ansees for unødvendige». Da Anstaltens Lokale i 2den Gang var meget mørkt, blev der under den ovenomtalte Hovedreparation af Regentsen i 1846 indrettet et nyt og smukt Lokale i Kirkegangen, bestaaende af 3 Værelser, en Konversationsstue, en Læsesal og et Værelse til Opstillingen af Haandbibliotheket, alle udstyrede, som Alumnernes Leiligheder bleve det under den nysnævnte Reparation. Det ældre Lokale omdannedes ved denne Leilighed paany til Bolig for to Regentsianere. [1])

## V.

104. Tilblivelsen af et mere omfattende Samliv mellem Studenterne og Regentsen som Midtpunkt herfor indtil Stiftelsen af Studenterforeningen. 105. Livet paa Kollegiet efter dette Tidspunkt og indtil Nyerups Død (Jubilæet 1823). 106. De æsthetiske og litterære Interesser hos den akademiske Ungdom tildeels afløste af den politiske; Regentsianernes Forhold til denne; politiske Demonstrationer og andre Yttringer af den nye Tidsaand. 107. Regentslivet i mere indskrænket Forstand under den nye Provsts Auspicier. 108. Ophævelsen af Kollegiets Læseforening en Anledning til Stiftelsen af Akademikum; et Blik paa Stemninger og Tilstande blandt Studenterne under dennes Paavirkning med særligt Hensyn til Regentsalumnerne. 109. Det engere Samliv mellem disse efter 1839. 110. Slutning.

**104.** Ligesom der hidtil ikke havde bestaaet noget egentligt Fællesliv imellem Kjøbenhavns Studenter i Almindelighed, saaledes er det ogsaa først i denne Periode, at der kan være Tale om et Regentsliv i den Betydning, vor Tid vil underlægge dette Ord, at der indenfor den gamle Bygnings Mure rørte sig et frugtbart og væk-

[1]) Selmer Kbhvns Univ.s Aarbog for 1845 S. 22.

kende, et ungdomsfrisk og livsglad Samqvem mellem samtlige dens unge Beboere. Naar Regentsens Navn over hele Landet nævnes med en særegen Følelse af Kjærlighed og Pietet, da skyldes dette ikke alene den utydelige Erindring om, at Kollegiet er grundlagt af en Konge, der i Folkets Bevidsthed indtager en saa høi Plads som Christian IV, og at det siden hans Tid har skjænket mindst 5000 fattige unge Studenter Ly og Tilhold, men allermest maaskee Sagnene om det bevægede Ungdomsliv, for hvilket Gaarden i denne Aarrække var Skuepladsen. Og som det Følgende skal vise, var det, om end kun middelbart, netop fra Regentsen, at Stødet gaves til Dannelsen af de Samfund, der gik ud paa at samle og forene alle de i Hovedstadens Vrimmel adspredte Studenter.

Trangen til en livligere og almindeligere Ideeudvexling havde i Slutningen af foregaaende Tidsrum affødt, hvad vi i Oversigten over samme kaldte et peripatetisk Studenterliv, for hvilket Regentsen, hvor der paa eet Sted var koncentreret det største Antal Studenter, naturligen blev Midtpunktet. Men dette kunde ikke længe fyldestgjøre Gemytterne, hvis livlige æsthetiske og litterære Interesser i 1818 havde faaet et endnu kraftigere Sving ved »Tylvtens« Udfordring til Baggesen, hvorved den saa at sige paa hele den akademiske Ungdoms Vegne tilkastede ham Handsken. Man følte nu mere end nogensinde Nødvendigheden af et Samlingssted, der kunde optage Flere end det indskrænkede Rum mellem en Regentscelles eller et andet Studenterværelses fire Vægge, og Tanken vendte sig i saa Henseende til Regentsgaarden. I den begyndte der nu at blomstre et hidtil ukjendt Liv. Paa smukke Sommeraftener flokkedes ikke alene Regentsianerne, men ogsaa mange af Studenterne ude fra Byen i Skyggen af Lindens Krone;

Borde og Stole flyttedes fra Kamrene herud, og ved Glasset knyttedes de gamle Forbindelser fastere og stiftedes der nye. Fædrenes Drikkeviser og enkelte nye Studentersange gjenløde fra de oplyste Borde, og i livlig Samtale, under Alvor og Skjæmt udvexlede man Sympathier og Anskuelser i Henseende til Dagens brændende Spørgsmaal. Der hvilede en særegen begeistret og poetisk Stemning over disse improviserede Studentergilder, og Omgivelserne, der næsten havde været istand til at vække den, om den ei havde været der, forhøiede og forklarede den: det ærværdige Træ, gjennem hvis Løv Maanens Straaler forenede sig med Lysenes og Lampernes Skjær, de røde Mure, der gjennem to Aarhundreder havde seet den ene Slægt af tvende Rigers studerende Ungdom afløse den anden, og i Baggrunden det mægtige runde Taarn, der, aftegnende sig mørkt og skarpt paa den lyse Sommernatshimmel, stod som en vældig Mindestøtte om Gaardens Stifter — dannede i Forening et sjelden smukt Lokale for en Studenterfest. Disse Gilder havde imidlertid ikke varet længe, da det theologiske Fakultet i Forsommeren 1820 forbød, at man maatte være sammen senere end til Kl. 12. Saa maadeholdent dette Forbud end var, vakte det dog en levende Uvillie i Studentervendenen, hvor man længe havde været uvant med at see de akademiske Foresatte gribe hæmmende ind i Ungdommens Færd, og det blev herigjennem den udvortes Anledning til, at Beslutningen modnedes om at skabe et fast og stadigt Foreningsbaand mellem alle Studenter. Ved et ualmindelig talrig besøgt Gilde, som kort efter afholdtes under Linden, fik Uvillien Luft i allehaande Udfald mod den foregaaede Indskrænkning i Studenterlivets Frihed og dets Ophavsmænd. Det var ved denne Sammenkomst, at Chr. Winthers og Krøyers Studentersang

»Her under Nathimlens rolige Skygge
Vil vi, o Frihed! dit Tempel opbygge»

første Gang blev sungen, og det Tempel, man byggede Friheden, blev den første danske Studenterforening, hvis Oprettelse man her aftalte som et Middel til »Videnskabeligheds og Brodersinds Fremme» og til Erhvervelse af »det Slags Dannelse, som ikke vel kan opnaaes uden fri og munter selskabelig Virksomhed» [1]).

**105.** I den saaledes stiftede Forening, der i Okt. s. A. begyndte sin Virksomhed i Regentsens umiddelbare Nærhed — paa 2den Sal i Gaarden Nr. 2 (nu 52) paa store Kjøbmagergade — vare ogsaa Regentsianerne i den første halve Snees Aar flittige Gjæster. Det var nu nærmest herhen, de søgte, naar det unge Blod ikke længer tillod dem at sidde bøiede over Bogen og Cellen blev dem for trang, og Livet henne paa Kjøbmagergade indeholdt Elementer nok til at yde dem den Forfriskelse og Adspredelse, de søgte. Da det nu tillige ingenlunde længer som i gamle Dage hørte til Sjeldenhederne, at Regentsens Indvaanere havde Adgang til Familiekredse i Hovedstaden, og da man i Studenterforeningen ligesaalidt med det theologiske Fakultet betragtede det som en Nødvendighed, at ethvert muntert Lag skulde være forbi til Midnat, som man i hine Kredse ved Baller og lignende Lystigheder, hvor de unge Studenter vare velsete Gjæster, altid brød op til det Klokkeslet, der i forrige Aarhundrede ansaaes for »god borgerlig Tid» — kunde det umægtelig stundom falde Regentsianerne lidt vanskelig at være hjemme til Kl. 12, da Porten lukkedes, og den Erobring, deres Forgjængere

---

[1]) Jfr. V. Rode Bidrag til den danske Studenterforenings Historie i Nordisk Univ.-Tidsskr. f. 1854-55 I. S. 131.

i saa Henseende havde gjort 1792, var saaledes nu ikke længer altid fyldestgjørende. Man hjalp sig da, som man kunde: man krøb ind ad Vinduerne. Beboerne af den nederste Etage maatte finde sig i den Byrde, der saaledes lagdes paa deres Værelser, og Vægteren var altfor godt indviet i det moderne Studenterliv til, at han skulde see nogen Fare for Retssikkerheden heri, og han fik desuden ved ethvert Gilde paa Regentsen sit Glas Punsch ud af Vinduet, ja stundom ovenikjøbet en varm Aftensmad serveret i sin Kabuds. Da Provsten imidlertid i Aaret 1829 søgte at standse Vindues-Indstigningen ved et Opslag, i hvilket han gjorde Regentsianerne bekjendte med de Løfter og Erklæringer, deres Forgjængere 1792 havde afgivet for det Tilfælde, at Porten maatte holdes aaben indtil Midnat, indgave ikke mindre end 63 Alumner et formeligt Andragende til Bestyrelsen om yderligere Indrømmelser i den omhandlede Henseende. Det hedder i dette Andragende: »Passagen gjennem Vinduet er hidtil som uundgaaelig nødvendig af Politiet og Regentsianerne bleven ignoreret, og uden at træde Sandheden for nær, tør vi tilføie den Forsikkring, at Brug i dette Tilfælde meget sjelden har foraarsaget Misbrug; men nu, da vore Forgjængeres stærke Ord have sat os i Forlegenhed, see vi os nødsagede til at søge om Hjælp». Efter dette Andragende ordnedes Sagen saaledes, at de Alumner, der vilde være ude efter Midnat, indtil en bestemt Time om Aftenen hos Provsten kunde afhente en Portnøgle; men at Porten fra den Tid af blev anseet for at være den eneste passable Indgang til Regentsen ved Nattetid, tør rigtignok ikke paastaaes.

Studenterforeningens Stiftelse dræbte iøvrigt ingenlunde den vaagnede Samfundsaand indenfor Regentsens egne Mure eller forhindrede, at et Samliv med et særeget

Præg kunde trives mellem dens Beboere, ligesom Regentsen endnu længe kappedes med det nye Foreningspunkt paa store Kjøbmagergade om at være et Centrum for Studenterlivet og et Udgangspunkt for Studenterforetagender. Det var saaledes, for at nævne et Exempel, nærmest fra Regentsen, at Interessen hos Studenterne for en mere kunstmæssig Sang udgik, og at der i det Hele vaktes en forhøiet Sands for Musikken, der fra nu af blev et væsentligt Moment i Regentsianernes som overhovedet i den akademiske Ungdoms selskabelige Liv. Sangen havde vel allerede i de sidste Decennier af forrige Aarhundrede været uadskillelig fra en Studentersammenkomst, men der var i Reglen ikke Tale om nogen fleerstemmig Sang, og Repertoiret indskrænkede sig væsentlig til de gamle Drikkeviser og enkelte fædrelandske Sange. Men i de Aar, hvorom her er Tale, laa en Mand paa Regentsen, der siden i høi Grad har virket til Vækkelsen af den musikalske Sands langt ned i Samfundet, nuværende Professor Andreas Peter Berggreen, og han blev ogsaa Skaberen af den harmoniske Studentersang. I 1822 havde man paa Regentsen fattet den Plan ved Prinds Christian Frederiks og Prindsesse Caroline Amalias Hjemkomst fra deres lange Udenlandsreise at modtage det fyrstelige Par med en Sang og et Fakkeltog. Planen vandt almindeligt Bifald, den bekjendte Sang »Velkommen i Din Ungdomslund« digtedes til en allerede noget tidligere skreven Melodi, og midt i Regentsgaarden stod Berggreen paa et Bord med sin Fløite og indøvede Sangen med de talrige Deeltagere i Toget[1]). Ved denne Leilighed var der hos

[1]) Det er iøvrigt ret betegnende for Datidens Stemninger og Tilstande, at Studenterne kort efter saaledes at have bragt Prinds Christian deres Hyldest fandt det nødvendigt, for ikke at støde hans kongelige Fætter Frederik VI, ogsaa at bringe denne en lignende.

flere af den unge Dirigents Sangere opstaaet det Ønske, at han jævnligen vilde tage sig af Sangens Fremme, og efter den Tid samledes ofte saamange Regentsianere, som hans Leilighed paa 3die Gang kunde rumme, til Indøvelse af fiirstemmige Sange, hvis Harmonier snart gjenløde ved de improviserede Gilder under Træet, som fortsattes, om end med et mindre Antal Deeltagere end før Studenterforeningens Stiftelse, ligesom ogsaa ved lignende smaa »Kompotationer« paa Kamrene. Den herved vundne musikalske Dannelse bidrog meget til at forskjønne den Fest, der Aaret efter (1823) afholdtes i Anledning af Regentsens 200aarige Bestaaen. Dette Jubilæum, der danner en slaaende Modsætning til den lignende Høitid i Aaret 1723, skulle vi her skjænke en nærmere Omtale: den Maade, hvorpaa det feiredes, vidner bedst om, at Alumnerne nu omfattede den gamle Gaard med ganske andre Følelser end deres Forgjængere 100 Aar tilbage i Tiden, og de Ældre kappedes med de Yngre om at give Festdagen et saadant Præg, at den vel tør kaldes den skjønneste Dag, som den berømte Studenterbolig nogensinde har seet.

Universitets-Direktionen havde allerede den 18 Juni paa det theologiske Fakultets Indstilling bifaldet, at Festen høitideligholdtes den 1 Juli — Frederik II.s Fødselsdag og tillige den Dag, der ved Slaget paa Kolbergerheide var bleven betegnet som den mærkeligste i Christian IV.s Liv — og at Regentsens Mure i denne Anledning maatte oppudses[1]). Iforveien besørgede Provst Nyerup paa Fakultetets Vegne udstedt et latinsk Indbydelsskrift til Festen, der bl. A. indeholdt en Opregning af de Regentsianere,

---

[1]) Reskriptsaml. i Tillægget til 1823.

der i det forløbne Aarhundrede havde erhvervet sig et Navn i Litteraturen[1]). Paa Festdagen samledes Kl. 12 om Middagen Universitetets Lærere, Medlemmerne af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler og en stor Deel af Byens og Omegnens Honoratiores især saadanne, som i sin Tid havde været Alumner paa Regentsen, i Provsteboligen, hvorfra man i Procession begav sig til Regentskirken, til hvilken der i Forveien af Hensyn til den indskrænkede Plads var uddeelt Billetter. Her aabnedes og sluttedes Høitideligheden med en af den theologiske Professor J. Møller forfattet Kantate, der var sat i Musik af Regentsianeren Berggreen og udførtes af et Studenterchor paa mellem 30 og 40 Stemmer. Fakultetets Dekanus, Professor P. E. Müller, holdt den latinske Festtale, i hvilken han dvælede ved »Festens Anledning, Guds Varetægt over Stiftelsen i dens tilendebragte andet Aarhundrede, de oldenborgske Kongers Velgjerninger mod den, de berømteste Mænd, som i det forløbne Tidsrum vare gangne ud fra Stiftelsen, og de Forpligtelser, som paahvilede dens Alumner«[2]). — Om Aftenen havde disse sidste rigt og smagfuldt smykket Regentsbygningen og Gaarden. I et af Kirkevinduerne ud til Kjøbmagergade saaes i Transparent Stifterens Brystbillede, omgivet af en Stjernekrands, og hans bekjendte Valgsprog »*Regna firmat pietas*«. Inde i Gaarden var der op mod Nabobygningens Muur opreist en 5 Alen høi Hække af Grangrene, behængt med farvede Lamper; i dens Midte brændte Christian IV.s transparente

---

[1]) Dets fuldstændige Titel er: *Sollennia secularia, quibus secundum collegii regii jubilæum celebrandum indicit fac. theol. Havniensis.*

[2]) L. Engelstoft Eft. ang. Kbhvns Univ. m. m. S. 150. Talen er trykt i J. Møllers Nyt theol. Bibl. for 1824 S. 263 ff.; sammesteds S. 257 ff. er ogsaa Kantaten aftrykt.

Navnetræk, nedenfor saaes to mod hinanden vendte Løver og atter her Valgsproget, og paa hver sin Side kneisede to høie blussende Kandelabrer. Mangfoldige farvede Lamper smykkede den gamle Lind og hang i Guirlander omkring den hele Gaard, der desuden oplystes ved tændte Fakler og Lygter samt ved Glandsen fra de illuminerede Vinduer — og over det Hele brændte endnu oppe paa runde Taarn Kong Christians transparente Navnechiffer. Runde Taarn var iøvrigt ikke det eneste Punkt udenfor Regentsen, der ved sin Udsmykning forherligede dennes Fest: ogsaa største Delen af store Kannikestræde, mange Bygninger paa store og lille Kjøbmagergade, i Krystalgade og Landemærket, ja selv det fjerne Valkendorphs Kollegium vare illuminerede. Medens de forhenværende Regentsalumner under Provst Nyerups og Professor Rasmussens Ledelse i Studenterforeningens daværende Lokale afholdt et Festmaaltid, hvortil Medlemmerne af det theologiske Fakultet som Stiftelsens Bestyrelse og endeel andre Universitetslærere vare indbudne, havde Regentsianerne selv og de mange Studenter udenfor Gaarden, der med dem vilde feire dens Tohundredaarfest (omtrent 400 i Tallet), besluttet at afholde deres Gilde i selve Regentsgaarden, og den smukke Sommeraften lagde heldigviis ingen Hindringer iveien for denne Plans Udførelse. Det er en Selvfølge, at Poeterne baade blandt de daværende og de forhenværende Regentsianere bidroge Deres til Festens Forskjønnelse, og det i et saadant Omfang, at der til Dagens Høitid ikke var skrevet mindre end 13 Sange[1]), 8 anonyme og 5 af fire forskjel-

[1]) Af Sangene, der udkom særlig, vare 4 viede Christian IV.s Minde, 1 Regentsens Bestyrelse, 1 de forhenværende Regentsprovsters Minde, 1 den daværende Provst Nyerup og 1 de fordums Alumner; 3 vare Studentersange af mere almindelig Charakteer. Alle de

lige navngivne Forfattere (Prof. Finn Magnusen, Adjunkt Zahle, Studenterne Visby og Boesen). Under Klang af Basuner oppe fra runde Taarn flokkedes de Unge ud paa Aftenen i den pragtfuldt oplyste Gaard og bænkede sig omkring de festlig dækkede Borde. Kastelsjægernes Musikkorps udførte Taffelmusikken og Akkompagnementet til Sangene. Den første Skaal var for den store Stifters Minde og indlededes af Zahles og Berggreens Sang »Kong Christian lægger ned sit Sværd«, som her for første Gang lød indenfor de gamle røde Mure, der senere, da den fremfor nogen blev — om vi saa maae sige — Regentsianernes Nationalsang, saa ofte har dannet Resonantsbunden for dens Toner. Siden vexlede Sange og Skaaler indtil den sene Nat, ingen Mislyd forstyrrede den glade og festlige Stemning, som endnu forhøiedes, da Deeltagerne i Festmaaltidet paa Kjøbmagergade seent paa Aftenen under almindelig Jubel aflagde et Besøg hos de Unge — og for samtlige Tilstedeværende staaer endnu den 1 Juli 1823 som et af de smukkeste Minder fra Studenterdagene [1]).

Vi sagde ovenfor, at Regentsens Tohundredaarsfest var den skjønneste Dag, Kollegiet har seet; men en Afglands af denne Dag saae dog Gaarden oftere. I de følgende Aar blev det nemlig Skik hver 1 Juli at feire Stifterens Minde, og denne Fest afholdtes i længere Tid bestandig under Linden; da man senere, som nedenfor skal

---

hernævnte vare affattede i Modersmaalet; af de to øvrige var derimod den ene et græsk Digt til Pallas og den anden et plattydsk til Regentsen.

[1]) J. Møller Nyt theol. Bibl. for 1824 S. 255 f., Litteratur-, Kunst- og Theaterblad for 1823 Nr. 27, R. Nyerups Levnetsløb, udg. af C. L. Strøm S. 80 ff.

omtales, maatte søge ud af Gaarden, medtog man i alt Fald længe nogle Grene af hiint Træ for dog at bringe en Deel af dette Gaardens bedste Smykke med sig. En anden Anledning til at opfriske Mindet om den 1 Juli 1823 afgav Nyerup. Det var endnu bestandig denne milde og venlige gamle Mand, der var Regentsens Hyrde, og han saae med ligesaa gunstige Øine paa den livlige og bevægede Færd, der nu gik for sig paa Kollegiet, som paa det stille og tilbagetrukne Regentsliv i hans yngre Aar. Forinden vi berette, hvorledes Regentsianerne benyttede enhver Leilighed til i de sidste Aaringer af hans Levetid at bringe ham deres Hyldest, skulle vi dog i Forbigaaende berøre en lille Begivenhed, der forefaldt under den saakaldte Jødefeide i Aaret 1819, saavel fordi den afgiver et yderligere Bidrag til Belysning af, hvorledes Nyerup opfattede sin Stilling ligeoverfor Alumnerne, som fordi det var den sidste Gang, Regentsen blev Vidne til Kamptummel, og den sidste Gang, det kom til et Sammenstød mellem Studenterne og deres gamle Modstandere, Armeens Officerer.

Vi ville lade Nyerup selv fortælle Begivenheden. »I Aaret 1819 — siger han i sit Levnet — forefaldt et Optrin paa Regentsen, som er altfor mærkværdigt til, at jeg kan forbigaae det med Taushed. Det var i den saakaldte Jødefeide den 5 og 6 Sept. Paa den første af disse Dage om Aftenen Kl. 10 stode nogle Regentsianere aldeles rolige og stille, ikke paa Steder nær ved Opløbet, men paa deres eget Fortoug, ved deres egen Port, i det især af Professorer og Studenter beboede Kannikestræde, da den patrouillerende Lieutenant B. lod dem, efter at have paa en ikke høflig Maade befalet dem at forføie sig bort, ved sit Mandskab med Bajonetten jage ind i Porten, dog uden at Nogen derved lemlæstedes. Dette var forbeholdt den patrouillerende Lieu-

tenant A., som den følgende Aften forceerte Gjennemgangen gjennem Porten og med Geværkolber og Sabelhug brød vor Huus- og Gaardfred, ved hvilken Leilighed nogle Studenter bleve ilde medhandlede, een saaret og den gamle Portnerske saa forslaaet, at hun strax maatte gaae tilsengs. Sagen blev endnu samme Aften meldt til Politidirektøren, til Kommandanten og til Chefen for Studenterkorpset og næste Dag skriftlig Klage indleveret saavel til Politidirektøren som til Konsistorium. Da Studenterne følte billig Harme over et i Byen udbredt Rygte, som ved det Forefaldne maatte bestyrkes, at de nemlig skulde have taget Deel i de Gadeuordener, som i disse Aftener havde fundet Sted, saa troede jeg at skylde dem den Erklæring, som jeg efter paa det Nøieste at have undersøgt Sagen lod indrykke i Adresseavisen, saaledes lydende: »»Da ingen af alle de paa Regentsen boende Herrer Studenter har paa den fjerneste Maade havt den allermindste Andeel i de her i Staden i de tvende Aftener den 4 og 5 *hujus* forefaldne Pøbeloptrin, erklærer jeg den, som paastaaer det Modsatte, for En, der farer med aabenbar Usandhed.«« Ifølge kgl. allernaadigst Reskript af 9 Sept. blev nedsat en kombineret Kommission for at undersøge og paakjende de gjensidige Besværinger fra begge Parter i Overeensstemmelse med de militære Love og Politianordningerne ... Begge Parter afgave deres Erklæringer for Retten, og Dommen, som blev publiceret den 11 Okt., faldt ud til Regentsianernes Fordeel« [1]).

Vi vende efter denne lille Afbrydelse tilbage til den festlige Maade, hvorpaa Regentsianerne viste Nyerup deres Hengivenhed. Hver Gang hans Fødselsdag (den 12 Marts)

---

[1]) Nyerups Levnetsløb, udg. af C. L. Strøm S. 70 ff.

i de senere Aar vendte tilbage, var det en Høitidsdag paa Regentsen, hvis Alumner hædrede deres faderlige Tilsynsmand med Illumination og Sange, og da han den 15 Okt. 1826 feirede sit 50aarige Studenterjubilæum, og en talrig Kreds af hans ældre Venner havde indbudt ham til et Festmaaltid paa Skydebanen, modtoge Regentsianerne ham ved hans Tilbagekomst til Kollegiet med en Sang af den forhenværende Alumnus Visby, ligesom de ogsaa denne Gang havde illumineret Gaarden og ved Linden anbragt et Transparent, hvori der under Bogstaverne R. N. læstes følgende Ord af Cicero: »*Quid est jucundius senectute stipata studiis juventutis*?« hvilke en Ven af Jubilaren fordanskede saaledes: »Hvad er behageligere end en Alderdom omgiven af en studerende Ungdom?« Kun 3 Aar levede endnu Nyerup efter denne festlige Dag: han døde den 28 Juni 1829. Regentsianerne og med dem de andre Studenter gave nu for sidste Gang et Vidnesbyrd om den Priis, de satte paa denne deres trofaste Ven, og Regentsen saae for første og eneste Gang en Sørgefest. Ved hans Ligbegængelse den 2 Juli havde over 200 Studenter forenet sig om at bære ham til Graven. Liget var hensat i Regentskirken, der af Alumnerne tildeels var betrukken med Sort, smykket med Nyerups floromvundne Billede og oplyst med Voxlys — og herfra bare Regentsianerne hans Kiste ligetil Assistentskirkegaard[1]).

Det laa som antydet i Nyerups hele Personlighed, at han ikke ved hyppig Brug af den Myndighed, der var lagt i hans Hænder, nænnede at gribe ind i det muntre og frie Samliv, som i de sidste 10 Aar af hans Levetid havde dannet sig paa Regentsen. Men det tør dog, naar man

---

[1]) A. St. S. 44, 88, 90 ff.

ikke vil stille sig paa en treven Moralists Standpunkt, paastaaes, at denne Mildhed i det Hele taget ikke blev misbrugt. I det Hele taget, sige vi; men ingen Regel uden Undtagelse. Det synes nemlig ikke at kunne nægtes, at Livet paa den saakaldte Kro i Nyerups sidste Aar ikke altid har fyldestgjort de Fordringer, der endog fra et saa humant Standpunkt som Nyerups eget maatte kunne stilles til Ordenen paa Regentsen, at den ikke alene nu og da tjente som Lokale for en af de Sammenkomster om Bollen, der vare uadskillelige fra Studenterlivet, men at den ogsaa havde sine daglige Stamgjæster, der herinde fik en Vane til at snapse, som blev deres Fordærv, og som hos Enkelte kunde gaae saavidt, at der haves Exempel paa, at man for at undgaae Forargelse ved Politiets Tilhold maatte formene en af de flittigste Gjæster Adgangen. Efter Samtidiges Vidnesbyrd var det dog ikke saameget Regentsalumnerne selv som snarere en Deel af de saakaldte Gratister, der havde et dagligt Tilhold paa Kroen og her mødtes med Gjæster ude fra Byen [1]).

**106.** Nyerups Død falder nær sammen med et Om-

---

[1]) Forøvrigt var det ikke alene Glassene, ved hvilke man her slog Tiden ihjel: nu og da kunde det ogsaa hændes, at der spilledes Hasard. Ved en saadan Leilighed overraskede Nyerup engang Gjæsterne, og dette hans Besøg paa Kroen blev Anledning til Dannelsen af et Ord, der allerede forlængst er blevet saa populært, at Mange maaskee ikke ahne, at det er af saa moderne Oprindelse. Man spillede Lottori om Penge og blev saa overrasket ved Provstens Indtrædelse, at man ikke fik reddet alt Spillets Tilbehør: Posen blev tilbage, og den konfiskerede Nyerup. Man vidste imidlertid efter hans Bortgang at bøde paa Afsavnet af, hvad han havde medtaget; man laante et Sold hos Værten og rystede Brikkerne deri. Efter den Tid hed det blandt Regentsianerne indbyrdes om dem, der jævnlig søgte Kroen, at de »dreve Sold« eller kortere »soldede«, og snart var »Sold« Betegnelsen for ethvert lystigt Lag i Studenterverdenen.

slag i de Interesser, der dannede Bærerne for den akademiske Ungdoms Fællesliv. Indtil da holdt den æsthetiske eller litterære Interesse, der havde fremkaldt Trangen til et mere omfattende Samliv mellem Studenterne, sig næsten usvækket vedlige og var det væsentligste Moment i Dannelsen af dette Livs særegne Charakteer. Øieblikket var imidlertid nær, da en ny Magt, Politikken, skulde tilkjæmpe sig en Plads i de Unges Interesse ved Siden af Theatret og Litteraturen. Politikken havde længe været Studenterne en lukket Bog, og det er af en yngre Slægt stundom med en vis Bitterhed forekastet den dalevende, at der med al dens litterære Interesse kunde siges at være noget Philistrøst ved den, idet den i sin eensidige Hengivelse til dette Ene glemte adskilligt Andet, for hvilket Studenten burde have havt et aabent Øie, og som heller ikke var fremmed for den livlig bevægede akademiske Ungdom i Slutningen af forrige Aarhundrede, og at den navnlig lod til at betragte Begreberne Frihed og Fædreland som sig uvedkommende. Vi skulle nu ingenlunde benægte, at denne Bebreidelse forsaavidt ikke er ugrundet, som der ikke sees noget Spor til en rigtig Vurdering af liberale politiske Institutioner, og vi skulle heller ikke fragaae, at den politiske Interesse, der ikke synker ned til et ørkesløst Kandestøberi, og der bæres af en saa levende Kjærlighed til Fædrelandet, at dettes Vee og Vel omfattes som en personlig Hjertesag, er Noget, uden hvilket vi ikke kunne tænke os en rigtig Student. Men det maa paa den anden Side erindres, at Studenterne deelte den omtalte Mangel med den hele Slægt. Frederik VI.s jævne og bramfrie Personlighed havde i den Grad bestukket det hele Folk, at man aldeles oversaae Enevældens og hans særlige Regjeringssystems mangfoldige svage Sider. I Kjærligheden

til ham fandt Fædrelandskjærligheden sin Aabenbaring, i ham saae man virkelig Folkets Fader, og naar Studenterne med den øvrige Befolkning bragte ham deres Hyldest, da var det ikke en halv kommanderet og derfor tom Demonstration, men en Handling, der var udsprungen af en ligefrem Hjertens Trang. Ved Siden af Mangelen paa politisk Interesse stod der derhos foruden den stærkt udviklede litterære Sands saa Meget, der bidrager til at forsone Iagttageren med Savnet af hiin. Der var saa megen Varme og Begeistring, saa megen Pietet for alt Stort og Fortjenstligt, saa megen Umiddelbarhed og midt i Lystigheden saa megen positiv Alvor, som, om den end stundom kunde have et Stænk af Sentimentalitet, dog i mangen Henseende dannede en smuk Modsætning til den hos en yngre gjennemreflekteret Slægt ofte altfor stærkt fremtrædende kritiserende, parodierende og spottende Tendents. Intet vidner maaskee stærkere om Umiddelbarheden og Alvoren hos hiin Generation end det Træk, der er os meddeelt af en daværende Regentsianer, at man ved en af de ovenomtalte smaa festlige Sammenkomster under Linden i Kollegiets Gaard uden fjerneste Forargelse kunde synge Psalmen »Hvo veed, hvor nær mig er min Ende», kun glædende sig over den fiirstemmige Chorals harmoniske Virkning.

Det var Julirevolutionen og dens danske Affødning Stænder-Anordningen af 1831, der vakte den dannede Deel af vort Folk til politisk Bevidsthed, og det er naturligt, at den opvakte og letbevægede akademiske Ungdom efterhaanden mere og mere grebes af det frembrydende politiske Liv, uden at den just derfor opgav, hvad der hidtil ved Siden af de strængt videnskabelige Sysler havde lagt Beslag paa dens Interesse. I Studenterforeningen vakte

denne Deeltagelse en Spaltning, idet de Ældre — de Samme, der i 1829 nær havde udelukket et Medlem af Foreningen, fordi han havde oplæst en »Forklaring af gjængse politiske Udtryk» —, i Begyndelsen med et vist Misnøie saae de Yngre beskjæftige sig med Noget, som endnu tildeels var dem selv fremmed. Om en saadan Modsætning mellem en ældre og en yngre Generation kunde der ikke være Tale paa Regentsen, hvor Alle omtrent vare jævnaldrende, og den nyfødte politiske Interesse kom derfor ogsaa hyppigere og kraftigere til Gjennembrud her end hist. Regentsianerne paavirkedes derhos saameget mindre af den antipolitiske Tendents, der havde Talsmænd i Studenterforeningen, som denne tabte et ikke uvæsentligt Tilknytningspunkt for dem fra den Tid af, da den ovenomtalte Læseforening ydede dem en endnu lettere og billigere Adgang til den periodiske Presse, end Studenterforeningen frembød. Da der nu omtrent paa samme Tid hos en Deel af de Ældre, der dominerede i Boldhuusgade, begyndte at yttre sig en Tilbøielighed til at give det tidligere fidele og jævne Liv i Foreningen et vist fornemt og aristokratisk Sving, blev Luften deroppe efterhaanden vel qvalm for den yngre og — om vi saa maae sige — mere demokratiske Deel af de Studerende, som derfor blev tilbøielig til snarere at see et Midtpunkt for det rette Studenterliv i Regentsen end i Studenterforeningen, og hiin blev i Virkeligheden ogsaa nu ved mange Leiligheder fremfor denne Udgangspunktet for Studenternes Optræden.

Ved de Optog og Demonstrationer, der her som andensteds betegnede det politiske Livs første Opvaagnen, var det i Overeensstemmelse med det Nysantydede som oftest fra den røde Gaard i Kannikestræde, at Signalet gaves, indtil Konsistorium i April 1836 forbød enhver Af-

benyttelse af Regentsen eller de andre Kollegier til Studenterforsamlinger angaaende almindelige Anliggender og henviste de Studerende til, naar der fandtes Anledning til Afholdelsen af saadanne, at indgive Ansøgning til Rektor om Tilladelse til at afbenytte Studiigaarden i dette Øiemed. Da Studenterne saaledes i Aaret 1832 følte Trang til at bevidne Professor Clausen deres Sympathi i Anledning af, at han formeentlig ved Indflydelse fra allerhøieste Steder var forbigaaet ved Besættelsen af Hædersposten som Universitetets Rektor, var det paa Regentsen, at de paa Forslag af Orla Lehmann — der her for første Gang optraadte som Taler for en større Forsamling — den 30 Juni vedtoge samme Dags Aften at tage ud til Taarbek for at bringe deres høitagtede Lærer et Fakkeltog. Da en anden Universitetslærer, Professor David, et Par Aar efter blev Gjenstand for den første politiske Pressesag i vor nyere Historie, deelte den akademiske Ungdom den spændte Opmærksomhed, med hvilken hele den dannede Deel af Befolkningen imødesaae Udfaldet: efterat Hof- og Stadsretten den 18 Mai 1835 havde fældet Frifindelsesdommen, var der navnlig paa Regentsen et saadant Røre, at en Deel af Alumnerne endog henvendte sig til Provsten om Tilladelse til at illuminere Kollegiet og, da denne erklærede sig ubeføiet til at give en slig Tilladelse, i Forening med en Mængde andre Studenter bragte David og hans Defensor Haagen deres Hyldest udenfor den førstnævntes Bolig paa Kongens-Nytorv. Heller ikke synes Regentsianerne at have været fremmede for den Demonstration i modsat Retning, der den 11 Marts s. A. var paatænkt mod Stemann. Man havde havt den i de Dage uhørte Dristighed paa Studiigaarden, Ehlers Kollegium, Frederiks Hospital og chirurgisk Akademi at opslaae Plakater, hvori Studenterne opfordredes

til om Eftermiddagen at samles paa førstnævnte Sted for at bringe »den forhadte Minister Stemann et Pereat»; men H. C. Ørsted og Sibbern blandede sig fraraadende og advarende i den Hob, der til den fastsatte Tid havde givet Møde paa Studiigaarden, og deres Popularitet forhindrede virkelig ogsaa Demonstrationens Iværksættelse og de Ulykker, den vilde have draget efter sig for Deeltagerne. Medens endelig Studenter-Fakkeltoget til A. S. Ørsted paa hans Fødselsdag den 21 Dec. 1835 vel ikke, som fra Først af paatænkt, tog sit Udgangspunkt fra Regentsen, saa vare Regentsianerne dog ved denne Leilighed nogle af de ivrigste Deeltagere i at bevidne Folkets daværende Yndling deres Erkjendtlighed for hans Optræden som kongelig Kommissarius i den første roeskildske Stænderforsamling [1]). — Ligesom Regentsen efter det her Anførte fortrinsviis var Arnestedet for solenne Yttringer af Studenternes politiske Sympathier og Antipathier, saaledes var det ogsaa som oftest her, at man indtil hiin Beslutning af Konsistorium pleiede Raad om at modsætte sig frihedsfjendske Forholdsregler af reen akademisk Natur. Da det theologiske Fakultet saaledes i Efteraaret 1834 efter tydsk Mønster agtede at lade Bænkene i sin Høresal i den nye Universitets-Bygning nummerere og anvise enhver Tilhører en saaledes betegnet Plads, som han ikke vilkaarlig turde ombytte med nogen anden, vare Regentsens Gaard og Gange

---

[1]) Fra Regentsen udgik ogsaa Planen til et Studenter-Fakkeltog for Theologen Schleiermacher, da han i Sept. 1833 besøgte Kjøbenhavn; men den kom ligesaalidt til Udførelse som Planen til at bringe Frederik VI en lignende Hyldest i Anledning af 25-Aarsdagen for hans Thronbestigelse i Marts s. A. Tilbøieligheden for den sidstnævnte Plan synes især paa Regentsen at have været meget levende; men det betydedes Studenterne, at dens Udførelse vilde være Kongen imod.

flere Dage i Rad opfyldte af Hundreder af Studenter ude fra Byen, som i Forening med Alumnerne yttrede deres Harme over det Tilsigtede og aftalte, hvilke Midler man skulde gribe til for at hindre dets Iværksættelse. I Læseforeningens Lokale henlagdes der Andragender saavel til Fakultetet som til Konsistorium mod den paatænkte Foranstaltning, og den kom da heller aldrig til Udførelse.

Den politiske Interesse affødte iøvrigt ikke alene Fakkeltog og andre lignende Demonstrationer, den paatrykte i det Hele de yngre Studerendes indbyrdes Samqvem et særeget Præg. Naar man nu samledes ved Glasset, sang man ikke længer Bedstefædrenes Drikkeviser og Fædrenes patriarchalsk-loyale Fædrelandshymner; Studentervisen — en Digtart, som det foregaaende Decennium havde skabt — tog en stedse friere Flugt og udvikledes fornemmelig paa Regentsen, hvor man allerede 1833 havde sin egen Visebog, og hvor Pseudonymer som Dr. Wejeero, Poul Rytter o. fl. hædrede hver 1 Juli med et Par nye. Heller ikke indskrænkede man sig som i fordums Dage til at tømme en Skaal med en simpel Angivelse af Den eller Det, til hvis Ære Glasset skulde drikkes ud: Skaalen maatte nu altid indledes og motiveres ved en Tale, og »det levende Ord» var et saameget mere populært Begreb, jo Færre der endnu forstode at tumle det tilgavns. Afseet fra det Skjær af den politiske Morgenrøde, der saaledes farvede Studenterlivet overhovedet, sporedes der især paa Regentsen en gjennemgaaende Tilbøielighed for Forsamlinger og Debatter med et stærkt parlamentarisk Tilsnit. Læseforeningens Lovgivning var allerede i og for sig en heel lille konstitutionel Forfatning, og dens Generalforsamlinger vare dannede efter Forbilledet af Møder i repræsentative Kamre. Omtrent fra samme Tid som hiin hidrøre de saakaldte

»Vækkerforeninger», der, som Navnet antyder, gik ud paa at faae deres Medlemmer til under Straf af Bøder at staae tidlig op om Morgenen, og som under forskjellige Omskiftelser have holdt sig lige indtil nu. Ogsaa disse Foreninger havde deres detaillerede Love, deres Bestyrere med tilbørlig indskrænket Magtfuldkommenhed, deres Ankeprotokoller og fremfor Alt deres Generalforsamlinger, hvor Selskabets Tarv, begaaede Synder og Anvendelsen af de opsamlede Bøder (som oftest et storartet »Sold») drøftedes med al mulig parlamentarisk Alvor og Vigtighed. Fra »Gjenboerne» kjende vi Alle et karrikeret Billede af et saadant Møde, og selvfølgelig maa meget af det antydede parlamentariske Væsen hjemfalde under det Komiskes Begreb; men det skal dog alligevel erindres, at ikke saa Faa af dem, der senere med Alvor og Vægt have ført Ordet blandt det danske Folks Udvalgte, have aflagt deres første Veltalenhedsprøver, naar Glassene tømtes til Ære for Regentsens Stifter, eller paa stormende Generalforsamlinger i Kollegiets Læseforening og Vækkerselskaber.

**107**. Medens Sympathien for konstitutionel Frihed saaledes havde grebet de unge Gemytter, og medens der gik en Gjenklang af den politiske Debat gjennem deres hele Samliv, havde Regentsens unge Befolkning, der var forrest blandt den nye Tidsaands Blænkere, siden 1829 sporet et Omslag i de Grundsætninger for Kollegiets Styrelse, der vare de raadende i Nyerups Tid. Havde denne i enkelte Henseender givet Friheden maaskee altfor stort Raaderum og altfor meget undgaaet at benytte den Myndighed, der var lagt i hans Hænder, saa synes den Mand, der i hiint Aar havde tiltraadt hans Post, omvendt noget vel eensidig at have opfattet Regentsens Bestemmelse som »en til et videnskabeligt og stille Liv viet Stiftelse», og

det var vel ikke saa ganske ubeføiet, naar Alumnerne bebreidede ham at stræbe efter at gjøre Kollegiet til et Kloster. Fremfor Alt følte han sig forpligtet til at modarbeide Bestræbelser fra hines Side for at forene sig i Øiemed, der ikke tilsigtede at fremme de udelukkende videnskabelige Interesser, og for at gjøre Regentsen til Skuepladsen for Forhandlinger og Beslutninger om almindelige Studenteranliggender. Da nu tilmed hans Sympathier i flere Henseender gik i en modsat Retning af den Ungdoms, til hvis Tilsynsmand han var beskikket, og da der saa at sige laa en Oppositionsaand i den Luft, den daværende yngre Slægt indaandede, var det intet Under, at der stundom var et noget spændt Forhold mellem ham og Alumnerne, og at Fakultetet, som efter Sagens Natur i mangt et Punkt maatte see Tingene gjennem hans Briller, heller ikke undgik sin Part af Misfornøielsen og dens Udbrud.

Det er ikke alene som et Led i Udviklingen af et saadant mindre venskabeligt Forhold mellem Alumnerne og Stiftelsens Bestyrelse, men overhovedet som Moment i det Samliv, der i Aarene 1830 bestod imellem Regentsens Beboere, at Læseforeningen indtager den første Plads. Det er endog blevet paastaaet, at det var den, »der, idet den blev det Brændpunkt, hvori de ellers adsplittede Interesser samlede sig, og idet den frembragte en Gnidning, hvori den Ruhed og Ligegyldighed for det Almene, som saa ofte charakteriserede de Studenter, der under trange Kaar føre et isoleret og paa en enkelt Stræben rettet Liv, maatte gaae under — først vakte en fri og selvstændig Samfundsaand paa Gaarden og uddannede dens Sønner til værdige Repræsentanter for den fattigere, jævnere og fidelere Deel af den danske Studenterstand«[1]). Lad nu end

[1]) Ophævelsen af Regentsens Læseforening S. 14.

denne Dom forsaavidt være overdreven, som Læseforeningen her siges at have skabt, hvad der tildeels allerede var tilstede, men som ved den fik et rask og livligt Opsving: vist er det under alle Omstændigheder, at Intet bidrog saa mægtig som den til at nære og udvikle Foreningsaanden mellem Regentsens Alumner, og dens Stiftelse var til en vis Grad af ligesaa stor Betydning for dem som Studenterforeningens Oprettelse for den studerende Ungdom i Almindelighed. Der var ved dens Tilblivelse givet den en vis Ret til selvstændig Bestyrelse, og efterhaanden som den nye Tidsaand mere og mere paavirkede Alumnerne, vaagnede ogsaa Lysten til at gjøre denne Selvstændighed gjældende, ligesom der gjennem den senere indrømmede Optagelse af forhenværende Regentsianere vedligeholdtes en Forbindelse med Studenterverdenen udenfor Kollegiet, der tildeels paralyserede Virkningen af Konsistoriums ovenomtalte Forbud af 1836. Det var derfor et underligt Spil af Skjæbnen, at det, som ovenfor antydet, netop var Professor Petersen, der skulde give Stødet til Dannelsen af en Indretning, som under de givne Tidsforhold maatte udvikle sig i en Retning, der var stik modsat hans Stræben. Vi have iøvrigt allerede paa et andet Sted omtalt Læseforeningens Skjæbne og de Sammenstød mellem Alumnerne og Regentsens Foresatte, hvortil den gav Anledning, og skulle derfor ikke her dvæle videre ved dette Emne: vi skulle derimod omtale andre Sider af Livet blandt Alumnerne paa denne Tid, som vidne om den stærke Foreningsaand mellem dem og derfor heller ikke stemmede synderlig med de nye Grundsætninger, hvorefter Kollegiet regjeredes. I de første Aaringer efter Provsteskiftet feirede man endnu under den gamle Lund Festen til Minde om Regentsens Stiftelse, og det var ligesom i

den nærmest forudgangne Tid noget ganske sædvanligt, at forhenværende Regentsianere og andre Studenter deeltoge med Gaardens egne Beboere i at synge til Kong Christians Priis og tømme et Glas til hans Ære. Men en Begivenhed, der indtraf i Aaret 1832, blev Skyld i, at den 1 Juli aldrig senere blev feiret paa Kollegiet selv. Nogle Deeltagere i Festen, der vilde benytte Resten af den smukke Sommernat til en Skovtour, kom paa Nørrebro i Klammeri med Soldater, bleve indsatte i Portvagten og førtes næste Dag under militær Bedækning gjennem Gaderne for at arresteres. Paa høiere Steder satte man uden al Grund det Forefaldne i Forbindelse med det Fakkeltog, Studenterne Dagen forud havde bragt Clausen, og under den Opsigt, som Sagen vakte, forbødes det Alumnerne for Fremtiden at afholde deres Mindefest paa Regentsen, medmindre den ophørte Kl. 12, og Retten til Deeltagelse indskrænkedes til Gaardens egne Beboere, af hvilke to i Forveien skulde udsees til at hæmme enhver Udskeielse under personligt Ansvar for Følgerne. Under disse Omstændigheder besluttede Alumnerne Aaret efter ikke at afholde nogen Mindefest paa Kollegiet: Dagen feiredes senere i en Deel Aar paa Enighedsværn og længere hen paa Fortunen og et Par andre smukke Punkter i Kjøbenhavns Omegn, hvor enkelte Gange ikke alene Provsten, men ogsaa Medlemmer af det theologiske Fakultet efter Indbydelse vare tilstede. Som et Slags Erstatning for Mindefestens Forviisning fra Gaarden fik Regentsianerne i de nærmest paafølgende Aar Tilladelse til under visse indskrænkende Betingelser paa Kollegiet at feire den 28 Mai, Dagen for Stænderinstitutionens Indstiftelse; men fra 1837 foretrak de selv at henlægge Afholdelsen af deres Maifest til Charlottenlund. Følte Alumnerne allerede med

nogen Uvillie de Indskrænkninger, der opstilledes for Høitideligholdelsen af disse deres aarlig tilbagevendende Festdage, saa faldt det dem dog endnu haardere ad adlyde Forbudet mod ethvert lille Drikkelag i Gaarden eller paa Værelserne og at holde sig de Regler efterrettelige, der vare foreskrevne for Udøvelsen af Sang og Musik. Der maatte efter en Bestemmelse, Provsten allerede 1831 havde udvirket, kun nu og da om Sommeraftener synges i Gaarden, høist en Timestid og aldrig senere end til Kl. 11, og med ubønhørlig Konseqvents overholdt han denne Bestemmelse. Desto lettere er det da at forstaae, at det ikke var med gunstige Øine, Provsten betragtede den saakaldte Kro, og, som ovenfor fortalt, satte han ogsaa tilsidst dens Nedlæggelse igjennem. Ihvorvel der siden 1829 paa Kroen ikke havde gaaet saadanne Uordener i Svang som forhen, kunde hiin Foranstaltning, Alt vel overveiet, vistnok kun betragtes som en Vinding for Regentsen. Alumnerne satte imidlertid Priis paa den Adgang, Kroen ydede dem til paa Kollegiet selv at erholde en tarvelig Middagsmad, og der fremkom et Andragende om dens Vedligeholdelse med ikke mindre end 78 Underskrifter. Dette kunde dog ikke hindre Udførelsen af den allerede tagne Beslutning, og da Regentsianerne med Føie kastede Skylden for denne paa Provsten, kom det, efterat Kroens sidste Aften var høitideligholdt ved et storartet »Sold« i dens Lokale, ud paa Natten til en temmelig høirøstet Demonstration mod den upopulære Foranstaltnings Ophavsmand. Denne tog imidlertid det kloge Parti at overhøre den og lod sig i ethvert Fald ikke derved kyse bort fra den Vei, han var slaaet ind paa, og herom fik Alumnerne snart et nyt Vidnesbyrd. Samme Aar, som det Nysomtalte forefaldt, havde Regentsianerne begjært og efter nogle Be-

tænkeligheder faaet Tilladelse til Fastelavnsmandag at slaae Katten af Tønden i Kostume, og, som venteligt var, havde denne Lystighed givet Anledning til adskillige meer eller mindre dristige Hentydninger paa datidige Personer og Tilstande. Erindringen herom gjorde selvfølgelig Aaret efter Tilladelsen vanskeligere at erholde, og da Lystigheden denne Gang havde strakt sig temmelig langt hen paa Aftenen og i det Hele havt en noget vel larmende Charakteer, foreskrev Fakultetet 1837 paa Provstens Indstilling saadanne Indskrænkninger for Alumnernes Fastelavnslystighed, at disse gjorde Afkald paa at benytte den saaledes betingede Tilladelse. Dette blev Anledning til, at Regentsianerne Aaret efter feirede deres Fastelavn ved paa Theatret i Kannikestræde at opføre »Ulysses von Ithacien«, og de Vanskeligheder, der lagdes dem i Veien for den tarvelige Fornøielse, som var at hente ved i Snee og Slud at sønderslaae en Tønde med Knipler, gave saaledes middelbart Stødet til den egentlige Studenterkomedies Tilblivelse. Fastelavnssøndag den 10 Febr. 1839 kunde Regents-Skuespillerne nemlig i Borups Selskabs Lokale (»Vildmanden« paa Østergade) opføre et Stykke, som ikke alene havde hentet sit Stof fra Regentslivet, men ogsaa havde en Mand til Forfatter, der kun faa Aar i Forveien havde været Alumnus paa Regentsen og endnu som Medlem af dens Læseforening ved sin djærve Personlighed øvede stor Indflydelse paa Livet derinde. Forfatteren var Carl Ploug, som allerede forhen under det velbekjendte Navn Poul Rytter havde skjænket sine Kammerater flere af deres bedste Viser, og Stykket, der var skrevet særlig til denne Forestilling, var hans første Studenterkomedie »Den forvandlede Regentsianer«, der som bekjendt kun var Begyndelsen til en heel Række lignende burleske Studenterfarcer.

**108.** Aaret 1839 var i flere Henseender et Vendepunkt for Livet saavel mellem Studenterne i Almindelighed som ogsaa særlig blandt Regentsianerne. Det var i dette Aar, at Regentsens Læseforening opløstes (jfr. ovenfor S. 369), og at Misstemningen over Autoriteternes Adfærd imod den — der med bitter Spøg sammenlignedes med Ernst Augusts Ophævelse af Hannovers Grundlov — i Forbindelse med Utilfredsheden over det fornemme Væsen, der grasserede ved Holmens Kanal, hvor Studenterforeningen nu havde sit Lokale, gav Anledning til Stiftelsen af den akademiske Læseforening. Indbydelsen hertil udstedtes den 3 April, og allerede to Dage senere kunde 150 Studenter, blandt hvilke Regentsianerne dannede en anselig Bestanddeel, paa Borchs Kollegium vedtage dens Oprettelse som et Middel til at søge »almindelig Dannelse og høiere aandelig Udvikling« samt »Leilighed til gjensidig Tilværelse og frie Ideers Udvexling.« I denne Forening fik Livet blandt den yngre studerende Ungdom, for hvilket Regentsen i de nys svundne Aaringer til en vis Grad havde dannet Midtpunktet, en ny Tumleplads, og det en større, end hiint Kollegium nogensinde havde kunnet være. Det var saagodtsom hele den yngre Studenterverden, der daglig færdedes i akademisk Læseforening eller — som den snart hed — Akademikum, og da man ikke her som hist var undergiven de Baand, man gjennem en stadig fortsat Kamp forgjæves havde søgt at løsne, var det naturligt, at de Stemninger, som rørte sig hos de Unge, her aabenbarede sig under bestemtere, mere skarpt udprægede Former, ja de kunde engang imellem give sig Luft paa en saa drøi Maade, at Enevældens Politimagt følte sig opfordret til at intervenere her, som Provst og Fakultet havde gjort det paa Regentsen. Det ligger selvfølgelig udenfor vor Plan

at gaae udførligere ind paa en Behandling af Livet i Akademikum; men da Alt, hvad der rørte sig i dette nye Foreningspunkt for den studerende Ungdom, fandt Gjenklang paa Regentsen, skulle vi dog kaste et Blik paa det, der i den Tid, Akademikum bestod, og i de nærmest følgende Aar, efterat den 1843 havde optaget den ældre Studenterforening i sig, fornemmelig bevægede Gemytterne, og derhos udhæve, hvorvidt Regentsen, naar Anskuelser og Sympathier ved given Leilighed lagde sig for Dagen, havde nogen særlig Andeel i det Forefaldne.

Vi have berørt, hvorledes Politikken siden 1831 efterhaanden var kommen til at spille en fremragende Rolle blandt de Interesser, der bevægede Studenterne. De politiske Sympathier og den politiske Stræben havde dog hos dem som tildeels hos det hele Folk hidtil holdt sig i en mere taaget Almindelighed; men netop i 1839 gav Christian VIII.s Thronbestigelse Løsenet til, at de ubestemte Frihedslængsler antoge Skikkelsen af mere bestemte Fordringer. I talrige Adresser hilsedes den nye Konge med Udtalelsen af den Forventning, at han vilde skjænke Danmark, hvad han 1814 havde været med at berede Norge. Som bekjendt gik Studenterne fremmest i disse konstitutionelle Demonstrationer, idet der samme Aften, som Frederik VI var død om Formiddagen, afholdtes et almindeligt Studentermøde i Hotel d'Angleterre, hvor der under Lehmanns og tildeels Monrads Auspicier vedtoges en Adresse, der med 426 Underskrifter næste Morgen overraktes Kongen, og det fortjener her at anføres, at denne Adresse var opsat og reenskreven paa Regentsen (i Leiligheden Nr. 3 paa 2den Gang). Skuffelsen af de Forventninger, man saaledes knyttede til Christian VIII, skabte Misnøie og Røre, og ligesom Studenterne havde deeltaget

i hine Udtalelser, saa deelte de ogsaa den Stemning, Skuffelsen vakte. Ophævelsen af Studentersamfundet, der viste, hvor utilstrækkeligt et Værn Folkefriheden havde i de raadgivende Stænder, gav for deres Vedkommende Misstemningen mod Regjeringen ny Næring, og der kom en Bitterhed ind i deres politiske Interesse, der gav sig Luft i mangehaande Satire, i Parodier og Karrikaturer.

Det havde en kort Tid seet ud, som om den Hegelske Philosophi, der i Professor Martensen havde faaet en begavet og aandrig Forkynder ved vort Universitet, skulde kunne blive en temmelig farlig Rival for den levende Interesse, hvormed Studenterne omfattede det politiske Liv. Ligesom imidlertid Hegelianismen hos mange af dens Tilhængere ikke gik synderlig dybere end til Terminologien og derfor hyppigst yttrede sig i en Tilbøielighed til at give det skriftlige og mundtlige Udtryk et opskruet philosophisk Sving, der vakte de andre Studerendes Latter og Spot og gav Anledning til, at disse Godtkjøbs-Hegelianere alvorlig gjennemhegledes i Studenterkomedier og paa andre Maader, saaledes varede Sværmeriet for Philosophien heller ikke længe og formaaede under alle Omstændigheder ingenlunde at trænge de liberale og konstitutionelle Sympathier tilbage. Disse fik meget mere netop i de Aaringer, om hvilke her er Tale, mægtige Forbundsfæller i den nu for Alvor vaagnende Bevidsthed om den Fare, der truede vor Nationalitet og vort Fædrelands Uafhængighed fra Syden, og i den stedse voxende Interesse for den skandinaviske Idee. Den sidste er der forsaavidt Opfordring til noget nærmere at berøre her, som det i alle tre nordiske Riger jo længe var Studenterne, der fortrinsviis, ja næsten udelukkende vare dens Bærere.

Det var allerede i Sommeren 1829 — samme Aar, som Tegnér i Lunds Domkirke havde laurbærkrandset Øhlenschlæger — at Studenter fra Lund første Gang gjæstede deres Kammerater i Kjøbenhavn, og at begge Universiteters Ungdom i Dyrehaven drak Broderskab med hinanden. Denne Sammenkomst blev dog i lang Tid ikke efterfulgt af nogen lignende, og det er først fra den strænge Vinter 1837—38, da paa samme Dag en Deel kjøbenhavnske og lundensiske Studenter, der gjensidig havde villet gjæste hverandres Hjemstavn, traf sammen ude paa det islagte Øresund — at man kan hidlede det engere Samliv mellem Lunds og Kjøbenhavns Studenter, af hvilket siden det almindelige Broderskab mellem Nordens akademiske Ungdom udviklede sig. Det var, medens Isen saaledes havde lagt Bro mellem Landene, at Regentsen for første Gang saae et større Antal af Frænderne fra den anden Side Sundet samlet i sin Gaard, idet Kollegiet om Formiddagen den 21 Febr. 1838 pludselig overraskedes ved et Besøg af 20—30 Lundensere, for hvilke der i al Hast anrettedes et lille Symposion i Læseforeningens Lokale, hvor Provsten bød dem Velkommen, og som faa Dage efter bivaanede den ovenomtalte Opførelse af Holbergs »Ulysses« og det »Sold«, der fulgte paa Komedien[1]). Efterat et større Antal ældre og yngre danske Studerende ifølge Indbydelse havde gjæstet Lund den paafølgende Sommer, aflagde 150 Lundensere den 25 Mai 1839 et Gjenbesøg i Kjøbenhavn, og ligesom hiint Tog til Lund

---

[1]) Blandt de danske Studenter, der samtidig gjæstede Lund, var der ogsaa en Deel Regentsianere, og tre af disse, som i Forening med nogle Kammerater lagde Hjemveien over Helsingborg, havde Besøget nær kostet Livet, idet Isen brød op saagodt som i samme Øieblik, i hvilket de satte Foden iland ved Helsingør.

nærmest var udgaaet fra Regentsen, saaledes var det ogsaa nu fra dennes Gaard, at 400 danske Studenter Arm i Arm med Gjæsterne droge til Dyrehaven for at fornye Broderskabet. Da Kjøbenhavn første Pintsedag tre Aar senere overraskedes ved et Besøg af 130 »Lundaboer«, var det atter paa den gamle Gaard i Kannikestræde, at Værter og Gjæster mødtes for ligesom de foregaaende Gange at vandre til Jægersborg Dyrehave. I Upsalatoget næste Aar, der nærmest udgik fra Akademikum, vare Regentsianerne repræsenterede med den øvrige studerende Ungdom, og da Studenter fra alle Nordens fire Universiteter i de uforglemmelige Junidage 1845 mødtes i Kjøbenhavn, kappedes de med deres Kammerater udenfor Kollegiet og med Byens Borgere om at faae deres Andeel i de kostbare Ladninger, som Damperne »Carl Johan«, »Malmø« og »Gottland« førte til Danmarks Hovedstad. I Regentsgaarden havde Alumnerne Mandagaften den 23 Juni — samme Dag, som deres Gjæster vare ankomne — for disse anrettet en Fest, der næsten turde maale sig med den, deres Forgjængere havde feiret den 1 Juli 1823. Gjæsterne selv skildre den saaledes: »Regentsianernes Fest foregik paa Regentsens Borggaard, som var rigt oplyst paa Tivoliviis med mangefarvede Lamper, ophængte overalt, men især i det gamle navnkundige Træ i Gaardens Midte. Professorerne af det theologiske Fakultet vare indbudne. Flere inspirerede Taler holdtes saavel af Professorer som af Studenter. Efterat der var budt Gjæsterne Velkommen med en Skaal og denne var besvaret, foreslog Regentsprovsten Professor F. C. Petersen en Skaal for de trende Rigers Konger, for Folkene og deres Fremskriden i Videnskab og Kunst. Senere fremtraadte den over hele Danmark saa høit ansete og inderligt elskede Professor

Clausen. Han sluttede sin Tale med det mindeværdige Ønske: at den Tid snart maatte komme, da Nordens Studenter ikke skulde være bundne til deres egne Universiteter, men da de som Tydsklands Studenter kunde vandre fra det ene Universitet til det andet, da Lærerne fra Kathederet kunde tale til Studerende fra Nordens trende Riger, og man ved Besættelsen af Lærerposterne ikke spurgte, om Vedkommende var født i Danmark, Norge eller Sverrig, men kun, om han var Posten voxen. Her gik under aaben Himmel i den milde Aften de tre Nationers Studenter Arm i Arm, stundom under glade Samtaler og stundom afsyngende kraftige fædrelandske Sange« [1]).

**109.** Det vil af det Foregaaende være indlysende, at hvis Ønsket om at trænge Alumnernes politiske Interesse tilbage, som det synes, havde været en af de medvirkende Grunde for Regentsbestyrelsen til at komme Kollegiets Læseforening tillivs, saa gik dette Ønske langtfra i Opfyldelse. Ligesaalidt formaaede Læseforeningens Ophævelse at tilintetgjøre den Samfundsaand mellem Alumnerne, som Foreningen i høi Grad havde bidraget til at nære. Rigtignok havde Trangen til et stærkt og inderligt Samliv i Akademikum faaet et Middel til Tilfredsstillelse, der ydede en baade større og friere Tumleplads end Regentsen; men saalænge Traditionen om Læseforeningen endnu var frisk og levende, vedligeholdtes ogsaa Ønsket om en Gjenfødelse af det anerkjendte og selvstændige Foreningsliv indenfor Regentsens egne Mure, for hvilket hiin Institution havde været Organet. Dette viste sig paa en iøinefaldende Maade i 1842. Regentsianerne fremkom

---

[1]) Berättelse om studenttågen till Lund och Köpenhamn sommaren 1845, S. 73.

dengang paany med Begjæring om Tilladelse til at holde Fastelavnsløier i Gaarden, og da denne Begjæring afsloges, indgave 85 Alumner en Protest imod, at man saaledes berøvede dem Adgang til en i sig selv formeentlig uskyldig og anstændig Fornøielse, og at Fakultetet i alle lignende Anliggender lod sig paavirke af Provsten, »der ikke kunde skrive en Betænkning uden at fremkomme med Betænkeligheder«. Denne Protest paadrog selvfølgelig Underskriverne en alvorlig Irettesættelse, men gav tillige Anledning til, at der aabnedes Forhandlinger angaaende Udarbeidelsen af et fuldstændigt Reglement for Kollegiets indre Ordning, som kunde tjene Alumnerne til Rettesnor for deres Opførsel. Da det ved denne Leilighed ligesom 1792 overdroges disse sidste ved et Udvalg af 5 Medlemmer selv at stille Forslag til Reformer, afgav det saaledes nedsatte Udvalg en Betænkning, hvori der ikke alene androges paa Foranstaltninger, sigtende til at fremme Alumnernes reent materielle Velvære, og paa Ophævelse af de bestaaende Indskrænkninger med Hensyn til Udøvelse af Sang og Musik, men ogsaa paa, at Regentsianerne formelt organiseredes som Korporation, i Spidsen for hvilken der skulde staae 5 for Generalforsamlingen ansvarlige Inspektorer. Til disse sidste Forslag, der maatte overbevise Bestyrelsen om, at den kun havde faaet dræbt Læseforeningens Legeme, men ikke dens Aand, toges der, som man kan tænke, intet synderligt Hensyn. Det bebudede Reglement, der udkom den 30 Jan. 1843, gjennemførte vel forskjellige Reformer i Henseende til Kollegiets indre Økonomi, som ere berørte paa sine Steder i det Foregaaende, men forbød alle Drikkelag og deslige Lystigheder i Gaarden og paa Værelserne, ligesom det kun indrømmede Alumnerne Ret til at holde Møder i Regentsanliggender efter forud indhentet Tilladelse

fra Provsten, hvem Anledningen og senere Mødets Udfald skulde meddeles. Derimod indlod Reglementet sig ikke paa at opstille noget Forbud mod Sang og Musik i Gaarden, og Provsten maatte, efterat han forgjæves havde søgt at faae Saadant henlagt fra Gaarden til et af ham paatænkt Musikværelse i Kirkegangen, indskrænke sig til samtidig med Reglementets Offentliggjørelse at indskjærpe den gamle i saa Henseende gjældende Regel. Af den betingede Tilladelse, denne indrømmede, gjordes der i de Aar, om hvilke her er Tale, mere Brug end nogensinde. Regentsen havde sin egen lille Sangforening, der nu og da forstærkedes ved Medlemmer af den almindelige Studenter-Sangforening, og hele Sommeren igjennem paa en bestemt Aften i Ugen gjenlød Gaarden af kraftige fiirstemmige Sange, hvis Harmonier kaldte Naboer og Gjenboer til de aabne Vinduer. Engang imellem kunde Sangerne forglemme den dem knap tilmaalte Tid, og Paamindelser udebleve da ligesaalidt, som naar Sangen undertiden fortsattes paa Værelserne eller akkompagneredes af klingende Glas. Uagtet Reglementets Forbud og uagtet den daværende Portner[1]) opfattede det som en hans Bestilling paahvilende Forpligtelse samvittighedsfuldt at aflægge Beretning om ethvert lystigt Lag indenfor Kollegiets Mure, kunde Alumnerne dog ikke tilegne sig den Overbeviisning, at et saadant skulde være utilstedeligt paa Regentsen. Det var vel ogsaa nærmest som Protest mod en slig Anskuelse, at det en Nytaarsnat i disse Aaringer — da det efterhaanden var blevet Skik, at Regentsianerne, efter at have stillet Lamper og Lys, somme i Stager og somme i Ølflasker, omkring i

[1]) Det var ham, hvis haltende Gang blandt Regentsianerne havde skaffet ham det ikke uvittige Tilnavn »lamben«.

Vinduerne til Gaarden, paa Slaget 12 flokkedes under den bladløse Lind for i en Sang at bringe det nye Aar deres Hilsen — kom til en noget lignende Demonstration mod Provsten som den, der havde ledsaget Kroens Lukning 1835. Uagtet Alumnernes Opposition mod det klosterlige Ideal af en Studenterbolig, der syntes at foresvæve Provsten, endnu engang havde kunnet give sig Luft i en saadan Udskeielse, havde Samlivet mellem begge Parter ingenlunde bestandig nogen fjendtlig Charakteer. Man anerkjendte hans levende Omhu for Alumnernes materielle Velvære og den Konseqvents, hvormed han overholdt sine Grundsætninger for Kollegiets Styrelse, idet han t. Ex. ligesaa nødig saae, at Regentsgaarden i Aaret 1841 skulde gjøres til Udgangspunkt for Studenter-Fakkeltoget til Kronprindsen og hans Brud som for konstitutionelle og nationale Demonstrationer, og ligesaavel modsatte sig, at Greifswalde-Studenterne under deres Besøg her i Staden skulde indqvarteres paa Regentsen, som at deres svenske og norske Standsfæller senere skulde optages sammesteds. Hvad der nu bidrog til at gjøre Forholdet mellem Alumnerne og deres Tilsynsmand i det Hele taget noget fredeligere end i tidligere Dage, var vel ogsaa den Omstændighed, at de større politiske Demonstrationer, der harmonerede saa lidet med hans Anskuelser, ikke længer som forhen i Reglen forberedtes paa eller udgik fra Kollegiet. Det var vel gaaet over i den almindelige Bevidsthed, at Regentsen skulde være — som det hedder i Visen — »et Arsenal for fyldte Revolutionsgranater«, og under det Røre, som herskede i Hovedstaden i Foraaret 1840 og i de Dage to Aar senere, da Lehmann domfældtes, og da han løslodes af sit Fængsel, tyede Masserne uvilkaarlig til Regentsen for at hente Forstærkning og lode ved høie Raab dens Beboere »længe

leve«, i hvilken Anledning Provsten den 20 Jan. 1842 lod Porten lukke og Regentsianerne »konsignere« — men det var dog nu nærmest fra Akademikum, at slige Yttringer af den politiske Interesse udgik. Det fremgaaer allerede af, hvad ovenfor er anført, at dette ingenlunde maa forstaaes saaledes, som om Kollegiets Alumner ikke ligesaafuldt som de øvrige Studenter ydede Datidens ufortrødne Kamp for Frihed og Nationalitet deres Sympathi, og det bestyrkes til Overflod ved et Blik paa de Viser og Sange, som i hine Aar digtedes af Regentsianeren Jens Christian Hostrup, og i hvilke vel den bedste Nøgle til det daværende Regentsliv er at søge. Hostrups Navn kan ikke savnes paa disse Blade, og det er ikke uden Føie, at Rammen om det mest bekjendte af de Prospekter, man har af Kollegiets Gaard, bærer hans Billede ligeoverfor Carl Plougs; thi havde denne i de nærmest foregaaende Aar bidraget til at paatrykke Regentslivet dets særegne Præg, saa turde vel hiin, hvor forskjellige de end i flere Henseender vare, fremfor nogen Anden betragtes som Sjælen i det samme Liv i de Aaringer, om hvilke her er Tale. Ingen fortjente som han Navnet »Regentspoeten«: ved Stiftelsens Mindefest, ved hvert Aarskifte og ved mangfoldige andre Leiligheder strømmede der under Forfattermærket »Jens Kristrup« Viser og Sange fra hans frugtbare Pen, som modtoges med Jubel af hans taknemmelige Kammerater, og hans »Gjenboerne«, der fra Studenternes engere Kreds snart vandrede hele Landet rundt, spredte et hidtil ukjendt Trylleri over Regentsens gamle Mure. Med hans og hans nærmeste Samtidiges Bortgang fra Kollegiet var det ogsaa, ligesom om det Samliv mellem Regentsianerne, der nu havde bestaaet i henved en Menneskealder, tabte noget i Styrke. De nærmest følgende Aar bare vel endnu i flere Hen-

seender Præget af den gamle Tid; men i den Omvæltning, som Samfundsforholdene undergik i det Aar, med hvilket vi afslutte vor Fremstilling af Stiftelsens Historie, antog Studenterlivet i det Hele en noget anden Skikkelse end den, der var bleven til i de Tider, da Regentsens Læseforening og Akademikum blomstrede, og saalidt Studenterlivet efter 1848 ligner det, som trivedes under Paavirkning af hine Foreninger, saalidt mindede Livet paa Regentsen i de senere Aar om Plougs, Hostrups og deres Samtidiges Dage.

**110.** Hvad vi i det nærmest Foregaaende have fortalt, bærer fuldt saameget som de tidligere tilsvarende Afsnit af nærværende Skrift et fragmentarisk Præg: det er nærmest kun Brudstykker, enkelte Træk, som i deres Forening kunne bidrage til at give Læseren en Anskuelse om Livet, som det i denne Periode rørte sig indenfor Regentsens Mure. Har nemlig end dette Tidsrum det forud for sine Forgjængere, at der er levende Kilder nok til det almindelige Studenter- og det særlige Regentslivs Historie, saa ligger paa den anden Side hiin Tid for nær ved Øieblikket, til at det jo har været nødvendigt at udelukke dette og ikkun let at berøre hiint, som vilde have behøvet en nærmere Udvikling, naar der skulde have været givet et fuldstændigt og sammenhængende Billede. Vi have allerede forhen anført Navnene paa enkelte Alumner, der i dette Tidsrum øvede en mere eller mindre indgribende Indflydelse paa Regentsianernes Liv: vi kunde hertil føie adskillige Navne paa Mænd, der engang havde et Hjem bag Regentsens Mure, og som nu indtage fremragende Stillinger i Statens eller Videnskabens Tjeneste; men vi skulle dog indskrænke os til at minde om, at Fortegnelsen over Kollegiets Alumner fra denne Periode tæller tre Mænd,

der efter den konstitutionelle Forfatnings Indførelse have siddet i Kongens Raad, Johan Nikolai Madvig, Ditlev Gotthard Monrad og Carl Edvard Rotwitt[1]). I Kjærlighed til og Pietet for den gamle Gaard var ingen Tidsalders Regentsianere forud for dennes. Vi behøve i saa Henseende kun at minde om Tohundredaarsfesten 1823 og den senere aarlige Mindefest, om at ingen saa lille Plet indenfor Landets Grændser er bleven besunget saa ofte, saa varmt og begeistret som Regentsen af dens Alumner, og om at de efter at have plantet de Ranker, der i Forening med Provst Hviids gamle Lind give Gaarden det skjønne og tiltalende Udseende, den har den Dag idag, flere Gange lode dens Billede tegne og mangfoldiggjøre. Saalangt vor Konges Scepter rækker, vil man finde dette Billede hænge paa den fordums Regentsianers Væg: det beskinnes af Islands matte som af Vestindiens glødende Sol, det har sin Plads over Statsmandens Skrivebord i Hovedstaden ligesaavel som i den fattige Landsbypræsts Studerekammer paa Jyllands Hede eller Bornholms Klippekyst.

---

[1]) Madvig, der vel, som anført, var udnævnt til Regents-Alumnus og tillige oppebar Kommunitets-Stipendiet, boede iøvrigt af private Grunde ikke paa Kollegiet.